—॥ సంపాదకీయ భూమిక. ॥—

భగవంతుని కృపచేతను, భాగవతోత్తముల యాశీర్వాదవిశేషమువలన, నేటికీ మా సంస్థయొక్క గ్రంథమాలికలో ద్వితీయగ్రంథమును వెలువరింపగల్గితిమి. పలువుర ప్రముఖుల సలహాననుసరించి యింతటినుండి, ప్రతిగ్రంథమునకును ఆంధ్రతాత్పర్యాదులను చేర్చుట కేర్పరచుకొంటిమి. కాన నీగ్రంథములు తప్పక ఆంధ్రదేశమునకంతకును ఉపయోగింపగలవని నమ్ముచున్నాము.

సభ్యులసంఖ్యమాత్రము మిక్కిలి తక్కువగ నున్నది. ముందైనను దేశహితైకమతులగు మతాభిమానులు కొంతవిరివిగా దోడ్పడి యీపురాతన ముఖ్యవాఙ్మయమును జీర్ణోద్ధారమొనరించెదరుగాక.

ఎందరో యీగ్రంథములను నాగరలిపిలో ముద్రించిన నీగ్రంథప్రచారము కొంత విరళముగా సాగివచ్చునని యభిప్రాయము నొసగిరి. అధమపక్షము మున్నూరుమందియైనను యీలిపిపుస్తకములను గొనదలచువారుండిన నింతటినుండియే అట్టిగ్రంథములంగూడ వెలువరింతుము. కాన నభిమానవంతులగువారలీవిషయమందును తగుకృషిసల్ప ప్రార్థితులు.

ముఖ్యముగా నీసంస్థయొక్క యభివృద్ధికొరకై యథాశక్తి కృషి సల్పిన మహాకార్యాలోచనాసభ్యులయొక్క సాయముచేతనే యిప్పటి [illegible] కల్గినది. గాన నట్టిమహాపురుషులకెల్ల సర్వదా కృతజ్ఞులము.

దేశమంతటను యొకవిధముగా నావరించియున్న యీయార్థికదుస్థితిలో, నింకను యారంభదశయందుండే యీసంస్థయందు [illegible] ప్రత్యేకపాఠశాలాపత్రికానిర్వహణముల నారంభించుటకే వీలుగాలేదు, [illegible] శాఖలను స్థాపించినేగాని [illegible]

కులోద్ధవది, జగన్మంగళముగా పరిణమింపజాలును, ముఖ్యముగా నొక చేయుమంది సభ్యులేర్పడినచో నతిసులభముగా నిట్టి విస్థాపింపవచ్చును. మావభ్యులందరును ఒక్కొక్కరు అయిదుమందిచొప్పున సభ్యులం జేర్ప గల్గినచో యంతయును వెంటనే జరుగగలదు. విజ్ఞులగువారికి మిక్కిలిగా మనవిచేయనక్కరలేదుగదా?

ఇప్పటివరకీ సప్తవిషయములో మహాశయు లనేకు లనేకసాయ ములను వాగ్దానమొనరించిరి. ఇట్టిమహాత్ముల యభిమానముకన్నను మించినయాధారమేమియును మాకేర్పడనందున, వీరిమాట మూవలిగార ణముచేతనే కొంతధైర్యముతో కార్యరంగమున ప్రవేశింపగల్గితిమి. కాని యిందొక్కరును నెంతకాలమునకును తమవాగ్దానములో కొంత మైనను కార్యరూపముగా పరిణమింపజేయకపోవుటచేత, యీమాసములో కొంతప్రత్యేకనష్టముంగూడ నీసంస్థపొందవలసివచ్చినదని తెలుపుటకు మిక్కిలివిచారమగుచున్నది. ఈవాగ్దానముల వివరములన్నియు వె నుకటి కపింజలసంహితలోను యీపురుషోత్తమసంహితయందును ప్రక టితమైనవిగదా? నేటికైనను యుత్తములగు మహాపురుషులు తమతమ వాగ్దానములను వీలైనంతత్వరలో నిర్వహించి మాకృషికి లోకోప కారము గలిగించెదరని సవినయముగ మఱిమఱికోరుచున్నారము.

ఈవాంగ్మయముయొక్కచరిత్రయు తదితరముఖ్యవిషయములును ప్రత్యేకగ్రంథములుగనే వెలువరింపనెంచినందున యీపీఠికనింకను విస్త రించి వ్రాయజాలక నింతటితో విరమించుచుంటిమి.

ముఖ్యముగా నీద్వితీయగ్రంథము నెంతత్వరలో వెలువరింపదలచి తిమో యంతయాలస్యమైనది. ఇందుకు కారణము "శ్రేయాంసిబహు విఘ్నాని" యను లోకోక్తినమసరించి యాభగవానుడే ముఖ్యసంపాద కులకెన్నియిక్కట్టులనో యిచ్చికల్గించి వారిప్రియజనకులను, చిన్ని బిడ్డలకుగూడ తనసన్నిధికి చేర్చుకొనుటచే! కాన, నీయాలస్యము

ను మా సభ్యు లన్యభాషావిదులకీ సంస్థను పరమతముగల సహజాభిమాన మున కేమాత్రము భంగముగాకుండ నాదరించుట యెట్టులేని యీయుద్యమమును జగన్మాన్యశక్తిదముగా బలపరచి చేయ గల మావచ్ఛక్తి దోహదపడగలరని మిక్కిలి నమ్ముచున్నాము.

ఈ గ్రంథముయొక్క ప్రకటనపరంపరలో మిక్కిలితోడ్పడి యున్నట్టి ప్రకాశకులతో పాటు ప్రోత్సాహమును సహకరించుటయేగాక వేరువిధము లుగా కూడ శాంతసహాయము నొసంగించి సంస్థ నుద్ధరించుటకై బద్ధకంకణు లై యున్న శ్రీ వరిష్ఠ సార్వభౌములకును, యింకను తమతమ పత్రికలలో మా ప్రకటనలను ఉచితముగా వెలువరించి తోడ్పడుచున్న ఆంధ్ర, అర్చక, గోల కొండ, వైశ్య, వైఖానస, వైష్ణవ, హిందూదేవస్థాన ప్రచారము మున్నగు పత్రికాధిపతులకును శ్రీ రామచంద్రమూర్తి సర్వాభీష్టముల నొసం గుగాక యని వేడుచుంటిమి.

మా ధైర్యోత్సాహములు, మా కన్నివిధముల చేతను చేయూత నొ సంగుచున్న మా సభ్యులకు కృతజ్ఞత దెలుపుచు, విజ్ఞులగు దేశీయమహా జనులు కృపచే నీయుద్యమము భారతదేశౌన్నత్యమునకై వెంటనే పరిణ మింపఁ గోరుచుంటిమి.

సర్వజగచ్చక్రవర్తియగు శ్రీరామచంద్రమూర్తి మా యా యమములను త్వరలోనే సఫలపరచుగాక!

ఇట్లు

—సంపాదకులు.

—ప్రముఖుల యభిప్రాయములు.—

—c—

శ్రీ. శ్రీమాన్. కేటేటి చినవేంకటనరసింహాచార్యులుగారు
కొల్లిమామిడాడ, రాజమండ్రి రైల్వే.
ది 25—9—31.

శ్లో. శ్రీమద్వైఖానసానాం వేదాంతద్వయవర్తినాం
పాంచరాత్రాగమగ్రంథాన్ ముద్రాపయితుముద్యతాం
పాకిచేటిపువంశ్యానాం కల్యాణగుణశాలినాం
సీతారామానుజార్యాణాం పదపంకజసన్నిధౌ
మయా కేటేటివంశ్యేన నృసింహాచార్యశర్మణా
విజ్ఞాపనమిదం ప్రోక్తం బహుప్రణతిపూర్వకం.

1\. శ్రీమద్విశ్వమిదం చరాచరయుతం యస్మాచ్చ సంజాయతే
యేనార్థ్యతే ప్రవిశతి యత్ర హృష్యతి సంకీర్త్యతే
తత్ప్రాప్త్యర్థ[illegible]కృప యామోక్షైకసంధాయినాం
సర్వేషాం జగతాం హితాయ కథితః శ్రీపాంచరాత్రాగమః.

2\. తత్పాంచరాత్రం శ్రుతిమూలభూతం । స్మృత్యర్థవిస్తారసుబోధకం చ । అపౌరుషేయం హరిభక్తిబీజం । పరంపదప్రాప్తిసుఖైకదం చ ।

3\. అథాబ్జనేత్రేణ పురాబ్జజన్మనే । సుబోధితః పంచభిరేవ రాత్రిభిః సమగ్రమర్థాధిక కోటిసంఖ్యయా । స పాంచరాత్రాగమ ఇత్యుదీరితః.

4\. తదాగమం శేషఖగేశసైన్యపాః । పురందరాద్యాశ్చ తతస్సురర్షయః । క్రమేణ సమ్యక్ప్రతిపద్య సారం । దదుర్మునిభ్యస్తు [illegible].

5\. తతః కలౌ మానవయత్నశక్త్యై । తత్పాంచరాత్రం బహువిస్తృతం [illegible] । ప్రకాశయిత్వా జనహితార్థం । ప్రవర్తయామాసు [illegible] హృష్టాః

6. తతశ్చాతశ్చానేకై స్సగమమునిసంఘైః సపర్యైః । బుధ్వా పూర్వాచార్యైర్బహుళమధనంరక్షణమభూత్ । ఇదానీం శ్రీరంగాదమునిగమమూలైకవిధినా । సదాపూజాభూమాభవతి సుచిరాదేవమహాః.

7. లోకేతత్వాంచరాత్రం బహుమునికథితా । స్సంహితాశ్చాస్యనేకాః । వర్తంతేసాత్వతాద్యాః భగవదభిమతైః । తర్పనాద్యైర్విధానైః । జ్యోతిశ్శిల్పాదశాస్త్రైరపిచబహుమహః । మంత్రవాస్తు ప్రయోగైః । చర్యాజ్ఞానాదిపాదైస్స్ఫుటతరవిశదాః । ధ్యాయరత్నైస్సుపేతాః.

8. బహుధనవినియోగాత్ శ్వాస్యతత్సంహితాశ్చా । ప్యధికతరమనోజ్ఞం సాధుముద్రాపయిత్వా । జననివహాసుఖాయ వ్యాఖ్యయాల్యాచక్రత్వా । ప్రకటితమఖిలార్థం పాంచరాత్రంభవద్భిః

9. ఇత్యేవంమధురివణోక్త పాంచరాత్రం । లోకేస్మిన్ప్రకటితుమిచ్ఛతాంజనానాం వః । శ్రీరామః పరమకృపానిధిస్త్వభీష్టం । సందద్యాదతి సునితాంతమర్థయామః.

ఇత్థం విజ్ఞాపయితా దాసః భాగవతకృపాభిలాషీ.

శ్రీపాంచరాత్రాగమశాస్త్రపారంగతస్య శ్రీమద్దేశికటి రంగాచార్యవర్యస్య ద్వితీయపుత్రః. చినవెంకటనరసింహాచార్యదాసః.

శ్రీ. శ్రీమద్దేశికటి శ్రీరామాచార్యులుగారు, కళింకోట.

ది 26-9-31.

భోమహాశయాః !

యుష్మాభిః ప్రేషితా శ్రీకపింజలసంహితా శాస్త్రాలోచనాపత్రికాయాపట్టికాచ పరిగ్రహీతా మయా, నభోమాసస్యాస్మిన్ దేవాగారే భక్తజనకృతపూజాదిక విధానేనమన్మంది రేచ యుష్మాభిరవలంబితంతత్తంతస్యంత్వయా, కిం జ్ఞో మాం తథాపి వక్ష్యే,

1. శ్రీశేషశైలపురసౌమ్యపురే స్వపూర్వ వాత్సల్యః । సద్గుణాఢ్య
వాన్ఛితార్థఫలదక శ్రీకాంచి రామానుజః । పైశున్యనన్ద్యర్థతాత్తా
ం పఠితి బ్రహ్మసూత్రభాష్యకరః । రంగాచార్యసుధీః కథితం హ్యాంధ్రో
యంత్రరాజకృతౌ.

2. ... పుణ్యప్రచారాః । వేదాంతశాస్త్రమఖిలశా
స్త్రవిదాం ప్రవీణాః । శ్రీనాథ్యశోభనపదపూజన పూతగాత్రాః ।
శ్రీవిష్ణువాఙ్మయి చరమావధి దాసదాసః.

3. తేషాం ప్రసాదమనవాప్యమహాం । హార్దాన్ప్రసిద్ధ్యనతిత్పరః । శ్రీరా
మాచార్యనామా తు । ప్రసన్నత్వంవిశ్వస్తోఽయ్యాం॥

4. సంస్థాపితశ్రీరంగ ... । సమ్ముద్రాక్ష
... యాతయంత్వక్షచయం విస్త
... । ముద్రాప్యైవసుపాంచరా
త్రస్యచయం తన్వంతి మోదం సదా.

5 నానాదేశభ్య ఆగతకులాన్ తాళపత్రస్థకోశాన్ । నానాభాషా
లిపిషులలితాన్ ముద్రితానేకకోశాన్ । సంశోధ్యైతద్భుపహితవిధిం
వ్యక్తయంతం పవంతం । పాతు శ్రీరామానుజమునిపదా భావమే
హాంహ్యద్య.

ఇత్థం విజ్ఞాపయితా దాసః.

శ్రీకాంచీస్థాగమపారంగతానాం శ్రీమద్దేజేటిరంగాచార్య
వర్యాణాం పుత్రః

శ్రీరామాచార్యః.

యన్. బి.:—ప్రముఖులగువారొసంగిన పదభీప్రాయము లింక నెన్ని
యో గలవు. క్రమముగా నన్నింటిని ప్రకటింతుమని విన్నవించు
చున్నారము.

—సంపాదకుడు.

పురుషోత్తమసంహితాయాః అధ్యాయానుక్రమణికా.

—:o:—

—నూతనముగా చేరిన సభ్యులు—

గౌరవ సభ్యులు:—

మ. శ్రీ.—

శ్రీ డాక్టరు బెజవాడ వెంకటస్వామినాయుడుగారు.

రాజమండ్రి.

సామాన్యసభ్యులు:—

శ్రీ తూర్పుగోదావరీమండల అర్చకసంఘము,

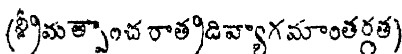
రాజమండ్రి.

లలితా ప్రెస్ రాజమండ్రి—1933—1000

శ్రీ పాంచరాత్రాగమ శాస్త్రాధిక్యత

పాంచరాత్రాగమ శాస్త్రసర్వస్వము

(శ్రీమత్పాంచరాత్రదివ్యాగమాంతర్గత)

శ్రీపురుషోత్తమసంహితా

ప్రథమోధ్యాయః — శాస్త్రావతారవిధిః

మంగళం. నమ శ్శ్రీవాసుదేవాయ సత్యజ్ఞానస్వరూపిణే
స్వాశ్రితావనదీక్షాయ మోక్షైకఫలదాయినే. 1

ముక్త్యుపాయవిషయేఋషిప్రశ్నః.

ఋషయః —
శ్రుతా వేదాస్త్వయా పూర్వం ధర్మశాస్త్రాణ్యనేకశః
ఏతేషు ముక్త్యుపాయం తు న పశ్యామ స్తపోధన. 2
తద్వదస్వ మహాచ్ఛాస్త్రం నిశ్శ్రేయసకరం*శుభం
యేన సాంసారికం దుఃఖం తరామో జ్ఞానవర్త్మనా. 3

వసిష్ఠప్రతివచనం పాంచరాత్రాగమప్రశస్తతా కథనం, తచ్ఛాస్త్రావతరణం

వసిష్ఠః —
భగవద్భక్తి రేవ స్యా ద్భక్తానాం ముక్తికారణం
తద్భక్తిబోధకం శాస్త్రంపాంచరాత్రాగమంస్మృతమ్. 4
రజోగుణాపనోదాయ బ్రహ్మణే విష్ణునా పురా
యదుక్తంపాంచరాత్రాఖ్యంరహస్యామ్నాయముత్తమం
తచ్ఛృణుధ్వం మునిశ్రేష్ఠా స్సంసారాంబుధితారకమ్,
సార్ధకోటిప్రమాణేన బ్రహ్మణా కేశవా చ్ఛ్రుతమ్. 6
రాత్రిభిః పంచభి స్సర్వం పాంచరాత్రాగమం స్మృతమ్
ఏత దాగమశాస్త్రేణ బింబదేవాలయాదికమ్. 7

పాఠాంతరాణి:— * పరమ్.

వినిర్మాయ ప్రతిష్ఠాప్య నిత్య మారాధయ న్నరః
శాశ్వతం పద మాప్నోతి పున రావృత్తివర్జితమ్. 8

పాంచరాత్రాగమ ఋషయః—

సాంప్రదాయకశ్రవ భగవన్మునిశార్దూల సర్వశాస్త్రవిశారద
ణార్థంఋషిప్రశ్నః కైవల్యపద మిచ్ఛూనా మస్మాకం శరణార్థినామ్. 9
తత్పాంచరాత్రశాస్త్రస్య విధానం సంప్రకాశయ

వసిష్ఠప్రతివచనం వసిష్ఠః—

శ్రీపాంచరాత్రా శృణుధ్వం మునయ స్సర్వే వేదమేకాయనాభిధమ్. 10
గమశబ్దార్థనిరూప పాంచరాత్రం మూలవేదం సాత్వతం తంత్ర మి త్యపి
ణంనామనిర్దేశానిచ భగవచ్ఛాస్త్ర మితి త న్నామభిః పరిపఠ్యతే. 11
ఏకాయనం మోక్షాయనాయ వై పంథా ఏత దన్యో న విద్యతే
తస్మా దేకాయనం చేతి ప్రవదంతి మనీషిణః. 12
ఆగమః ఆచారకథనా ద్దివ్య గతిప్రాప్తివిధానతః
మాహాత్మ్యతత్వకథనా దాగమ శ్చేతి కథ్యతే. 13
మూలవేదః మహతో వేదవృక్షస్య మూలభూతో మహా నయమ్
ఋగాద్యాస్స్కంధ భూతా స్తే శాఖాభూతాశ్చ యోగినః.
జగన్మూలస్య వేదస్య వాసుదేవస్య ముఖ్యతః
ప్రతిపాదకతా సిద్ధా మూలవేదాఖ్యతా ద్విజాః 15
సాత్వతం తత్వస్వరూపహారిణా ప్రోక్తత్వా త్సాత్వతం‡ మతమ్
తంత్రం తనోతి విపులా నర్థాన్ తత్వమంత్రసమాశ్రితాన్. 16
త్రాణం చ కురుతే యస్మా త్తంత్ర మి త్యభిధీయతే
పాంచరాత్రంతు సర్వేషాం శాస్త్రాణాం మూలకారణమ్ 17
బ్రాహ్మణ స్సర్వవర్ణేషు యతి శ్చాశ్రమిషూత్తమః

పాఠాంతరాణి— ‡ శ్రుతమ్.

పంచరాత్రప్ర యద్వద్గంగా చ తీర్థేషు దైవతేష్వపి చాచ్యుతః. 18
శస్తిః తద్వత్సర్వేషు శాస్త్రేషు పాంచరాత్రం ప్రశస్యతే
పాంచరాత్రం మహద్దివ్యంశాస్త్రంశ్రుతివిభావనమ్. 19
విశేషేణాధిగంతవ్యం గీతం భగవతా స్వయమ్
యజేత పురుషం సాక్షాద్యథార్హం ప్రతిమాదిషు. 20

భగవన్నిరూపణ ఋషయః—
తదర్చావిధా కో వా పురుష ఇత్యుక్తో విధిః కో వా తదర్చనే
ఋషిప్రశ్నః ప్రతిమాలక్షణం*కీదృక్ వదస్వ భగవన్మునే. 21

వసిష్ఠవచనం వసిష్ఠః—
శ్రీపురుషోత్తమ పురుషోత్తమేన దేవేన పూర్వం భగవతా స్వయమ్
సంహితావతరణం పాంచరాత్రాగమం దివ్యం మమ పిత్రే స్వయంభువే. 22
ప్రోక్తం తచ్చ మయా లబ్ధం వారిధే రమృతం యథా
సంహితాప్రశస్తిః కర్షణాదిప్రతిష్ఠాంతం ప్రతిష్ఠాద్యుత్సవాంతకమ్ 23
ఉత్సవం తు సమారభ్య ప్రాయశ్చిత్తాంత మేవ హి.
యస్యాంసమగ్రంసంప్రోక్తం పురుషోత్తమసంహితా 24
ప్రయోజనం చ శాస్త్రస్య మోక్షః ప్రకృతిదుర్లభః.
అభిధేయం భగవతో సమారాధన ముత్తమమ్. 52
సంబంధో వీక్ష్యతే సద్భి స్సాధ్యసాధకలక్షణః.
శ్రుతిమూలమిదంతంత్రంప్రమాణంకల్పసూత్రవత్. 26
వేదశాస్త్రా త్పరం నాస్తి న దైవం కేశవా త్పరమ్
తస్మాద్యజస్వ దేవేశం * విధినానేన కేవలమ్. 27

తంత్రనామ ఋషయః—
శ్రవణార్థంఋషి కతిభేదాని తంత్రాణి నామధేయాని కాని వ

పాఠాంతరాణి— * ప్రతిమాలక్షణంబ్రూహి విస్తరేణద్విజోత్తమ,
* విధినానేన పూజయా.

ప్రశ్నః శ్రోతుమిచ్ఛామివిప్రేంద్రేకరం శౌమా మాలంహి నః. 28

వసిష్ఠః—

వసిష్ఠవచనంతం శత మేక మధ్యాష్టౌ చ తంత్రేస్మిన్నిదితం మయా
త్రినామసంకీర్తనం నామధేయాన్యతః తేషాం శృణ్వంతు సుసమాహితాః.
మార్కండేయం పారిదం చ నారదీయం చ సంహితా
విశ్వామిత్రం వైనతేయం సంహితా గరుడస్య చ. 30
కాశ్యపం పైంగలాఖ్యంచ వాసిష్ఠం పుష్కరాహ్వయం
సత్యాఖ్యం సనకాఖ్యం చ విష్ణుసిద్ధాంత సంహితా. 31
పాద్మం పద్మోద్భవం జ్ఞేయం ఖగేంద్రం చ వారుణం
నలకూబర మాగ్నేయం వామనం శౌనకం తథా. 32
పావకం పార మైశ్వర్యం పారాశర్య మతః పరమ్
విష్వక్సేనం ఖగేశం చ వీరమాంగళికం తథా. 33
శ్రీవిష్ణుతిలకం చైవ లక్ష్మీతిలకసంహితా
దశోత్తరం చ శాండిల్యం మారీచస్య చ సంహితా.34
వార్ధలం రోమశం చైవ వామదేవం సుబోధకమ్
మేరు గంగా చ సత్యోక్త మైంద్రం పరమపూరుషమ్. 35
నారసింహం హయగ్రీవం దూర్వాసం కృష్ణసంహితా
పుష్టితంత్రం మహాతంత్రం పురుషోత్తమసంహితా. 36
బ్రహ్మాండం చాపి కౌమార మీశ్వరం మత్స్యసంహితా
భారద్వాజంయాజ్ఞవల్క్యంగ జేంద్రంమనుసంహితా.37
శ్రీపుష్కరమహాలక్ష్మీ కుశలానంద పావనాః
పంచప్రశ్నంత్రియఃప్రశ్నంప్రహ్లాదంసాత్వతంతతః. 38
కపింజలం చ బ్రహ్మోక్తం అగస్త్యం జైమినం తథా
విష్ణువైభవికం సౌరం సౌమ్యం హారీత మేవచ. 39

పాఠాంతరాణి—† ఖగేంద్రంచ.

కాత్యాయనం చ వాల్మీకం హైరణ్యం కాపిలం తథా
జాబాలం వాయవీయం తు వారుణాంగీరసం తథా. 40
నారాయణం చ వ్యాసాఖ్యం బ్రహ్మనారదసంహితా
దత్తాత్రేయం కణ్వగార్గ్యసంహితా కలిరాఘవమ్. 41
ప్రాచేతసం పౌష్కరం చ * మధుసంగ్రహసంహితా
సంవాదమింద్రశుక్రాభ్యాముమామాహేశ్వరాహ్వయమ్
బోధాయన మనంతం చ వారాహం చ సనందనమ్
పులస్త్యం పులహం చైవ వాసుదేవస్య సంహితా. 43
సంకర్షణం భృగుశ్చైవ గాంధర్వ గణసంహితా
నారదోత్తరవిజ్ఞాన మేవమష్టోత్తరం శతమ్. 44

అనుక్త మన్యతో గ్రాహ్యమేవ — అనుక్త మన్యతో గ్రాహ్యం సంహితాసు పరస్పరమ్.
ఆచార్యం వరయే త్పూర్వంయజమానః ప్రయత్నవాన్.

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది పురుషోత్తమ
సంహితాయాం శాస్త్రావతారవిధిర్నామ
ప్రథమో ధ్యాయః.

* మధుసూదనసంహితా.

ఓం

శ్రీమత్పాంచరాత్రే దివ్యాగమే-శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం

ద్వితీయోధ్యాయః

—ఆచార్యాదిలక్షణ భూపరీక్షావిధిః—

ఋషయః—

ఆచార్యాదిలక్షణ శ్రవణార్థం ఋషి ప్రశ్నః

మానీంద్ర భవతా ప్రోక్త మాచార్యం వరయే దితి
కీదృశో యజమాన స్తు కి మాచార్యస్య లక్షణమ్. 1
లక్షణం వద చాస్మాక మాచార్యయజమానయోః

శ్రీవసిష్ఠః—

శ్రీవసిష్ఠప్రతిపన్న సంక్షిప్తాచార్యలక్షణం

బ్రాహ్మణః క్షత్రియో వైశ్యశ్శూద్రో వాప్యనులోమజః
శ్రద్ధాభక్తిసమాయుక్తో ధనాఢ్యో ధర్మతత్పరః
యజమానః ప్రసన్నాత్మా దేవయాగార్థ మాదరాత్. 3
ఆచార్యం వరయే త్పూర్వం తదధీనా హి సిద్ధయః
పాంచరాత్రవిదం శాంతం సిద్ధాంతేషు కృతశ్రమమ్. 4
భగవద్వంశజం శుద్ధ మలోలుప మదాంభికమ్
మహాభాగవత శ్రేష్ఠ*మేకపత్నీవ్రతం శుభమ్. 5
బ్రాహ్మణం సత్యసంపన్నం సదాచారసమన్వితమ్
సర్వావయవ•సౌందర్యం యువానం వేదవేదినమ్. 6
సర్వశాస్త్రార్థతత్త్వజ్ఞ మగ్నిహోత్రధరం శుచిమ్
ఉత్పత్తిస్థితిసంహార వేదినం బ్రహ్మవాదినమ్. 7

పాఠాంతరాణి—* మేకపత్నీదృఢవ్రతమ్.

• సంపన్నం.

♦ ♦ ♦ ♦

ప్రతిష్ఠాకర్మతత్వజ్ఞం సంధ్యోపాసనతత్పరమ్
ఆచార్యవరణ ఏవం లక్షణసంయుక్త మాచార్యం వరయే త్తతః 8
క్రమః సమయే యజమాన స్తు గాం భువం కాంచనం తథా
నారికేళం చ కర్మాదా వాచార్యాయ ప్రదాపయేత్. 9
భూపరీక్షా ఆచార్యో యజమాన శ్చ దేవాగారస్య సిద్ధయే
భూపరీక్షాదికం కుర్యాత్ ♦శాస్త్రదృష్టేన వర్త్మనా. 10
వసుధాభేదకథనమ్ సుపద్మా భద్రకా పూర్ణా ధూమ్రా చేతి చతుర్విధా
యోగ్యాయోగ్య ఆద్యాస్తిస్రః పరిగ్రాహ్యాశ్చాంత్యా స్త్యాజ్యాద్విజోత్తమాః
వసుధానిరూపణం కుశదర్భై స్సమాకీర్ణా నిత్యం తోయేన సంయుతా
సుపద్మాలక్షణం హరితో యత్ర తిష్ఠంతి సా సుపద్మేతి కీర్తితా 12
భద్రికాలక్షణం ఫలినో యాజ్ఞికా వృక్షా లతాగుల్మసమన్వితాః
పూర్ణాలక్షణం దృశ్యంతే భద్రకా సా చ పూర్ణేతి పరికీర్త్యతే. 13
ధూమ్రాలక్షణం అధోజలసమాయుక్తా గిరే శ్శిఖర మాశ్రితా
వాయస శ్యేనగృధ్రాద్యా కఠినా వృకసంకులా. 14
ఊసరక్షేత్రసంయుక్తా సా ధూమ్రేతి ప్రకీర్తితా
ధూమ్రాంచవర్జయేద్భూమిం భద్రికాదిషు కారయేత్.
ఖననవిధిః జానుమాత్రం ఖనేద్భూమింమృదముద్ధృత్యపూరయేత్
ఉత్తమాభూమిః పాంసు రభ్యధికో యత్ర సాభూమిశ్చోత్తమామతా. 16

అధికపాఠాణి— ♦ ♦ ♦

శ్లో. శ్రద్ధాభక్తిసమాయుక్తం ప్రపన్నం దీక్షితంగురుమ్
పరోపకారనిరతం యోగవిద్యాకృతశ్రమమ్
శాంతందాంతంకీర్తిమంతం సర్వసద్గుణ శోభితమ్
పాపఘోరం ప్రసన్నాత్మ మష్టాక్షరపరాయణమ్.

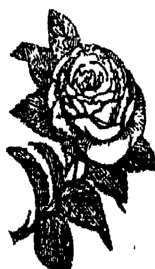
పాఠాంతరాణి— ♦ శాస్త్రోక్తేనతుపరసా.

మధ్యమా	సమత్వే మధ్యమా చైవ హీనా స్యాదధమా మతా
అధమా	సమ్యక్పరీక్ష్యబహుధా కర్షయే ల్లాంగలైః క్రమాత్. 17
కర్షణం	వాపయే త్తిల ముద్గాంశ్చ యవనీవారసర్షపాన్
బీజావాపః	అథ వా సర్వధాన్యాని యా[illegible]ని సమంతతః. 18
బీజావాపేన గ్రా	త్రిరాత్రా ద్దశరోహంతి ఉత్తమా భూమి రుచ్యతే
హ్యాగ్రాహ్యభూ	అప్రరూఢేన యా భూమిః ప్రయత్నేనవివర్జయేత్. 1
నిరూపణం	ఫలకాలే తు సస్యానాం గవాంతృప్తిం చ కారయేత్
బలిప్రదానం	తత స్తు లోకపాలాం శ్చ పూజయే ద్దేశికోత్తమః. 2
	లాజైః ఫలై రపూపై శ్చ నిశీథేతు బలిం క్షిపేత్
	రక్తగంధైశ్చపుష్పైశ్చకుముదాదీం శ్చ పూజయేత్. 2
భూపూజావాస్తు	‡భూదేవీంచ సమభ్యర్చ్య వాస్తుపూజాం చ కారయేత్
పూజాదికం	శాంతిహోమంతతఃకృత్వా రాత్రౌ జాగరణంచరేత్. 2
	తత శ్చ విమలే శుద్ధే ప్రభాతే కృతకృత్యవాన్
	• పుణ్యాహంతుప్రకుర్వీత బ్రాహ్మణాన్భోజయే త్తతః
పునఃఖననం	క్షేత్రం తత్ఖానయే త్పశ్చా జ్జలాంతం సమంతతః
	తజ్జలే వరుణం పూజ్య శిలాశంకుం చ కారయేత్. 2
శంఖుస్థాపనవిధిః	తచ్ఛంకుం త్రివిధం కృత్వా చాధస్తా చ్చతురం తథా
	తన్మధ్యే చాష్టఫలకం తదగ్రం కమలాకృతిః. 2
	ఏవం లక్షణసంయుక్తం శంకుం సంపూజయే త్తతః
	రక్షాసూత్రేణ సంవేష్ట్య గర్తే రత్నాదికం న్యసేత్. 2
	కూర్మయంత్రం ప్రతిష్ఠాప్య యంత్రం సౌదర్శనంమహా
	తస్యోపరి చ విన్యస్యశిలాశంకుం నివేశయేత్. 2
పూరణవిధిః	ప్రథమే సైకతం పూర్య ద్వితీయే శర్కరా స్తథా

పాఠాంతరాణి— ‡ తతో భూమిం సమభ్యర్చ్య

ధాత్రీఫలం తృతీయేతు చతుర్థే జంబుకాఫలం. 28
పంచమే తు కపిత్థం చ నారికేళం తు షష్ఠకే
సప్తమే తు ఫలం బిల్వ మేతావ త్ప్రస్థరావధి. 29
సంపూర్య చాష్టభాగేచ పంకిలం పూరయేత్తతః
చతురశ్రం సమం కుర్యా దస్తి పాదేన ఘట్టయేత్. 30
శంకు మేవం ప్రతిష్ఠాప్య చాలయంతు సమారభేత్
విభవానుగుణే నైవ కారయే దాలయోన్నతిమ్. 31

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
ఆచార్యాదిలక్షణ భూపరీక్షావిధి ర్నామ
ద్వితీయోధ్యాయః

ఓం

శ్రీమత్పాంచరాత్రదివ్యాగమే-శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం

తృతీయోఽధ్యాయః

ఆలయనిర్మాణ—ఫలకథనవిధిః

దేవాలయనిర్మాణఫలశ్రవణార్థం ఋషిప్రశ్నః

ఋషయః—
దేవాలయం వినిర్మాయ దేవం సంస్థాప్య భక్తితః
పూజాం కారయితుస్తస్య పుణ్యమాచక్ష్వ భో మునే. 1

వసిష్ఠప్రతివచనం దేవాలయనిర్మాణఫలశ్రుతిః

వసిష్ఠః—
వాసుదేవా ద్యాలస్య కృతౌ వక్ష్యే ఫలాదికమ్
చికీర్షోర్దేవధామాది సహస్రజనిపాపనుత్. 2
మనసా సద్మ కర్తృణాం శతజన్మాఘనాశనమ్
యేతు మోదంతి కృష్ణస్య క్రియమాణం నరాగృహమ్ 3
తే పి పాపైర్విముచ్యంతే ప్రాప్నువంతి పరాం గతిమ్
సమతీతం భవిష్యం చ కులానామయుతం నరః. 4
విష్ణులోకం నయం త్యాశు కారయిత్వా హరేర్గృహమ్
వసంతి పితరో దృష్ట్వా విష్ణులోకే హ్యలంకృతాః. 5
విముక్తా నారకైర్దుఃఖైః కర్తుః కృష్ణస్య మందిరమ్
బ్రహ్మహత్యాదిపాపౌఘఘాతకం విష్ణుమందిరమ్. 6
ఫలం యన్నాప్యతే యజ్ఞైర్ధామ కృత్వా త దాప్యతే
దేవాగారే కృతే సర్వ తీర్థస్నానఫలం లభేత్. 7
దేవా ద్యద్దేహాతనాం చ రణే యత్తత్ఫలాదికమ్
శాఠ్యేన పాంసునా చాపి కృతం ధామ చ నాకభృత్ 8

ఏకాయతనకృత్స్వర్గీ త్ర్యాగారీ బ్రహ్మలోకభాక్
పంచాగారీ శంభులోక మష్టాగారా ద్ధరౌ స్థితిః 9
షోడశాలయకారీ తు భుక్తిముక్తి మవాప్నుయాత్
కనిష్ఠంమధ్యమంశ్రేష్ఠంకారయిత్వాహరేర్గృహమ్. 10
స్వర్గంచవైష్ణవం లోకంమోక్ష మాప్నోతి చ క్రమాత్
శ్రేష్ఠమాయతనం విష్ణోఃకృత్వాయద్ధనవా న్లభేత్ 11
కనిష్ఠే నైవ తత్పుణ్యం ప్రాప్నో త్యధనవాన్నరః
సముత్పాద్య ధనం కృత్వా స్వల్పే నాపి సురాలయమ్. 12
కారయిత్వా హరేః పుణ్యం సంప్రాప్నో త్యధికంపరమ్
లక్షేణా పి సహస్రేణ శతే నార్ధేన వా హరేః. 13
కారణం భవనం యాతి త త్రాస్తే గరుడధ్వజః
బాల్యేతు క్రీడమానా యే పాంసుభి ర్భవనం హరేః, 14
వాసుదేవస్య కుర్వంతి పితరో లోకగామినః
తీర్థే చాయతనే పుణ్యే సిద్ధక్షేత్రే త థాశ్రమే. 15
కర్తు రాయతనం విష్ణో ర్యథోక్తా త్త్రిగుణం ఫలమ్
దేవాలయేసమ్మా బంధూకపుష్పవిన్యాసై స్సుధాపంకేన వైష్ణవమ్. 16
ర్జనాదిఫలవిశేషః యే విలిమ్పంతి భవనం తే యాంతి భగవత్పురమ్
పతితం పతమానం తు తదార్థపతితం నరః. 17
సముద్ధృత్య హరే ర్ధామ ప్రాప్నోతి ద్విగుణం ఫలమ్
పతితస్య తు యః కర్తా పతితస్య చ రక్షితా. 18
విష్ణో రాయతన స్యేహ స నరో విష్ణులోకభాక్
ఇష్టకాని చ యా త్తిష్ఠే ద్యావ దాయతనం హరేః 19
స కుల స్తస్య వై కర్తా విష్ణులోకే మహీయతే
స ఏవపుణ్యవా న్పూజ్య ఇహలోకే పరత్రచ. 20
కృష్ణస్య వాసుదేవస్య యః కారయతి కేతనమ్

జాత స్స ఏవ సత్కృతః కులం తే నైవ పాలితమ్. 21
విష్ణురుద్రార్కదేవ్యాదే ర్గృహకర్తా న కీర్తిభాక్
కిం తస్య విత్తనిచయై ర్వ్యర్థస్య పరిరక్షిణః. 22
దుఃఖార్జితై ర్యః కృష్ణస్య న కారయతి కేతనమ్
నోపభోగ్యం ధనం యస్య పితృవిప్రదివౌకసామ్. 23
నోపభోగాయ బంధూనాం వ్యర్థ స్తస్య ధనాగమః
యథా ధ్రువో నృణాం మృత్యుః విత్తనాశ స్తథో ధ్రువః 24
మూఢ స్తత్రానుబధ్నాతి జీవితే ధ చ వేధనే
యథావిత్తం న దానాయ నోపభోగాయ దేహినామ్. 25
నాపి కీర్త్యై నధర్మార్థం తస్య స్వామ్యేధ కో గుణః
తస్మా ద్విత్తం సమాసాద్య దైవాద్వా పౌరుషా దథా. 26
దద్యా త్సమ్య గ్ద్విజాగ్రేభ్యః కీర్తనాని చ కారయేత్
దానేభ్యశ్చాధికం యస్మా త్కీర్తనేభ్యో వరం యతః. 27
అత స్తత్కారయే ద్ధీమాన్ విష్ణ్వాదే ర్మందిరాదికమ్
వినివేశ్య హరే ర్ధామ భక్తిమ ద్భి ర్నరోత్తమైః 28
నివేసితం భవే త్కృత్స్నం త్రైలోక్యం సచరాచరమ్
భూతం భవ్యం భవిష్యం చ స్థూలం సూక్ష్మం తథేతరమ్. 29
ఆబ్రహ్మస్తంభపర్యంతం సర్వం విష్ణో స్సముద్భవమ్
తస్య దేవాది దేవస్య సర్వగస్య మహాత్మనః. 30
నివేశ్య భగవన్ విష్ణో ర్న భూయో భువి జాయతే
యదా విష్ణో ర్ధామకృతౌ ఫలం తద్వ ద్దివౌకసామ్. 31
ప్రతిమాకరణే ఫలకథనం
శివబ్రహ్మార్కవిఘ్నేశ చండీలక్ష్మ్యాదికాత్మనామ్
దేవాలయకృతేః పుణ్యం ప్రతిమాకరణేఽధికమ్. 32
ప్రతిమాస్థాపనే యాగే ఫలస్యాంతో న విద్యతే
మృణ్మయా ద్దారుజే పుణ్యం దారుజా చ్ఛైల్పకే భవేత్. 33

యిష్టకోద్ధాచ్ఛైలజేస్యాత్ హేమాదే రధికం ఫలమ్
సప్తజన్మకృతం పాపం ప్రారంభాదేవ నస్యతి 34
దేవాలయస్య స్వర్గీ స్యాత్ నరకం నైవ గచ్ఛతి
కారయ న్భగవద్ధామ నయ త్యచ్యుతలోకతామ్. 35
సప్తలోకమయో విష్ణు స్తస్య యః కురుతే గృహాన్
తారయత్యక్షతాన్ లోకానక్షయాన్ప్రతిపద్యతే. 36
ఇష్టకాచయ విన్యాసో యావం త్యబ్దాని తిష్ఠతి
తావద్వర్ష సహస్రాణి తత్కర్తు ర్దివి సంస్థితిః. 37

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
మాలయనిర్మాణ ఫలకథనం నామ
తృతీయోధ్యాయః.

ఓం

శ్రీమత్పాంచరాత్రదివ్యాగమే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం

చతుర్థోఽధ్యాయః

ఆలయలక్షణ-మూర్తిప్రతిష్ఠావిధానమ్.

ఆలయనిర్మాణవిధిః

వసిష్ఠః—

దేవాలయప్రమాణాని శ్రేణుధ్వం మునిసత్తమాః
ఉత్తమం ప్రస్తరా దారూమధ్యమం చేష్టకాన్మృతమ్. 1
ఏకే ష్వేకతమే నైవ కారయే ద్భగవద్గృహమ్

ప్రస్తరవర్ణఫలనిరూపణం

ప్రస్తరాణాం చ వర్ణాని వక్ష్యామి మునిపుంగవాః. 2
రక్తవర్ణం చ సౌభాగ్యం పీతవర్ణం మహాభయమ్
ధూమ్రవర్ణం వ్యాధిరూపం గౌరం చ మరణం భవేత్. 3
శ్వేతవర్ణం భవే త్పుణ్యం నీల మాయుష్యవర్ధనమ్
మాణిక్యం మృత్యునాశంచ అభ్రకం మోక్షదాయకమ్. 4
చింతామణిశిలా బ్రహ్మన్ కర్తు రిష్టశుభం భవేత్

పాదేవలింగనిర్ణయవిధిః

కురువిందం చ సౌభాగ్యం వర్ణా స్త్వేతాని నిర్ణయః. 5
పురుషం తాళనాదం చ వేణునాదం నపుంసకమ్
ఘంటానాదం స్త్రియమా ఇత్యేతే లింగనిర్ణయమ్. 6

బింబాదిషు యోగ్యనాదనిరూపణం బ్రాహ్మణాదివర్ణాని

ఘంటానాదం చ బింబానాం పీఠానాం వేణునాదకమ్
తాళం దేవాలయానాం చ శిలాసు త్రిషు కీరితః. 7
శ్వేతం ద్విజాతివర్ణ శ్చ రక్తం క్షత్రియవర్ణకమ్
పీతం వైశ్య మిదం వర్ణ మితరాణి శూద్రవర్ణకాన్. 8
సంగ్రహ్యోతు శిలా సూత్రా శ్శిల్పినం పూజయే త్సుధీః

అంగులాదిమాన విధిః

మధ్యమాంగులిమధ్యం చ అంగుష్ఠవలయార్ధకమ్. 9
యవత్రియాణాం మానం చ అంగుళస్య ప్రమాణతః
అంగులై ర్ద్వాదశై ర్వ్యక్త స్తాల ఇత్యభిధీయతే. 10

గర్భాలయం

ఇద మేతేన తాలేన ద్విగుణం హస్త ముచ్యతే
అష్టాదశకరైః కార్యం గర్భాయామం చ విస్తృతిః. 11
మధ్యమం దశభి ర్హస్తై రధమం పంచహస్తకమ్
ఉపానపాదిపంచాంగ మధిష్ఠానం ప్రకల్పయేత్. 12
పంచహస్తా చతుర్హస్తా ద్విహస్తా వా యథేచ్ఛయా
దండస్తదర్ధం. పాదోనం తస్యోచ్ఛ్రిధం సమీరితమ్. 13
అధిష్ఠానే కృతే తస్మిన్ స్తంభ మంత ర్వివర్జయేత్
ఏకద్విత్రిచతుర్హస్తైః క్రమశో వర్ధితా భవేత్. 14

మందిరస్య మహానాసా నక్తిసాలసముచ్ఛ్రియః
ఉపపీఠసమాయుక్తా సాలో దండ స్త్రిరుచ్యతే 15
కల్పనీయం ప్రయత్నేన తదంగ స్స్యార్ధ మంటపమ్
గ్రీవాగ్రతులితో వాస్యాత్ ప్రతిసమ్మితయేవ వా. 16
విచ్ఛిన్నా నంతరే తేషాం సాలానా ముచ్ఛ్రియం విదుః
ఏతద్గర్భగృహం ప్రోక్తం * పురత స్స్యార్ధమంటపమ్. 17

అర్ధమంటపమ్

పంచహస్తం చతుర్హస్తం కారయే దర్ధమంటపమ్
హీనేఽర్ధమంటపేధాన్నః పార్శ్వాభ్యాంనిర్గమస్తతః. 18
అగ్రతః పృష్ఠతో వాపి భవేతాం పార్శ్వవర్త్మని
సముచ్ఛ్రితం ప్రతిసమం అధికం వా యథేచ్ఛయా. 19
తావ ద్విస్తారయుక్తా శ్చ ద్విగుణం చోభయో ర్భవేత్
సోపానం స్యాత్సముద్దిష్ట మంత శ్చాంత శ్చ నిర్గమః. 20

పాఠాంతరాణి —* పురతోఽస్యార్ధమంటపమ్.

సోపానపఙ్క్తయః కార్యా షడంగుళసముచ్ఛ్రయాః
చండశ్చైవ ప్రచండశ్చ కల్పయేద్ద్వారపార్శ్వయోః. 21

నృత్తమంటపమ్ తదగ్రే మంటపం కుర్యాత్ నృత్తార్థం ద్విజసత్తమాః
షట్త్రింశత్స్తంభసంయుక్తం షోడశస్తంభ మేవవా. 22
సముచ్ఛ్రితం ప్రతిసమం అధికం వా యథేచ్ఛయా
ఏకద్విత్రిచతుఃపంచహస్తైరున్నత్తార్ధమంటపమ్. 23

సాంతరాళం సముద్దిష్టం పార్శ్వాభ్యా మథ నిర్గమః
సోపానపఙ్క్తయః కార్యాః పార్శ్వయోరుభయో రపి. 24
తావ ద్విస్తారయుక్తా శ్చ ద్విగుణ శ్చోభయం భవేత్
సోపానపఙ్క్త్యయో హస్తి హస్తం కుర్యాత్స్థపీయసః. 25
యద్వా రథాంగం కుర్వీత సింహవ్యాళ మథాపి వ
అంతరావరణం కుర్యాత్ నృత్తమంటపమధ్యతః. 26
ద్వారం వా తాయనం వాపి భిత్తిబంధం న జాతువా
కులక్షయో వినాశంచ వ్యాధి ర్వా భిత్తిబంధనే. 27
యద్వార్ధమంటపా దర్ధ సపాదం పాద మేవ వా
తత్తుల్యావాంతరాళం తు అంతరాళాయతం భవేత్. 28
విస్తారం ప్రకసయేత్తత్ర అంతరాళస్య పార్శ్వయోః
హస్తం తాళంతదర్ధం వాహ్రాసయేత్పార్శ్వయోరపి. 29
యుగ్మస్తంభసమాయుక్త స్తథాబంధ మథాపి వా
లాంగలం వా ప్రకుర్వీత ఉభయం వా వినా భవేత్. 30
చతురశ్రం వా యుతం వా చతుర్ద్వారం చతుర్దిశమ్
వాతాయనం సయుగ్మంతునకుర్యాద్భిత్తిబంధనమ్. 31
అంతరావరణస్యాంత ర్బహి ర్వోభయపార్శ్వయోః
కల్పయే చ్ఛిల్పశాస్త్రజ్ఞో గవాక్షాః క్షోణభూమిషు. 32

హా స్తబంధం తత్పూర్వంతు అగ్రేనైకంపరికల్పయేత్
ప్రాకారమంటపాని ప్రాకారేషు చ సర్వేషు మంటపాని సమంతతః. 33
ద్వావింశతిధనుర్మానం మంటపం చోత్తమం భవేత్
అష్టాదశధనుర్మానం మంటపం మధ్యమం భవేత్. 34
అధమం ద్వాదశధనుర్మంటపం పరిచక్షతే
ఆస్థానీమంటపం పూర్వోక్తసప్తసంఖ్యా వా భవేదాస్థానమంటపమ్. 35
ఉత్తమం దశభిర్హస్తైర్మధ్యమం చాష్టహస్తకైః
షడ్భిస్తమధమంకింద్యాత్ క్షుద్రంహస్తత్రయాయుతమ్.
దక్షిణోత్తరయోః పృష్ఠే భిత్తి యస్యాః పరికల్పితాః
స్తంభాష్టకయుతం తత్ర సోపానం పరికల్పయేత్. 37
దీర్ఘశాలం ముఖే కుర్యాత్ మంటపం చైవ కారయేత్
మంటపాః ప్రాఙ్ముఖాస్సర్వే సర్వావరణసంస్థితాః 38
ఆస్థానమంటపాన్సర్వాన్ ప్రకుర్యాత్సర్వతోముఖాన్
సోమసూత్రం శూద్రైఃప్రతిష్ఠితంకుర్యాత్ సోమసూత్రస్యలక్షణమ్. 39
పాదవేద్యాం శిలాయాం చ సుకరానన మాచరేత్
వైశ్యైః కపోతవేద్యాంచ కుర్యాద్గజముఖాకృతిః. 40
క్షత్రియైః పట్టికాయాం చ మృగాధిపశిరాకృతిః
ద్విజోద్విపట్టికాయాంచ కుర్యాద్గోముఖవద్ద్విజాః. 41
గర్భాలయద్వార ఏవం గర్భగృహాయామం తస్య ద్వారం విధీయతే
భేదేనఫలభేదని ప్రాగ్ద్వారం శుభదం ప్రోక్తం దక్షిణే పుష్టివర్ధనమ్. 42
రూపణం పశ్చిమే విజయం చైవ ధనదం చోత్తరం భవేత్
ఉత్తుంగం నవతాలైశ్చ విస్తృతిః పంచభిర్భవేత్. 43
విమానాని చ భిద్యంతే తలాధిష్ఠానభేదతః
ప్రాసాదలక్షణం ప్రాసాదం పంచధా భేదం నాగరం ద్రావిడం తథా. 44

వృత్తం వృత్తాయతం చైవ వేసరంచ ప్రకీర్తితాః
నాగరం సర్వదిగ్నాసికాకారం కూటశాలాసమన్వితమ్. 45
ఆద్యేచ చతురశ్రంతు చాగ్రే వృత్తాయతం యది
నాగరం తత్సమాఖ్యాతం ద్రావిడం చాథ నోచ్యతే. 46
ద్రావిడం పాదాదిస్తూపిపర్యంతం చతురశ్రం ప్రకల్పయేత్
షడశ్రమథవాకుర్యాత్ యుక్తంతద్ద్రావిడంభవేత్. 47
వేసరం పాదాదిచ శిరోంతం తు వృత్తం వృత్తాయతం తు వా
వేసరాఖ్యమితి ప్రోక్తం మందిరేషు యథాక్రమమ్. 48
కూటశాలాసమాయుక్తం సర్వదిజ్నాసికాయుతమ్
కంఠోర్ధ్వతలవిస్తీర్ణం వేసరం మందిరం స్మృతమ్. 49
సర్వతోనిర్గమం పాదప్రభృతిస్తూప్యంతం అష్టాశ్రం ద్వాదశాశ్రకమ్
యుత్కూటశాలారహితం సర్వతో నిర్గమ స్స్మృతః. 50
మూర్ధేష్టకావిధిః మూర్ధేష్టకావిధం బ్రహ్మన్ శృణు వక్ష్యామి సాంప్రతమ్
ఆలయస్య పురోభాగే కారయే ద్యాగమంటపమ్. 51
వేదికాం కారయే న్మధ్యే ఏకద్విత్రిసుహస్తకమ్
సర్వాలంకారసంయుక్తం తోరణై రుపశోభితమ్. 52
సాధితాః పూర్వరాత్రౌ చ చత్వారః ప్రస్తరేష్టకాః
శిలాదోషవిముక్తా స్స్యుః సుపక్వామృణ్మయా థవా. 53
పంచగవ్యేన సంప్రోక్ష్య పరిస్తీర్య కుశై స్తథా
పుణ్యాహంవాచయిత్వాథప్రోక్షయేచ్ఛకుశాంబుభిః. 54
కౌతుకం బంధయే త్తత్ర మూలమంత్రేణ మంత్రవిత్
ప్రత్యేకం వస్త్ర మాసాద్య స్థాపయే త్తు తదగ్రతః. 55
సాదయే త్కలశా న్పశ్చాత్ సవస్త్రాన్ సాపిధానకాన్
పంచకుంభా న్వినిక్షిప్య మధ్యే కుంభం తు విన్యసేత్. 56

గంధోదకేన సంపూర్ణం కుర్యా దశ్వత్థపల్లవైః
మూలమంత్రేణ కుంభాం స్తుసాదయే త్సాధకోత్తమః. 57
కుముదః కుముదాక్ష శ్చ పుండరీ కోథ వామనః
శంఖుకర్ణ స్సర్పనేత్ర స్సుముఖః స్సుప్రతిష్ఠితః 58
పరితః కలశా న్యష్టౌ పూజయే ద్దేశికోత్తమః
వారాహం నారసింహం చ శ్రీధరం హాయశీర్షకమ్. 59
జామదగ్న్యం చ రామం చ వామనం వాసుదేవకమ్
[illegible] పూజయేత్.
సకూర్చం సాదయే ద్విద్వాన్ సర్వాలంకారసంయుతమ్
ఆరభేత తతో హోమం వేదీపార్శ్వే తు దేశికః. 61
దిక్ష్వష్టాసు తథాధామ్ని శాంతిహోమం ప్రవర్తయేత్
వేదపారాయణై స్సార్థం పఠద్భి శ్శాకునం ప్రతి. 62
ఋగ్వేదం పూర్వదిగ్భాగే యజుర్వేదం తు దక్షిణే
పశ్చిమే సామవేదం తు అథర్వం చోత్తరే తథా. 63
జుహుయా త్సమిధాజ్యేన చరుణా పయసా తథా
అష్టోత్తరశతం హుత్వా సమిధాజ్యైః పృథక్పృథక్. 64
సంపాతాద్యంగృహీత్వాతుపూర్ణాహుతి మథాచరేత్
రాత్రిశేషం వ్యతిక్రమ్య కృతస్నానః కృతాహ్నికః. 65
పూర్వవ త్పూజయే త్కుంభాన్ గంధపుష్పాదిభి స్తతః
ప్రదీపయే ద్ధూపదీపై రర్చయే ద్దేశికోత్తమః. 66
బలిదానం ప్రకుర్వీత యథావ దనుపూర్వశః
ఆచార్య ఋత్విజై స్సార్థం యజమానసమన్వితః. 67
*ధామప్రదక్షిణం కుర్యా ద్వేదఘోషసమన్వితః
ఆరోపయేచ్చ తాన్సర్వాన్ విమానస్యోపరిస్థలే. 68

పాఠాంతరాణి— * ధామప్రదక్షిణీకృత్య = వేదఘోషపురస్సరమ్

పుణ్యాహం వాచయేత్తత్ర ఋత్విగ్భిస్సహ దేశికః
మూర్ధేష్టకానామాధాతా ప్రాఙ్ముఖస్తుసమాహితః. 69
ధ్యాయన్నారాయణం దేవం స్మృత్వ బ్రహ్మ ప్రణవంజపేత్
ఆదద్యాదిష్టకాస్సర్వాః పూర్వాదిక్రమమాశ్రితః. 70
ప్రణమ్య దండవద్భూమౌ యజమానో గురుం పునః
వస్త్రైశ్చ ధనధాన్యైశ్చ గోభూమిశయనైస్తథా. 71

పంచాంగభూషణం దద్యాద్దాసీదాసాంస్తథైవ చ
తోషయేద్రథకారాంశ్చ వస్త్రాన్నధనధాన్యకైః 72

స్థూపికాకీలవిధిః

స్థూపికాకీలమధునా వక్ష్యామి కమలాసన
లోహజం దారుజం వాపి స్థూపికాకీలమిష్యతే. 73
విమానకంఠతులిత మత్యర్ధం ద్విగుణం తు వా
యుగ్మం స్యాత్స్థూపికాకీలమపునర్భవకాంక్షిణః. 74
ఇతరేషామయుగ్మం స్యాత్ స్థూపికాకీలకల్పనమ్
ప్రదోషే సమనుప్రాప్తే గర్తం కుర్యాత్తు స్థూపికే. 75
వృత్తం వా చతురశ్రం వా కారయేద్గర్తముత్తమమ్
పుణ్యాహం వాచయేద్గర్తే నవరత్నాని విన్యసేత్. 76
క్షిప్త్వా గర్తే తత స్థూపీం ప్రాఙ్ముఖో మూలవిద్యయా
ఆచార్య స్థాపయేత్స్థూపీం పంచాంగాకల్పభూషితమ్. 77
సుధయా స్థూపికాకీలం దృఢం కుర్యాదనంతరమ్

శిఖాకుంభస్థాపనం

శిఖాకుంభం సువర్ణం వా రాజితం తామ్రమేవవా. 78
పైత్తళం మృణ్మయం వాపి స్థాపయేత్తత్క్షణే శుభే
శిఖాకుంభస్య శిరసి స్థాపయేద్విష్ణుచక్రకమ్. 79

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
ఆలయాంతర్గణ మూర్ధేష్టకావిధానం నామ
చతుర్థోధ్యాయః

ఓం

శ్రీపాంచరాత్రదివ్యాగమే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం.

పంచమోఽధ్యాయః

శిలాసంగ్రహణవిధిః

ప్రతిమాలక్షణ బ్రహ్మోవాచ—

శ్రవణార్థం బ్ర భగవన్ దేవదేవేశ ప్రతిమాలక్షణం మమ

హ్మప్రశ్నః సువిస్తరం యథా బ్రూహి. శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్వతః 1

శ్రీభగవానువాచ—

శ్రీభగవత్ప్రతి ప్రతిమాం కారయేత్పూర్వం సాధకస్సుసమాహితః

వచనం బింబని సురూపాం లక్షణోపేతాం దేవదేవస్య శార్ఙ్గిణః. 2

ర్మాణా వసరని తస్యాం జీవం సమారోప్య సమారాధ్య న సీదతి

రూపణం నిరాకారే తు దేవేశే చిత్తం న రమతే యతః. 3

విగ్రహారాధనవి తస్మాదాకారవత్పూర్వం లక్షణాం కృద్విచక్షణః

శేషః చింతయన్ సతతం తంచ చిత్తస్థైర్యమవాప్నుయాత్. 4

స్థిరే చేతసి తత్రైవా క్లేశహాని మవాప్నుయాత్

క్షీణక్లేశస్తు పురుషః పరం నిర్వాణ మృచ్ఛతి. 5

విరక్తిమూలతాం యాతి తస్మాదర్చాం కృతే సతి

తస్మాదర్చాం ప్రకుర్వీత చిత్తాలంబనాయ వై. 6

ప్రతిమాద్ర రత్నం లోహం శిలా మృచ్ఛ దారుస్ఫటిక మేవ చ

వ్యభేదః షద్రవ్యాణి ప్రశస్తాని ప్రతిమాకరణే ద్విజ. 7

శిలాసంగ్రహః — ప్రథమం తు శిలాం వక్ష్యే ఏషు శైలేషు దృశ్యతే
శిలాసంగ్రహాః — హేమకూట శ్చ నిషధో హిమవా న్నీలపర్వతః. 8
స్థలనిర్దేశః — మందరో మాల్యవాం శ్చైవ త్రికూటో మలయాచలః
గంధమాదన మేరు శ్చ ద శైతే సర్వతోత్తమాః. 9
ఏతేషు ప్రతిమా గ్రాహ్యా తదలాభే శిలాం శృణు
భూగతాయా శిలా గ్రాహ్యా తదలాభే శిలాం శృణు. 10
గిరౌ చ చిత్రకూటాఖ్యే రైవతాఖ్యే మహాగిరౌ
*సింహాచలే చిత్రకూటే వేంకటగ్రస్థు శేతథా. 11
తథా శ్వేతగిరౌ గ్రాహ్యా తదలాభే శిలాం శృణు
భూగతశిలాభేద కథనం — భూగతాయాశ్శిలాః ప్రోక్తాస్తాసాం వక్ష్యామి లక్షణమ్ 12
వారుణీ చైవ మాహేంద్రీ ఆగ్నేయీ వాయవీ తథా
చతస్ర స్తు శిలాః ప్రోక్తా స్తాసాం లక్షణ ముచ్యతే. 13
వారుణీ — యా పుష్పవనసంకీర్ణా జలాశయసమావృతా
సా క్షితీ వారుణీ జ్ఞేయా తత్రత్యా కామదా శిలా. 14
మాహేంద్రీ — యస్యాం చోత్తరత స్స్యోయం వ్రీహిక్షేత్రం తు దక్షిణే
పశ్చిమే క్షీరవృక్షాశ్చ సా మాహేంద్రీతి కీర్తితా. 15
ఆగ్నేయీ — పాలాశఖదిరాశ్వత్థ కాశ్మీరః పూర్వదక్షిణః
తింత్రిణ్యాశ్చకపోతాశ్చగృధ్రాశ్చైవతు వాయసాః 16
బలాహాకా బకా శ్చైవ దృశ్యంతే యత్ర సంతతమ్
ఆగ్నేయీసాక్షితీ జ్ఞేయాతత్రిదాః కామదా శ్శిలాః. 17
వాయవీ — తోయ మంతర్గతం స్వల్పం ఖననే యత్ర దృశ్యతే
పిలుశ్లేష్మాతకాకీర్ణ స్సద్విభీతకసంయుతా. 18
తృణోదకవిహీనా చ శర్కరోత్కరసంయుతా

---

* అధికః పాఠః

సృగాలాయత్ర దృశ్యంతే తథైవ మృగతృష్ణకాః 16
వాయవీ సా క్షితి ర్జ్ఞేయా శిలా తత్ర తు వర్జితా
వర్జనీయస్థలాని — నదీతీరే కూపతటే పూతిభూమౌ చతుష్పదే. 20
వల్మీకే పితృభూమౌ చ లవణోదకసంకులే
అమేధ్యభూమౌ శబర చండాలాదిసిషేవితే. 21
దేవాలయసమీపే చ తప్తే వా తాతపాదిభిః
దేశే వర్జ్యా శ్శిలా స్సర్వాః గృహీతా చేదనర్థతా. 22
గ్రాహ్యప్రదేశాని — పుణ్యక్షేత్రే శుభే దేశే బ్రహ్మ వృక్షనిరంతరే
కుశకాశోదకయుతే మృగైః కృష్ణైర్నిషేవితే. 23
పద్మోత్పలసమాకీర్ణ వ్రీహిక్షేత్రనిరంతరే
హింతాలపూగపున్నాగ నారికేళసమన్వితే 24
తపస్విజనసంబంధే దశ గ్రాహ్యా శ్శిలా స్సదా
వర్జనీయం విదిత్వైవం గుణదోషౌ నిరూప్య చ. 25
దేశభేదాంశ్చ భూభేదాన్ లింగభేదాన్ స్తథైవ చ
త్యాజ్యశిలాసంగ్రహే ప్రత్యవాయః — జ్ఞాత్వైవం లక్షణైర్యుక్తాం గృహ్ణీయాచ్ఛుభదాం శిలామ్.
వర్జితాభి శ్శిలాభి ర్యః ప్రతిమాం లోభమోహితః
కుర్యా ద్వాకారయే ద్వాపి భవే తస్యాభిచారకమ్. 27
శిలానాం బ్రాహ్మణాదిజాతిభేదాః తల్లక్షణాశ్చ — శిలా శ్చతుర్విధా బ్రహ్మన్ వర్ణభేదై శ్శిలాదిభిః
బ్రాహ్మణస్య శిలాశ్శుభ్రా క్షత్రియస్యతుపాటలా. 28
పీతా వైశ్యస్య శూద్రస్య కృష్ణా ముఖ్యాయథోదితా
బ్రాహ్మణస్య శిలా స్త్రిస్రః స్తిస్రో రాజ్ఞస్తథైవచ. 29
వైశ్యస్య ద్వేచ విజ్ఞేయా శూద్ర స్యైకా ప్రకీర్తితా
శిలాసంగ్రహేకాలనియమనమ్ శిలాసంగ్ర[illegible]విధిః — ప్రశస్తం సర్వమాసేషు శిలాసంగ్రహణం ద్విజ. 30
శకునాదినిమిత్తానాం అనుకూలేన చాన్వితః
రథకారేణ సహితా స్థపతీనాం గణై స్సహ. 31

బ్రాహ్మణాన్ భోజయిత్వాతు కృత్వాంతే స్వస్తివాచకమ్
నిర్గతస్తు శిలాం పశ్యేత్ తదా ప్రభృతి నిత్యశః. 32

అంకురార్పణం
శిలాసంగ్రహణే క్షేత్రే కారయేత్ స్నపనం ప్రియామ్

శిలాస్థాపనాది
కృత్వాంకురార్పణం తత్ర బ్రహ్మచారీ హవిష్యభుక్. 33
ఆచార్యో యజమానేన సార్ధం తత్ర విచక్షణః
కుంభం సంస్థాపయేత్తత్ర మూలమంత్రేణ సాధకః. 34
ఆవాహయేత్తతో దేవం మూర్తిమంత్రేణ సర్వగమ్
పుణ్యాహం వాచయిత్వా తు చక్రముద్రాం ప్రదర్శయేత్
మహాముద్రాం ప్రదర్శ్యాథ ప్రణమ్యాంజలిముద్రయా
శిలాయాం మండలీకృత్వా తత్ర విష్ణుం ముదార్చయేత్. 36
కర్తుమిచ్ఛతి యాం మూర్తిం తన్మంత్రేణ సమర్చయేత్
అర్చయిత్వా తు దిగ్దేవాన్ భూతాన్ క్రూరబలిం క్షిపేత్.

బలిప్రదానమ్
పలలం రజనీచూర్ణం సలాజం దధిసక్తు చ
భూతం క్రూరమితి ప్రోక్తం తేన భూతబలిం హరేత్. 38

హోమం
హోమం కుర్యాచ్చతుర్దిక్షు కుండే వా స్థండిలేపి వా
పలాశసమిధం పుష్పం ఫలమాజ్యం సపల్లవమ్. 39
జుహుయాన్మూలమంత్రేణ పృథగష్టోత్తరం శతమ్
చరుణా చ నృసూక్తేన పృథక్కుండ చతుష్టయమ్. 40
నకుండే జుహుయాత్తత్ర సర్వపావనదేవతాః
పార్షదానంద శైలాంశ్చ తటశృంగాని ఝర్ఝరాః. 41
సముద్రాంశ్చ తథా వృక్షానోషధీశ్చ వనస్పతీః
జరాయుజానండజాంశ్చ స్వేదజానుద్భిదస్తథా. 42
తథా సర్వాణి భూతాని మంత్రైస్తద్దేవతాపదైః

స్వాహాంతైర్జుహుయాత్పశ్చా*ద్ధునేద్వ్యాహృతిభిస్తథా.
స్వప్నార్థశయనం స్వప్నాధిపతిమంత్రేణ పృథగష్టోత్తరం శతమ్
పూర్ణాహుత్యంత మఖిలం కృత్వా కర్మ విచక్షణః. 44
ఉపోష్య దర్భశయ్యాయాం ప్రభాతే చ జితేంద్రియః
ఆచార్యస్సుస్థిరో భూత్వా ఇమం మంత్రముదీరయేత్. 45
ఓంనమః స్సర్వలోకాయ విష్ణవే ప్రభవిష్ణవే
విశ్వాయ విశ్వరూపాయ స్వప్నాధిపతయే నమః. 46
శత మష్టోత్తరం మంత్రం ఇమం జప్త్వా స్వపే ద్బుధః
సుప్త్వా స్వప్నే తత శ్శైలంయదిపశ్యేత్సముజ్జ్వలమ్. 47
ప్రవృద్ధశిఖరం తత్ర కాంచనద్రుమభూషితమ్
ఫలపుష్పసమాయుక్తం రూపేత్వం శైలజై ర్ద్రుమైః. 48
ఏవంభూతే యది స్వప్నం ప్రతిమా శోభనా భవేత్
ప్రాత రేతు శిలాగ్రాహ్యా శాంతిం కుర్యా దదర్శనే, 49
శిలాం ముహూర్తే సంపశ్యేత్ శోభనే దేశికోత్తమః
యక్షాః పిశాచా నాగాద్యా యత్ర తిష్ఠంతి నిత్యశః. 50
సర్వే తే హ్యపగచ్ఛంతు సన్నిధత్తాం సదా హరిః
ఇత్యుక్త్వా మంత్రసంసిద్ధాసిద్ధార్థా తత్ర నిక్షిపేత్.
తేన మంత్రేణ భూతేభ్యః ప్రత్యాశం నిక్షిపేద్బలిమ్
పుణ్యాహంవాచయిత్వాతుః పౌరుషేణ శిలాంస్పృశేత్.
మూలమంత్రేణ దత్వార్ఘ్యం జపేదష్టోత్తరం శతమ్
సూత్రపాతాదిని బింబస్య చానురూపేణ పాతయే త్సూత్ర మబ్జజ. 53
శిలాం సంస్థాపయేత్ స్థిత్వా రథకారస్య శాసనాత్
గ్రీవభేదేనఫలభేదః దక్షిణోత్తర మాయామం తథా వై పూర్వపశ్చిమమ్. 54

పాఠాంతరాణి— * హునేదాద్వ్యాహుతీస్తథా.

ఉత్తరే దక్షిణగ్రీవా పూర్వగ్రీవా జయప్రదా
శ్రీకరీ పశ్చిమగ్రీవా కర్తుర్భవతి నిత్యశః 55
పుష్టిదా చోత్తరగ్రీవా కోణగ్రీవా తు వర్జితా
మూలభాగశిలా యా తు ఉపరిష్టా ద్భవే త్సదా. 56
అధస్తా చ్ఛే చ్ఛిరోభాగో విపర్యో నేత్రి దంష్ట్రయోః
మహాకుంభస్తతో యేన స్నాపయేత్సంభృతాం శిలామ్. 57
మహాకుంభస్నప స్వర్ణగో భూతిలాం దత్వా శాంతిహోమం సమాచరేత్
నాది ఉత్పాట్యమానే దృశ్యంతే స్ఫులింగా యత్ర చాగ్నివత్.
శాజేనవర్జనీయశి నాద శ్చ కాంస్యఘంటా చ ఏతచ్చిహ్నాని వర్జయేత్
లానిరూపణం కాంస్యవన్మధ్యభాగే తు మూలే వై కాంస్యతాడనే. 59
నాదేనలింగనిరూ ధ్వని ర్యస్యా శ్శిలాయా స్తు స పుమా నితి కీర్తితః
పణం న్యూన స్తస్మా ధ్వనేః కించిచ్ఛేదనే యత్ర సా రమా. 60
శిలానాదవిహీనం తు నపుంసక ముదాహృతమ్
స్త్రీపున్నపుంసక పుల్లింగే ప్రతిమా ప్రోక్తా స్త్రీలింగే పాదపీఠికా. 61
శిలానాముపయో నపుంసకశిలాయాం తు రత్నన్యాస ముదాహృతమ్
గాని గర్భవత్యం శిలా వర్జ్యా గర్భా చ్చాంతర్వ్యవస్థితాః. 62
గర్భవతీశిలావర్జ తస్మా ద్గర్భం పరీక్ష్యేత చ్ఛేదనే భేదనేపి వా
నీయాం నవనీతం మహిషజం శృంగమేషస్య చూర్ణితమ్. 63
గర్భపరీక్షా చూర్ణం చ కురవిందస్య సంపేష్య పయసా గవామ్
శిలాయాం సర్వతో లింపే ద్గర్భవ్యక్తి స్తతో భవేత్. 64
మండలా యత్ర దృశ్యంతే తత్ర గర్భం వినిక్షిపేత్
మాంజిష్ఠవర్ణసదృశే మండలే దర్దురో భవేత్. 65
పీతకే మండలే గోధా కృష్ణే కృష్ణాహి రేవ చ
కపిలే మూషికా ప్రోక్తా కృకలా సస్తు వాయసే. 66

గుడవర్ణే తు పాషాణః తండులే గృహగౌళికా
అంభః కృపాణసదృశే వాలుకాపద్మసన్నిభే. 67
విచిత్రే వృశ్చికం జ్ఞేయః నీలే పీతే పతంగకః
మధువర్ణే తు ఖద్యోతో మండలే నిర్దిశే ద్బుధః. 68

గర్భభేదఫలాని

దర్దురే శ్యా దనారోగ్యం గోధాయా దుర్భయో భవేత్
విషేణ మ్రియతే సర్పిరనపత్యస్తు మూషకే. 69
కృకలాసే తు చాల్పాయుః పాషాణే శనినా హతః
గౌళికాయాం ధనాపాయో జలేవై గర్భనాశనమ్. 70
శిక్తతే తు జలాపాయః వృశ్చికే కలహస్తథా
శలభే రాష్ట్రనాశస్స్యాత్ ఖద్యోతే తు కులక్షయమ్. 71
తస్మాద్యత్నా త్పరీక్ష్యేత గర్భం నిత్య మతంద్రితః

గర్భిణీశిలాసంగ్రహే ప్రత్యవాయః

గర్భయుక్తాంశిలాం మోహశ్చేత్ప్రతిమాం క్రియతే యది. 72
తన్మండలాధిపో రాజా కారక స్థాపక స్తథా
నిమీలితా భవం త్యేతే తస్మాద్గర్భం పరీక్షయేత్. 73

స్త్రీయాదిబింబనిర్మాణవిషయేశిలాసంగ్రహణేవిశేషః

దేవీనాం చ రమాదీనాం నిర్మాణే స్త్రీశిలా వరా
పుంశ్శిలా పాదపీఠం స్యా ద్రత్నన్యాసే నపుంసకే. 74
దేవీ బింబవినిర్మాణే కుంభమధ్యే విచక్షణః
ఆవాహ్య మూలమంత్రేణ శ్రియం త్రైలోక్యమాతరమ్
హోమాది పూర్వవత్కుర్యాత్ శ్రీసూక్తేన తు సాధకః
అస్త్రీయా శిలయా దేవీ నిర్మితా చే త్ప్రమాదతః. 76
లోభయుక్తేన మనసా స నాశ మధిగచ్ఛతి

పరివారశిలాసంగ్రహః

తత్రైవ దేశే సంగ్రాహ్యాః పరివారశిలా శ్శుభాః. 77
శిలాసంగ్రహణం తేషాం ♦ కుర్యాన్మంత్రై ర్యథా క్రమమ్

పాఠాంతరాణి—

♦ స్వస్యమంత్రైర్యథాక్రమమ్.

ఆచార్యదక్షిణాం దద్యాత్ యథావిభవవిస్తరమ్ 78
శిలాం గృహీత్వా తాం యత్నా ద్దారోప్య శకటాదిషు
నీత్వా ధామ్ని స్థపతయో రథకారమతానుగాః. 79
కుర్యు రర్చాం యథాశాస్త్రం చోదితై ర్లక్షణై ర్యుతమ్

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది పురుషోత్తమసంహితాయాం
శిలాసంగ్రహణవిధానం నామ పంచమోఽధ్యాయః

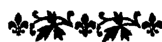
శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ఓం.

శ్రీపాంచరాత్రశాస్త్రే. శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం

షష్ఠోఽధ్యాయః

దారుసంగ్రహణవిధిః

రత్నప్రతిమా	నిర్దోషా రత్నజా స్సర్వా స్సర్వకామఫలప్రదాః
	స్ఫాటికా ప్రతిమా యత్ర సా సౌభాగ్యవివర్ధనీ
లోహభేదాని	హిరణ్యం రజతం తామ్రం త్రివిధం లోహముచ్యతే. 1
సువర్ణప్రతిమా	హిరణ్మయీ ప్రభా నేతి సర్వసంపత్కరీ భవేత్
ఫలం	విత్తం యశశ్చ విభవో విజ్ఞానం రాజతే ఫలమ్. 2
రాజతప్రతిమా	ధనపుత్రప్రదా కర్తు స్తామ్రజా ప్రతిమా శుభా
ఫలం	వృక్షజా శ్రీకరీ జ్ఞేయా మృణ్మయీ సర్వకామదా. 3
తామ్రజాఫలం	కార్తికాద్యష్టమాసేషు ప్రశస్తో దారుసంగ్రహః
దారుమృణ్మయా	ప్రశస్తం పక్షనక్షత్రం యోగయుక్తే శుభే దినే. 4
విషుఫలాని	అగురు ర్దేవదారు శ్చ రాజవృక్ష శ్చ చందనమ్
దారుసంగ్రహణ	బిల్వ కాశ్మోనమేరు శ్చ నింబః ఖదిర ఏవచ. 5
కాలః	శిరీషః పనస శ్చైవ వకుళః కుటజోఽర్జునః
యోగ్యవృక్షజా	శింశుప శ్చ కదంబ శ్చ దిరీష శ్చంపక స్తథా. 6
తయః	కాశ్మర్యో మధుక స్సాల శ్శమీ పున్నాగ ఏవ చ
	రక్తచందన మిత్యేతే ప్రతిమార్థ ముదాహృతమ్. 7
	ఏతైః కార్యాః ప్రతికృతీః వర్జితై ర్న కదా చ న
త్యాజ్యవృక్షాణి	వర్జనీయా నపి తరూ నభిధాస్యామి తాన్ శృణు. 8

స్వయంశుష్కా శ్చయేవృక్షాః స్వయంభగ్నా హతత్వచః
వ్రశ్చికాణక్షతా శ్చైవ కోటరవ్రణసంయుతాః. 9
చతుష్పదస్థితా యేచ యే చ పుత్రకవృక్షకాః
న దేవాయతనస్థా శ్చ న చ వల్మీకసంభవాః. 10
సంప్రాప్తభూతా యేవృక్షా శ్శ్మశానస్థాశ్రయాద్రుమాః
పక్షిణాం నిలయా యేచ శుష్కాగ్రా యేచ పాదపాః. 11
నిస్త్రాణి తానలహతా కుంజరాశనిదూషితాః
పశుభిః స్సేవితా యే చ ఛాయాదా యే మహాపథి. 12
ఏకశాఖా ద్విశాఖా శ్చ త్రిశాఖా శ్చ వివర్జితాః
చండాలాద్యధమై శ్శశ్వ త్సేవితాః ప్రతిలోమజైః. 13
శీర్ణపర్ణా శ్చ మార్గస్థా అన్యవృక్షసమావృతాః
కూపస్థా శ్చ తటాకస్థాః విక్రీతా శ్చవివర్జయేత్. 14
త్యాజ్యవృక్షసం వర్జితై స్తరుభిః కుర్యాత్ ప్రతిమా శ్చ ప్రమాదతః
గ్రహేప్రత్య కర్తా కారయితా చోభౌ సాన్వయా వినశ్యతః. 15
వాయః శుచౌ సమే వివిక్తే చ కేశాంగారాస్థివర్జితే
దారుసంగ్రహార్థ ప్రాగుదక్ప్రవణే దేశే హృద్యే కంటకవర్జితే. 16
మధివాసాదీని సమంతా దుపలిప్యాథ తస్యాథత్తాం వసుంధరామ్
గాయత్ర్యా చపరీపూతే పరితః ప్రోక్ష్యవారిణా. 17
దారుసంగ్రహణే దేశే పూర్వత శ్చాధివాసయేత్
శిలాసంగ్రహవ ద్ధామం కుర్యా త్తంత్రవిచక్షణః. 18
అనోకహానా మంగాని ప్రవాళాని చ పూర్వవత్
జుహుయా దగ్నికోణేతు ప్రాచీనే దేశికోత్తమః. 19
ప్రక్షాళయే ద్వృక్షమూలం ప్రణవేన చ దేశికః
ప్రచ్ఛాదయే త్సదశ్చైన వాససా మంత్రవిత్తమః. 20

వృక్షమూలే కుఠారం తు ప్రోక్ష యిత్వాధివాసయేత్
అర్చయే ద్గంధపుష్పాద్యై రస్త్రమంత్రేణ మంత్రవిత్. 21
కృత్వా వ్యాహృతిభిః పశ్చా దుపతిష్ఠేత భూరుహమ్
ప్రాంజలిః ప్రయతో భూత్వా ఇమం మంత్ర ముదీరయేత్. 22
కర్మణా పూర్వవృత్తేన స్థావరాకార మాశ్రితమ్
వృణోమి విష్ణుబింబార్థం సర్వసంపత్కరం తవ. 23
స్థావరత్వాదితో గచ్ఛ దివ్యం రూప మనుత్తమమ్
భుంక్ష్వ భోగాంశ్చ విపులా న్వాసుదేవప్రసాదతః. 24
హినస్మి నాహం వృక్ష త్వాం కింతు ముంచామి జన్మతః
వృక్షశోకస్య శాంత్యర్థం ప్రాప్య దేవాలయం శుభమ్. 25
దేవత్వం యాస్యతే తత్ర దాహచ్ఛేదవివర్జితమ్
జలపుష్పప్రదానేన సధూపై ర్బలిభి స్తథా. 26
లోకా స్త్వాం పూజయిష్యంతి తతో యాస్యతి నిర్వృతిమ్
ఇత్యుపస్థాయ మంత్రేణ రక్షాసూత్రేణ వేష్టయేత్. 27
పూర్ణాహుతిం తతో హుత్వా వహ్ని ముద్వాసయేద్గురుః
ప్రభాతే దేశిక స్స్నాత్వా ముహూర్తే శోభనే శుచిః. 28
పూర్వ ద్గంధపుష్పాద్యైః పూజయే ద్వృక్షముత్తమమ్
తద్వృక్షం తు కుఠారేణ ప్రాఙ్ముఖః ప్రయత శ్శుచిః. 29
రథకార స్తతో వృక్షం ఛేదయే ద్గుర్వనుజ్ఞయా
వృక్షపతనే ఫలాఫలనిరూపణమ్ — ప్రాచ్యా ముదీచ్యాం పతితః కర్తురభ్యుదయావహమ్. 30
నైరృత్యాగ్నేయ యామ్యాది దిక్షు పాతో న శోభనః
వాయవ్యవారుణీభ్యాం తు దిక్ప్రపాతో న శోభనః
యస్య బాహ్యస్థితా శాఖా దిక్ష్వష్టాసు సమంతతః
పూర్వమేవ తు తాం ఛిత్వా పశ్చాద్వృక్షం తు మంత్రవిత్
గర్భపరీక్షా — యథా శిలాయాం గర్భా స్తు తథా వృక్షేషు చైవ హి
కుంభోదకేన సంసించే ద్ధ్యాత్వా తత్రస్థితో హరిమ్. 33

గురవే దక్షిణాం దద్యాత్ పూర్వవత్కమలాసన
దేవాలయం ద్రుమం నీత్వా రథకారేణ కారయేత్. 34
బింబ మత్యద్భుతాకారం సర్వావయవశోభితమ్
ఇతి సమ్యక్సమాఖ్యాతం దారుసంగ్రహణం పరమ్. 35

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
దారుసంగ్రహవిధానం నామ
షష్ఠోధ్యాయః.
శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ఓం.

శ్రీమత్పాంచరాత్రే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం

సప్తమోధ్యాయః

❀❀❀

ప్రతిమామృత్సంగ్రహణవిధిః

శ్రీభగవానువాచ—

మృణ్మయప్రతి మృణ్మయప్రతిమాం వక్ష్యే యథావ త్కమలాసన
మాయాంపక్వా పక్వాపక్వేద్విధా ప్రోక్తా మృణ్మయీ ప్రతిమా క్రమాత్.
పక్వవిభేదః అపక్వా ప్రతిమా శస్తా సర్వకామఫలప్రదా
మృత్సంగ్రహణ పుణ్యక్షేత్రే నదీతీరే కాంతారే పర్వతే శివా. 2
యోగ్యప్రదేశాని మృదం సమగ్రాం గృహ్ణీయా త్సర్వదోషవివర్జితామ్
నీచై రథ్యాసితాం చైత్య శ్మశానాదివివర్జితామ్. 3
బ్రాహ్మణాదిజా బ్రాహ్మణస్యసితా మృద్వై క్షత్రియస్యారుణా స్మృతా
తయః వైశ్యస్య పీతో విజ్ఞేయా కృష్ణా శూద్రస్య పద్మజ. 4
మృత్సంగ్రహ ఖదిరోదుంబరాశ్వత్థ న్యగ్రోధార్జునభూరుహామ్
ణానంతరవిధిః సముద్ధృత్య త్వచ స్సర్వాం మాసం వారిషు నిక్షిపేత్. 5
తోయై ర్మాసోషితై ర్మృత్స్నాం మిశ్రయేత్పిడయే త్తతః
యువానం కుశలం శాంతం కులాలం వ్యాధివర్జితమ్. 6
రథకారం నియుంజీత శాస్త్రోక్తే సర్వకర్మణి
రథకారోక్త విధినా కులాలం సర్వ మాచరేత్. 7

తాం నూతనేషు భాండేషు నిక్షిప్యాచ్ఛాద్య యత్నతః
ఛాయాయాం నిక్షిపేద్భాండం యథావాతాదినస్పృశేత్
ధాత్రీఫలం త్రిభాగం చ షడ్గుణా చ హరీతకీ
ధాతకీయ త్రయో భాగాః చూర్ణమేతత్ప్రకల్పయేత్. 9
పుణ్యక్షేత్రే నదీతీరే పర్వతే పులినే హ్రదే
నిర్ఝరే సంగమే సోష్మే వేది కోర్వరయో స్తథా. 10
శాలిక్షేత్రే దేవఖాతే శృంగే చ వృషహస్తినోః
వరాహకృష్ణవల్మీక కుళీరవసతౌ తథా. 11
నళిన్యాం దీర్ఘికాయాం చ మృద శ్చైకో నవింశతిః
మృదామమీషాం చూర్ణాభిః మిశ్రయేత్పీడయేత్తతః. 12
పూర్వోక్తమాసై స్త్రిఫలా చూర్ణై స్తాం మిశ్రయేత్పునః
నాదేయై శ్లక్ష్ణపాషాణైః మృత్తుర్యాంశేన చూర్ణితైః. 13
చందనం కుంకుమం కృష్ణం శ్రీవేష్టం హరిచందనమ్
గుగ్గులం చ నిశాం చైవ హరితాళం మనశ్శిలా. 14
తమాలప్ర ణ్యేతాని చందనాదీని చూర్ణయేత్
మృద్వింశత్యేకభాగై స్తు చూర్ణై స్తు తుల్యసైకతైః 15
చూర్ణై స్తై ర్లోహరత్నై శ్చ మిశ్రయిత్వా విమర్దయేత్
కపిత్థస్య రసం తత్ర భాగ మేకం విమిశ్రయేత్. 16
మధుతైలఘృతక్షీర దధిభి స్సుక్తిసమ్మితైః
అధివాసః ఇమాం మృదం సమాలోడ్య నవభాండేషు నిక్షిపేత్.
ఆచ్ఛాద్య నవవస్త్రేణ ధాన్యమధ్యే వినిక్షిపేత్
అర్చయే న్మూలమంత్రేణ మృద్భాండా న్దేశికోత్తమః.
హోమవిధిః కుండే వా స్థండిలే వాపి హోమంకుర్యాత్తతో గురుః
సర్పిషాం జుహుయా దగ్నౌ మూలేనాష్టోత్తరం శతం.
భూయః పురుషసూక్తేన ప్రత్యేకం జుహుయా త్తతః

సంపాతాజ్యేన తాం సించేన్మృదం భాండేషు సంస్థితాం.
పూర్ణాహుత్యంత మఖిలం కుర్యాత్తంత్రవిచక్షణః
మాసం పర్యుషితాం కృత్వా ప్రతిమాం కారయేత్తతః.
మృత్సంగ్రహోయం సంప్రోక్తః ప్రతిమాలక్షణం శృణు
రత్నలోహశిలాదారుమృణ్మయాదివిభేదతః. 22

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది పురుషోత్తమసంహితాయాం
ప్రతిమామృత్సంగ్రహణం నామ సప్తమోధ్యాయః
శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ఓం.

శ్రీపాంచరాత్రే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం

అష్టమోధ్యాయః

ధ్రువబేరాది విగ్రహలక్షణవిధిః

ధ్రువబేరలక్షణం అతః పరం ప్రవక్ష్యామి విగ్రహాణాం చ లక్షణమ్
ఆలయస్య ప్రమాణేన కుర్యాద్ద్వారప్రమాణతః. 1
యజమానస్య మానేన కారయేత్త్రివిధం భువి
గర్భాలయమానేన గర్భాలయస్య చాయామం నవభాగం చ గణ్యతే. 2
విగ్రహమానః యథా ద్రవ్యానుసారేణ కుర్యాద్ద్వారానుసారతః
ఏకాదినవమాంతం చ కారయేన్మూలవిగ్రహమ్. 3
గర్భాలయద్వారమానం పాదం న్యూనం చ వై ద్విజ
ద్వారమానేన ద్వారార్ధం వా తదర్ధం వా ద్వారమానం చతుర్విధమ్.

ఋషయః— అధికపాఠాని.

భగవన్ మునిశార్దూల ఆశ్రితార్థఫలప్రదా
కథ్యతాం బింబనిర్మాణవిధిం శాస్త్రప్రమాణతః
కతిభేదాని బేరాణి అర్చనార్థం వదస్వ నః
శేషం తు లక్షణం బ్రూహి విస్తరేణ యథావిధి
శ్రీ భగవాన్—

యజమానమానేన యజమానసమం కుర్యాత్ 1నేత్రాంతం వా యథావిధి
చుబుకం చాస్యమానం వా వక్షోజాంతం హృదంతకమ్.
సప్తమాన మిదం జ్ఞేయం యజమానవశం విదుః
శిల్పి నాగమశాస్త్రేణ కారయే ద్విగ్రహం శుభమ్. 6

అంగుళాదిమానాని అతః పరం ప్రవక్ష్యామి అంగుళస్య ప్రమాణకమ్
మానాంగుళం అణురేణుభి రష్టైశ్చ సర్షపం 2సవిధీయతే. 7
సర్షపై రష్టభి శ్చైవ తిల మేకం విధీయతే
తిలాష్టభి ర్యవం ప్రోక్తం యవాష్టైస్తి ర్యగంగుళమ్. 8
3ఇతిమానాంగుళం ప్రోక్తం మాత్రాంగుళ మిదం శృణు
మాత్రాంగుళం మధ్యమాంగుళిమధ్యస్య ఊర్ధ్వం పర్వస్య తిర్యగమ్. 9
మాత్రాంగుళం చ ద్వివిధం దేహలబ్ధాంగుళం తతః
దేహలబ్ధాంగుళం అంగుష్ఠవలయార్థం చ అష్ఠార్థం చ తథోన్నతమ్. 10
ఇదం చ ద్వివిధం ప్రోక్తం సర్వశాస్త్రేషు నిశ్చితమ్
మానాంగులాద్యు మానాంగుళప్రమాణేన ఆలయాదివిధీయతే. 11
కరణాగాని మాత్రాంగుళప్రమాణేనకుండంకూర్చం స్రుచం స్రువమ్
ఇధ్మాద్యనలపాత్రాణి కుర్యాత్సర్వాణి దేశికః 12
దేహలబ్ధాంగుళే నైవ ప్రకుర్యాత్సర్వదేవతాః
4ఆలయస్య వసే నైవ తథాద్వారవశేన చ.

పాఠాంతరాణి—

1. నేత్రాంతం వాయథారుచి
2. తత్ప్రచక్ష్యతే
3. మానాంగులమి దంప్రోక్తం
4. ఆలయస్య ప్రమాణేన. తథాద్వారప్రమాణతః

బింబనిర్మాణవిధిః యజమానవశే నైవ మూర్తిం కుర్యాత్ త్రిధా తతః
విగ్రహపరిమాణః తద్బింబసవ్యహస్తస్య దేహాలబ్ధాంగుళేన చ. 1
పాదాదికేశపర్యంతం తథాచాష్టోత్తరం శతమ్
ద్వాదశాంగుళమానేన నవతాలాని గణ్యతే.
సర్వేషాం విగ్రహాణాం చ పరిమాణ మితి నిశ్చయ
విగ్రహాదిభాగాని లింగస్థానం శరీరార్ధ అధశ్చోర్ధ్వంచ తత్సమమ్.
ఊర్ధ్వకాయం చతుర్భాగ నాభే ర్లింగస్య చాంతర
ఏకభాగ మధ శ్చోర్ధ్వే హృదంతం చైకభాగతః.
హృదాదిచుబుకాంతం చ ఏకభాగం విధీయతే
తస్యోర్ధ్వేచ శిరోజాంత మేకభాగం పరికల్పయేత్.
అవయవపరిమాణ కర్ణౌ చతుర్భి రంగుళై ర్నాశికం చతురంగుళమ్
విధిః నాశికస్య సమం నేత్రం వక్త్రం నేత్రస్య తత్సమః
చతురంగుళకం కంఠం మేహానం చతురంగుళమ్
మేహానార్ధం చ వృషణం స్తనమధ్యం దశాంగుళమ్.
అధఃకాయాంతరే జానుహస్తౌ జాన్వంత ముచ్యతే
నాభే స్సమం బాహుమధ్యం తత్సమం మణిబంధక
హస్తలక్షణం తదర్ధం స్యా త్పాణితలం నఖాంతం కారయే ద్బుధః
అంగుళత్రయమానేన మధ్యమాంగుళి మున్నతమ్.
పర్వత్రయం సమం కుర్యాత్ సర్వలక్షణసంయుతమ్
తర్జన్యనామికం చైవ మాషం న్యూనం విధీయతే.
కనిష్ఠికం ద్విమాషం స్యాత్ త్రిమాషాంగుష్ఠ ముచ
యథాబింబపరిమాణేన తథా కుర్యా ద్విచక్షణః.
పాదలక్షణం పాదం తాలపరిమాణేన అంగుళానాం విధిం శృణు
అంగుళత్రయమానేన పాదమధ్యాంగుళం స్మృతమ్
తతః పాణ్యంగుళా నేవ కారయే చ్ఛిల్పిసత్తమః

అవయవలక్షణాని మస్తకస్య చ మధ్యేతు కర్ణస్థానం విధీయతే. 26
శ్రోణీలలాటం కుక్షీత కూర్మపృష్ఠవ దున్నమ్
కర్ణౌ నేత్రే నాసికే చ జానూగుల్ఫౌ కటీభుజౌ. 27
వృషణం చుబుకం చోష్ఠౌ మణిబంధం చ భ్రూయుగే
బాహుమూలౌ కుచౌ యుగ్మౌ సమం కుర్యా ద్యథావిధి.
స్థానకే [1]స్థితః ప్రతిమాయాం తు గర్భావర్తం సమున్నతం
ఊర్ధ్వహస్తౌ భుజసమౌ నేత్రాంతం చాయుధాగ్రకమ్.
అలంకారాననం కుర్యాత్ ప్రమాణం న విచారయేత్
యథాబింబోర్ధ్వమానేన ఆసనం చ తథోన్నతమ్. 30
నాసాదిచుబుకాంతస్య ద్విగుణం మకుటం తథా
యథా లాభం తథాకుర్యా ద్గర్భస్థూపీం ప్రకల్పయేత్.
దేవ్యాదిమానవిధిః దేవీమానం తతో వక్ష్యే నాసాంతం విగ్రహస్య చ
ఓష్ఠాంతం.మధ్యమం ప్రోక్తం చుబుకాంత మథాధమమ్.
ఆసీనా సా చతుర్హస్తా తిష్ఠతి ద్విభుజా తథా
దేవస్య పార్శ్వయోః కుర్యా త్తిష్ఠత్యౌ ప్రతిమే ద్విజ.
వామే శ్రియో వామహస్తం లంబం దక్షిణపంకజమ్
తథా దక్షిణదేశే చ శ్రియో[2] వామే చ పంకజమ్. 34
దక్షిణే లంబహస్తం చ శ్రీభూదేవ్యో శ్చ లక్షణమ్
సర్వేషాం విష్ణుబింబానాం లక్షణం పార్శ్వయో శ్శ్రియోః
ఆలయే న్యే స్థాపితవ్యా[3] రాజ్యలక్ష్మీ శ్చతుర్భుజా

పాఠాంతరాణి—

1. స్థానకే విగ్రహే కుర్యాత్.
2. వామేనపంకజమ్.
3. వీరలక్ష్మీ శ్చతుర్భుజా.

♦ ♦వరదాభయహస్తాం చ పద్మం సవ్యాపసవ్యయోః,
పద్మపీఠే సమాసీనాం రాజ్యలక్ష్మీం తు కారయేత్
సర్వేషా మవతారాణాం 4 రాజ్యలక్ష్మీం ప్రకల్పయేత్.
5 ఇత్యేవం ధ్రువబేరస్య లక్షణం సర్వసమ్మతమ్

కౌతుకబేరాదిమా నాని షడ్బేరాణి

కౌతుకం ధ్రువబేరార్థం కౌతుకార్థం తథోత్సవమ్. 38
స్నపనం చోత్సవార్థం స్యాత్ స్నాపనార్థం బలి స్తథా
సాలగ్రామం చ తీర్థార్థం ఇతి షడ్బేరలక్షణమ్. 39
ధ్రువాదిస్నపనాంత స్తు ధృవవ త్కారయేత్క్రమాత్

♦ ♦

సుదర్శనమూర్తిః

షట్కోణచక్రమధ్యే చ మూర్తిం షడ్భుజ ముచ్యతే.
పంకజం హేతిరాజం చ గదాం దక్షిణబాహుభిః
శంఖం చ ముసలం శార్ఙ్గం ధారయే ద్వామబాహుభిః
భ్రాంతం షట్కోణ చక్రస్య షడరై స్సహితం మతమ్

ద్వారపాలవిగ్రహలక్షణాని

1 సర్వేషు ద్వారదేశేషు ద్వౌ బింబౌ ద్వారపాలకౌ. 42
వామే చక్రం తథా శంఖం గదాం దక్షిణహస్తకే
వ్యస్తపాదం నపాదం వా ద్వారదక్షిణవిగ్రహః 43
వామే శంఖం తథా చక్రం వామహస్తే గదాధరమ్.

---

4. వీరలక్ష్మీం ప్రకల్పయేత్.
5 ఇత్యేకం ధ్రువబింబస్య లక్షణం కథితం ద్విజాః

అధికపాఠాని—

♦ ♦ వరదాభయహస్తా చ ఊర్ధ్వపంకజధారిణీ
కమలాసనయుక్తా చ వీరలక్ష్మీ ర్విధీయతే.
పూర్ణచంద్రనిభం చాస్యం సర్వాంగం సుందరం శుభం
సర్వాభరణసంయుక్తం శ్రీబింబం సర్వత స్స్మృతం.

పాఠాంతరాణి—

1. ద్వారే ద్వారే న కుర్వీత ద్వారపాలకవిగ్రహౌ

అధికపాఠాని—

♦ ♦ అవతారేషు సర్వేషు కర్త్యా ర్యాచ్ఛ్రాస్థానకం స్మృతం.

అన్యం వరదహస్తం చ వామవిగ్రహలక్షణమ్. 44

....

ద్వారవిగ్రహమా ద్వారమానం చ తస్యార్ధం తదర్ధం చ తదర్ధకమ్
నాః యథా విత్తానుసారేణ కారయే ద్ద్వారపాలకాః. 45
1గర్భాలయస్య మానేన ధ్రువమానేన వా భవేత్
ప్రమాణై చ శ్చతుర్భిశ్చ కుర్యా ద్విత్తానుసారతః.

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
ధ్రువబేరాది విగ్రహలక్షణం నామాష్ట
మోధ్యాయః.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

పాఠాంతరాణి—

అధికపాఠాని—

......శంఖచక్రగదాపద్మా స్సర్వసామాన్యలక్షణాః

1. గర్భాలయప్రమాణేన ధ్రువబింబానుసారతః

ఓం.

శ్రీమత్పాంచరాత్రే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం

నవమోధ్యాయః

రథాదియానలక్షణవిధిః

రథలక్షణం.

శ్లో. రథస్య లక్షణం వక్ష్యే దేవదేవస్య శార్ఙ్గిణః
విమానోచ్ఛ్రాయమానం వాగోపురోచ్ఛ్రాయమేవ వా.
ధ్వజస్తంభసముచ్ఛ్రాయం మంటపోచ్ఛ్రాయమేవ వా
లోహేన దారుణా వాపి కారయే ద్రథముత్తమమ్. 2
అంతస్సారం దారుజం చే ల్లోహా శ్చేత్స్వర్ణరాజితమ్
నవరత్నైశ్చ ఖచితం ద్వారస్తంభశతావృతమ్. 3
షోడశద్వాదశాష్టౌ వా యథా విభవవిస్తరమ్
భూరాదిసప్త వా కుర్యా దతలాదిచతుర్దశ. 4
భూర్భువస్సువరిత్యాదిలోకత్రియతలం యథా
ఉచ్ఛ్రాయస్యానుగుణ్యేన 1ఆయామం పరికల్పయేత్.
భూమికాయాశ్చ పశ్చిమే భాగే చక్రాణి కల్పయేత్
పార్శ్వయో రుభయోః కుర్యాద్రథస్యానుగుణం యథా.

1, రథాయామం ప్రకల్పయేత్ • •గాంభీర్యేన వా రథం కుర్యాత్ యథావిత్తానుసారతః

తదగ్రే చ శిఖాకుంభం చక్రేణోజ్జ్వలితం మహత్
ఘంటాశతసమాయుక్తం పతాకధ్వజశోభితమ్
హయాన్వా ద్విరదాన్వాపి ప్రాగ్భాగే పరికల్పయేత్
తన్మధ్యే సారథిం స్థాప్య తోత్త్రం చాంకుశధారిణమ్. 8
చిత్రరచనా అతలాదిపదే తత్తల్లోకస్థాన్ పరికల్పయేత్
నాగాన్ యక్షాన్ కిన్నరాంశ్చ గంధర్వాన్ గరుడాంస్తథా.
సిద్ధాన్ విద్యాధరాంశ్చైవ దేవదానవరాక్షసాన్
పిశాచాన్ గుహ్యకాన్ సాధ్యాన్మునీన్ పరమవైష్ణవాన్. 10
రామకృష్ణాదివిభవమూర్తిలీలాః ప్రకల్పయేత్
రథమధ్యపీఠ తన్మధ్యే వేదికాయాం తు కూర్మపీఠం ప్రకల్పయేత్
లక్షణం తస్యోపరి వ్యాళకం చ సహస్రఫణిమండితమ్
కల్పయిత్వాథ తన్మధ్యే డోలికాం స్వర్ణనిర్మితామ్. 12
తన్మధ్యేఽష్టదళం పద్మం కర్ణికాకేసరాన్వితమ్
ఆసనార్థం తు దేవస్య స్వర్ణపీఠం ప్రకల్పయేత్. 13
రథనిర్మాణఫల ఏవం కృత్వా రథం దివ్యం విష్ణోరతులతేజసః
విశేషః యేఽర్పయంత్యతిభక్త్యా తు తే యాంతి పరమం పదమ్
తదితరవాహనాని అతః పరం ప్రవక్ష్యామి వాహనానాం చ లక్షణమ్
తల్లక్షణానిచ— పీఠమాదిత్యసోమం చ సింహవ్యాళిఖగాధిపాః 15
హనూమాన్ హంసమత్తేభౌ హయస్యందన ఏవ చ
శిబికాం సర్వభూపాలవాహనాని యథాక్రమమ్
గర్భాలయసమం వాపి తద్ద్వారస్యోన్నతిం తథా
ధ్రువబేరప్రమాణం వా వాహనాని చ కారయేత్. 16

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది పురుషోత్తమసంహితాయాం,
రథాదిలక్షణం నామ నవమోఽధ్యాయః

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ఓం

శ్రీపాంచరాత్రే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం

దశమోధ్యాయః

ప్రతిష్ఠాముహూర్తనిర్ణయవిధిః

ప్రతిష్ఠావిధిశ్రవణా బ్రహ్మావాచా—

(బ్రహ్మప్రశ్నః) ప్రతిష్ఠాలక్షణం బ్రూహి దేవదేవజగత్పతే
తత్సర్వం విస్తరేణైవ యది తుష్టోసి మే ప్రభో. 1

(భగవత్ప్రతివచనం) శ్రీభగవానువాచ —

(ప్రతిష్ఠావిధికారికా) అథవక్ష్యే విశేషణ ప్రతిష్ఠావిధి ముత్తమమ్
(క్రియాసూచనమ్) మంటపం ప్రథమం కుర్యా ద్ద్వితీయం జలవాసకమ్. 2
తృతీయం స్నపనం కుర్యా చ్చతుర్థం శయనం భవేత్
పంచమం చాగ్నివిన్యాసం షష్ఠం బ్రాహ్మణభోజనమ్.
సప్తమం శాంతిహోమం తు అష్టమంస్పర్శనం భవేత్
నవమం గేహశుద్ధి స్తు దశమంరత్న ముచ్యతే. 4
ఏకాదశం కర్మపూర్తేః పూర్ణాహుతి మథా చరేత్
ద్వాదశం స్థాపనం కుర్యా త్ప్రోక్షణం చ త్రయోదశమ్.
న్యాసం చతుర్దశం కుర్యా త్పరివార మతఃపరమ్
షోడశీ దక్షిణా ప్రోక్తా క్రియాసూచన ముత్తమమ్. 6

ప్రతిష్ఠాముహూ ప్రతిష్ఠాసు ముహూర్తస్య లక్షణం శ్రుణు సాంప్రతమ్
ర్తనిర్ణయఃఅయనం 1దక్షిణాయన ముత్సృజ్య ఉత్తరాయణ ముత్తమమ్. 7
పక్షం ఉత్తమం శుక్లపక్షం తు కృష్ణపక్షేఽపి వా భవేత్
త్యాజ్యదివసాని గురావస్తంగతే శుక్రే వ్యతీపాతే తు వర్జయేత్. 8
సంక్రాంతౌ దుర్దినే చైవ గ్రహణే సోమసూర్యయోః
పరస్తాశ్చ పురస్తాశ్చ షోడశాహాని వర్జయేత్. 9
అతిచారే తథా మాసే పర్యయుగ్మయుతే తథా
ఏవమాదిషు చాన్యేషు గర్హితేషు న కల్పయేత్. 10
భాగ్యదివసాని రాజ్ఞో రాష్ట్రస్య చాన్యస్య గ్రామస్య చగుణోస్తథా
యజమానస్య ధిష్ణ్యస్య శుభే ప్యనుగణేషు చ. 11
తిథినక్షత్రవారేషు ముహూర్తేషు శుభేషు చ
తిథయః ప్రథమా చ ద్వితీయా చ పంచమీ చ త్రయోదశీ,
దశమీ పౌర్ణమాసీ చ శుక్లపక్షే శుభేతిథౌ
వారాణి గురుభార్గవసౌమ్యానాం వారా శ్రేష్ఠతమా మతాః
నక్షత్రాణి ఉత్తరాసు చ రేవత్యాం అశ్విన్యాం ధాతృజే తథా
పుష్యే పునర్వసౌ చాపి హస్తే చ శ్రవణే తథా. 14
దేవస్య స్థాపనం కుర్యాద్విష్ణో రభ్యుదయావహమ్
సౌమ్యగ్రహాః సోమో బృహస్పతి శ్చైవ భార్గవోఽథ బుధ స్తథా. 15
శుభలగ్ననిర్ణయః ఏతే సౌమ్యగ్రహాః ప్రోక్తాః ప్రశస్తా స్థాపనం ప్రతి
సైంహికేయ శ్చ సౌర శ్చ అర్క శ్చైవ తు నిందితాః
రాసే స్తృతీయె షష్ఠే వా స్థితా శ్చేచ్ఛుభశంసినః

పాఠాంతరాణి—

1. అయనం చోత్తరం శ్రేష్ఠం త్యాజ్యం దక్షిణముచ్యతే.

ద్వితీయే చ తృతీయే చ తథా పంచమషష్ఠయోః 17
సప్తమే దశమే చైవ రాశౌ చైకాదశే పునః
స్థితః శ్శుభకరశ్చంద్రః షట్సప్తదశమస్థితః 18
భయకృ ద్భార్గవో జ్ఞేయ శ్చంద్రః క్రూరై ర్నిరీక్షితః
సూర్యేందుకుజరాహ్వార్కి కేతవో లగ్నగా యది. 19
కర్తు మృత్యుప్రదా స్సౌమ్యాశ్చాయుశ్శ్రీపుత్రపౌత్రదాః
ద్వితీయే విత్తదా స్సౌమ్య సచంద్రా నేష్టదాః పరే. 20
తృతీయ స్థానగాః క్రూరాః గృహశ్రీపుత్రదా స్స్మృతాః
చతుర్థే సుఖదా స్సౌమ్యా శ్చంద్రః క్రూరా శ్చ దుఃఖదాః
పంచమే వ్యాధిదా క్రూరాః శుభాః పుత్రధనప్రదాః
పుత్రద స్తత్ర పూర్ణేందుః క్షీణేందు ర్దోషకృ ద్భవేత్.
షష్ఠి శ్చదుఃఖదా ప్రోక్తా దశమీ చ ధనప్రదా
పుత్రసంపత్ప్రదా స్సౌమ్యాః ధర్మస్థానస్థితా యది. 23
లాభ స్థానగతా స్సర్వే గ్రహా శ్రీపుత్రపౌత్రదాః
వ్యయస్థానగతా స్సర్వే బహువ్యయకరా గ్రహాః. 24
సూర్యవార శ్శుభప్రోక్తః కరపుష్యయుతో యది
మందవారో హితః కర్తుః స్వాతీ రోహిణియోగతః
తృతీయా బుధసంయుక్తా షష్ఠీ జీవసమాహితా
ఏకాదశీ సోమయుతా కరోతి ప్రాణసంశయమ్. 26
పౌష్ణ స్తు సప్తమీ యుక్తా దహ త్యగ్ని రివ ప్రజాః
ఉత్తరాషాఢసంయుక్తో సోమవార స్తు శోభనః. 27
వృషమత్స్యమృగేంద్రాఖ్యకుహూర్తాచోత్తమామతాః
కుంభక శ్చ ధనుర్మేషమిథునా మధ్యమా స్స్మృతాః. 28
కర్తు స్సూర్య బలోపేతే చంద్రతారాబలాన్వితే
పంచేష్టకయుతే లగ్నే వ్యష్టమే శుద్ధిసంయుతే. 29

శుభగ్రహే క్షితే యుక్తే సుముహూర్తే సు యోగకే
బహునా త్రికి ముక్తేన సహామాహ్నార్తి క్లైర్గురుః 30

స్థాపనం దేవదేవస్య కుర్యాత్కాలే యథావిధి
తదర్థం మంటపం కుర్యాత్ యథాభిమతదిఙ్ముఖమ్. 31

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషధి శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
ప్రతిష్ఠాముహూర్తనిర్ణయోనామ దశమోధ్యాయః

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ఓం.

శ్రీపాంచరాత్రే పురుషోత్తమసంహితాయాం.

ఏకాదశోధ్యాయః

యాగశాలాకుండతోరణవిధిః

యాగమంటపనిర్మాణాదివిధా బ్రహ్మ ప్రశ్నః — బ్రహ్మోవాచ—

శ్లో. భగవన్ బ్రూహి దేవేశ యాగమంటపలక్షణమ్
కస్మిన్ దేశే ప్రకర్తవ్యం సర్వ మన్యత్సువిస్తరమ్.

భగవత్ప్రతివచనం — శ్రీభగవాన్—

యాగమంటప లక్షణం —
దేవాలయస్య పూర్వస్యాం చైశాన్యే చోత్తరే పి వా
ద్వితీయావరణే యద్వా తృతీయావరణే పి వా.
యాగార్థం మంటపం కుర్యాత్ షోడశస్తంభసంయుత
హస్తషోడశవిస్తీర్ణం తద్వ దాయామసంమితమ్.
చతుర్ద్వారసమాయుక్తం చతుస్తోరణభూషితమ్
తద్భువం నవధా కృత్వా 1మధ్యమే బ్రహ్మణః పదే
వేదీం నిర్మాయ పరితః దిక్షు కుండాని కల్పయేత్

చతురశ్రకుండ లక్షణం —
హస్తమాత్రం ఖనే ద్భూమిం చతురశ్రం యథా భవేత్
తన్మధ్యే పద్మపీఠం స్యా చ్చతురంగుల మున్నతమ్

పాఠాంతరాణి—

1. తన్మధ్యే బ్రహ్మణః పదే.

బహి రష్టదళం పద్మం ద్వాదశాంగుళవిస్తృతమ్. 6
ఖాతా ద్బహి శ్చతుర్దిక్షు మేఖలాత్రితయం భవేత్
2
చతురంగుళ ముత్సేధా ద్వాదశాంగుళవిస్తృతా. 7
ప్రథమా మేఖలా కార్యా ద్వితీయా తద్వదున్నతా
అష్టాంగుళసువిస్తీర్ణా ద్వితీయా మేఖలా భవేత్. 8
తృతీయా మేఖలా కార్యా చతురంగుళవిస్తృతా
తద్వ దౌన్నత్యసహితా తదూర్ధ్వే యోని రిష్యతే. 9
కుండస్య పశ్చిమే భాగే యోనిః పంచదశాంగులా
పిప్పలచ్ఛదవ త్కుర్యాత్ యామ్యే వా యోనికల్పనా.
ఉదఙ్ముఖో యది భవే ద్ధోతా యోనిం వినా పివా
కుండం కుర్యా త్తదశ్రేతు కోణసూత్రస్య మానతః.
చతుర్దిక్షు చతుస్సూత్రాణి నాస్ఫాల్య చతురశ్రకమ్
మధ్యాత్కోణస్పృశత్సూత్రం పార్శ్వభాగే నిధాయ చ.
అతిరిక్తతృతీయేన భ్రామయే త్పూర్ణచంద్రవత్
చాపకుండం మధ్యే సూత్రం సమాస్ఫాల్య విసృజే దుత్తరార్ధకమ్.
స్వీకృత్య దక్షిణార్ధం తు పూర్వవ న్మేఖలాత్రయమ్
యే తచ్చాపాఖ్యకుండం స్యాత్ పూర్వవ చ్చతురశ్రకే.
వృత్తకుండం క్షేత్రమాద్యాత్కోణసూత్రం పూర్వవద్భ్రామయే త్తతః
పూర్ణచంద్రపదే తస్మాత్ పూర్వవ న్మేఖలాయుతమ్.
పద్మకుండం అశ్రాద్వృత్తం సమాలభ్య పూర్వవత్సూత్రపర్త్మనా
దళాని మేఖలాస్థానే కల్పితం పద్మకుండకమ్. 16

---

2 అధికపాఠాని—
సాత్వతీ రాజసీ చైవ తామసీ తి క్రమాద్భవేత్
సర్వేషాం చైవ కుండానాం మేఖలానామ నిర్ణయః

త్రికోణకుండం అశ్రవిస్తృతషడ్భాగం దక్షిణోత్తరయో ర్ద్వయోః
పశ్చిమే శ్రస్య సంయోజ్యసూత్రమాస్ఫాల్యలాంఛయేత్.
మేఖలా తత్సూత్రస్ఫాలనే నైవ త్రికోణం సాధయే ద్గురుః
యాదృగ్వ్యాసం భవే త్కుండం తాదృగేవతు మేఖలా.
పంచకుండవిధానం చతురశ్రం భవే త్ప్రాచ్యాం దక్షిణే ధనురాకృతిః
పశ్చిమే వర్తులం కుండం 1ఉత్తరే త్రిశ్రకుండకమ్. 19
2పద్మకుండం శివే కార్యం పంచవహ్ని ప్రకల్పనే
చతుస్తోరణాని అశ్వత్థోదుంబర శ్చైవ న్యగ్రోధం తు తథైవచ.. 20
తేషాం ప్రమాణాని ప్లక్ష శ్చైవతు చత్వారో తోరణార్థం ప్రకల్పయేత్
తదుత్సేధమథో వక్ష్యే తోరణానాం చ సర్వశః 21
మంటపద్వారతుల్యం వా పాదాయత మథాపి వా
తద్దండం ద్విగుణం వాపి స్తంభోత్సేధ మథాపివా. 22
పంచహస్తసమో వాపి చతుర్హస్తం తు వాపునః
తదర్థం పట్టికాకారం తోరణానిచ కారయేత్. 23
మంటపనిర్మాణే దశతాలం తథా యామం పట్టికాతు తదర్థకమ్
స్తంభాదిమానాని స్తంభయోర్మూలనాహం స్యాద్ద్వాత్రింశాంగుళమీరితమ్.
తయో ర్మధ్యే తు నాహం తు అష్టావింశతి రంగులమ్
తదగ్రయో ర్నాహం స్యాచ్చతుర్వింశాంగుళోన్నతమ్.
స్తంభాయామం త్రిధాకృత్వామూలభాగేయుగాశ్రకమ్
మహాభాగే తుకాస్వశ్రం ఊర్ధ్వభాగే తు వర్తులమ్. 26
అథవా స్తంభనాహం స్యా న్మూలమధ్యాగ్రకేషు చ
చతుర్వింశ ద్వింశతి శ్చ షోడశాంగుల మిష్యతే. 27

పాఠాంతరాణి—

1. ఉత్తరే పద్మముచ్యతే.
2. వహ్నిభాగే త్రికోణం స్యాత్

షోడశాంగులనాహం వా పాదా దగ్రసమం తతః
స్తంభయో ర్నాహ ముక్తంచయథాశోభంభవేత్తతః
స్తంభయో రగ్రతః కుర్యాత్ పద్మకుట్మల వద్భవేత్
అథ వా గ్నిశిఖా వాపి యథా శోభంతు కారయేత్.
స్తంభా దుత్సేనమానేన విస్తారం పట్టికా ఉభే
పట్టికాద్వయవిస్తారం ద్వాదశాంగుల మేవ వా. 30
అష్టాంగులం వా కుర్వీత షోడశాంగుల మాయతమ్
చతురంగుళవిస్తారం పట్టికార్థం తు పంకజమ్. 31
స్తంభం చతుర్థ విభజే దేకభాగం క్షితౌ క్షిపేత్
యజ్ఞవృక్షాం శ్చ సంగృహ్య యథాకామ మథా పి వా.
ద్వారపరిమాణం వాకుర్యా త్ప్రమాణం పురుషాయతమ్
ఏవం లక్షణ ముక్తాని కారయేత్తోరణాని చ. 33
అష్టమంగళలక్షణం వక్ష్యామిలక్షణం చాష్ట మంగళాని యథా తథమ్
యజ్ఞవృక్షాన్ సమాధాయ క్షీరవృక్షం విశేషతః. 34
ఆయామ మేకహస్తం స్యా ద్విస్తారం చ షడంగుళమ్
ఘనం త్రయాంగుళం ప్రోక్తం రక్తాంగం శ్వేతవర్ణకమ్.
పీతాభం పంకజాభం చ రాజా రాష్ట్రసుఖావహమ్
శ్రీవత్సం పూర్ణకుంభం చ భేరీం దర్పణమండలమ్. 36
మత్స్యయుగ్మం చ శంఖం చ చక్రం కాశ్యపనందనమ్
ఫలకేషు లిఖేదేవం మంగళాని యథాక్రమమ్. 37
సమిధః పాలాశో దుంపరాశ్వత్థ ప్లక్షాస్స మిధయస్తథా
ఇధ్మం ఇధ్మమేకవింశత్యా కుశాభ్యాం బంధయే త్తతః. 38
సమిత్ప్రాదేశయుగళం చ తు ర్వింశాంగుళః కుశైః
బ్రహ్మకూర్చా చతుర్వింశతి దర్భై శ్చ బ్రహ్మకూర్చా దయస్స్మృతాః.
దయః కూలమంగుళము త్సృజ్య తథాగ్రం విసృజేద్బుధః

పవిత్రగ్రంధి వద్గ్రంధి ర్వేణి రూపం తథా కృతిః. 40
త్రిః ప్రాదేశంతు పరిధీ ప్రాదేశం స్యాత్పవిత్రకమ్
స్రుక్స్రువాదీని యజ్ఞాంగం ఖాదరో వాపి స్రుక్స్రువౌ కారయే త్సుధీః. 41
చతుర్వింశాంగుళాయామం తదగ్రే కమలాకృతిః
బిలమంగుళమాత్రం స్యాత్స్రువమేవం ప్రకీర్తితమ్. 42
ద్వాదశాంగుళ దండం స్యా చ్చతురంగుళకం బిలమ్
జుహూరష్టాంగుళం చైవ స్రుచమిత్యభిధీయతే. 43

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
యాగశాలాకుండ తోరణాది లక్షణంనామ ఏకాదశోధ్యాయః

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ఓం.

శ్రీపాంచరాత్రే పురుషోత్తమసంహితాయాం

ద్వాదశోధ్యాయః

ఆచార్యనివేశనమృత్సంగ్రహణవిధిః.

ఆచార్యావరణం

శ్లో. ప్రతిష్ఠాదివసే ప్రాప్తే యజమానో హరింస్మరన్
బ్రాహ్మే ముహూర్తే చోద్ధాయ 1కృతనిత్యక్రియస్తథా.
పత్నిపుత్రాదిసంయుక్తో బ్రాహ్మణై ర్బాంధవై స్సహ
నృత్తగీతాధిభి శ్చైవ ఛత్రధ్వజవితానకైః. 2
దేవస్య స్థాపనా యూదా ఆచార్యస్య నివేశనమ్
ప్రవిశ్య ఫలపుష్పాదీ న్దత్వా భక్త్యాచ భూతలే. 3
సాష్టాంగం ప్రణిపత్యేదం విజ్ఞాపన మథా చరే
మయా నిర్మితబింబేషు భక్తానాం మోక్షసిద్ధయే. 4
భవన్మంత్రప్రభావేన భగవం తం ప్రవేశయ
ఇతి సంప్రార్థ్య సంపూజ్య పుష్పస్రక్చందనాదిభిః. 5
అర్చకస్య హరి స్సాక్షా చ్చరరూపీ న సంశయః
ఇతి మత్వా మహాప్రాజ్ఞం 2 సమారోప్య తథా యానకే.

పాఠాంతరాణి.

1. కృతనిత్యాహ్నికశ్శుచిః
2. యానమారోపయేత్సుతః.

వేదవిద్భి ర్బ్రాహ్మణై శ్చ తూర్యఘోషపురస్సరం
గ్రామప్రదక్షిణం నీత్వా యాగశాలాం ప్రవేశయేత్.
విష్వక్సేనపూజ సుముహూర్తే తు సంప్రాప్తే విష్వక్సేనం ప్రపూజయేత్
పుణ్యాహవాచనం సంప్రోక్ష్య సర్వసంభారా౯ పుణ్యాహస్య జలేన చ 8
సంకల్పం దేశకాలవిభాగేన కర్తు స్సంకల్ప మాచరేత్
ధృత్వా కంకణవస్త్రాదీ న్యజమానాన్వితో గురుః. 9
ఋత్విక్పూజా పూజయే న్మధుపర్కేణ సర్వాన ప్యృత్విజస్తతః
పరిషద్దక్షిణా ధారయిత్వా కౌతుకాని కుర్యా త్పరిషదర్చనమ్. 10
దేవతావాహనం తదనుజ్ఞా మవా ప్యైవ దేవా నావాహ్య శాస్త్రతః
వైష్ణవా న్పూజయేత్పశ్చాత్ మధ్యాహ్నే బంధుభి స్సహ.
సాయంకాలేమృ సాయంకాలే తు సంప్రాప్తే మృత్సంగ్రహణమారభేత్
త్సంగ్రహణం ఆచార్యో యజమానశ్చ గీతవాదిత్రనిస్వనైః 12
తద్విధిః మహతా జనసంఘేన 1 వేదఘోషసమన్వితమ్
దిశం ప్రాచీ ముదీచీం వా గత్వా తత్ర శుచిస్థలే. 13
మంత్రే శాస్త్రేణ సంప్రోక్ష్య గోమయేన 2 విలేపయేత్
భూమి ర్భూమ్నే తి మంత్రేణ వృత్తం మండలమాలిఖేత్.
తన్మధ్యే మేదినీం దేవీం నవతాలసమాయుతామ్
ఈశాననైరుతిన్యస్త శిరఃపాదాంబుజద్వయామ్. 15
ఊర్ధ్వవక్త్రాం విలిఖ్యైవం అర్చయే న్న్యాసపూర్వకమ్
కూర్చేన పశ్చిమే చక్రం విష్వక్సేన మథోత్తరే. 16
ప్రాగ్భాగే గరుడం యామ్యే ఖనిత్రే శేష మర్చయేత్
♦ ♦ ♦

న్యాసం కృత్వా వరాహస్య .వారాహానుష్టుభం జపేత్.

పాఠాంతరాణి. అధికపాఠాని.

1. వేదఘోషపురస్సరం, ♦♦♦ భూవరాహం సమాలిఖ్య పూజయే ద్గంధపుష్పకైః
2. విలిఖ్యచ.

భూవరాహం తతో ధ్యాత్వా ఖనిత్రంధారయ న్గురుః
త్వాం ఖనామీతి తత్కృత్వా నిఖనే| త్ర్యాఙ్గుష్ఠఖస్తతః.
మృదం సంగృహ్య లోహాది భాజనే వేత్రజే పివా
నవేన వాససా చ్ఛాద్య భూగర్భే బలి మాచరేత్. 19
మృద్భాజనం సమారోప్య గజేయానాదికే పివా

... ...

శ్రీసూక్త పావమానాది పాఠకై ర్బ్రాహ్మణై స్సహ.
గ్రామప్రదక్షిణం నీత్వా మంటపం సంప్రవేశయేత్

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
మృత్సంగ్రహణవిధి ర్నామ ద్వాదశోఽధ్యాయః.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

త్ర్యఙ్గుష్ఠఖస్థితః ... ...నదీతటే వాలుకాంత కటివస్త్ర మార్గకం
భూసూక్త మేదినీసూక్త వాక్సాసూక్త | పాఠ్య

ఓం

శ్రీపాంచరాత్రే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం

త్రయోదశోధ్యాయః

అంకురార్పణవిధి.

అంకురార్పణం — శ్లో. గ్రామప్రదక్షిణేనైవ అంకురార్పణమంటపమ్
ప్రవిశ్య చందనార్ద్రాణి 1సూత్రాణి స్ఫాలయే ద్గురుః
మండలరచనా — ప్రాగాయతాని ప్రథమం ఋజూనిద్వాదశస్ఫుటమ్
ఉదగాయతసూత్రాణి దశపంచచ కల్పయేత్. 2
వీథ్యర్థం మార్జయే త్తత్ర షట్త్రింశత్కోష్ఠకాని చ
మధ్యద్వాదశకే తత్ర ఘటికాస్థాపయే త్క్రమాత్ 3
పూర్వవ ద్ఘటికా స్త్వైంద్రే వారుణ్యాంతుఘటాన్న్యసేత్
ఆగ్నేయే నైరుతే యామ్యే పాలికాః పూర్వవన్న్యసేత్.
వాయువ్యైశాన్యసోమేషు శరావా న్పూర్వవ న్న్యసేత్
ధాన్యపీఠప్రకల్పనం — పాత్రిణా మధివాసార్థం వ్రీహిభిః స్తండులై స్తిలైః.
పీఠాని కల్పనీయాని ప్రత్యేకం మూలవిద్యయా
పాలికాఘటికా చైవా శరావంచ త్రిధా మతమ్. 6
పాలికఘటికశరావ లక్షణాని — సౌవర్ణం రజితం చైవ తామ్రజం మృణ్మయం తువా
పాలికాముఖవిస్తారం షోడశాంగుళ ముచ్యతే. 7

పాఠాంతరాణి.

1. సూత్రాణ్యాస్ఫాలయేద్గురుః.

శరావాణాం ముఖం కుర్యాద్ ద్వాదశాంగుళవిస్తృతమ్
చతుర్దిక్షుతవక్త్రాణాం విస్తృతం చతురంగులమ్. 8
ఘటానాం మధ్యమం వక్త్రం విస్తారేణ షడంగుళమ్
సర్వేషాం పాదపీఠస్య విస్తృతిస్తు దశాంగుళమ్. 9
చతురంగుళ మౌన్నత్యం అంగుళం కంఠ మిష్యతే
ధత్తూరపుష్పసదృశం వక్త్ర మంభోజసన్నిభమ్. 10
ఉత్సేధః పాలికానాం తు పంచవింశాంగుళం స్మృతః
ద్వావింశతి ర్ఘటానాం తు శరావాణాం తు వింశతిః.
ఏతల్లక్షణయుక్తాని పాత్రాణ్యానీయ దేశికః
పాలికాదిస్థాపనవిధిః మూలమంత్రేణ సంప్రోక్ష్య దూర్వా మశ్వత్థపత్రకమ్.
శిరీషం సహదేవీం చ తత్కంఠేషు చ బంధయేత్
తంతుం తన్వేతి మంత్రేణ సూత్రేణ పరివేష్టితమ్. 18
భూమి ర్భూమ్నేతి మంత్రేణ త్రిభాగం నిక్షిపేన్మృదమ్.
యథోక్తతత్స్థానేషు ఘటికాః పరమేష్ఠినా. 14
బ్రహ్మజజ్ఞానమంత్రేణ ఘటాన్మధ్యే వినిక్షిపేత్
యత ఇంద్రేతి మంత్రేణ ఘటద్వాదశకం న్యసేత్. 15
ఐంద్రే పదే తథాగ్నేయే త్వమగ్నేరితి మంత్రతః
పాలికా స్థాప్యయామ్యేషు యమాయసోమమంత్రతః.
మోషూణఃపరమంత్రేణ నైరృత్యాం పాలికా న్యసేత్
తత్త్వాయామీతి వారుణ్యాం పూర్వ వద్ఘటికా న్యసేత్
శరావా న్నిక్షిపే ద్వాయౌ వాయుమంత్రేణ దేశికః
ఉత్తరే సోమమంత్రేణ శరావా న్పూర్వవ న్న్యసేత్. 18
1 ఈశాన మనునా రౌద్రే శరావాన్నిక్షిపేత్క్రమాత్

పాఠాంతరాణి.

1. ఈశాన్యాంశైవమంత్రేణ శరావాన్విన్యసేత్క్రమాత్.

పాలికాసు యజే ద్విష్ణుం ఘటికాసు చతుర్ముఖమ్. 19
శరావేషు శివం ధ్యాత్వా సమావాహ్య ప్రపూజయేత్
పాలికానా ముష్టదిక్షు కలశా న్విన్యసేత్క్రమాత్. 20
ధాన్యరాశిషు సంస్థాప్య 1 దిక్పాలా న్పూజయే త్తతః
తోరణధ్వజదేవాదీ న్సమావాహ్య తతో గురుః 21
సోమకుంభస్థాపనం పాత్రాణాం పశ్చిమే స్థానే దశద్రోణప్రమాణతః
ధాన్యరాశౌ వినిక్షిప్య ధ్రువంత ఇతి మంత్రతః. 22
సోమకుంభం న్యసే త్తస్మి న్వాససా వేష్ట్య పూరయేత్
గంధోదకేన పంచత్వ క్పంచరత్నాని విన్యసేత్. 23
[illegible] 2 సువర్ణనిర్మితం సోమం తస్మి న్నావాహ్య పూజయేత్
[illegible] నివేద్య పాయసాన్నంచ సోమకుంభస్య చోత్తరే. 24
[illegible] కరకం విన్యసే త్తస్మిన్ హేతిరాజం సమర్చయేత్.
కరకకుంభస్థాపనం మాద్గాదివేణుబీజాంతం త్రయోదశ మనుత్తమమ్. 25
ధాన్యప్రక్షాళనం ముద్గసర్షపనీవార శింబమాషయవ స్తథా
[illegible] ప్రియంగు శ్చణకస్యామ కుళుద్ధాం శ్చ తథా తిలాః.
[illegible] వేణుశ్చ ధాన్యాని పయోభిః క్షాళయే త్సుధీః
నవధాన్య[illegible] వ్రీహిమాషగోధూమసర్షపాః. 27
[illegible] రాజమాషశ్చ నవధాన్యాః ప్రకీర్తితాః
బీజపాత్ర[illegible] నవధాన్యాని వా యద్వా త్రయోదశ యథావిధి. 28
[illegible] అంకురార్పణార్థం తు సంగృహ్య ల్లోహభాజనే
[illegible] తామ్రం [illegible] నవద్రోణమితే న్యసేత్. 29

1 లోకపాలాన్ప్రపూజయేత్.

2. [illegible]

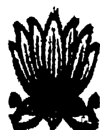
బీజాధిదేవతావాహనం — ఆచార్యో విష్ణుగాయత్ర్యా బీజాధీశాన్ సమర్పయేత్।
ముద్గానామధిపం విష్ణుం సర్షపాణాముమాపతిమ్. 30
నీవారాణాం జగత్త్రాణం శింబానాం హరి దిక్పతేః
మాషాణాం యమకుంజంచ యవానాం బ్రహ్మదైవతమ్.
ప్రియంగూణాం మహాసేనం చణకానాం బృహస్పతిమ్
శ్యామాకానాం శ్రియం దేవీం కుళుద్ధానాం తు కచ్ఛపమ్.
ఏతద్ధాన్యాధిపాన్ స్పృష్ట్వా పయోభిః క్షాళయే త్సుధీః
బీజాభిమంత్రణం — యాజాతా ఇతి మంత్రేణ బీజానామభిమంత్రణమ్. 33
తత్పాత్రం మూర్ధ్ని శిష్యస్య న్యస్య వాదిత్రనిస్వనైః
దేవాగారం పరిక్రమ్య ప్రాదక్షిణ్యేన వై పునః. 34
తదాభాజనం విశోధ్య [1] నవవస్త్రేణ ఛాదయేత్
అంకురార్పణ హోమవిధిః — పుణ్యాహం తత్ర కుర్వీత కుండే వా స్థండిలేపి వా. 35
అగ్నిం సంస్థాప్య విధివన్మూలమంత్రేణ దేశికః
సమిధాజ్యచరూన్ హుత్వా పుంసూక్తేన చరుం హునేత్.
సోమమంత్రేణ జుహుయాదాజ్యేనాష్టోత్తరం శతమ్
సంపాతాజ్యేన సంస్పృశ్య స్పర్శమంత్రేణ పాలికాః 37
ఆజ్యశేషం బీజపాత్రే నిక్షిప్య జపమాచరేత్
శతవారం విధోర్మంత్రం తతో విప్రాభ్యనుజ్ఞయా. 38
బీజావాపనం — ముహూర్తే శోభనే బీజాన్యావపేత్పాలికాదిషు
బ్రహ్మేంద్రాగ్నిక్రమేణైవ ద్వాదశాక్షరవిద్యయా. 39
ఊర్ధ్వతా వీతి మంత్రేణ మృద్భిరాచ్ఛాదయేత్క్రమాత్
సోమకుంభస్థతోయేన సించేద్బ్రింగమంత్రకైః 40

పాఠాంతరాణి.

1 నవవస్త్రేణవేష్టయేత్.

పావమానాదిసూక్తైశ్చ దిక్షు దద్యా ద్బలిం తతః
యాగాంతం సోమకుంభస్య పూజనం చ నివేదనమ్.
కుముదాదిగణేభ్యశ్చ బలిం దద్యాద్దివానిశమ్
దీపాన్ రక్షే దనిర్వాణా న్యావత్కర్మావసానకమ్. 42
అంకురార్పణ మారభ్య దీక్షితో గురురీరితః.

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
అంకురార్పణవిధిర్నామ త్రయోదశోధ్యాయః
శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ఓం.

శ్రీపాంచరాత్రే పురుషోత్తమసంహితాయాం.

చతుర్దశోధ్యాయః

వాస్తుయాగవిధిః

వాస్తుపూజావసర నిరూపణం

వాస్తుయాగం తతః కుర్యా ద్వాస్తునాథస్య ప్రీతయే
అనర్చితే వాస్తునాథే కృతం కర్మాసురం భవేత్. 1
తస్మా దారభ్య మాణేషు దేవయాగాదికర్మసు
ప్రాగేవ పూజయే ద్వాస్తుం తద్విధానం బ్రవీమి తే. 2

వాస్తుమండలరచనా

భూసూక్తేన భువం తత్ర గోమయేన విలేపయేత్.
రక్తపీతసితై శ్చూర్ణైః రంగవల్లీః ప్రకల్పయేత్. 3
తస్మి న్నూతనవస్త్రేణ మండలే తండులైః కృతే
కర్షమాత్రసువర్ణేన తదర్ధార్ధేన వై పునః. 4
విత్తశాఠ్యం వినా కుర్యా ద్వాస్తోః ప్రతికృతిం బుధాః
ఊర్ధ్వగా దశ రేఖాస్స్యు స్తిర్యగ్రేఖా స్తథా దశ. 5
విలిఖే న్మండలే తస్మిన్ ఏకాశీతిపదం భవేత్

ప్రతిమాశోధనవిధిః

ప్రతిమాశోధనం కుర్యా త్పంచామృతరసైః పృథక్. 6
తస్మిన్మధ్యపదే వాస్తుప్రతిమాపూజనం చరేత్
వాస్తోష్పతేతిమంత్రై ద్వా[1] యథాశక్తి జపం చరేత్

పాఠాంతరాణి—

1. యథాశక్తి జపేత్తథా.

అయుతం వా సహస్రం వా శత మష్టోత్తరంతు వా
కుంభస్థాపనం — తస్మిన్నేవ పదే పంచ త్వక్పల్లవసమన్వితమ్. 8
సూత్రేణ వేష్టితం కూర్చం గంధాదిభి రలంకృతమ్
1వాస్తుకుంభం సమావాహ్య కుంభేతు ప్రతిమాం న్యసేత్.
వాస్తుపూజా — ప్రాణప్రతిష్ఠాం కుర్వీత పూజయేద్వాస్తు పూరుషమ్
షోడశై రుపచారైశ్చ ద్వాత్రింశైర్వా యథాక్రమమ్.
సోమమంటప — తత్ప్రాచ్యా ముత్తరస్యాం వా విధివత్సోమమంటపమ్
నిర్మాణం — సంస్థాప్య ధాన్యవస్త్రాద్యై స్తండులైశ్చ యథాక్రమమ్.
మండలరచనా — తన్మధ్యే షోడశదళం పద్మం చైవ సకర్ణికమ్
లిఖిత్వా పద్మ మధ్యేస్తు షోడశై రుపచారకైః. 12
కుంభస్థాపనం — కర్ణికాయాం సోమకుంభం సహేమమణికూర్చకమ్
ప్రతిమాశోధనం — రజతప్రతిమాం కృత్వా సోమం కర్షప్రమాణతః. 13
పంచగవ్యేన సంశోధ్య కుంభే విన్యస్య శాస్త్రతః
ప్రాణప్రతిష్ఠా — ప్రాణప్రతిష్ఠాం కుర్వీత సోమమంత్రం సముచ్చరన్.
అర్చనంచ — షోడశై రుపచారైశ్చ సోమం సంపూజయేద్గురుః
బ్రహ్మాద్యష్టదిక్పా — వాస్తుమంటపమధ్యస్థ పద మారభ్య బాహ్యతః 15
లకార్చనవిధిః — ఇంద్రాద్యష్టపదే బ్రహ్మన్ విరించిం నవ చార్చయేత్
బ్రహ్మజజ్ఞానమితివై మంత్రం జప్త్వా గురు స్స్వయమ్.
ప్రజాపతిం విధాతారం బ్రహ్మాణం కమలాసనమ్
అజం విధిం శతానందం ద్రుహిణం విశ్వరేతసమ్. 17
ఆవాహ నామభిత్వాచ్చార్య పూజయేత్పరమేష్ఠినమ్
తత్పూర్వపదమధ్యేతు మాహేంద్రంతు సమర్చయేత్.

పాఠాంతరాణి.

1. వాస్తుకుంభం తు సంస్థాప్య.

ఆసత్యేనేతి మన్త్రేణ చార్యమ్ణం భాస్కరం తథా
ఆదిత్యం చైవ సప్తాశ్వం మార్తాండం లోకబాంధవమ్.
తద్యామ్యపదమభ్యేత్య గర్భజం సమర్చయేత్
యమాయసోమ మిత్యేవ మన్త్రేణ సమ్యక్సముచ్చరన్.
యమం దండధరం శ్యామం కాలపాశం రవినందనమ్
లులాయవాహనం చైవ పదమభ్యేత్య సమర్చయేత్.
తత్పశ్చాత్పదమభ్యేత్తు యాదసాం పతి మర్చయేత్
ఇమమ్మేవరుణేత్యేవ మన్త్రేణ విధినత్తతః. 22
వరుణం మకరారూఢం పాశపాణిం ప్రచేతసమ్
సురూపిణం మహాన్తం చ ప్రాదక్షిణ్యేన పూజయేత్.
కుబేరం పూజయేత్సమ్యక్ చాప్యాయస్వేతి చోచ్చరన్
కుబేరం యక్షరాజం చ ధనేశం గుహ్యకేశ్వరమ్, 24
గదాపాణిం ధనాధీశం పదమభ్యేత్య సమర్చయేత్
అగ్నిం దూతం జపిత్వాథ ధూమకేతుం హుతాశనమ్.
సప్తజిహ్వం హవ్యవాహం ఆగ్నేయాంతు చతుష్టకే
మోక్షణాయ మన్త్రేణ చాప్యగ్న్యనిరుతిం నరవాహనమ్.
కర్బురం ఖడ్గహస్తం చ నైఋత్యాం తు చతుష్టకే
తతో వాయుం సమభ్యర్చ్య జగత్ప్రాణసమీరణమ్.
మారుతం పవమానం చ వాయవ్యాం చ చతుష్టకే
తమీశానం సమభ్యర్చ్య గౌరీనాథం మహేశ్వరమ్.
ఈశానం వృషభారూఢం ఈశాన్యాంతు చతుష్టకే
దేవతావాహనం ఈశానకోణాదారభ్య స్వాహా ప్రోక్షయేత్సుధీః. 29
యస్య నామాదిభిర్మన్త్రైస్తన్మన్త్రప్రణవాదికైః
ప్రాదక్షిణ్యేన విధివద్ద్వాత్రింశత్సు పదేష్వపి. 30
ఈశానం చైవ పర్జన్యం జయంతాదిత్య మేవచ

ఇంద్రించ నత్యసంబాధం భృశం చైవాంతరిక్షకమ్. 31
అగ్నిం చ తత్ర చోష్ణాంశుం పూషాణం వితథం తథా
యమం గ్రహక్షతం పశ్చాత్ గంధర్వం భృంగరాజకమ్
ఋషిం చ నిఋతిం చైవా దౌవారిక మతఃపరమ్
సుగ్రీవం పుష్పదంతం చ నరి న్నత్యసురం తథా. 33
శోషణం నాగజవనం నాగముఖ్య మతః పరమ్
గృహ్యకం చైవ భల్లాటం సోమం చానర్గళం తథా.
ద్వాత్రింశత్కల ఆదితిం సౌర దేవంచ తద్బాహ్యేషు చ పూజయేత్
శావాహనం ఏవం పూజాంచ నిర్వృత్య సౌవర్ణా నథ రాజితాన్ 35
తామ్రజా న్వాథకలశా న్యసే దాకలశే ష్వితి
పంచామృతసమాయుక్తాన్ పంచత్వక్పంచపల్లవైః 36
సప్తమృద్భిస్సమాయుక్తా న్నవరత్న సమన్వితాన్
చతుర్దశౌషధీయుక్తా న్ప్రతిమావస్త్రసంయుతాన్. 37
ద్వాత్రింశత్పరిత స్థాప్య తంతునా వేష్టయే త్తతః
అష్టది ష్వష్టకలశా న్విన్యస్య విధివత్క్రమాత్. 38
ప్రాచ్యాం బహిః కుమారంచదక్షిణస్యాంతుభాస్కరమ్
ప్రతీచ్యాం జంబుకం దేవ ముదీచ్యాం పిలిపించకమ్. 39
ఈశాన్యాంది గ్విశ్రవసం ఆగ్నేయాం చ బిడాలకమ్
నైరుత్యాం పూతనాంచైవ వాయువ్యాంపాపరాక్షసీమ్.
పూజయేత్కలశేష్వేవం [1]న్నామమంత్రైఃపృథక్పృథక్
వాస్తుహోమం కుండేవా స్థండిలే చైవ సంస్థా ప్యాగ్నిం తు దేశికః. 41
ఇధ్మాధానాజ్యభాగంతు కృత్వా శాస్త్రోక్తవర్త్మనా
వాస్తునాథం తతో ధ్యాత్వా కుండమధ్యే యథావిధి.

పాఠాంతరం.

1. తత్తన్మంత్రైఃపృథక్ పృథక్.

అయుతంవా సహస్రంవా శత మష్టోత్తరం తు వా
జపాద్దశాంశమథవా సమిథాజ్యచరూ౯ హునేత్. 43
సోమమంత్రం తతో హుత్వా శత మష్టోత్తరం తువా
మంటపస్థిత దేవానాం తత్తత్పదసుసంఖ్యయా. 44
సమిచ్చరుఘృతైర్హోమః కారయే త్సర్వసిద్ధయే
శమ్యాపామార్గఖథిర సమిద్భిర్హోమమాచరేత్. 45
పరివారా౯ తతో సర్వదేవతాన్ సర్వమంత్రకైః
సమిథాజ్యచరూ౯ హుత్వాపూర్ణాహుత్యంతమాచరేత్
వాస్తునాథాధిదేవానాం బలిం దద్యా ద్విధానతః 46
వాస్తుకుంభ స్తతోయేన యాగమంటపభూమిషు
అఘమర్షణసూక్తేన శేచయే ద్వాస్తుశుద్ధయే. 47

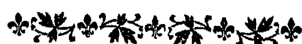
ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
చతుర్దశోధ్యాయః శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ఓం.

శ్రీపాంచరాత్రే పురుషోత్తమసంహితాయాం.

పంచదశోऽధ్యాయః

పర్యగ్నికరణ జలాధివాసవిధిః.

పర్యగ్నికరణవిధిః

తతఃపర్యగ్నికరణం తదర్థం బ్రాహ్మణాంచరేత్
హస్తిహస్తసమంస్థూలం పంచహస్తత్రిహస్తకమ్. 1
కుశకాశకృతంపుంజం త్రిముఖాగ్రేణసంయుతమ్
తత్పుంజంవాస్తుహోమాగ్నౌ ప్రజ్వాల్యవిధిపూర్వక .
పర్యగ్నిమంత్రముచ్చార్య పరిభ్రమణమాచరేత్
శాలాది సర్వదేశేషు చాలయాదిషు సర్వతః. 3
ప్రదక్షిణక్రమేణైవ వేదవాద్య పురస్సరమ్
పంచగవ్యైస్తతః కుర్యాత్ ప్రోక్షణం యాగభూమిషు.
పుణ్యాహవాచనం కార్యం బ్రాహ్మణైర్వేదపారగైః
శాంతిసూక్తానధీయానైః ప్రోక్షయేచ్ఛుద్ధవారిణా. 5
దీపాన్ప్రజ్వాలయేత్తత్ర గోఘృతేనచ పూరితాన్
కృష్ణాగురుముఖైర్గంధై ర్ధూపయేత్సర్వదిక్షు చ 6
స్తంభాన్ సంవేష్ట్యవాసోభి శ్శుభ్రవస్త్రైర్వితానయేత్
ధ్వజైశ్చసుపతాకాభి ర్ముక్తాహారైశ్చపల్లవైః. 7
అన్యైఃపుష్పైర్ఫలైశ్చైవ మణికాంచనభూషణైః
సఫలైఃకదళీస్తంభైః క్రముకై స్తోరణాదిభిః.

శోభయేన్మంటపం సర్వం యథావిత్తానుసారతః
యాగశాలాపూజా తతస్తు యాగశాలాయాః పూజా కార్యా చతుర్ముఖ. 9
ద్వారాణాం పార్శ్వయోఃపూత్వాద్విశాలాన్యవటాని వై
తేషుసంస్థాపయేత్స్తంభాన్ తోరణార్థం యథావిధి. 10
అశ్వత్థం పూర్వదిగ్భాగే యామ్యే చౌదుంబరం తథా
న్యగ్రోధం పశ్చిమద్వారే ప్లక్షం చైవోత్తరేతథా. 11
ధ్వజద్వయం స్థాపనీయం ప్రతిద్వారస్య పార్శ్వయోః
ప్రాచ్యాంరక్తధ్వజేస్థాప్యౌ పీతవర్ణౌచ దక్షిణే. 12
పశ్చిమే నీలవర్ణౌ చ ఉత్తరే పాండురధ్వజాః
స్థాపయేత్పూర్ణ కలశాన్ సాపిధానాన్ సవస్త్రకాన్.
సరత్న హేమ కూర్చాంబు పూరితాన్సూత్రవేష్టితాన్
సుశోభనం సుబంధం చ సుభద్రం చ సుహోత్రకమ్.
ఏతే తోరణదేవాః స్యుః ధ్వజాధిష్ఠాన దేవతాః
కుముదః కుముదాక్ష శ్చ పుండరీక శ్చ వామనః. 15
శంఖుకర్ణ స్సర్వనేత్ర స్సుముఖ స్సుప్రతిష్ఠితః
పూర్ణ శ్చ పుష్కర శ్చైవ ఆనందో నందపవ చ.
వీరసేనసుశేషేణౌ చ సంభవప్రభవౌ తతః
కుంభాగ్నిదేవతా హ్యేతాస్సమావాహ్యయజేత్క్రమా
అష్టదిక్షుపతాకాసు దిగీశాన్ స్త్రీన్ప్రపూజయేత్.
అంతరాళికా పూజా ఆవాహ్యపూజయేద్ద్వారే ఇంద్రేశానాంతరేవసూన్
హుతాశనేంద్రయోర్మధ్యే రుద్రానావాహ్యపూజయేత్
యమస్యాగ్నే రంతరాళే ఆదిత్యానర్చయేత్క్రమాత్ :
యమరాక్షసయో ర్మధ్యే సాధ్యాన్సంపూజ్యయేత్సుధీ
వరుణకోణపయోర్మధ్యే తు అశ్విన్యగ్భ మరుత్వః స్తతః. 20

మరుజ్జలేశాంతరాళే అశ్వినౌ చ ప్రపూజయేత్
కుబేరమరుతో ర్మధ్యే విశ్వా న్దేవా న్ప్రపూజయేత్.
ఈశానసోమయో ర్మధ్యే ఛందో దేవా నథార్చయేత్
ఏవం సంపూజయే త్తత్ద్దేవతాశ్చ యథాక్రమమ్ 22

శిల్పశాలాగమనం మధ్యాహ్నే సమయే ప్రాప్తే ఋత్విగ్భి స్సహ దేశికః
శిల్పిపూజనంచ శిల్పిశాలాం తతో గత్వా ప్రతిమా స్సంపరీక్షయేత్. 23
ముహూర్తే శోభనే ప్రాప్తే వైష్ణవానా మనుజ్ఞయా
శిల్పిభి ర్నిర్మితే బింబే శాస్త్రదృష్టేన వర్త్మనా. 24
పరీక్ష్య లక్షణం సమ్యక్ క్షాళయే త్పంచగవ్యకైః
తతః ప్రక్షాళ్య తోయేన గంధయుక్తేన దేశికః. 25
ధూమనా సమ్య క్సమాలిప్య పుష్పాణి వికిరే త్తతః
తత్రైవ శాయయే ద్బింబం శిల్పినం పూజయే త్తతః. 26
ధనై శ్చ కర్మానుగుణం స్వశక్తిం పరితోషయేత్
నయనో ద్ఘాటనం కార్యం శిల్పినా కుశలేన వై 27

మానోన్మాన గాం చ దత్వా ప్రయత్నేన శిల్పినే తు యథావిధి
ప్రమాణశాంతి తథాపరాహ్ణసమయే శాంతిహోమం సమాచరేత్. 28
హోమాదీని మానోన్మానప్రమాణేభ్యో హాని ర్యా జాయతే నృణామ్
సహానిర్విలయం యాతి శాంతిహోమే కృతే సతి 29
శమీపల్లవసంయుక్తై స్తిలై స్సాజ్యై శ్చరు స్స్వయమ్
సప్తవ్యాహృతిభి శ్చైవ ప్రత్యేకం జుహుయా ద్గురుః.
నృసూక్తేన చరుం పశ్చాత్ జుహుయా త్షోడశాహుతీః
పంచోపనిషదై ర్మంత్రై స్సర్పిషా జుహుయా చ్ఛతమ్

పాఠాంతరాణిః

1 న్యజే త్క్రిమాత్,

ప్రతిమాసన్నిధా వేవ హుత్వా పూర్ణాహుతిం తత
ఉపతిష్ఠేతతదను మంత్రేణానేన దేశికః 32
నమ స్తుభ్యం భగవతే జాతవేదస్వరూపిణే
నారాయణాయ హవ్యస్య కవ్యస్య చ యథా తథమ్.
భోక్త్రే యస్సర్వదేవానాం ఆత్మనే పరమాత్మనే
సన్నిధత్స్వ చిరం చేవ ప్రతిమాయాం హితాయనః 34
ఏవం విజ్ఞాప్య దేవేశం దేవస్యశ్వేతి సంస్పృశేత్
దుకూలశితశిద్ధార్థయుక్త మూర్ణామయేన తు. 35
సువర్ణేన తదా వేష్ట్య బధ్నీయా ద్దక్షిణేకరే
క్షీరాటమంత్రేణ సప్తవారాభిమంత్రితమ్. 36
రథం వా కుంజరం వాపి శిబికాయాం యథారుచి
ప్రతిమా స్సమ్య గారోప్య గ్రామంకృత్వాప్రదక్షిణమ్.
జలాధివాసవిధిః పాండురై రాతపత్రైశ్చ చామరైశ్చ సితై స్సహ
చీనాంశుకమయై చ్ఛత్రై స్తబర్హమయై రపి. 38
వ్యజనై రపి కల్యాణై ర్ధ్వజై ర్నానావిధై స్తథా
శంఖదుందుభిఘోషైశ్చ నృత్తగీతసమన్వితైః. 39
మహోపచారై రపరై ర్బ్రాహ్మణై స్సహదేశికః

... ...

శనై శ్శనై ర్నయే ద్దేవం జలపార్శ్వం యథోదితమ్.

పాఠాంతరాణి.

1. నృత్తగేయసమావృతైః

అధికపాఠాని—

....

తూర్యవాదిత్రనిర్ఘోషై ర్వేదమంగళపాఠకైః
జయఘోషైశ్చ స్తుతిభిః భక్తై ర్భాగవతై స్సహ.

జలాధివాసదేశం తు సంప్రాప్య శిబికాదిభిః
1 అవరోప్య జలాభ్యర్ణే ప్రపాయాం సింహాసిష్టకే. 41
జలాధివాసయోగ్యస్థలాని
ప్రాఙ్ముఖం చ సమం స్థాప్య యద్వాకుర్యాదుదఙ్ముఖమ్
నదీషు దేవఖాతేషు తటాకే నిర్ఝరే హ్రదే. 42
సంభవే సతి కుర్వీత జలవాసం యథావిధి
జలాధివాసానర్హస్థలాని
అస్రోతోయే స్మశానే చ లవణోదకదూషితే. 43
చైత్యవృక్షసమీపే చ నీచై రధ్యాసితే తథా
ఊషరే శైవలయుతే వర్ణాంతరయుతే తథా. 44
ఏవమాదిషు దూష్యేషు ప్రతిమాం నాధివాసయేత్
జలాధివాసప్రపాలక్షణం
జలమధ్యే ప్రపాం కుర్యా ద్బహుస్తంభసమన్వితమ్. 45
చతుర్ద్వారసమాయుక్తాం చతుస్తోరణభూషితామ్
వితానధ్వజసంయుక్తాం దర్భమాలా పరిష్కృతామ్. 46
ముక్తాదామసమాయుక్తాం స్రగ్విణాం ధూపదీపితామ్
ఫలై ర్నానావిధై ర్యుక్తాం చతురశ్రాం సుశోభనామ్
జలాధివాసక్రమః
పుణ్యాహవాచనా త్పూర్వం నద్యాదిషు సుసంస్థితాః
ఆపఃపురుషమంత్రేణ సంశోధ్య గురు రాత్మవాన్. 48
అగ్నిమంత్రేణ తత్తోయం సంశోష్య తదనంతరమ్
జలాద్యమృతబీజేన పున రాపూరయే ద్గురుః 49
తస్మిన్ జలే మహాపీఠం ప్రతిమాయామసమ్మితమ్
తామ్రజం సుదృఢం స్నిగ్ధం 2విన్యసే చ్చజలాశయే.
3విన్యస్యా స్తరణోపేతం సోపధానం నవం శుభమ్

పాఠాంతరాణి.

1. అవరోప్య జలే దేవం.
2. విన్యసే న్మూర్తిమంత్రతః
3. మంగళా స్తరణోపేతం.

ప్రకల్పయేద్యోగపీఠం తస్యోపరి యథాక్రమమ్. 51
[1]గంధపుష్పాదినా పీఠ మర్చయిత్వా సమాహితః
ద్వారతోరణకుంభాదీ నర్చయేత్తదనంతరమ్. 52
ప్రతిమాం పంచగవ్యేన పంచోపనిషద్భిః క్రమాత్
స్నాపయేత్ప్రాఙ్ముఖో భూత్వా శుద్ధస్నానం సమాచరేత్
ఏవం కుర్యాద్విధానేన ఘృతారోపణపూర్వకమ్
అర్ఘ్యం పాద్యం తథాచామం వస్త్రం యజ్ఞోపవీతకమ్.
భూషణాని చ సర్వాణి ద్వాదశాక్షరవిద్యయా
దత్వా తతోర్చాం సంహార పూర్వకేణైవతు సంహరేత్.
తత్త్వసంహారక్రమం సంహారస్య క్రమం వక్ష్యే ప్రాఙ్ముఖో వా ప్యుదఙ్ముఖః
పూర్వం సంహృత్య ప్రాగాదీన్ శ్రోత్రాదీం చ తతః పరం
శబ్దాదీంశ్చ తతో ధ్యాత్వా పృథివ్యాదీన్యథాక్రమమ్
మన ఆదౌ మన స్తత్త్వే మహానవ్యక్తం సంజ్ఞకే. 57
పృథివీ చాప్సు లీనా స్యా దగ్నౌ చాప స్తథాలయమ్
అగ్నిశ్చ వాయు మార్గేషు ఆకాశే వాయుతత్త్వకమ్.
ఆకాశస్యా దహంకారే అహంకారో మహంతికే
మహా దవ్యక్తకే లీన మవ్యక్తం చాత్మని స్థితమ్. 59
ఏవం సంహృత్య తత్త్వాని ధ్యాయే ద్దేవ మనామయమ్
చ్ఛాదయిత్వా శుక్లై ర్దర్భై ర్నవవస్త్రై స్రగాదిభిః. 60
ఆపీఠమౌళిపర్యంతం నిశ్ఛిద్రం వేష్టయే ద్బుధః
జలమధ్యగతం పీఠ మాచార్యో మూర్తిపై స్సహ. 61
శంఖదుందుభినిర్ఘోషై రానయే త్ప్రతిమా స్తతః

పాఠాంతరాణి.

1. గంధపుష్పాక్షతైః పీఠ; గంధపుష్పాదిభిః పీఠ.

ఉదఙ్ముఖం ప్రాక్శిరసం 1 ప్రతిమాం శాయయేత్తత.
శయానస్య తు బింబస్య దక్షిణే తు మహాఘటా
విన్యసే ద్బ్రహ్మబీజేన పూజాంతే నైవ కారయేత్. 93
2 విన్యసే ల్లోకపాలాం శ్చ స్వాసుదిక్షు చ దేశికః
మంగళా న్యభిత స్థాప్య శీతలీకరణం తతః. 94
3 జలం క్షీరార్ణవం ధ్యాత్వా పీఠం శేషఇతి స్మరేత్
జలాదు త్తీర్య మంత్రజ్ఞో 4 రక్షాం తత్రవినిర్దిశేత్.
దర్శయే చ్చక్రముద్రాంచ .రక్షాముద్రాంప్రదర్శయేత్

జలాధివాస కాలపరిమితిః

5 త్రిరాత్ర మేకరాత్రం వా జలవాసం సమాచరేత్.

నద్యాద్యభావే జలవాసవిధిః

నద్యాద్యభావే బింబస్య జలాధివసనం భవేత్
జలద్రోణ్యాం కటాహే వా సముద్ధృత్య మహాజలమ్.
యథాసంభవ మన్యస్మి న్మృణ్మయాదావ దిష్యతే
నద్యాం వా తోయవాసం తు కుర్యా త్తంత్రవిచక్షణః.

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
జలాధివాసవిధి ర్నామ పంచదశోధ్యాయః.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

పాఠాంతరాణి.

1. ప్రతిమాం శాయయే ద్గురుః.
2. దిక్పాలకుంభా న్సంస్థాప్య చాష్టదిక్షు చ దేశికః.
3. జలం క్షీరార్ణవం మత్వా.
4. రక్షాం కుర్యా ద్యథావిధి.
5. త్రిరాత్ర మేకరాత్రం వా యామం యామార్ధ మేవ వా ముహూర్తార్ధ కాల మపి వా జలవాసం విధీయతే.

ఓం.

శ్రీపాంచరాత్రే పురుషోత్తమసంహితాయాం.

షోడశోధ్యాయః

భద్రికమండల లక్షణమ్.

బ్రహ్మ —

జలాధివాసాదికర్మ జలాధివాసనే చైవ ప్రతిష్ఠాయాం తథైవ చ
కాంయోగ్యకాల ప్రశయనే వేదికాయాం చ కః కాలః కమలాపతే. 1
బ్రహ్మప్రశ్నః శ్రీభగవాన్.
శ్రీభగవత్ప్రతివచనం ప్రదోషే హ్యధివాసస్య శయనేతు మహానిశి
జలాధివాసాదీనాం ప్రతిష్ఠా చ దివా కుర్యాన్ముహూర్తే శాస్త్రచోదితే.
యోగ్యకాలని ఇదానీం వక్ష్యతే సమ్యక్ భద్రికస్య తు లక్షణమ్
రూపణం 1చతురశ్రకృతం క్షేత్రం చాష్టధా విభజేత్పునః. 3
భద్రకమండలరచ శతార్థమేకహీనం తు కోష్ఠకాని భవంతి హి
నాక్రమః మధ్యతో నవభిర్భాగైః పద్మం చ పరికల్పయేత్ 4
2కర్ణికాకేసరైర్యుక్తం దళద్వాదశశోభితమ్
పదద్వయేన ద్వారాణి నవకాని భవంతి హి 5
షట్కం షట్కం పదానాంతు ప్రతికోణేతుమార్జయేత్
ఉపకంఠ ప్రసిద్ధ్యర్థం ద్వారాణ్యేవం భవంతి చ. 6
వర్ణరచనా 3పంచవర్ణేన చూర్ణేన క్రమేణపరిపూరయేత్

పాఠాంతరాణి.

1. చతురస్రం స్థలం కృత్వా.
2. కర్ణికాకేసరయుతం.
3. పంచవర్ణైశ్చ చూర్ణైశ్చ మండలం పూరయేత్తతః

ప్రాగ్ద్వారం శ్వేతవర్ణేన కృష్ణేనైవతు దక్షిణమ్ 7
పశ్చిమం రక్తవర్ణేన 1 పీతవర్ణేన చోత్తరమ్
ఉపద్వారాణిచాష్టౌతు శ్యామవర్ణేన పూరయేత్. 8
పంచవర్ణైస్తు పద్మం స్యాత్ ద్వితీయేనైన కర్ణికా
చతుష్కోణాణ్ లిఖే ద్వర్ణై 2 ర్నీలపీతసితాదిభిః. 9
బీజాక్షరలేఖనం రజోభి రేవం సంపూర్య మధ్యే తు ప్రణవం లిఖే
3 నామాని కేశవాదీనాం దళద్వాదశకే లిఖేత్. 10
వాసుదేవాదినామాని చతుర్ద్వారేషు విన్యసేత్
ఇంద్రాదీనాం లిఖే న్నామా న్యుపద్వారేషు చాష్టసు.
అనేనైవ ప్రకారేణ రంజయే ద్భద్రకం సుధీః
తస్మిన్నావాహయే ద్దేవం మూలమంత్రేణచార్చయేత్.

♦ ♦ ♦

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
భద్రకమండలలక్షణం నామ షోడశోధ్యాయః శ్రీ శ్రీ శ్రీ

పాఠాంతరాణి—

1. పీతే నైవతు చోత్తరం.
2 ర్నీల పీతసితాసితైః.
3. ద్వాదశాక్షరమంత్రం తు.

అధికపాఠాణి.

♦ ♦ ♦

ద్వాదశాక్షర మాశ్రిత్య యే హరిం పూజయంతి చ
తేషాం ప్రశస్త మేత న్మండలం శ్రీఘ్ర సిద్ధికృత్
అష్టాక్షరపరాణాం తు దలసంఖ్యాష్ట ఉచ్యతే
తథైవా వాహనం తేషు దళే ష్వష్టాక్షరం పరమ్.

ఓం.

శ్రీపాంచరాత్రే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం

సప్తదశోఽధ్యాయః

వాస్తుయాగవిధిః.

వాస్తుపురుషావాహనం

తతః ప్రభాతే విమలే ముహూర్తే స్నాపి దేశికః
యాగమంటపభూభాగే దక్షిణే భూతలే శుచౌ. 1
వాస్తునాథం లిఖిత్వాతు పంచవర్ణైశ్చ చూర్ణకైః
అధోముఖం ప్రాక్శిరసమ్ పాణిపాదౌచ కోణయోః 2
సప్తదర్భకృతం కూర్చం తస్మిన్నిక్షిప్య పూజయేత్

వాస్తుపూజావిధిః

వాస్తునాథం చ గంధాద్యైః పూజయిత్వా తతఃపరమ్.
వాస్తుదేవశిరోదేశే పూజయేద్దంశుమాలినమ్
దక్షిణే బాహుమూలేతు కామమావాహ్య పూజయేత్
కుమారం కూర్పరే చైవ హస్తే చైవ వినాయకమ్ ౩
అశ్వినౌ చ పదద్వంద్వే చంద్రం దేహస్య మధ్యతః. ౪
పాణౌ తు దక్షిణే దుర్గాం కూర్పరే మాతర స్తథా
వామే తు బాహుమూలేతు స్థాణుం హృదయపద్మకే
1 మాం చైవ నాభిదేశేతు బ్రహ్మాణంతుపరిపూజయేత్
దిక్ష్వష్టాసు చ దిక్పాలాన్ క్షేత్రనాథమథోత్తరే. ౫
పార్శ్వే సంపూజ్య తద్వాస్తు పశ్చిమే దేశికోత్తమః
అగ్నిం సంస్థాప్య విధివ త్పంచోపనిషదా హునేత్.

పాఠాంతరాణి.

1. మాం హరిం నాభిదేశేతు.

సర్పిషా శతవారం తు సహస్రం వా యథారుచి
అపామార్గైశ్చ శమ్యైశ్చ ఖాదిరై ర్జుహుయా త్తతః.
సమిద్భిర్మూలమంత్రేణ తత్తన్మంత్రార్ణసంఖ్యయా
సూక్తేన పౌరుషేణైవ చరుణా షోడశాహుతీః. 10
జుహుయా ద్వాస్తుదేవాయ చ చరుణాచ సకృత్సకృత్
దద్యా త్క్షేత్రాధినాథాయ దేవేభ్యశ్చ బలింక్రమాత్.
అనేన విధినా కృత్వా వాస్తునాధస్య పూజనమ్

జలాదుద్ధరణవిధిః

అపరాహ్ణే తు సంప్రాప్తే మూర్తిపై స్సహ దేశికః. 12
నృత్తగీతాదివాద్యైశ్చ నదీతీరం ప్రవేశయేత్.
జలా ద్బింబా సముద్ధాప్య సృష్టిక్రమ మనుస్మరన్. 13
కలశస్థాశ్చ కుంభస్థా[1] దేవతా విసృజే త్తదా
బింబాని విష్టరే తీరే ప్రాఙ్ముఖం వా ప్యుదఙ్ముఖం. 14
సమవస్థాప్య బింబేషు లోహజానాం విశుద్ధయే
తింత్రిణీఫలతోయేన శోధయిత్వా తు మూర్తిపైః. 15

◆◆◆

వస్త్రై రాభరణైః పుష్పై ర్గంధైశ్చ వివిధై శ్శుభైః
మనోహర మలంకృత్య బింబా న్యారోప్య యానకే. 16
తూర్యమంగళవాదిత్రై ర్నినయే ద్యాగమంటపమ్
మంటపస్యోత్తరే భాగే విష్టరే సన్నివేశయేత్. 17

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
వాస్తుపురుషావాహన జలోద్ధరణవిధి ర్నామ సప్తదశోఽధ్యాయః

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

పాఠాంతరాణి. అధికపాఠాణి

◆◆◆

1 దేవతోద్వాసనం చరేత్. నయనోన్మీలనం కృత్వా మంగళాని ప్రదర్శ్య చ

ఓం.

శ్రీమత్పాంచరాత్రే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం

అష్టాదశోధ్యాయః

ప్రతిష్ఠాస్నపనవిధిః.

నయనోన్మీలనం అథాత స్సంప్రవక్ష్యామి ప్రతిష్ఠాస్నపనక్రమమ్
నయనోన్మీలనం కుర్యా ద్బింబస్య తు విధానతః. 1
మధువాతేతి మంత్రేణ దృష్టిముద్ఘాటనం చరేత్
స్నపనార్థరక్షాబంధనం స్నపనార్థం తతః కుర్యా త్ప్రతిసరబంధన మాదితః. 2
[1]సౌవర్ణసూత్రం క్షౌమం వా నోచే త్కార్పాస మేవవా
తంతుభిః పంచభి ర్వాపి సప్తభి ర్వా కృతం శుచి. 3
షష్ట్యుత్తరశతై స్త్వేవ క్రముకై స్సచ్చతుర్గుణైః
క్రముకార్థతగరై ర్వా కదల్యాదిఫలై ర్యుతమ్. 4
ఖాదిద్వయప్రమాణేన తండులేన చ పూరితే
సౌవర్ణే రాజతే వాపి తామ్రపాత్రే థవా గురుః 5
నిక్షిప్య సూత్ర మాచ్ఛాద్య పరిచారక మూర్ధని
విన్యస్య నృత్తగీతాద్యైః ఛత్రచామరవైభవైః. 6
అనేకదీపసంయుక్తం [2]వితానేన సమన్వితః

పాఠాంతరాణి.

1. సౌవర్ణక్షౌమకార్పాస సూత్రైః కుర్యా ద్విభారుచి.
2. వితానధ్వజశోభితమ్.

శాకునాదిమహాసూక్తై పఠద్భిర్బ్రాహ్మణై స్సహ. 7
దేవాగారం పరిక్రమ్య త్రివారం యాగమంటపే
బింబస్య పూర్వదిగ్భాగే గోమయాలిప్తభూతలే. 8
తత్పాత్రం తు వినిక్షిప్య సూత్రమంత్రేణ పూజయేత్
ప్రోక్ష్యాథో యేనతత్సూత్రంగృహీత్వాహస్తయోర్ద్వయోః
అంగుష్ఠానామికాభ్యాం తు అపరాజితమంత్రతః
చందనం చ సమాలిప్య సూత్రం బింబస్య దక్షిణే. 10
హస్తే చైవ త్రిశూలీనాం బధ్నీయా ద్దక్షిణే తరే
సూత్రం దక్షిణహస్తేన స్పృశ న్నేకాగ్రమానసః. 11
అస్త్రమంత్రం జపిత్వాథ దేవమర్ఘ్యాదిభి ర్యజేత్
స్నపనమంటప లక్షణం
స్నపనార్థం ప్రకుర్వీత మంటపం లక్షణాన్వితమ్. 12
దశహస్తప్రవిస్తారం ద్విగుణేనాయతం శుభమ్
చతుర్దిక్షు చతుర్ద్వారం తోరణై శ్చ విరాజితమ్. 13
మంటపం త త్త్రిధా కృత్వా తృతీయాం సేథ పశ్చిమే
చతుష్హస్తాం స్నానవేదిం చతురశ్రాం మనోహరామ్. 14
హస్తోచ్ఛ్రయా మూర్ధభాగే వలయేన విరాజితామ్
కృత్వా తదుత్తరే పార్శ్వే జలకుల్యాం ప్రకల్పయేత్.
తన్మంటపస్య చైశాన్యే సుగంధజలపూరితామ్
జలద్రోణీం కటాహం వా నిక్షిప్యాచ్ఛాదయే జ్జలమ్.
నవేన వాససా వేష్ట్య పవమానం సముచ్చరన్
అభిమంత్ర్య తతో ర్ఘ్యాది పూజాద్రవ్యాం శ్చ కల్పయే
ఏకాశీతికలశస్థాపన మండలలక్షణం
చందనార్ద్రాణి సూత్రాణి చతుర్దశ నిపాతయేత్
తతో దగాయతాని స్యుః కోష్ఠా న్యేకోననవతిః. 18
శతం తు సూత్రవిస్తారం షోడశాంగుల సమ్మితమ్
అష్టదిక్షు తథా మధ్యే ప్రత్యేకం నవభూమిషు. 19

నవకోష్ఠాని సంగృహ్య శేషకోష్ఠాని మార్జయేత్
ఏకాశీతిపదే హ్యేవం వ్రీహిభిస్తండులైస్తిలైః 20
తుర్యాంశేన [illegible] త్పృథక్ప్రీత్యా వికల్పయేత్
వీథికాసు కుశాన్ న్యస్య సావధానో రంజితాన్ స్తథా 21

కలశలక్షణం.

తామ్రజాన్ మృణ్మయాన్ వాపి నూతనాన్ కలశాన్ లక్షణాన్వితాన్.
పక్వబింబసమాభాసాన్ నిశ్ఛిద్రాన్ స్ఫోటవర్జితాన్. 22
స్నానవంతాన్ అభిన్నాంశ్చ కాలమండలవర్జితాన్.
కలశాన్ విష్ణుమంత్రేణ ప్రక్షాళ్య నవతంతుభిః 23
తంతుం త్రివృతి సూత్రేణ వేష్ట్య పద్మముఖాంతకే.
ధాన్యపీఠం విధాయాస్మిన్ కుంభాంస్తానధివాసయేత్. 24
విష్ణుమంత్రేణ ప్రాగగ్రాన్ ఉదగగ్రాన్ కుశాన్ న్యసేత్
కుశేషు తేషు కుంభాంస్తాన్ స్థాపయేత్తానధోముఖాన్. 25
ప్రణవం సమ్యగుచ్చార్య తత్కుంభోపరి పూర్వవత్
పరిస్తీర్య తతో దర్భాన్ స్థాపయేత్ పరమేష్ఠినా. 26
పురుషే [illegible] ముఖస్త్వయమ్
విశ్వే [illegible] కుంభాంస్తాని వై. 27
ఉత్తానాని తతః కృత్వా సంస్పృశ్య హ్యాయువిద్యయా
ఆజ్యేన విష్ణుగాయత్ర్యా శతమష్టోత్తరం హునేత్. 28
సంపాతాజ్యేన సంస్పృశ్య [illegible] సంచయమ్

కలశస్థాపన విధిః

జలేన పూరయేత్ [illegible] విష్ణువిద్యయా. 29
మధ్యే కుంభే [illegible] ప్రాచ్యాం శుద్ధోదకం న్యసేత్
రత్నకుంభం తథాగ్నేయే హేమకుంభం తు దక్షిణే. 30
నైరుతే లోహకుంభం తు వారుణ్యాం మార్జనోదకమ్.
గంధోదకం చ వాయవ్యాం కౌబేర్యాం మృత్తోదకమ్
ఫలోదకం తథైశాన్యాం దద్యాత్ పూర్వాదిక్స్థితే.

నవకే మధ్యమే పాద్యకుంభం తత్ర నివేశయేత్. 3
అర్ఘ్యం యామ్యే తథాచామం వారుణే చోత్తరే తథ
పంచగవ్యం తథాగ్నేయే మధ్యే దధిఘటం న్యసేత్.
నైరుతే చ తథా క్షీరం వాయవ్యా మధుఘటం న్యసే
కషాయకుంభ మీశాన్యాం సర్వతఃపరితో ఘటాన్.
శుద్ధోదకాం శ్చ తుష్షష్టి మష్టా పష్టా నివేశయేత్.
చతుర్వింశతి దర్భై శ్చ కూర్చం కృత్వాతు మధ్య
ఘృతకుంభే న్యసే త్త్యేవ జలకుంభేషు సర్వశః
సప్తభిః పంచభి ర్వాథ కృతాన్ కూర్చాన్ వినిక్షిపే
పిధాయ కుంభాన్ చక్రేణశరావై ర్వేష్టయేత్క్రమా
వాసోభి ర్ద్రవ్యకలశాన్ ఇమం వస్త్రాణి మంత్రతః.
అన్యా నేకైకవస్త్రేణ చ్ఛాదయే న్మంత్ర ముచ్చర
ఋత్విగ్భి స్సహ దేవస్య సన్నిధిం ప్రాప్య దేశికః.
వేదవాద్యేషు ఘోషేషు ప్రవృత్తే నర్తనాదికే.
హోమం ఆజ్యేన మూలమంత్రేణ జుహుయాత్కుంభసంఖ్యయ
సంపాతాజ్యేన కుంభేషు దేవతావాహనం చరేత్
కలశాధిదేవతా ఘృతకుంభే వాసుదేవం ఉష్ణకుంభే తు పూరుషమ్.
వాహనవిధిః ఫలకుంభే సత్యదేవం అచ్యుతం మార్జనోదకే
అనంతం బీజకలశే రత్నకుంభే తు కేశవమ్.
నారాయణం లోహకుంభే గంధతోయేతు మాధః
యవోదకే తు గోవిందం పాద్యే విష్ణుం సమర్చయే
మధుసూదన మర్ఘ్యేతు కుంభే చాచమనీయకే
త్రివిక్రమం పంచగవ్యే వామనం శ్రీధరం తథా.
దధికుంభే క్షీరఘటే హృషీకేశం సమర్చయేత్
పద్మనాభం మధుఘటే తత్కషాయోదకే క్రమాత్.

దామోదరం యజే దత్ర పీఠపూజాపురస్సరమ్
కలశాన్సదధాన్యేషు కలశేషు వసుంధరామ్. 45
కూర్చే వ్యస్తాం చక్రికాసు హేతిరాజం తథైవచ
వస్త్రేషు విష్ణుం సంపూజ్య స్నాపయే దుక్తవర్త్మనా.
విష్ణుగాయత్ర్యాచ ఋత్విగుద్ధృతం పాద్యకుంభకమ్
హస్తే గృహీత్వా కూర్చేన తత్కుంభస్థిత వారిణా. 47
ఇదం విష్ణురితి ప్రోక్త్వా స్నాపయే త్పురుషోత్తమమ్
మూలమంత్రేణ చార్ఘ్యాది దీపాంతై రర్చయే ద్విభుమ్.
పవిత్రద్రవ్యఘటస్నానే మూర్ధానం దివ ఇత్యృచా
మృద్భి రేకోనవింశద్భి రాలిప్య కమలాసనః 49
పంచవారుణికై ర్మంత్రైః జలైః పరిక్షాళ్య దేశికః
ఆపోవే త్యర్ఘ్యతోయేన పూర్వవ త్స్నాపయే ద్ధరిమ్.
తద్విష్ణోరితి మంత్రేణ తథాచమనవారిణా
పవిత్రం తేతి మంత్రేణ పంచగవ్యాభిషేచనమ్. 51
ఘృతమంత్రేణ మధ్యస్థ ఘృతకుంభాభిషేచనమ్
దధిక్రావణ్ణమంత్రేణ దధ్నా దేవాభిషేచనమ్. 52
ఆప్యాయస్వేతి మంత్రేణ పయోభిస్నపనం చరేత్
మధువాతేతి మధునా ఓషధీ రితిమంత్రతః. 53
కషాయవారిణా స్నానం దేవదేవస్య శార్ఙ్గిణః
మానస్తోకేతి మంత్రేణ ఉష్ణకుంభాభిషేచనమ్. 54
వషట్తేతి ఋచా కుర్యా ద్రత్నవార్యభిషేచనమ్
ఫలినీత్యనువాకేన ఫలాంబుస్నాన మాచరేత్. 55
హిరణ్యగర్భమంత్రేణ లోహతోయాభిషేచనమ్
త్రాతార మితి మంత్రేణ స్నాపయే ద్గంధాంభసా,

ఇదంవిష్ణురితి స్నానం కుర్యాద్వై యవవారిణా
హారిద్రాస్నపనం కుర్యాత్ శ్రీసూక్తేన తతః పరమ్.57
సహస్రధారయా శుద్ధస్నానం కుర్యాచ్ఛుభై ర్ఘృతైః
ఏవంసం స్నాప్య దేవేశం మండలారాధనం చరేత్.58

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
పవిత్రస్నపనవిధి ర్నామ అష్టాదశోధ్యాయః

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ఓం.

శ్రీపాంచరాత్రే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం.

ఏకోనవింశోఽధ్యాయః

శయ్యాధివాసవిధిః.

శ్రీభగవానువాచ.

శయ్యాధివాసవిధిః అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి శయ్యావాసక్రమం పరమ్
ప్రతిష్ఠాకర్మసంసిద్ధి ర్భవత్యేవ న సంశయః

....

మండలోపరిశయ్యాం తు కారయేద్దక్షమార్గతః
శయ్యాపరికల్పనం ద్వాదశాక్షరమంత్రేణ వేదికాం ప్రోక్షయేత్తతః

అధికపాఠాని ___

◆ ◆ ◆

1 మంటపం కల్పయేద్దాంతో సర్వలక్షణసంయుతం
గోపురైశ్చ స్తంభసంహితం అలంకారై రలంకృతం
2 కదళీపూగపున్నాగ క్రముకాది తరూంస్తథా
కుసుమపుష్పాది మాలాంశ్చ వితానధ్వజకేతనాః
3. ద్వారకుంభాంస్తోరణానిదర్పణానియథాక్రమం
అష్టమంగళాం శ్చైవ అలంకృత్య సమంతతః
4 గుగ్గుల్వగరుధూపాని దీపమాలాని కల్పయేత్.
సుగంధైనానిపుష్పైశ్చ గంధవర్గం సమా
5. ఫలానిచిత్రాన్యన్నస్య మధ్యే మండలమాలి
స్వస్తికంభద్రకం వాపి చక్రాబ్జం చతురం తు వా

ప్రాగగ్రానుదగగ్రాంశ్చ 1 దర్భానాస్తీర్య పుష్కలమ్
శాలీనాం నవభారైస్తు తండులానాం తదర్ధకైః. 3
తిలానాం తండులార్ధైశ్చ పీఠం2 కుర్యాత్ సవిస్తరమ్
తస్యోపరి వ్యాఘ్రచర్మం తూలికాం తదనంతరమ్. 4
మృద్వాస్తరణసంయుక్తాం 3 కంబలాన్యుపరి న్యసేత్.
క్షౌమం తస్యోపరి న్యస్య చిత్రవస్త్రాణి నిక్షిపేత్. 5
4తత శ్శుక్లాని వస్త్రాణి సోపధానాని సర్వశః
శయనాంగాని చాసాద్య కస్తూరీగంధవాసితామ్. 6
నానాపుష్పసమాకీర్ణాం నానాలంకారశోభితామ్
భగవతోశయనం 5 శయ్యాం ప్రకల్ప్య దేవేశం శాయయేద్విధినా తతః.
బ్రాహ్మణైః పౌరుషం సూక్త ముచ్చరద్భిర్యథాతథం
తూర్యఘోషైర్మంగళైశ్చ మూర్తిపాశ్చ గురుస్తథా.
ఉత్తిష్ఠేత్యాది మంత్రైశ్చ బింబ మాదాయ యత్నతః
శయ్యావేదీభువం నీత్వా ఖండానాం బాహ్యమార్గతః 9
ప్రదక్షిణక్రమే ణైవ శయ్యాయాం శాయయే ద్గురుః
విశ్వతశ్చక్షు రితి చ యద్వైష్ణవ మితి స్మృతమ్. 10
6 తన్మంత్రాభ్యాం శాయయేచ్చ మందరాభిముఖం7 విభుమ్
శ్రియాదీంశ్చ బింబాని పార్శ్వయో ర్వినివేశయేత్.

పాఠాంతరాణి

1. కుశానాస్తీర్య మంత్రవిత్.
2 ధాన్యపీఠం ప్రకల్పయేత్
3. నిక్షిపేచ్చిత్రకంబళం
4. ధౌతవస్త్రాణి తదను
5. కృత్వా శయ్యాం తతో దేవం
6 మూర్తిపా[illegible] 7 యథా.

యువాసువాస ఇతి చ వస్త్రేణాచ్ఛాదయే త్తతః
ధ్వజతోరణకుంభాదీన్ పూజయిత్వా యథాక్రమమ్,
ఆచ్ఛాదయే త్తోరణాని నవైర్వాసోభిరేవ చ
ప్రాగాదిద్వారదేశేషు ఋగాదిపఠతో ద్విజాన్. 13
సంస్థాప్య దేశికో దేవం హృదయేతు సమాహితః
1 ధ్యాత్వా నత్వా తతః కుంభానష్టదిక్షు వినిక్షిపేత్.
ధాన్యరాశిషు శంఖం చ చక్రం పద్మం గదాం తథా
శ్రీవత్సగరుడం కూర్మం ధ్వజం స్వర్ణమయం క్షిపేత్ 15
కుంభానామంతరాళేషు నిక్షిపేన్మంగళాష్టకమ్
సాంకురాః పాలికాః స్థాప్య వేదికాయాం సమంతతః. 16
అష్టౌ విష్ణ్వాదిమూర్తీన్ చ కుంభే ష్వష్టసుపూజయేత్
దేవస్య వాయుదిగ్భాగే ధాన్యరాశౌ సపత్రకమ్. 17
మహాకుంభస్థాపనం సాపిధానం మణిస్వర్ణ దివ్యగంధాంబుపూరితమ్
మహాకుంభం తు సంస్థాప్య తస్య పార్శ్వే గళంతికామ్.
కూర్చసూత్రాంబరైర్యుక్తాం పుణ్యతీర్థాంబుపూరితామ్

♦ ♦ ♦

నివేశ్య పాయసాన్నేన బ్రాహ్మణాన్ భోజయే2త్తతః 19
హోమం తతో హోమం ప్రకుర్వీత ఋత్విజో దేశికాజ్ఞయా
మథితం మణిజం వాపి లౌకికం వాగ్నిమానయేత్.
ద్వాదశాక్షరమంత్రేణ ప్రోక్ష్య పుణ్యాహవారిణా
దివ్యాగ్నిం మనసా ధ్యాత్వా ప్రత్యక్కుండేతు విన్యసేత్
దర్భైశ్చ సర్వకుండేషు పర్యగ్నికరణం చరేత్

పాఠాంతరాణి.

1 ధ్యానం కృత్వా
2 త్సుష్టిః

అధికపాఠాణి.

♦ ♦ ♦
షః పుష్పసమాయుక్తాం సువర్ణప్రతిమాయుతామ్

స్థాపయే త్సర్వకుండేషు పశ్చిమ్యకుండాగ్ని మేవచ. 22

◆◆◆

అగ్నిమధ్యస్థపద్మేషు ఆధారాదీ న్యజే త్క్రమాత్
వాసుదేవం తు పూర్వాగ్నౌ యామ్యే సంకర్షణంతథా.
ప్రద్యుమ్నం పశ్చిమే కుండే త్వనిరుద్ధ మథోత్తరే
1 పద్మకుండే మహాలక్ష్మీం ధ్యాయ యేత్పూజయే త్తతః.
◆◆ శాలాదక్షిణపార్శ్వేతు స్థాప్యఘటచతుష్టయం
గంగాసరస్వతీగోదా యమునా స్తాసు పూజయేత్. 25
తాదహిత్వా పాయసాన్నం పాచయే స్సవిచక్షణః
ప్రాక్కుండే జుహుయా దగ్నౌ అష్టోత్తరసహస్రకం.
కుండస్థదేవమంత్రేణ పాయసాన్నం తు హోమయేత్
కృసరాన్నం దక్షిణాగ్నౌ గుడాన్నం పశ్చిమేతథా. 2
హరిద్రాన్న ముదీచ్యాం తు 2 దుగ్ధాన్న మితరాగ్నిష
తిలశాలి 3 యవై శ్చైవ నేణు బీజై ర్యథాక్రమం. 28
ఋత్విజో జుహుయా త్సర్వే గుర్వనుజ్ఞాపురస్సరం
కుంభావాహనవిధిః ఏవం ఋత్విక్షు జుహ్వాత్సు మహాకుంభే గురు ర్యజేత్.
పరంజ్యోతి ర్జ్ఞానఘనం సమావాహ్యాచ్యుతం హరిం

పాఠాంతరాణి, అధికపాఠాణి

.... అగ్నిబీజేన మతిమా న్ వాయుమంత్రి మనుస్మరన్

1 నారాయణం పద్మకుండే అర్చయేచ్చ యథావిధం
(పద్మకుండే శ్రియందేవీ మావాహ్య విధినా ర్చయేత్.)
2. ముద్గాన్న మితరాగ్నిషు 3. యవవ్రీహి

◆◆◆ప్రాచ్యా మాహవనీయం చ దక్షిణేదక్షిణాగ్ని చ.
ప్రతీచ్యాం గార్హపత్యాగ్ని రుత్తరే సభ్యనామకః
ఆగ్నేయే అసథ్యాగ్నిన్నహానికత్రిమశో జపేత్

మూలమంత్రేణ చార్ఘ్యాద్యై శ్చైకలీకృత్య పూజయేత్.
సుదర్శం తు కరకే జ్వాలాభిః పరివేష్టితం
సహస్రాదిత్యసంకాశం సహస్రారం యథావిధిః. 31
షడక్షరేణ మంత్రేణ చావాహ్యాన్వయ మర్చయేత్
తత్త్వసంహార శయనస్థస్య దేవస్య న్యాసం సంహార మేవ చ. 32
న్యాసహోమాదీని కృత్వాసృష్టి క్రమేణైవ 1 పున స్తత్వాని సంసృజేత్.
తత్త్వాని గోప్నుతే నైవ ప్రాక్కుండే జుహుయా త్తతః
అష్టోత్తరశతం వాపి చాష్టావింశతి రేవ వా
అష్టావా తుయథాశక్తి 2 ర్జుహుయా త్తు పృథక్ పృథక్
తత్త్వన్యాసస్యహోమంతు కృత్వైవం తదనంతరమ్
దశప్రాణాదివాయూనాం న్యాసం కుర్యా దిడాదిషు. 35
షోడశన్యాసక్రమః మత్స్యాదివ్యతిరిక్తేషు షోడశన్యాస మీరితం
ప్రథమం ప్రణవన్యాసం వ్యాహృతీ నాం ద్వితీయకం.
తృతీయ మక్షరన్యాసం ఋషీణాం చ చతుర్థకం.
3 కాలస్య పంచమం జ్ఞేయం వాసరస్యతుషష్ఠకమ్.
వర్ణన్యాసం సప్తమం తు తోయన్యాస మథాష్టమం
నవమం నిగమన్యాసం దేవానాం దశమం హితం. 38

పాఠాంతరాణి.

1. సృజే త్తత్వాని దేశికః
2. కుర్యా దాహుతయ స్తదా
(దద్యా దాహుతయో గురుః)
3. కాలన్యాసం పంచమం చ

ఏకాదశం విరాజం చ క్రీతున్యాసం తు ద్వాదశం
త్రయోదశం గుణన్యాసం మూర్తిన్యాసం చతుర్దశం. 39
శక్తిన్యాసం తతః ప్రోక్తం లోకన్యాసం తు షోడశం
శాంతిహోమం కృత్వైవం షోడశన్యాసం శాంతిహోమం సమాచరేత్.
ప్రాక్కుండే మధునా హుత్వా భూస్స్వాహేతి శతాహుతీః
సంపాతాజ్యం తు సంగృహ్య స్పృశేద్దైవస్య పాదయోః
తథైవ దక్షిణే కుండే భువస్స్వాహేతి మంత్రితః
పయసా చ తతో హుత్వా హృదయం సంస్పృశేద్బుధః
తతః పశ్చిమకుండే తు సువస్స్వాహేతి మంత్రతః
దధ్నా హుత్వా ముఖం స్పృశ్య చోత్తరే త్రికుండకే.
సర్వైర్వ్యాహృతిభిశ్చైవ సర్పిషా హోమమాచరేత్
సంపాతేన శిరోదేశే స్పృశేద్బింబస్య దేశికః. 44
ప్రాక్కుండే సర్పిషా చైవ గుడేన మధునా స్వయమ్
హుత్వా తు విష్ణుగాయత్ర్యా శతమష్టోత్తరం గురుః
కళావాహనం సంపాతేన ముఖం స్పృశ్య వేదీదిక్కలశస్థితైః
ఖదిరాశ్వత్థపాలాశబిల్వశాఖాభిరంబుభిః. 46
సించేయుర్మూర్తిపాస్సర్వే చాబ్లింగైః పావనైరపి
వేదికాకోణకుంభస్థవైతస్యా శాఖయా గురుః. 47
విష్ణుగాయత్రియా సించేద్బింబాని సకలాని చ
1 సజీవకరణం కృత్వా నివేద్య చ యథావిధి. 48

పాఠాంతరాణి.

1 సజీవకరణం కృత్వా నివేద్యాంతం సుపూజయేత్

కంకణబంధనం బధ్నీ గురా ద్దక్షిణే హస్తే కౌతుకం మూలమంత్రకే
బలిప్రదానం ద్వారేషు చ బలిం దత్వా స్వప్నాధివాసమంత్రతః 49
స్వప్నాధిశయనం అష్టోత్తరశతం హుత్వా పూర్ణాహుతి మథా చరేత్

1 ఆచార్యయజమానాద్యాః స్వప్నార్థం శయ్యవిష్టరే.
శాయీరన్ ప్రాత రుద్థాయ భగవన్నామ ముచ్చరన్.

అధికపాఠాని.

మహోత్సవోపచారైశ్చ పూజయేద్దేవ మవ్యయం
సహస్రనామపూజాం చ కృత్వా స్తుత్వా మహాద్భుతః
మూర్తిమంత్రం యథాశక్తి జపిత్వాతు గురుస్స్వయం
తపశ్శక్త్యా స్వకీయేన గురుహృత్పద్మ సంస్థితం
దేవం బింబే సమారోప్య బ్రహ్మరంధ్రేణ వర్త్మనా
ప్రణమ్య శిరసా భూమౌ నైవేద్యాంతం సమర్పయేత్
అర్ఘ్యపాద్యోపచారాణి చామరవ్యజనాదికాన్
సమర్ప్య ప్రార్థయేద్దేవ మాచార్యో నిర్మలాత్మవాన్.

అష్టదిగ్బంధనం కృత్వా శేషం మాచ్ఛాద్యవాపహా
వేదఘోషై స్తూర్యఘోషై స్తోత్రై ర్నానావిధై స్తథా
నృత్తగీతజయధ్వానై ర్భగవన్నామకీర్తనైః
మూర్తిమంత్రజపై శ్చైవ రాత్రిశేషం సమాపయేత్,

పాఠాంతరాణి—

1. ఆచార్యో యజమానాద్యైః

— — —

స్వప్నాభావేపి దుస్స్వప్నే శాంతిం కుర్యాద్గురుస్స్వయం.
శుభం భవతి చేత్కర్మ ప్రారభేత । విచక్షణః
ఇత్యేవం సంగ్రహేణైవ ప్రోక్తం శయన లక్షణమ్. 52

ఇతి పాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
శయ్యాధివాసవిధానం నామ ఏకోనవింశోధ్యాయః

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

అధికపాఠాని

....

గ్రామం ప్రదక్షిణీకృత్య మహోత్సవసమన్వితమ్
ఆలయం సంప్రవిశ్యాథ నిత్యకర్మ సమాప్యచ.

పాఠాంతరాణి.

3. శుద్ధాబ్ధి.

ఓం.

శ్రీమత్పాంచరాత్ర దివ్యాగమే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం.

వింశోఽధ్యాయః

ప్రతిష్ఠావిధిః

ప్రతిష్ఠావిధిః — తతః ప్రభాతే పుణ్యర్క్షే వారే నిర్ణీతలగ్నకే
ద్వారవాస్తు — [1] దేవప్రతిష్ఠాం కుర్వీత ఋజుయానేన దేశికః 1
హోమం — తత్పూర్వే వాస్తుహోమం తు కుర్యాద్ద్వారస్య దక్షిణే
గర్తస్థాపనక్రమః — గర్భమందిర మధ్యస్థ పీఠగర్తేషు శాస్త్రతః
రత్నన్యాసం ప్రకుర్వీత ప్రథమావరణేష్టసు
గర్తేషు బీజాన్యష్టౌ చ నిక్షిపేత్ [2] తదనంతరమ్. 3
రత్నాని చ తృతీయే తు ధాతూంశ్చ స్థాపయేద్బుధః
చతుర్థే చాష్ట [3] లోహాంశ్చ మధ్యగర్తే తు విన్యసేత్.
పారదం బ్రహ్మరాగం చ సువర్ణం శాలిబీజకమ్
తదూర్ధ్వే బ్రహ్మశిలాపీఠం స్థాపయిత్వా [4] విచక్షణః. 5
సుధయా సుదృఢీకృత్య పుణ్యాహం వాచయేత్తతః

పాఠాంతరాణి—

1. ప్రతిష్ఠాం దేవదేవస్య ప్రకుర్వీత ద్విజోత్తమః
2. తదనంతరే.
3. లోహాని.
4. ద్విజోత్తమః

అష్టధాన్యాని వ్రీహయశ్చ యవాశ్చైవ నిష్పావాశ్చ ప్రియంగవః
నీవారాశ్శాలయోమాషాః తిలాశ్చాష్టౌ ప్రకీర్తితాః
అష్టరత్నాని వైడూర్యం మౌక్తికం చైవ జలజం వజ్రమేవచ. 7
పుష్యరాగం చంద్రకాంతం స్ఫటికం చైంద్రనీలకమ్
అష్టధాతవః ఏతాన్యష్టౌచ రత్నాని హరితాళం మనశ్శిలా. 8
సౌరాష్ట్రం రోచనం శ్యామం సీసం గైరికమంజనమ్
ధాత్వష్టకమితిప్రోక్తం క్రమేణైవ నివేశయేత్. 9
న్యాసక్రమః శ్రీశిలాపద్మ మధ్యేతు ప్రణవన్యాసమాచరేత్
కర్ణికాయాం స్వరాన్యేవ వ్యంజనాని దళేషు చ. 10
విమలాదీని తేష్వేవ న్యాసం కుర్యా ద్యథావిధి
తతశ్చ పిండికాం గంధైః పుష్పైరభ్యర్చయేత్క్రమాత్.
పిండికాయాం శ్రియం ధ్యాత్వా ఆహతేనైవవాససా
ప్రచ్ఛాద్యచాస్త్రం విన్యస్య ద్వారే ద్వారే యథావిధి.
అ[illegible]స్థాపనాని తత్రో గరుడ స్సురాగేశ్చ ధ్వజతోరణ దేవతాః
విసృజ్యాచాగ్నింస్థాపయేత్తారోక్త బ్రాహ్మణైస్సహ.
సముద్ధరే న్మహాకుంభం మూర్తికుంభాం స్తతఃపరమ్
మూలాది సర్వబింబాని మూర్తిపైర్వాహయన్గురుః.
గళంతికాం స్వయం ధృత్వాతోయధారాపురస్సరమ్
1 శంఖభేర్యాదిఘోషైశ్చ మంగళై ర్వివిధై రపి. 15
ధ్వజఛత్రపతాకాద్యైః జయఘోషైశ్చ చామరైః
వేదపాఠై స్తోత్రజాలై ర్హరిసంకీర్తనాదిభిః 16
ప్రదక్షిణక్రమేణైవ 2 ప్రవిశేద్గర్భమందిరమ్

పాఠాంతరాణి—

1. శంఖభేర్యాదినాదైశ్చైవ శుభఘోషైశ్చ సర్వశః
2. చాలయానం ప్రవేశయేత్.

ద్వారేతు దేవ మభ్యర్చ్య రర్చయే ద్దేశికస్స్వయమ్. 17
భగవత్ స్థాపన పీఠప్రదక్షిణే నైవ దేవమంతః ప్రవేశయేత్
విధిః ముహూర్తే శోభనే ప్రాప్తే స్థాపయే ద్దేవమవ్యయమ్.
ధృవా ద్యౌరితి మంత్రేణ చాత్వాహారుషమిత్యృచా
ప్రతిష్ఠాసీతి వైసామ్నా పిండికా నాళమధ్యతః 19
అష్టబంధేన చా పూర్వబింబ శంకుం నివేశయేత్
పౌరుషం సూక్తము చ్చార్య కర్మార్చాం పురతో న్యసేత్.
త త్పురశ్చోత్స వార్చాంచ దక్షిణే శయనం బలిమ్
ఉత్తరే స్నపనం తీర్థం తాంకికా నిష్టభూమిషు. 21
ఏవం సంస్థాప్య దేవేశ మారాధన మథాచరేత్
ఆరాధనవిధిః మూలబేరస్య పురతో బద్ధ్వా పద్మాసనం గురుః. 22
ప్రాణాయామత్రయంకృత్వా ధ్యాయేద్బ్రహ్మ సనాతనమ్
తం విష్ణుం హృదయే పద్మే మాసనం యోగమాస్థితః.
అభ్యర్చ్య చక్రియా భూమ్యా మంత్రేణ పురుషాత్మనా
అంజలిస్థిత పీఠేతు సమావాహ్యహరిం తతః 26
తద్విష్ణుం ప్రతిమాయాం తు విన్యసేత్సు సమాహితః
నివృత్తిమంత్ర ముచ్చార్య తస్మిన్బింబే స్థితం స్మరేత్.
ప్రణమ్య స్వాగతం దత్త్వా ముద్రాం బద్ధ్వా చ దర్శయేత్
సృష్టిస్థితిలయేష్వేకం న్యాసం కుర్యా ద్యథావిధి. 26
శ్రియాదీనాం శ్రియాదీనాం చ 1దేవానాం మహాకుంభ జలేనవై
ప్రోక్షణం ప్రోక్షయేత్స్వ స్వమంత్రేణ షడంగన్యాస 2మాచరేత్.
అగ్నిప్రతిష్ఠా స్థాపయే ద్గార్హపత్యాగ్నిం కుండేధిశ్రివణేషు చ

పాఠాంతరాణి—

1. దేవీనాం.
2. పూర్వకం.

దేశికో యజమానేన ప్రార్థ్యస్తిష్ఠన్ కృతాంజలిః
దేవస్య పురతః స్థిత్వా గాథామేనాముదీరయేత్

స్తోత్రపాఠః

భక్తవత్సల భక్తానా మభిప్రేతార్థసాధక. 29
ప్రార్థయే త్వా మహం దేవ మదనుగ్రహ కామ్యయా
సన్నిధత్స్వ చిరం స్థానే కల్పితే శ్రద్ధయా మయా. 30
ప్రసీద దేవ దేవేశ పూజామపి గృహాణ మే
గ్రామస్య రాజ్ఞో రాష్ట్రస్య ప్రజానా మిందిరావర.
దేహి తుష్టించ పుష్టించ గతిం చ పరమాం తథా
ఇతి విజ్ఞాప్య దేవాయ యజమానః ప్రసన్నధీః. 31

శాశ్వతపూజార్థం దేవనామ్నా అర్చకస్య భూదానప్రదాన క్రమః

ఆచంద్రార్క మవిచ్ఛిన్న పూజనార్థం మధుద్విషః
క్షోణీం సస్య జలోపేతాం దేవనామ్నా విలిఖ్య చ. [illegible]
అర్చకస్య కుటుంబస్య జీవనార్థం ప్రకల్పయేత్
తతోర్చకం సమాహూయ కర్తా దేవస్య సన్నిధౌ. [illegible]
కృతాంజలిపుటో భూత్వా విజ్ఞాపన మథాచరేత్
దేవస్యారాధనార్థం చ త్వత్కుటుంబస్య వృత్తయే,
మయా దత్తా మిమాం భూమిం గృహాణేత్యబ్రువన్ తతః
శిలాయాం తామ్రపత్రే వా లిఖిత్వా దానశాసనం. [illegible]
అర్చకస్య కరే దద్యాత్ సహిరణ్యఫలోదకమ్
యదివార్చక నామ్నా వా కృత్వా క్షోణీం ప్రదాపయేత్
దేవస్య నామ్నా భూదాన ముత్తమం పరిచక్షతే
అర్చకస్య భవే న్నామ్నా మధ్యమం ఫలముచ్యతే.
భూదానమేవ కుర్వీత భృతకం నకదాచన
భూదానేన వినా యస్తు భృతకం ప్రదదాతిచేత్. [illegible]
తస్య వంశక్షయం యాతి తస్యాయుశ్శ్రీశ్చ నశ్యతి
నష్టా దేవలకో [illegible] సర్వకస్య [illegible] [illegible]

తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన భూమిమేవ ప్రదాపయేత్.
స్నానాచార్యాదిక భగవత్పాదతీర్థాంబు సేవనార్థం వరేత్తతః. 41
నియోజనం స్నానాచార్యం చ తత్స్థానే హస్తకం చ నియోజయేత్
అధ్యాపకాన్ నృత్తగీత వాద్యకాన్ పరిచారికాన్. 42
స్థానశుద్ధి కరాన్సర్వాన్ పాత్రశుద్ధికరాం స్తథా
దేవపూజాభివృద్ధ్యర్థం తాంస్తాంశ్చ నియమేత్తతః. 43
యేతేషాం జీవనార్థం చ భూమిం దద్యాద్యథావసు
తాన్ సేవాసు నియుజ్యాథ తత్స్నా మభిరేవనః. 44
పరిచారకవర్గైశ్చ యః ప్రతిష్ఠాపయే ద్విభుమ్
సయాతి పరమం స్థానం తత్రాస్తే భగవానివ. 45
యజమానస్య విభవే సర్వానేతాన్ప్రకల్పయేత్
నోచే దర్పక మేకం వా వరయే ద్భక్తితో ద్విజః. 46
సంపూర్ణఫల మాప్నోతి యావదాభూత సంప్లవమ్
ఆచార్యదక్షిణాది అన్యేషాం చైవ భక్తానాం నృత్తగీతాది కుర్వతామ్. 47
సర్వేషాం ఋత్విజాం చైవ యతీనాం విదుషాం తథా
యథావిత్తానుసారేణ తోషయే చ్చ పృథక్ పృథక్.
యజమానస్తతో భక్త్యా కల్పితే విష్టరే తథా
ప్రతిష్ఠాపక మాచార్యం ప్రతిష్ఠాంతే సమర్చయేత్. 49
సౌవర్ణకటిసూత్రైశ్చ కేయూరైః కటకైస్తథా
మణిహారైః కుండలైశ్చ రత్నజై రంగులీయకైః. 50
క్షౌమవస్త్రోత్తరీయైశ్చ జీవాజీవ ధనైస్తథా
తోషయిత్వా యథాన్యాయం దేవవత్సం స్మరన్హృది
యానాదికే సమారోప్య తూర్యఘోష పురస్సరమ్
గ్రామప్రదక్షిణే నైవ స్వగృహే సంప్రవేశయేత్. 52

యమేవం స్థాపయేద్దేవం 1పాంచరాత్రాగమోక్తతః
స యాతి పరమం స్థానం 2అపునర్భవలక్షణమ్. 63
పునాతి వంశజాన్ చైవ పురుషానేకవింశతిమ్
ఇతి సంక్షేపతః ప్రోక్తా ప్రతిష్ఠాకర్మతే శోభనమ్. 64

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
ప్రతిష్ఠావిధిర్నామ వింశోధ్యాయః
శ్రీ శ్రీ శ్రీ

పాఠాంతరాణి.

1. పాంచరాత్రవిధానతః
2. పునరావృత్తివర్జితమ్.
3. పద్మజ.

శ్రీపాఞ్చరాత్రదివ్యాగమే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం

ఏకవింశోఽధ్యాయః

విమానాదిప్రతిష్ఠావిధిః

శ్రీభగవానువాచ.

విమానప్రతిష్ఠా

ప్రాసాదమంటపాదీనాం ప్రతిష్ఠాలక్షణం శృణు
ప్రాసాద స్యాగ్రతః కుర్యా ద్విధివద్యాగమంటపం. 1
చతుర్ద్వార సమాయుక్తం చతుస్తోరణ భూషితమ్
ప్రాసాదస్యాపి పరితః కుర్యాత్కుండాష్టకం గురుః
యాగమంటపభూభాగే కుండమేకం ప్రకల్పయేత్
సమస్త మూర్తిహోమంతు తస్మి[1]న్నేవ ప్రకల్పయేత్ 3
రాత్రావేవాంకురారోపం యథావిధి సమాచరేత్
శైలోక్తంపూర్వవత్కుంభంకృత్వాధాతుమయంతువా 4
తద్వింశకమానేన మంత్రబింబేన వై సహ
అధివాస్య యథాన్యాయం సర్వోపకరణాన్వితం. 5
స్నానార్థమఖిలం తాభ్యామాపాద్య చ యథావిధి
తస్మిన్రత్నాదిసంయుక్తే బింబంకుంభే నివేశ్య చ. 6
పుష్పై రాభరణై ర్వస్త్రై శ్ఛన్నం కృత్వార్ఘ్యపుష్పవత్

పాఠాంతరాణి—

1. కుర్యాద్విజోత్తమః

శనైః ప్రాసాదశిఖర మారుహేన్మూర్ధ్ని వైస్సహ. 7
రత్నన్యాసం తతఃకృత్వా 1 పూర్వోక్తేన క్రమేణతు
నివేశయేత్తతో బింబం శిఖాకుంభ సమన్వితమ్. 8
సంపూజ్యావాసనాచ్ఛాద్య సుధయాదార్ఢ్య మాచరేత్
ప్రాసాదం స్థాపయేత్ పశ్చాత్ మష్టిసిద్ధార్థకాదిభిః. 9
విమానస్య ప్రతిసరాం స్తు పంచవింశతి తంతుభిః
బధ్వాతు కౌతుకం పశ్చాత్ కుర్యాచ్ఛాయాధివాసనమ్.
దర్పణే స్నపనం కుర్యాత్ పూర్వవద్దేశికోత్తమ
చతుర్దిక్షు విమానస్య మూర్తయః కల్పితాయది. 11
నేత్రాణి తేషాం చోన్మీల్య యథాశాస్త్రక్రమేణతు
విమానస్యాపి కుర్వీత కూర్చ ద్వారాధివాసనమ్. 12
ప్రాక్కుండే సకలం హోమమాచార్యస్స్వయమాచరేత్
పూర్ణాహుతిం తతః కృత్వా చక్రం విఘ్నక్షయం పరమ్.
ప్రతిష్ఠాప్య సమభ్యర్చ్య తతోఽస్త్రం సమనంతరమ్
త్రియంశేన శిఖామధ్యం శిఖామంత్రేణ విన్యసేత్. 14
ప్రాసాద బింబయోర్వి ప్రస్థాపనం యుగపద్భవేత్
విమానస్య ప్రతిష్ఠేద్ధం సమాసాత్కీర్తితం మయా.
మంటపప్రతిష్ఠా శృణుష్వం మంటపాదీనాం ప్రతిష్ఠాం మునిపుంగవాః.
మంటపం ప్రథమం చాగ్ర్యం తద్ధై వాస్థానమంటపమ్.
ప్రాకారం పచనావాసం కోశాగారాంబరాస్పదే
పానీయ పుష్పశాలాం చ తథావై యాగమంటపమ్
ధాన్యాగారాది సర్వాం చ పాలికే ద్బహుభిర్జలైః
పర్యగ్నికరణం కృత్వా మార్జనోల్లేపనాదికమ్. 18

పాఠాంతరాణి.
1. శాస్త్రోక్తేనైవ మార్గేణ

పంచగవ్యైశ్చ సంప్రోక్ష్య 1వితానాద్యైశ్చ భూషయేత్
గంధైశ్చ ధూపయిత్వాతు దీపానారోపయేత్తతః. 19
సుధాచూర్ణైరలంకృత్య వికిరేచ్చ విచక్షణాన్ [illegible]
వాచయిత్వాతు పుణ్యాహం వాస్తునాథం తతోర్చయేత్.
2 ప్రకల్ప్యధాన్యపీఠం తు తత్రకుంభం నివేశయేత్
దేవం తత్ర సమభ్యర్చ్య సాంగం సపరివారకమ్. 21
స్థండిలేవాపి కుండేవా ప్రతిష్ఠాప్యానలం తతః

♦ ♦ ♦

దేవమగ్నౌతు సంతర్ప్య పూర్ణాహుతిమథాచరేత్.
సుముహూర్తేతు సంప్రాప్తే ప్రోక్షేత్కుంభతోయతః
ఇత్యేవం మంటపాదీనాం ప్రతిష్ఠావిధిరీరితః. 23

వాహనరథగోపురాదీనాం ప్రతిష్ఠా

రథాదిగోపురాదీనాం వాహనానాం సమం స్మృతమ్

ద్వారశాఖాకవాటాది ప్రతిష్ఠా

ద్వారేద్వారే ప్రకల్ప్యాథ కవాటద్వయమబ్జజ. 24
ప్రోక్షయేద్ద్వారశాఖాశ్చ పుణ్యాహస్య జలేనతు
సంప్రోక్ష్యాద్భిశ్చ వాసోభి రాచ్ఛాద్య స్థండిలే తతః.
కవాటాశ్చ ద్వారశాఖా స్థాప్యకుంభేయజేత్తతః
అష్టౌ కుంభాంశ్చ పరితః వాసుదేవాదిమంత్రతః 26

పాఠాంతరాణి—

1 చాలం కృత్వా విశేషతః.

2 ధాన్యపీఠం ప్రకల్ప్యాథ మహాకుంభం నివేశయేత్.

అధికపాఠాని.

హోమం కుర్యాద్యథాశాస్త్రం
పూర్వోక్తేనైవ వర్త్మనా
మంత్రపాఠాన్ సాధిపతిం తార్క్ష్యం హుత్వా స్వమంత్రతః
సహస్రమయుతం వాపి అష్టోత్తరశతంతు వా
సమిధాజ్యచరూన్ హుత్వా ప్రత్యేకంతు పృథక్ పృథక్.

కుంభస్యోత్తరదేశేతు కరకం స్థాపయే ద్గురుః
తోరణాదీని సంపూజ్య అధివాసం చ కారయేత్. 27
హోమం చ విధివత్కృత్వా సంపాతాజ్యేన సేచయేత్
సుముహూర్తే సులగ్నే చ కవాటాధస్థితాశ్మని. 28
గర్తేతు రత్నవిన్యాసం పుణ్యాహం వాచయే త్తతః
పంచగవ్యేన సంప్రోక్ష్య కవాటౌ స్థాపయే ద్విజః. 29
కూర్చేన కుంభతోయేన దేవానావాహయే త్తతః
అధోభాగేతు శాంతించ వాగ్దేవీం దక్షిణే తథా. 30
ఉత్తరేతు రతించైవ లక్ష్మీమూర్ధ్వేతు విన్యసేత్
కవాటే దక్షిణేబ్రహ్మా విశ్వదృగ్ధ్యాతభావనా. 31
కవాటే వామకే స్థాప్యో విశ్వవక్త్రః ప్రతాపవాన్
దశావతారమూర్తీంచ తథావాహ్య యథాక్రమమ్.
నేత్రేషు వేదశాస్త్రాణి పురాణాని క్రమాన్న్యసేత్
నారాచేషు త్రయస్త్రింశ ద్దేవానావాహయే త్తతః. 33
కీలేషుచ ఋషీన్న్యస్య గౌరీశం పట్టికాతలే
కుందపట్టే కవాటస్య విష్వభావన మర్చయేత్. 34
* * *
కవాటస్థాపనాప్రోక్తా చక్రస్య స్థాపనం శ్రుణు
సుదర్శన ప్రతిష్ఠా అథవక్ష్యే విశేషేణ చక్రస్థాపన ముత్తమమ్. 35
......లక్షణం చక్రరాజస్య సంక్షేపా 1 ద్విజసత్తమాః

అధికపఠాణి.

* * * కవాటాధిపతిం వాయు మావాహ్యార్ఘ్యార్చ్యయత్నతః
అవాత వాయుమంత్రేణ జపం కుర్యా యథావిధి

... ..గ్రామరక్ష వినాశార్థం వహ్నిచోరామయాదిభిః
దేవాగారస్య రక్షార్థం దేశక్షేమార్థమేవచ.
సుదర్శన ప్రతిష్ఠాతు కర్తవ్యం భగవద్గృహే
గోపురం(గే)నవా గ్రామమధ్యే స్తంభాగ్రకేతు(?)మాత్.

పాఠాంతరాణి—
1 ద్వక్ష్యే తేత్ధునా

సుదర్శనలక్షణం

విస్తృతం దశహస్తేన పంచహస్తేన వా పునః. 36
కరద్వయేన వా కుర్యా ద్ద్వాద్వాత్రింశదంగులమ్
చతుర్వింశాంగులం యద్వా షోడశం ద్వాదశం తథా.
మూలబింబాననసమం సహస్రారసమన్వితమ్
యద్వాశతార మథవా చతుర్వింశత్యరాన్వితమ్. 38
ద్వాదశార మథాష్టారం యద్వా పంచాశ్రమేవ వా
అరానామానుగుణ్యేన జ్వాలాభిః పరివేష్టితమ్. 39
1 త్రికోణనిర్మితం చక్రం నాభిమండలమండితమ్
స్వర్ణాద్యైః కారయే ద్విద్వా న్నానారత్నైశ్చశోభయేత్

తస్యప్రతిష్ఠాక్రమః

శిల్పినం ధనధాన్యాద్యైః స్తోషయిత్వా యథావసు
సంగృహ్య సర్వసంభారా న్యాగద్రవ్యాణ్యశేషతః.
విమానస్యోత్తరేభాగే కుర్యా న్మంటప ముత్తమమ్
షోడశస్తంభసంయుక్తం మధ్యేవేదిం ప్రకల్పయేత్. 42
వేద్యాశ్చ పరితోదిక్షు చతుష్కుండాని కారయేత్
యద్వైకకుండం కుర్వీత షట్కోణం తు మనోహరమ్.
తదుత్తరద్వారదేశే సమీపే స్నానమంటపమ్
స్నానమంటప కాద్రేతు అంకురార్పణమంటపమ్. 44
కృత్వాచాభ్యంతరేదేశే సుధాచూర్ణైశ్చ మండయేత్
అంకురానర్పయే త్పుణ్యే కాలే పూర్వే యథోదితే. 45
మథిత్వాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య సర్వకుండేషు మూర్తిపాః
వాస్తుహోమాదికంకృత్వాయథాపూర్వంతు కారయేత్
పర్యగ్నికరణం సర్వ వస్తూనాం కుండవహ్నినా
పంచగవ్యేన సంప్రోక్ష్య పుణ్యాహస్య జలేనతు. 47

పాఠాంతరాణి—

1 షట్కోణనిర్మితం

తీరేధివాస్య తచ్చక్రం సప్తభిః కలశైః స్నపేత్
పూర్వోక్తేనైవమార్గేణ జలవాసాదికారయేత్. 49
తతోపరాహ్ణసమయే చక్రముత్థాపయేజ్జలాత్
యాగశాలాం ప్రవిశ్యైవ స్నపనంకారయేత్క్రమాత్.
మన్త్రేణోన్మీల్య నేత్రాణి శయ్యాయాం శాయయేద్గురుః
ధాన్యపీఠగతే కుంభే హేతిరాజం సమావాహయేత్
న్యాసంకృత్వా విధానేన శాంతిహోమం చ కారయేత్
చక్రం సజీవం కుర్వీత పూర్వోక్తే యాగమంటపే. 52
దర్భాస్తరణసంయుక్తే మూర్తిపైః సహితః స్వపేత్
ప్రభాతే సముపప్రాప్తే మూర్తిపైః సహితో గురుః. 53
వాస్తుదేవాదిదేవాంశ్చ సంపూజ్యోద్వాస్య దేశికః
పూర్ణాహుతిం తతో హుత్వా వహ్నిం చక్రే సమర్పయేత్
ముహూర్తే తు శుభే ప్రాప్తే యజమానో జితేంద్రియః
ఋత్విగాచార్యసహితో వాద్యఘోష పురస్సరమ్. 55
ధామప్రదక్షిణేనైవ చోపరిస్థానమావిశేత్
స్థాపయేచ్చక్రరాజం తు రత్నన్యాస పురస్సరమ్. 56
ధ్రువంత ఇతిచోచ్చార్య చతుర్దిక్షుబలింక్షిపేత్
ఆచార్యదక్షిణాం దద్యాద్యజమానో యథాప్రియమ్,
ఏవం యః కురుతే భక్త్యా చక్రం సౌదర్శనం మహత్
ఇహభుక్త్వాఖిలాన్ భోగాన్ చాంతే సాయుజ్యమాప్నుయాత్.

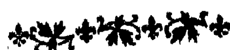
ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
విమానగోపురమంటపాది ప్రతిష్ఠావిధిర్నామ ఏకవింశోధ్యాయః

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ఓం.

శ్రీమత్పాంచరాత్ర దివ్యాగమే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం.

ద్వావింశోఽధ్యాయః

చక్రాబ్జమండల దీక్షావిధిః.

బ్రహ్మోవాచ.

దీక్షావిధిశ్రవణార్థం — భగవన్ శ్రోతు మిచ్ఛామి దేవదీక్షాం పరాం శుభామ్

బ్రహ్మప్రశ్నః — కస్మిన్ కాలే తు కర్తవ్యం దేవతారాధనార్థినామ్. 1

అదీక్షితానాం పూజాదౌ ప్రాగుక్తా నధికారతా

తస్మాద్దీక్షావిధిం సమ్యగ్వదస్వ మమ సువ్రత. 2

శ్రీభగవానువాచ.

భగవత్ప్రతివచనం — శృణుదీక్షాం ప్రవక్ష్యామి యథాశాస్త్రం సమాహితః

దీక్షావిధిప్రశస్తతా — యాంకృత్వా మనుజా స్సర్వే భవంతి భగవన్మయాః

దీక్షాశబ్దార్థ — ధీయతే ముక్తి రనయా క్షీయతే చ యథా భవః

నిర్వచనం. — దీయతే క్షీయతే చైవ సా దీక్షేత్యభి ధీయతే. 4

వైష్ణవం భగవద్భక్తం సర్వతంత్రార్థకోవిదమ్

దీక్షాగురులక్షణం — ప్రతిష్ఠాతంత్రకుశలం పాంచరాత్రాన్వయోద్భవమ్.

మహాభాగవతంవృద్ధం 1 సమాహూయాబ్జసంభవ

దేవదీక్షాస్థలనిర్దేశః — దేవతాయతనే రమ్యే గృహేవా గురుశిష్యయోః. 5

పాఠాంతరాణి—

1. హ్యాచార్యం వరయేత్సుధీ

1 శుభలగ్నే సునక్షత్రే దేవదీక్షాం సమాచరేత్
గురుముఖాదేవ యదృచ్ఛయా శ్రుతో మంత్రః ఛలేనాథ బలేనవా. 7
మంత్రోపదేశా పత్రేక్షితో వానర్థస్స్య ప్రత్యుతానర్థకృద్భవేత్
వశ్యకతా. సర్వేమంత్రా స్సర్వఫలాః గురువక్త్రా 2 ద్వినిస్సృతాః.
తస్మాద్గురుముఖాదేవ మంత్రాగ్రాహ్యామనీషిభిః
విష్ణ్వర్చనాది దీక్షాయాం స్వయంవ్యక్తస్థలాదిషు. 9
దీక్షాకాలనియమః అయనం మాసఋక్షాది తిథివారాదికం శుభమ్
అరిమిత్రాదికం తద్వ దాచార్యో నవిచారయేత్. 10
మంత్రాణా ముపదేశోయం దేశికస్య ముఖాంబుజాత్
అభియాతస్య దీక్షేతి తయా శిష్యః పవిత్రితః. 11
ప్రణతా యైవ శిష్యాయ స్వవర్ణాశ్రమధర్మిణే
3 సక్తచిత్తాయ సతతం విహితేష్వేవ కర్మసు. 12
వేదవేదాంగ యోగానాం సారాసారవివేకినః
బహుశ్రుతాయ శీలాయ సతతం వృద్ధసేవినే. 13
మంత్రస్సముపదేష్టవ్యో 4 నాన్యాయ చతురానన
దీక్షాక్రమః. స్వగృహే పుష్కరే కాలే సాయాహ్నే మంత్రవిత్తమః
సూత్రపాతంతతః కృత్వా మంటపం రచయేత్క్రమాత్
దీక్షామండల చక్రాబ్జమండలం వాపి భద్రకం స్వస్తికంతువా. 15
రచనావిధిః లిఖేత్పంచవిధైశ్చూర్ణై ర్యథాశాస్త్రానుసారతః
ప్రాణప్రతిష్ఠాం కుర్వీత మంత్రతంత్రవిదుత్తమః. 16
ఉపచారై ష్షోడశభి రర్చయేచ్చ పృథక్ పృథక్
భగవత్ప్రార్థనాది. తతో గురుం పురస్కృత్య దేవతారాధనేరతః. 17

పాఠాంతరాణి.

1. శుభేలగ్నే సుముహూర్తే దీక్షాకర్మ సమాచరేత్ 2 ద్వినిర్గతాః
3. భక్తిశ్రద్ధాసమేతాయ 4. నచాన్యాయ కదాచన

వివిధై ర్మంగళై స్తోత్రై ర్దేవాగారం సమావిశేత్
దేవదేవం ప్రణమ్యాథ ప్రాదక్షిణ్యేన సాధకః. 18
రథేవా కుంజరేవాపి శిబికాయాం యథారుచి
దేవం దేవీం సమారోప్య గ్రామం కృత్వా ప్రదక్షిణమ్
దీక్షాస్థానం సమాసాద్య నృత్తగీతాదిభి స్సహ
మండలస్య సమీపేతు దేవం పీఠే నివేశయేత్. 20
నీరాజనాంతం కుర్వీత అర్ఘ్యపాద్యాదిపూర్వకమ్
ఏవం సంపూజ్య విధివత్ స్వగృహే మండలే ద్విజ. 21
స్థాపయే ద్వ్యధినా తస్మిన్ ధృవసూక్తేన వైగురుః
పుణ్యాహాదిపూర్ణా తతోనుజ్ఞాం సమాదాయ 1 వృద్ధస్య చ మహాత్మనః.
హుత్యంతకలాపాని పుణ్యాహపూర్వం కుర్వీత అంకురారోపణాదికమ్
చక్రాబ్జస్య చ వాయవ్యే మహాకుంభం తదుత్తరే. 23
కరకంచ సమాసాద్య మహాకుంభే జనార్దనం
సుదర్శనం చ కరకే విష్వాదీ నుపకుంభకే. 24
ఆవాహ్యాభ్యర్చ్య విధివ త్పాయసాన్నం నివేదయేత్
అగ్నిప్రతిష్ఠా కర్తవ్యా స్వసూత్రోక్తవిధానతః. 25
అంకురార్పణహోమాదీ న్కారయే త్కమలాసన
మూర్తిహోమం తతః కృత్వా హుత్వా వై కుంభపార్శ్వదాన్ [?]
పూర్ణాహుతిం తతో హుత్వా వౌషడంతేన పద్మజ
శిష్యస్య దంతకా తత శ్శిష్యం సమాహూయ దంతకాష్ఠేన ధావయేత్
ష్ఠాదిపరీక్షాక్రియాః తత స్స్నాతంతు [?] పరీక్ష్యైవ నేత్రే వస్త్రేణ బంధయేత్
భస్మనా తిలకం కృత్వా అస్త్రమంత్రం సముచ్చరన్. 28
శిష్యస్యనేత్రబంధ రక్షాబంధం తతః కృత్వా పంచగవ్యంతు ప్రాశయేత్

పాఠాంతరాణి—

1. వృద్ధానాం చ మహాత్మనామ్.

రక్షాబంధాదివిధయః తతః కాయ విశుద్ధ్యర్థం ప్రాశవేనచరుం తతః. 29
భుంజీత శిష్యస్తదను విశుద్ధం భావయే ద్గురుః
కరే గృహీత్వా దేవేశం ప్రణమ్య గురు రాత్మవాన్. 30
భగవతో విజ్ఞాపనం విజ్ఞాపయే దిమాం గాథా ముచ్చార్య కమలాసన
సంసారపాశబద్ధానాం పశూనాం పాశమోక్షణే. 31
త్వమేవ శరణం దేవ గతి రన్యా న విద్యతే
పాశమోక్షణహేతు స్త్వం త్వత్సమారాధనాత్మకః. 32
తేనేమాం జన్మనా శేవ పాశితాన్ పశుజన్మనః
విపాశయామి దేవేశ అనుజ్ఞాతుం త్వ మర్హసి. 33
సూత్రవేష్టనక్రమః ఇతి విజ్ఞాప్య తం శిష్యం మాయాసూత్రేణ వేష్టయేత్
శుక్లం రక్తం చ కృష్ణం చ త్రివర్ణం ద్విగుణీకృతమ్. 34
సూత్రం పునశ్చ త్రిగుణం కృత్వా సూత్రేణ తం ద్విజ
శిఖాం ప్రక్రమ్య పాదాంతం పంచవింశతిసంఖ్యయా. 35
వేష్టయే న్మూలమంత్రేణ కాయం శిష్యస్య సర్వశః
హోమవిధిః సర్పిషాష్టోత్తర శత వారాన్పూర్ణాహుతిం తతః. 36
స్వప్నాధిపతి మంత్రేణ సర్పిషాష్టోత్తరం శతమ్
మాషోదకేన భూతేభ్యో బలిం దద్యా ద్విశేషతః. 37
విముక్తనేత్ర బంధస్య శిష్యస్య తనుబంధనమ్
మాయాసూత్రం సమాదాయ శరావే 1 న్యస్య పద్మజ
కుంభపార్శ్వం శరావేణ పిధాయాఽన్యేన దేశికః
స్వప్నార్థశయనం. దర్భానాస్తీర్య తత్తల్పే శిష్యస్వాపనమాచరేత్. 39
మండలస్థం చ కుంభస్థం దేవం నో ద్వాసయే ద్గురుః
ద్వితీయ దివసే తతః ప్రభాతే విమలే స్నాత్వాచార్య పురస్సరమ్. 40
శాంతిహోమః. 2 నిత్యం నిర్వర్త్య విధివ న్మండలస్థం జనార్దనమ్

పాఠాంతరాణి— 1. వినివేశ్యచ. 2. నిత్యకర్మ నివృత్యాథ

స్వప్నశాంతిం తతః కృత్వా పునర్నేత్రే చ బంధనమ్.
కృత్వాచాగ్నౌ తుజుహుయాన్మూలమంత్రేణ శతాహుతీః
మాయాసూత్రి మాయాసూత్రం తతశ్ఛిత్వా సంహారక్రమమాశ్రితః
సంహారక్రమః. తత్త్వానుద్దిశ్య జుహుయాత్ప్రత్యేకం తాని దేశికః
శిష్యశరీరస్య శోషణాదీని కర్మాణి శిష్యదేహే సమాచరేత్. 43
శోషణాదీని. పంచోపనిషదన్యాసం సృష్టిపూర్వం న్యసేత్తనౌ
నేత్రబంధవిమో ప్రోక్షయేన్మూలమంత్రేణ నేత్రబంధం విమోచయేత్
చనాదీని. చక్రాబ్జం దర్శయిత్వాథ శిష్యేణసహితో గురుః
శ్రీమన్నారాయణం దేవం లోకానాం గురుమీశ్వరమ్
మంత్రోపదేశః ధ్యాత్వాచ దక్షిణేకర్ణే శిష్యస్య ప్రణవాన్వితం
మంత్రం దద్యాదృషిం ఛందో దైవతం చాంగ మేవచ.
న్యాసధ్యానాదిసహిత ముపదేశ స్తతః పరమ్
అష్టాక్షరం చోపదిశ్య ద్వాదశార్ణం తతః క్రమాత్. 42
షడక్షరంచ విష్ణోస్తు గాయత్రీ చ తతః పరమ్
చతుర్ణాం మూర్తిమంత్రాణా మన్యేషామపి పద్మజ. 48
మూర్తిమంత్రాశ్చ తదను తమధ్యాప్య యథావిధి
ధర్మోపదేశః. తస్మిన్కాలే తు శిష్యస్య నియమా న్ప్రవదే ద్గురుః. 49
మంత్రః పరస్యనాఖ్యేయః నాక్షమాలాం ప్రదర్శయేత్
న గురుం దూషయే ద్వాచా[1] నకలంజం చ భక్షయేత్.
నానృతంతు వదే ద్వాచా నగచ్ఛే త్పరయోషితః
ప్రాసాదం దేవదేవీయ మాచార్యం పాంచరాత్రికమ్.
అశ్వత్థం చ వటం ధేనుం సాధుసంఘం గురోర్గృహమ్
దూరా త్ప్రదక్షిణం కార్యం సమీపే ప్రతిమాం హరేః
విష్ణువ్రత పరంచైవ విష్ణ్వాయతనపూజకమ్

పాఠాంతరాణి—

1. స్వగురుం ప్రణిపత్య చ

విష్ణ్వాలాపకథాసక్తం మానయే ద్విష్ణువత్సదా. 53
ఇత్యాది నియమా న్సర్వా నాజ్ఞాప్య గురుసత్తమః
శిష్యస్య నామ నిర్దేశ్యః శిష్యస్యనామ నిర్దిశ్య గురుభట్టారకాదిషు 54
ఏవం కుర్యాత్తత శ్శిష్యో తం గురుం ప్రణిపత్యచ
దక్షిణాం చ యథాశక్తి స్వాచార్యాయ ప్రదాపయేత్.
◆ ◆ ◆

దీక్షితస్య ప్రశస్తతా యఇత్థం వైష్ణవీం దీక్షాం ప్రాప్నోతి సువినిశ్చయమ్
బ్రాహ్మణో వేదవిద్విద్వా న్సర్వాశ్రమిణాం వరః.
పరార్థయజనే స్వార్థే స ఆచార్యః ప్రకీర్తితః
స ఏవ సూరి స్సమ్మాత్ సాత్వతః పాంచరాత్రవిత్. 57
ఏకాంతి కస్తన్మ యశ్చ దేశికో దీక్షితోర్చకః
గురు ర్భాగవత శ్చైవ పూజక స్సాధకోహరిః. 58
భట్టారకాదిరాఖ్యాభి రాఖ్యేయః కమలాసన
దీక్షాపరిసమాప్తిః పూర్ణాహుతిం తతో హుత్వా దేవతోద్వాసనంచరేత్
గ్రామం ప్రదక్షిణంనీత్వా వేదవాద్య పురస్సరమ్
యానమారోప్య దేవేశం దేవాగారం ప్రవేశయేత్. 60
ఇతిసమ్యక్సమాఖ్యాతో దేవదీక్షావిధి ర్మయా
పంచసంస్కారవిధిః ప్రసంగాదద్యవక్ష్యామి పంచసంస్కారసంజ్ఞికామ్. 61
దీక్షాం మత్ప్రీతిజనకాం 1 పూజాయోగ్యాయయాద్విజ
పంచసంస్కారావ యేపూజయతు మిచ్ఛంతి యేచసంతి ముముక్షవః, 62
పర నిరూపణం తేషామేతాం వినాదీక్షాం గతిరన్యా న విద్యతే
తాపః పుండ్ర స్తథానామ మంత్రోయాగశ్చపంచమః.
పంచసంస్కారదీక్షేషా దేవదేవ ప్రియావహా

అధికపాఠాని.

◆ ◆ ◆ గోభూధాన్యాదికం సర్వం యథాశక్తి సమర్పయేత్.

పాఠాంతరాణి— 1. పూజాయోగ్యోయ యాత్విజః

పంచసంస్కారదీక్షావాన్ మహాభాగవతస్స్మృతః. 64

అంకురార్పణకుం మహాకుంభం సమాసాద్య అంకురార్పణపూర్వకమ్

భావాహన అగ్ని అగ్నిప్రతిష్ఠాంకుర్వీత ఆఘారాం తంతుపూర్వవత్

కార్యాదయః. అష్టోత్తర సహస్రంవా శతమష్టోత్తరంతువా

మూలమంత్రేణ హుత్వావై చరుణాషోడశాహుతీః. 66

స్వసూక్తేన తతోహుత్వా ప్రాయశ్చిత్తాహుతీస్తునేత్

శిష్యాభిషేచనాది. తతః పూర్ణాహుతీం హుత్వా అనుజ్ఞాప్య ద్విజానపి. 67

తతః కలశ మభ్యర్చ్య శిష్యంతేనాభిషేచయేత్

తం శిష్యం శుభ్రవస్త్రాద్యై రలంకృత్య తతః పరమ్. 68

బద్ధాంజలి స్తతో శిష్యః దండవ త్ప్రణమేత్ క్షితౌ

ప్రార్థయేత గురుం శిష్యః గాథయా వక్ష్యమాణయా.

గురుప్రార్థనా. విష్ణ్వర్చనా సుదీక్షాం చ పంచసంస్కారమార్గతః

దత్వానుజ్ఞాం రక్షరక్ష విష్ణుప్రీత్యై 1 చ మాం తథా

తాపసంస్కార ప్రార్థయంత ముమం శిష్యం హోమకుండసమీపతః

క్రమః కుండస్య దక్షిణేపార్శ్వే చోదఙ్ముఖ ముపావిశేత్. 71

చక్రం శంఖం తథాసమ్య క్ప్రాజయే న్మంత్రవిత్తమ

నైవేద్యాంతం సమభ్యర్చ్య హోమాంతే తాపయేద్గురుః

--- --- ---

తత్సాం ద్ర్పష్టాతు శిష్యస్య భుజమూలే తు దక్షిణే

చక్రం తదితరే శంఖం విన్యసే త్స్వస్వ మంత్రతః. 73

---

2. గురూత్తమా

అధికపాఠాని.

... ...

సుదర్శనాద్యాయుధానాం హోమం కృత్వా యథావిధి.

1. పశ్చాత్ప్రతీక్ష్యతో బ్రహ్మణా పూజాస్థానే నివేశయేత్
ఊర్ధ్వపుండ్రసంస్కారం పూర్వోక్త విధినా కుర్యాత్పుండ్రాణాం ధారణం తతః.
నామసంస్కారః దాస్యనామాపి శిష్యస్య దత్వా శాస్త్రోక్తమార్గతః
మంత్రసంస్కారః సర్వార్థా వేదగర్భస్థా వేదశాస్త్రాష్టాక్షరేస్థితః. 75
(అష్టాక్షరప్రశంస) తస్మాత్సమస్తమంత్రాణాం మూలమష్టాక్షరం స్మృతమ్
అష్టాక్షరం చోపదిశే న్న్యాసపూర్వం యథా విధి. 76
ద్వయంచ చరమంచైవ తథా చోపదిశే ద్గురుః
అష్టాక్షరస్య మంత్రస్య ఉపదేశేన కేవలమ్ 77
అన్యేషామపి మంత్రాణా ముపదేశస్తు సిద్ధ్యతి
తస్మాత్సమస్తమంత్రాణా ముపదేశః పృథక్ పృథక్.
నాపేక్షతే హి సర్వత్ర భానుర్దీప మివాబ్జజ
యాగసంస్కారః శ్రీమూర్తి దానం శిష్యాయ యాగవిద్యా సమన్వితమ్

♦ ♦ ♦

ఏతేహి పంచసంస్కారాః కథితా స్సంగ్రహేణచ
యేనమర్త్యోధూతపాపః 2 ప్రాప్నోతి పరమాంగతిమ్.

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
చక్రాబ్జమండలదీక్షాదివిధిర్నామ ద్వావింశోధ్యాయః శ్రీ శ్రీ శ్రీ

పాఠాంతరాణి—

1. పశ్చాత్ప్రక్షాళయేత్తౌచ-గోక్షీరేణ గురుస్స్వయం
2. ముక్తి మాప్నోతి నిశ్చయః

♦ ♦ ♦ అధికపాఠాని.

ఆచార్యః కుర్వతాం బ్రహ్మన్-నిర్మలేనైవచేతసా
తతో శిష్యం సమాహూయ-చాశీర్వాదం చకారయేత్
శిష్యస్తు స్వగృహం మత్వా-కేవలం భగవానితి
యథావిధి సమభ్యర్చ్య-అర్పయే ద్దక్షిణాం క్వచిత్.

ఓం.

శ్రీపాఞ్చరాత్ర దివ్యాగమే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం.

త్రయోవింశోధ్యాయః

ధ్వజారోహణ దేవతాహ్వానవిధిః.

మహోత్సవవిధానే బ్రహ్మా—

బ్రహ్మప్రశ్నః. భగవ న్పుండరీకాక్ష శరణాగతవత్సల
మహోత్సవః కథం కర్త్వి తీక దృక్తస్య ఫలం చకిమ్. 1
మమ జిజ్ఞాస మనసః విస్తరాద్వద [1] మే ప్రభో

భగవత్ప్రతివచనం శ్రీభగవాన్—

మహోత్సవప్రశస్తిః బ్రహ్మన్నారాధన మిదం శ్రేయఃకామై రనుష్ఠితమ్. 2
మత్ప్రీతిజనకం భద్రం మహోత్సవ [2] మనుష్ఠితమ్
పురావృత్రవధే [3] తాత తత్పాపస్య ప్రశాంతయే. 3
[4] దేవేంద్రేణాపి మత్ప్రీత్యై కృతమే తన్మహోత్సవమ్
ఉత్సవశబ్దార్థః. విధానంతస్య వక్ష్యామి ఉత్సవస్య విశేషతః. 4
నవసాంసారికందుఃఖ ముత్తరంతి తదంబుధిమ్

పాఠాంతరాణి.

1. సువ్రత.
2. మితరితం.
3. ప్రాప్త పాపమోచహేతవే
4. ఇంద్రేణాచరితం వక్ష్యే శృణుష్వే తన్మహోత్సవమ్

కర్తాయితిచ విద్వాంసో నిర్బ్రువంత్యుత్సవాహ్వయమ్

ఉత్సవభేదాః. 1 నిత్యో నైమిత్తికః కామ్య స్త్రివిధ స్సమహోత్సవః
పాపాపనోదనై శ్శాంతం కర్తురాయు ర్వివర్ధనమ్.
ప్రజానామపి రాష్ట్రస్య సర్వాభ్యుదయసాధకమ్
దుర్భిక్షదుర్నిమిత్తాది ఘోరాణాం శాంతిదంపరమ్. 7
ధర్మార్థకామ 2 మోక్షాణాం పురుషార్థప్రదం శుభమ్

తీర్థనక్షత్రనిర్ణయః 3 ఆరంభే దేవయాగానా ముత్తరాయణ ముత్తమమ్. 8
దర్శేతు పౌర్ణమాస్యాంచ ద్వాదస్యాం శ్రవణేపివా
అయనే విషువేచైవ రోహిణ్యాం తు పునర్వసౌ. 9

♦ ♦ ♦

నిశ్చిత్య తీర్థదివసం యాగకర్మ సమారభేత్

ఉత్సవదివసనిర్ణయః ద్వాదశాహం నవాహంవా సప్తాహం వా చతుర్ముఖ.
పంచాహం త్ర్యహంచాపి చైకాహంవా మహోత్సవమ్

ధ్వజకర్మనిర్ణయః ఏకాహే చ 4 త్ర్యహే చ ధ్వజకర్మ న కారయేత్.

యాగమంటప లక్షణం. దేవాలయస్య చైశాన్యే పూర్వవ ద్యాగమంటపమ్
దశహస్తాయతం యద్వా నవహస్తాయతం తు వా. 12
పంచహస్తాయతం వాపి విస్తారాయామ సంమితమ్

పాఠాంతరాణి—

1. నిత్యం నైమిత్తికం కామ్య ముత్సవం త్రివిధం స్మృతమ్
సమస్తపాపహరణం సర్వారిష్టనివారణమ్
2. మోక్షాది
3. అయనంచోత్తరం శస్తం చారంభేతు హరే స్సతః
4. త్ర్యహేచైవ

అధికపాఠాని.

♦ ♦ ♦

అన్యేషు పుణ్యతిథిషు గ్రహణాదికపర్వసు
యజమానస్య జన్మర్క్షే ప్రతిష్ఠాయుత్సవేతథా

చతుర్ద్వార సమాయుక్తం మంటపం పరికల్పయేత్. 13
మంటపస్య చతుర్దిక్షు కారయే స్నపాతిం ప్రపామ్
మధ్యేఽస్య మహావేదీం హస్తోచ్ఛ్రితాం మనోహరామ్.
నిర్మాయాత చ్చతుర్దిక్షు కుండాని పరికల్పయేత్
అశ్రం చాపం తథా వృత్తం త్రిశ్రం పూర్వాదితః క్రమాత్.
యద్వైకం చతురశ్రం వా కల్పయే త్కర్తు రిచ్ఛయా
శాలాలంకరణం. అశ్వత్థతోరణాదీని పూర్వవ ద్బంధయే త్తతః. 16
స్రుక్స్రువాక్షౌ కారయే దష్ట మంగళాని యథాక్రమమ్
క్షౌమైః కార్పాసకై 1 శ్చిత్రైశ్చిత్రయే న్మంటపప్రపామ్.
స్తంభాంశ్చ వేష్టయే త్క్షౌమైః ముక్తాదామాని లంబయేత్
స్తంభేషు దీపానారోప్య పతాకాభి ర్విభూషయేత్. 18
శుభ్రై ర్వితానై ర్బధ్నీయా త్పుష్పమాల్యైశ్చ శోభయేత్
ఏవం శాలామలంకృత్య ఆచార్యాదీన్ వరే త్తతః. 19
ఋత్విగ్వరణం. ఋత్విజష్షోడశ బ్రహ్మన్ యద్వాష్టౌ చతురోపి వా
తేచ భూష్యా యథాశక్త్యం స్వర్ణహారాంబరాదిభిః 20
సుగంధద్రవ్యలేపైశ్చ ఉష్ణీషై రూర్ధ్వపుండ్రకైః
అలంకార్యా యథాశక్త్యం యజమానేన భక్తితః. 21
ఉత్సవారంభః. దేవస్య స్నపనం కుర్యా దుత్సవారంభణాంతయోః
ఉత్సవారంభణా త్పూర్వం ధ్వజారోహణముచ్యతే. 22
ధ్వజారోహణ పూర్వేద్యు రంకురార్పణ మాచరేత్
కౌశేయేవా థకార్పాసే 1 పటే గరుడమాలిఖేత్. 32

పాఠాంతరాణి.

1. ర్విచిత్రైః

2. గరుడం లేఖయే త్పటే

ధ్వజపటలక్షణం. దశహస్త సమాయామం విస్తారం పంచహస్తకమ్
తన్మధ్యే నవతాలేన గరుడం కాంచనప్రభమ్. 24
నీల నాసాగ్రసంయుక్తం కుంచితం సవ్యపాదకమ్
పక్షవిక్షేపసంయుక్తం శ్వేతాంబరధరం విభుమ్. 25
గగనే గమనాకారం లలాటే రచితాంకకమ్
హారకేయూరసంయుక్తం నూపురాభరణోజ్జ్వలమ్. 26
నాగేంద్రాభరణం దేవం గరుడం లేఖ్య యత్నతః
పంచవర్ణైశ్చిత్రయిత్వా శిల్పినాన్యేన వా గురుః, 27

• • •

గరుడాధివాసః. తత్పటం గృహ్యధామాది ప్రాదక్షిణ్యేన దేశికః
ప్రవేశయేద్యాగభూమిం పటం ధాన్యేధివాసయేత్. 28
నయనోన్మీలనాదీని ప్రతిష్ఠాయామివాచరేత్
దర్పణే స్నానసంకృత్వా శయ్యాయాం శాయయేద్గురుః
తత్పటస్య చ వాయవ్యే ధాన్యే తండులమండలే .
విన్యస్య చ మహాకుంభం ఉత్తరే కరకం న్యసేత్. 30
అష్టౌ త్వష్టకలశాన్ శాస్త్రలక్షణసంయుతాన్
సంస్థాప్య మధ్యమే కుంభే గరుడం వేదరూపిణమ్. 31
ఆవాహ్యాంకే చక్రి 2 మింద్రాదీనష్టదిక్షు చ
నైవేద్యాంతం తు సంపూజ్య పటస్థం గరుడం తతః 32
అధివాసహోమం. సంశోధ్య శోషణాద్యైః కుండాన్యగ్నిం జ్వాలయేత్తతః

పాఠాంతరాణి.

1. మాసంతాదీన్యథాక్రమం, కలశేషు యజేత్సమ్యగ్గంధోక్తైర్నైవపర్త్రినా

అధికపాఠాని.

• • • ఛత్రచామరకుంభాది మంగళాని యథాక్రమం
పటస్య పార్శ్వే ప్రతిమాం యథావిధి సమాలిఖేత్.

దర్భమూలేన పర్యగ్నిం కృత్వా దేశికసత్తమః. 33

ప్రాణప్రతిష్ఠా. తత్వానాం సృష్టిసంహార న్యాసహోమాచ కారయేత్

కుంభస్థశక్తిం కూర్చేన సమాదాయ పటేన్యసేత్. 34

తతః ప్రాణప్రతిష్ఠాం చ గారుడన్యాసపూర్వకమ్

కృతాంజలిపుటోభూత్వా ప్రార్థయే ద్వినతాసుతమ్. 35

గరుడప్రార్థనా. ఏహి దేవ మహాభాగ వైనతేయ మహాబల

సాన్నిధ్యం కురుపక్షీంద్ర ప్రసీదాత్ర నమోస్తుతే. 36

ఆహూతః కర్మణాసిద్ధ్యై కురుత్వం వినతాసుత

ఆహూతవ్యాస్త్రయో లోకాః దేవస్యోత్సవసంపది. 37

గాయత్ర్యావి హగేశస్య పూజయే దుపచారకైః

ప్రభాతేగ్రామ ప్రభాతే తత్పటం న్యస్య శిబికాదౌ యథోదితే. 38

ప్రదక్షిణం. నర్త్తగాయకవాదిత్ర 1 వేదఘోష సమన్వితమ్

ధ్వజారోహణవిధిః గ్రామప్రదక్షిణేనైవ దేవాగారం ప్రవేశయేత్. 59

ధ్వజస్తంభసమీపోర్వ్యాం గత్వా ధ్వజపటేనతు

• • •

పుణ్యై రబ్లింగకై ర్మంత్రై స్తంభం సంప్రోక్ష్య వారిణా.

విష్ణుసూక్తం సముచ్చార్య దర్భసూత్రేణ వేష్టయేత్

స్తంభావటే రత్నలోహ ధాతుబీజాని నిక్షిపేత్. 41

పాఠాంతరాణి.

1. వేదవాదిత్రనిస్వనైః

అధికపాఠాని—

• • •

అలంకృత్యధ్వజస్థానం స్తంభం చ తు యథోచితం

దర్భమాలాదిభిః పుష్పైః పల్లవైశ్చ గురుస్స్వయమ్

పుణ్యాహంవాచయిత్వాతు తూర్యవాదిత్రనిస్వనైః.

స్తంభాగ్రే కటమాబధ్య సువర్ణోసీతి మంత్రితః
రశ్నాన్యాసకృతే గ్రే స్తంభమూలం దృఢం యథా. 42
ప్రతిష్ఠాపనమంత్రేణ స్థాపయే ద్దేశికోత్తమః
దేవస్యాభిముఖం స్నాప్య పటస్థం వినతాసుతం. 43
చతుర్దిక్షు చతుర్దేనా నావాహ్యావిధిపూర్వకమ్
గరుడప్రార్థనా. గరుడం ప్రార్థయే త్తత్ర గాథయావక్ష్యమాణయా. 44
పక్షీంద్ర పక్షవిక్షేప తరంగానిల సంపదా
నిరస్తాసురసంఘౌహ నమస్తే శత్రుసూదన. 45
సన్నిధత్స్వ పతేయావ దుత్సవావభృథాంతికమ్
ఏవం విజ్ఞాప్య పక్షీశం తదారభ్య దినేదినే 46
కాలద్వయే చార్చనీయం యావత్తీర్థ దినావధి
ఏవం కృత్వాతు సాయాహ్నే దేవతాహ్వానమాచరేత్
క్షేత్రపూజా దేవస్య దక్షిణే పార్శ్వే ఉపవిశ్యాసనే శుభే
స్థానశుద్ధిః. చరణం పవిత్రమంత్రేణ 1 భువం ప్రక్షాళ్య వారిణా.
విష్ణోర్నుకమంత్రేణ దర్భైస్సంమార్జయే త్క్రమాత్
గంధద్వారేతి మంత్రేణ గోమయేన విలేపయేత్. 49
ఆపస్సృజంతు మంత్రేణ 2 రంగవల్లీః ప్రకల్పయేత్
అక్షతాన్ వికిరే న్మూర్ధ్నా దేవస్య త్వేతి మంత్రతః 50
ధాన్యమసీతి మంత్రేణ ధాన్యపీఠం ప్రకల్పయేత్
శన్నో దేవీతి మంత్రేణ పద్మపత్రై రలంకృతిః. 51
త్రాతారం మంత్రముచ్చార్య పద్మంమధ్యే సమాలిఖేత్

పాఠాంతరాణి.

1. భూమిం ప్రక్షాళ్య వారిణా.
2. పంచచూర్ణైరలంకృతమ్

ధన్వనాగేతిమంత్రేణ 1 దర్భైరూర్ధ్వం పరిస్తరేత్. 52
మూర్ధానమితిమంత్రేణ నమస్కుర్యాద్ధ్వజం గురుః
న్యసేత్కోణే చతుష్టేషు ఘృతదీప చతుష్టయమ్ 53
విష్వక్సేనపూజా పుణ్యాహాది. విష్వక్సేనం ప్రపూజ్యాథ పుణ్యాహం వాచయేత్తతః
తజ్జలైః ప్రోక్షయేద్భేరీ మాపవృందంతు మంత్రతః. 54
అగ్నిరాయుష్మ మంత్రేణ ప్రోక్షయేత్సర్వవాద్యకాన్
అర్యమ్ణాయేతి తద్భేరీం విన్యసేద్ధాన్యవిష్టరే. 55
సంస్థాప్యభేరీం తన్మధ్యే దేవానావాహయేత్క్రమాత్
భేర్యధిదేవతావాహనః భూతేశం చ మహాభూతం విష్ణుభక్తం గదాధరమ్. 56
ప్రజాపతిం సూర్యచంద్రౌ శేషం భూమాతృకాస్తతః
వాచస్పతిం సప్తఋషీన్నందీశం చ సమర్చయేత్. 57
మర్దళాద్యుపవాద్యాని. మర్దళం కాహళం శంఖం మృదంగం వల్లకీం తథా
పటహం ఝల్లరీం కాంశ్య తాళ మింద్రాదిషు క్రమాత్
పరితః స్థాప్య తద్బాహ్యే స్థాపయేన్నృత్తగాయకాన్
పటస్థం గరుడం పూజ్య భేరీమావేష్ట్య వాససా. 59
తద్విష్ణోరితిమంత్రేణ భేరీతాడన మాచరేత్
శ్రీసూక్తంతు సముచ్చార్య సర్వవాద్యాని ఘోషయేత్.
వతాహ్వానం. కుముదాదిగణానాం చ ఋషీణాం బ్రహ్మణస్తతః
రుద్రాణాంచైవ సర్వేషా మాహ్వానం సమ్యగాచరేత్.
తత్తద్దేవాదితృప్త్యర్థం తత్తత్తాళాని ఘోషయేత్
బలిప్రదానవిధిః. తతస్తూత్సవం బింబం శ్రీభూమిభ్యాంసమన్వితమ్.
శిబికాదౌ సమారోప్య చాలంకృత్య విశేషతః
బలిబేరేణ సహితో భ్రామయేత్క్రమయోగతః 63

పాఠాంతరాణి.

2. దర్భానాస్తీర్య దేశికః

నృత్తగీతయుతై ర్వాద్యై స్సర్వైః పరిజనై స్సహ
అర్ఘ్యై ర్గంధైశ్చ మాల్యైశ్చ తాంబూలై ర్ధూపదీపకైః
విమానద్వార మారభ్య గ్రామవీథ్యంత మేవచ
పాయసేన బలిం దద్యా ద్దేవతాహ్వానపూర్వకమ్. 65
గ్రామస్య ప్రాగ్భాగే కర్తవ్యబలిః. గ్రామస్యదిశి పూర్వస్యాం ప్రాఙ్ముఖస్సంస్థితో గురుః
దేవతావాహనం కుర్యా న్మంత్రేణానేన దేశికః. 66
ఆగచ్ఛతామరగణాః ప్రాగాశాంయేధిశేరతే
విరూపాశ్చ సురూపాశ్చ సపర్యాముద్యతామిమామ్. 67
గృహీత్వాపాంతు నస్తృప్తాః కుముదస్యానుయాయినః
మహాంత్వి మముపాయాంతు ప్రీతాస్తేభ్యోనమోస్తువః.
మంత్రేణానేన కుముదాన్ సగణాన్ పూజయేత్క్రమాత్
గంధాదిదీపపర్యంతం 1 పాయసాన్నం బలిం క్షిపేత్.
తాంబూలం చ సమర్ప్యాథ తత్తత్సంగీతతాళకైః
సంతోషయే త్తతః పశ్చాత్త్వాగ్నేయాందిశంగురుః
ఆగ్నేయదిగ్భాగ బలిః ఆగచ్ఛతామరగణా యేగ్న్యాశామధిశేరతే
భీమభీమముఖారౌద్రా సపర్యాముద్యతామిమామ్. 71
గృహీత్వాంపాంతునస్తృప్తాః కుముదాక్షానుయాయినః
మహాంత్వి మముపాయాంతు ప్రీతాస్తేభ్యోనమోనమః
అనేనకుముదాక్షంతు తోషయిత్వాతుపూర్వవత్
దక్షిణభాగే. ఆగచ్ఛతాం పితృగణాః యామ్యాశాంయేధిశేరతే. 71
దారుణాదారుణాచారా స్సపర్యా ముద్యతామిమామ్
గృహీత్వాపాంతునస్తృప్తాః పుండరీకానుయాయినః. 7

పాఠాంతరాణి—

1. పాయసేన బలిం క్షిపేత్. క్ష

మహాంత్విమముపాయాంతు ప్రీతాస్తేభ్యోనమోస్తువః
అనేనపుండరీకాక్షం సమావాహ్య చ పూర్వవత్. 75
నైఋతిభాగే. ఆగచ్ఛతాం యాతుధానాః కోణేశాంయేధిశేరతే
క్రవ్యాశనః కూరధియ స్సపర్యా ముద్యతామిమామ్.
గృహీత్వాయాంతు ససృష్టా వామనస్యానుయాయినః
మహాంత్విమముపాయాంతు ప్రీతాస్తేభ్యోనమోస్తువః.
ఇత్యేవం నిర్ఋతింపూజ్య ప్రతీచీందిశమాశ్రితః
పశ్చిమదిగ్భాగే. ఆగచ్ఛతాహి ప్రథమాః ప్రతీచ్యాంయేధిశేరతే. 78
మహావిషాదందశూకా స్సపర్యాముద్యతామిమామ్
గృహీత్వాయాంతుససృష్టా శ్శంకుకర్ణానుయాయినః. 78
మహాంత్విమముపాయాంతు ప్రీతాస్తేభ్యోనమోస్తువః
ఇతిసంపూజ్యవరుణం వాయవీందిశమాశ్రితః. 80
వాయవ్యభాగే. ఆయాంతుగంధర్వగణాః వాయువ్యాశాంయేధిశేరతే
సందర్శన భీమవేగా స్సపర్యాముద్యతామిమామ్. 81
గృహీత్వాయాంతుససృష్టా స్సర్వనేత్రానుయాయినః
మహాంత్విమముపాయాంతు ప్రీతాస్తేభ్యోనమోస్తువః
వాయుమేవంతుసంపూజ్య కౌబేరీందిశమాశ్రితః
ఉత్తరదిగ్భాగే ఆగచ్ఛతాం యక్షగణాః ఉదీచీంయేధిశేరతే. 83
విరూపా దండహస్తాశ్చ సపర్యాముద్యతామిమామ్
గృహీత్వాయాంతు ససృష్టా స్సుముఖస్యానుయాయినః.
♦ ♦ ♦ మహాంత్విమముపాయాంతు ప్రీతాస్తేభ్యోనమోస్తువః

♦ ♦ ♦ ఇత్థం కుబేర మభ్యర్చ్య మాహేశ్వరదిశంగతః 85
ఆయాంతు పైశాచకగణాః రౌద్రాశాంయేధిశేరతే
సశూలాయుధహస్తాశ్చ సపర్యాముద్యతామిమాం. 86
గృహీత్వాయాంతుససృష్టా స్సుప్రతిష్ఠానుయాయినః
మహాంత్విమముపాయాంతు ప్రీతాస్తేభ్యోనమోస్తువః. 87

ఏవం సంపూజ్యగాత్రిరుస్య మధ్యాంగిత్వాథదేశికః
ఆగచ్ఛతాం సిద్ధగణాః గగనంయేధ శేరతే. 89
శుచయ స్సత్యహ్వానయా స్వపర్యాముద్యతామిమామ్
గృహీత్వాపాంతునస్తృప్తాః పృస్నిగర్భానయాయినః.
మహాంత్విమమపాయాంతు ప్రీతాస్తేభ్యోనమోస్తుకః.
ఏవం సంపూజ్యగగనం పృథివీం పూజయేత్తతః. 90
ఆగచ్ఛతాధరగణాః పృథివీంయేధిశేరతే
బహురూపా బహుజ్ఞానా స్వపర్యాముద్యతామిమామ్.
గృహీత్వాపాంతు సస్తృప్తా మానవస్యానుయాయినః
మహాంత్విమమపాయాంతు ప్రీతాస్తేభ్యోనమోస్తుకః.
ఆవాహ్యతోషయేదేవం తత్తద్దేవస్యతృప్తయే
తతో నృత్తైశ్చ తాళైశ్చ తోషయిత్వాతు దేశికః. 93
భేరీతాడనపూర్వంతు [1] దేవతావాహనం చరేత్
గ్రామమేవం పరిభ్రామ్య ఆలయం సంప్రవిశ్యచ. 94
ధ్వజస్థానం సమాసాద్య [2] సంపూజ్యగరుడం తతః
తాళాదిస్తృత్తగీతైశ్చ దిష్వక్సేనంతు తోషయేత్
కృత్వైవం దేవతాహ్వానంమహోకుంభంనమర్చయేత్

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం ధ్వజారోహణదేవతాహ్వానవిధిర్నామ త్రయోవింశోధ్యాయః

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

పాఠాంతరాణి.

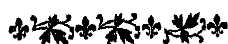
1. దేవతాహ్వాన మాచరేత్

2. గరుడం పూజయేద్గురుః

ఓం.

శ్రీమత్పాంచరాత్రదివ్యాగమే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం

చతుర్వింశోధ్యాయః

బ్రహ్మోత్సవవిధిః.

శ్రీభగవాన్ —

కుంభార్చనావిధిః కుంభార్చనా విధానం తు వక్ష్యామి శృణు పద్మజ
షోడశస్తంభసంయుక్తే అలంకారై రలంకృతే. 1
మంటపే మధ్యమే భాగే కుంభావాహన మాచరేత్
తదర్థం మండలం కుర్యా చ్చక్రాబ్జం పంచవర్ణకైః. 2
చక్రాబ్జకుండల రచనాక్రమః చతురం క్షేత్రవిస్తారం శతద్వయయుతేనచ
షట్పంచాశత్సమధికం కోష్ఠానివిభజేత్క్రమాత్. 3
షట్త్రింశత్కోష్ఠమధ్యేషు పంచవృత్తాని కారయేత్
ప్రథమం కర్ణికాక్షేత్రం దళస్థానం ద్వితీయకమ్. 4
నాభిస్థానం తృతీయంతు అరక్షేత్రం చతుర్థకమ్
పంచమం నేమి భూమిస్తు చాష్టావింశతికోణకైః. 5
బహిఃపీఠం ప్రకల్ప్యాథ బహిఃపంక్తి ద్వయేనతు
లతావీథీం ప్రకుర్వీత [1]చతుర్ద్వారం ప్రకల్పయేత్. 6
ప్రత్యేకం చ చతుఃకోష్ఠై శ్శాఖానాం శుద్ధయేపునః

పాఠాంతరాణి.

1. చతుర్ద్వారాణికారయే .

కోణే కోణే ద్వికోష్ఠం తు సమ్మార్జవిధినా తతః. 7
అర్ధకోష్ఠాః పరిశిష్టార్థం త్రీణి త్రీణి చ మార్జయేత్
చత్వారి వాపీకోష్ఠాగ్రం మార్జనీయం పృథక్పృథక్. 8

వర్ణరచనావిధిః

శోభయేన్మండలం తత్ర పంచవర్ణైస్సితాదిభిః
రత్నజైర్ధాతుజైశ్చూర్ణైర్గంధచూర్ణైరథాపి వా. 9
శాలిపిష్టైః కృతైశ్చిత్రైశ్చిత్రయేన్మండలం తతః
కర్ణికాం పీతవర్ణేన శుక్లైర్బింబాన్విభూషయేత్. 10
కర్ణికాం పాటలేనైవ కృష్ణైశ్చా కేసరావళిమ్
శ్యామైః పీతైశ్చ రక్తైశ్చ నాభిరేఖాత్రయం 1 లిఖేత్.
దళాని శ్వేతవర్ణైశ్చ రక్తవర్ణైరగ్రాణి చ
కృష్ణైర్నేమ్యంతభూమిం చ పీఠం పీతైశ్చ శోభయేత్
చిత్రైర్లతావితానైశ్చ వీథికాం శోభయేత్తతః
రక్తైశ్శోభాం తథా పీతైరుపశోభాం చ కల్పయేత్. 13
శుక్లం రక్తం తథా పీతం కృష్ణం ద్వారచతుష్టయమ్
మండలం చిత్రయిత్వైవ 2 మారభేత సమర్చనమ్. 14

మండలార్చనమ్

మంత్రాధ్వానం కర్ణికాయాం వర్ణాధ్వానం దళేషు చ
తత్త్వాధ్వానం కేసరేషు కళాధ్వానమరేషు చ. 15
పదాధ్వానం నాభిభాగే భువనాధ్వానమర్చయేత్
నేమిభాగే కర్ణికాయాం సమావాహ్యక్షరాణి వై. 16
పరమాత్మానమావాహ్య సకళీకృత్య పూజయేత్

పాఠాంతరాణి—

1. క్రమాత్.
2. మారభేన్మండలార్చనమ్.

ధళద్వాదశకే శక్తిం కేసరేషు యజేత్తతః. 17
శ్రియాదింశ్చ లితః పూజ్యోదశాంతపలయోహరిః
ద్వితీయవలయే బ్రహ్మా శ్రీస్సు తృతీయకే. 18
స్థ్వాదయః పూజనీయా అకేషు ద్వాదశస్వపి
మత్స్యాదీన్వాయే పూజ్యచేన్ఫూర్వమాయుధపూజనమ్
పీఠస్య చ చతుర్దిక్షు వరాహో నరకేసరీ
అనంతశ్చహయగ్రీవోత్తం ధే ప్రాగాద్యదయః క్రమాత్
ద్వారపాలాః పూజనీయాః ఛండాదీశ్చ తతో యజేత్
విష్వక్సేనమద్భైశాన్యే గరుడం పురతోర్చయేత్. 21
దక్షిణే హేతిరాజంచ గదాంచ ద్వారిపశ్చిమే
అనంతరదళేష్వేవం పూజయేత్క్రమశో గతిః. 22
వాసుదేవాదికృష్ణాంతం ద్వాదశాదిత్యపూజనమ్
అష్టాక్షరాణాం న్యసన మష్టబిందుషు కారయేత్. 23
చతుర్వింశతి పద్మేషు చతుర్వింశతి మూర్తయః
ఇత్థం దేవాన్ సమావాహ్య [1] మహాకుంభంతువిన్యసేత్

కుంభస్థాపనం

సోపకుంభం సకరకం మధ్యే చ శాస్త్రిబమండలే
కృత్వామానసయాగంతు [2] బహిః కుంభే యజేత్ప్రభుమ్.
మహాసహావిర్భి వేద్యాగ్న హోమం కుర్యాద్యథావిధి
సమిద్భిరాజ్యైశ్చ తిభి ర్మూలమంత్రేణ దేశికః. 26
అష్టోత్తరసహస్రం వా శతమష్టోత్తరం తు వా
అష్టోత్తరశతాభిశ్చ గాయత్రీభి స్సమాహితమ్ 27

పాఠాంతరాణి—

1. కుంభస్థాపనమాచరేత్
2 కుంభమధ్యే యజేత్ప్రభుమ్

వైకుంఠపార్షద హోమక్రమః

వైకుంఠపార్షదం హోమం కుర్యాత్తంత్రవిచక్షణః
ఆదౌనారాయణం దేవం శ్రీభూనీళాసమన్వితమ్. 28
నిత్యసూరిత్రయం పంచచాయుధాన్ స్వరపార్ష తథా
శ్రీవత్సం కౌస్తుభం చైవ వనమాలాం కిరీటకమ్. 29
రత్నకుండలయుగ్మం చ శ్రీవైకుంఠవిమానకమ్
ధాతారంచ విధాతారం భుజంగంచ పతంగకమ్ 30
మణికం శాసనం చైవ సిద్ధం సాధ్యమతఃపరమ్
మత్స్యంచ హంసరూపంచ హయగ్రీవంచ కూర్మకమ్.
వరాహం నారసింహంచ వామనం భృగురామకమ్
శ్రీరామం జానకీం చైవ లక్ష్మణం భరతం తథా. 3
శత్రుఘ్నంచ హనూమంతం బలరామం చ రేవతీం
శ్రీకృష్ణం రుక్మిణీం చైవ సత్యభామాం తథైవచ. 33
బుద్ధం చ కల్కిరూపంచ ద్వారలక్ష్మీం ధ్వజం తథా
బ్రహ్మాణం సృష్టికర్తారం వాణీంచ సనకాదయః. 34
నారదంచ భృగుం చైవ మార్కండేయమతఃపరమ్
వేదవ్యాసం శుకం చైవ అగస్త్యం కాశ్యపం తథా. 35
అదితిం చైవ చాత్రేయంచ అనసూయాసూతి సమన్వితమ్
భరద్వాజం కౌశికంచ గౌతమంచ వశిష్ఠకమ్. 36
అరుంధతీం జామదగ్న్యం రేణుకాంచ తతఃపరమ్
ఇంద్రాదీంశ్చాష్టదిక్పాలాన్ గాయత్రీద్వితయేన చ। 37
పార్వతీం చైవ గంగాం చ ద్వాదశోర్ధ్వాయాత్ర్యనంతరమ్
ఉపాంగద్మని ఛాయాభి స్సహితాన్యస్య పూర్వకమ్. 38

పాఠాంతరాణి—
8. తథైవచ.

నవగ్రహాశ్చ ప్రధీంశ్చ గాయత్ర్యాష్టోత్తరంశతమ్
అనేన విధినా హోమం కృత్వా దేశికసత్తమః. 39
చతురశ్రే వాసుదేవం చాపేసంకర్షణం తథా
వృత్తే చైవ ప్రద్యుమ్నముత్తరే చానిరుద్ధకమ్. 40
పాయసైః కృసరైర్గుడైర్హారిద్రాన్నైశ్చ మౌద్గలైః
పౌరుషేణైవ సూక్తేన హోతవ్యం పృథగగ్నిషు. 41
చతురశ్రేతు కుండేతు[1] బ్రహ్మరుద్రాది దేవతాః
తత్తన్నామ చతుర్థ్యంతం పరివారపదేనచ. 42
స్వాహాంతంమంత్రముచ్చార్య హోతవ్యంతుయథాక్రమం
బ్రహ్మప్రజాపతి రుద్రాస్సర్వేదేవా యథాక్రమం. 43
ఛందాంసి వేదా ఋషయః గంధర్వాశ్చ సరీసృపాః
యక్షాశ్చాప్సరసశ్చైవ మాసాద్యైస్సహవత్సరాః 44
సరితశ్చ సముద్రాశ్చ పర్వతాశ్చ తథావగాః
భూతానిపశవో వృక్షాశ్చైవౌషధయస్స్మృతాః. 45
వనస్పతిశ్చ ఉద్భిజాశ్చ స్వేదజాశ్చాండజాస్తదా
జరాయుజాశ్చ భూరాదిసప్తలోకాస్తథైవచ. 46
అతలాద్యాస్తథా లోకాః సప్తచ్ఛందాదిదేవతాః
ఇత్యేతేభ్యోబలిద్రవ్యం జుహుయాన్మూలవిద్యయా. 47
పూర్ణాహుతిః ఇదం విష్ణురితి ప్రోచ్యపూర్ణాహుతి మథాచరేత్
ఏవం ప్రతిదినం కుర్యాత్సాయం ప్రాతర్విశేషతః. 48
ఉత్సవే బలి తతో బలిప్రదానంతు కుర్యాద్యాగస్యమంటపే
ప్రదానవిధిః. బలి బింబం చ చక్రంవా శిబికాదౌని వేశ్యచ. 49

పాఠాంతరాణి—

1. బ్రహ్మరుద్రాష్టదిక్పతీః

ఆలయాచ్చ వినిష్క్రమ్య తద్ద్వారే కుముదాదికమ్
సమభ్యర్చ్య బలిం దద్యాత్ శుచౌ భూమితలే పునః. 50

ప్రథమాదిదివస దేవబలిద్రవ్యభేదః

నిత్యోత్సవ ప్రక్రియయా బలిం కుర్యాద్యథావిధి
తిలజం రజనీచూర్ణం కరంభాన్ లాజకం ముద్గాన్. 51
చరుణా సహ సంయోజ్య ప్రథమేఽహ్ని బలిం క్షిపేత్
ద్వితీయేఽహని సంయోజ్య [1] చరుణా తిలతండులమ్ 52
మిశ్రితాంశ్చరుణాన్లాజ ధాన్యాన్యపూపకాంస్తథా
తృతీయేచ చతుర్థేచ నారికేళజలైః సహ. 53
సక్తూంశ్చ శాలిపిష్టంచ సంయోజ్య చరుణా సహ
పంచమే పద్మబీజాని పాయసం శాలితండులమ్. 54
షష్ఠే త్వపూపాన్ సంయోజ్య చరుణా చ బలిం క్షిపేత్
సప్తమేఽహని సర్వాణి [2] సార్థమన్నైశ్చతుర్విధైః. 5
సక్తూపూపాన్ సంయోజ్య స్థానేష్వష్ట సుపూర్వవత్ 5
అష్టమే నవమే చైవ బలిదానం సమం స్మృతమ్. 55
అపూర్వాభరణైః స్నాత్వా రపూర్వైశ్చాంబరైః సహ
ఉత్సవం ప్రత్యహం కుర్యాద్యావత్తీర్థదినాంతికమ్. 57

గ్రామోత్సవవిధిః.

గ్రామోత్సవవిధానంతు శృణుష్వ కమలాసన
నిత్యపూజావసానేతు విశేషోత్సవ మాచరేత్. 58
తదర్థం చోత్సవం బింబం భద్రపీఠే నివేశ్య చ
నృత్తగీతైశ్చ వాద్యైశ్చ ఛత్రచామరకేతుభిః. 59
స్వస్తిసూక్తాదికం సర్వం పఠద్భిర్బ్రాహ్మణైః సహ

పాఠాంతరాణి—

1. చరుంచ తిలతండులం.
2. బలిరన్నైశ్చతుర్విధైః

స్నపనవిధిః. ధామప్రదక్షిణం 1 కృత్వా ప్రాపయేత్స్నానమంటపమ్
దేవస్యతు పురోభాగే స్నానార్థంతు మండలమ్
తిలతండులధాన్యైశ్చ కారయిత్వా 2 తతః పరమ్. 61
కలశాన్లక్షణోపేతాన్ నవవా పంచవా క్రమాత్
విన్యస్య పూరయేత్సర్వాన్ కలశాన్ గాళితాంభసా.
తత్రద్రవ్యాణ్వినిక్షిప్య తత్తద్దేవాన్ సమర్చయేత్
విధివత్స్నపనంకృత్వా శ్రీసూక్తేన హరిద్రయా. 63
సహస్రధారయాకుర్యాత్స్నపనం చ నృసూక్తతః
ప్లోతశాట్యాతు సంమృజ్య వస్త్రాభరణ మాల్యకైః 64
భగవంత మలంకృత్య ధూపదీపాన్ సమర్ప్య చ
భక్ష్యభోజ్యాదికం సర్వం వినివేద్య 3 తతః పరమ్. 65
తాంబూలవీటికాం దత్వా నీరాజన మథాచరేత్
నివేదితాన్నభక్ష్యాదీన్ భక్తేభ్యస్సంప్రదాయ చ. 66
ఉత్సవే వాహన క్రమః తతో దేవంతు సంస్థాప్య ప్రాగుక్తే భద్రపీఠకే
వాహనస్తు సమీపోర్వీం గమయేత్సర్వవాద్యకైః. 67
విభవానుగుణంస్థాప్య మంత్రన్యాసం యథావిధి
కృత్వా దేవస్య చార్ఘ్యాద్యై రుపచారైస్తు పూజయేత్
దేవస్యవాహనారూఢాః ఛత్రచామరధారిణః
అర్చకా దేవ పార్శ్వేతు స్థాతవ్యం భక్తితత్పరాః. 69
తతో భగవత స్సమ్యగ్గ్రామోత్సవ మథాచరేత్

పాఠాంతరాణి—
1. నీత్వా
2. తు దేశికః
3. యథావిధి.

నృత్తవాదిత్రగీతైశ్చ వేదఘోషైర్మహోజ్జ్వలైః. 70
ఛత్రధ్వజపతాకాభిర్వితానైశ్చామరైశ్శుభైః
వీణావేణురవైశ్చాపి శంఖదుందుభినిస్వనైః 71
ఆకాశే సంచరద్భిశ్చ సిద్ధగంధర్వకిన్నరైః
ద్రష్టౄణాం ప్రీతిజనకై ర్వినోదై ర్వివిధైస్సహ. 72
ఏవమాదిభి రన్యైశ్చ దేవస్యోత్సవమాచరేత్
తత్కాలే భగవద్భక్తా దద్యుః పుష్పఫలాదికమ్. 73
తత్సర్వంతు సమాదాయ ప్రోక్షయేత్పూజకస్స్వయమ్
నివేద్య దేవదేవాయ పుష్పాదీన్ వికిరేద్గురుః. 74
వాహనక్రమః. ప్రథమేహ ని దేవస్య హంసవాహన మిష్యతే
1 ద్వితీయదివసే సింహం తృతీయే తు ఖగేశ్వరః. 75
చతుర్థేహని శేషశ్చ పంచమేచాంజనీసుతః
షష్ఠేతుసూర్యచంద్రౌచ రథారోహంతు సప్తమే. 76
అష్టమేతు తురంగం స్యా న్నవమే గజ మేవచ
♦ ♦ ♦
ఏవం క్రమేణ దేవస్య వాహనోత్సవమీరితమ్. 78
2 ఉత్సవానంతరం దేవం పునస్స్నపన మాచరేత్
భగవంతం సమభ్యర్చ్య అపూపాదీన్ నివేదయేత్. 78

పాఠాంతరాణి.

4 ర్వివిధైస్సహ

1. ద్వితీయేహని సింహంచ.

2 ఉత్సవాంతేతు దేవేశం పునస్స్నపనపూర్వకమ్
యథావిధి సమభ్యర్చ్య నైవేద్యాంతం ప్రపూజయేత్.

అధికపాఠాని.

♦ ♦ ♦

యాళీపుష్పకయానాది వాహనాని యథేచ్ఛయా.

శ్రీభూమిన్యాం తతో దేవ మాంగమేనం ప్రవేశయేత్
విశేషోత్సవ క్రమః ప్రథమేహని కల్యాణం వనవిహార మనంతరే. 79
నవాహ్నికోత్సవః ప్లవోత్సవం తృతీయేహ్ని చతుర్థే డోలికోత్సవం
పంచమే పూరణం ప్రోక్తం జలద్రోణీం తు షష్ఠకే. 80
సప్తమేదివసే ప్రాప్తే రథారోహణ మాచరేత్
అష్టమే మృగయాత్రాచ నవమేచ బృథంస్మృతమ్. 81
ఇత్యేవం కథితం బ్రహ్మన్ నవాహోత్సవపద్ధతిః
బ్రహ్మోవాచ.
కల్యాణోత్సవవిధిః భగవన్ దేవదేవేశ భక్తాభీష్టఫలప్రదా. 82
శ్రవణే బ్రహ్మ శ్రీయాదీనాం వివాహంతు బ్రూహి తేనుగ్రహోయది
ప్రశ్నః. విస్తరేణైవ తత్సర్వం వదతాం వదతాంవర. 83
భగవత్ప్రతివచనం. శ్రీభగవానువాచ.
కల్యాణోత్సవవిధిః అథశ్రియాది దేవీనాం పాణిగ్రహణముత్తమమ్
కథ్యతే శ్రుణు తత్సర్వం సావధానేన చేతసా. 84
యస్య శ్రవణమాత్రేణ జన్మసాఫల్య మాప్నుయాత్
కల్యాణోత్సవ యస్యావతారదివసే తస్య కల్యాణ మాచరేత్
దివసనిర్ణయః. అవతారేషు సర్వేషు అనుక్తే జన్మతారకే
వైకాదశ్యాం ప్రకుర్వీత కల్యాణం భక్తిభావతః. 86
జగత్కల్యాణసిద్ధ్యర్థం ప్రత్యబ్దం కారయేత్సవమ్
కల్యాణోత్సవక్రమః విష్వక్సేనం ప్రపూజ్యాదౌ పుణ్యాహస్య జలేనతు. 87
రక్షామంత్రవిధిః. సంప్రోక్ష్య సర్వసంభారాన్ రక్షాసూత్రాణిధారయేత్
ధ్రువాదిమూలబింబానాం శ్రియాదీనాం తథైవచ. 88
ఆచార్యాణాంచ సర్వేషాం ఋత్విజాంశ్చ యథావిధి
రక్షాసూత్రబంధనాదుత్సవేతు పరిసమాప్తేతు స్నపిదోషస్య నాశనే. 89
ప్రసర నిరూపణం. అక్షౌచ పరి[illegible] యోగ[illegible]

స్వహస్తేన కృతసూత్రాణి ధారయేయుః పృథక్ పృథక్
అగ్నియాగాదిః. అగ్నిప్రతిష్ఠాం కుర్వీత ఆత్రేయస్తు యథావిధమ్
సంస్కారాణి తతః కృత్వా చాఘారాంతం హునేత్తతః
ఆగ్నేర్దేవస్య సిద్ధ్యర్థం పంచసూక్తైర్యథాక్రమాత్
మూర్తిమంత్రేణ జుహుయాత్ షోడశాహుతయస్తథా.
ద్వాదశాక్షరమంత్రేణ చాష్టావింశతి సంఖ్యయా
సమిధాజ్యచరూన్ హుత్వా హోమశేషం సమాపయేత్
కల్యాణమంటప తదాశ్రిత్యా [1] వాదివాదేవం వివాహాగార ముత్తమం
ప్రవేశః. [2] ప్రవేశయిత్వాతం దేవం నగరోత్సవపూర్వకమ్. 94
పాణిగ్రహణవిధిః. విష్వక్సేనం ప్రపూజ్యాథ పుణ్యాహం వాచయేత్తతః
విజ్ఞాప్య పాణిగ్రహణ కర్మదేవాయభక్తితః. 95
పాణిగ్రహణోత్సవ [illegible] కదాచిన్నపరిత్యాజ్యం వర్షే వర్షేతు నిశ్చితం
[illegible] నిత్యోత్సవవిహీనేతు ప్రాయశ్చిత్తం విధీయతే. 96
అకృతారోపణం నామమహోత్సవం ప్రతివార్షికం
భక్తిశ్రద్ధాన్వితో దేవం పాణిగ్రహణ మాచరేత్. 97
పాణిగ్రహణసిద్ధ్యర్థం కర్మసర్వం సమాచరేత్
ప్రధానహోమాది కుండస్య చతురశ్రస్య సమీపే ప్రాఙ్ముఖంహరిమ్. 98
దేవీభ్యాం సహ దేవేశం నివేశ్య సుసమాహితః
ఇధ్మాధానాదిసంస్కారా నాఘారాంతం యథావిధి. 99
ప్రధానహోమం కుర్వీత ప్రవేశాఖ్య మతః పరమ్
లాజహోమంచ సంకుర్వీత తాంత్రికం హోమమేవచ.
సప్తావరణహోమాన్ కృత్వా వైకుంఠ పార్షదాన్
శ్రీసూక్తహోమంకుర్వీత తిథివారాధిదేవతాన్. 101

[illegible] 2. శ్రీస్వ పురమను జ్యేష

నక్షత్రాణామధిపతిం చ జయాదీంశ్చ బహూన్ క్రమాత్
ప్రణీతిమార్చనాంగం హి కృత్వా కర్మ యథావిధి. 104
యానే దేవం సమారోప్య నృత్తవాద్యపురస్సరం
1 గ్రామం ప్రదక్షిణీకృత్య దేవాగారం ప్రవేశయేత్
ఇతిసమ్యక్సమాఖ్యాతం పత్రిగ్రహణముత్సవం

వనవిహారోత్సవవిధిః

తథా వనవిహారాఖ్యముత్సవం తూచ్యతేఽధునా.
ద్వితీయదివసే దేవం నిత్యపూజావసానకే
శ్రియా వసుధయా సార్ధం వాహనేతు నివేశయేత్. 105
భద్రం కర్ణేతిమంత్రేణ సవర్ణప్రభయా సహ
పుష్పమాల్యైరలంకృత్య పూర్వవత్తూర్యమంగళైః 106
ఉద్యానవనమాసాద్య తన్మధ్యస్థితమంటపే
దేవీభ్యాం సహ దేవేశం భద్రపీఠే నివేశయేత్. 107
స్నాపయేద్గాలితాంభోభిః పంచవింశతిభిర్ఘటైః

♦ ♦ ♦

అలంకారాసనేఽభ్యర్చ్య శర్కరా ఫలపాయసమ్. 108
శీతలం తర్పణజలం ముద్గసూపం గుడాన్వితం
తాంబూలం చ నివేద్యాథ నీరాజనమథాచరేత్ 109
స్తోత్రైస్స్తుత్వాతు దేవేశం సాష్టాంగం ప్రణిపత్య చ
దేవస్య పాదయోర్దద్యాత్ పుష్పాంజలిమతః పరమ్ 110
దేవస్య పురతో నృత్తగీత వాద్యవిశారదైః
వాద్యం బహువిధం నాట్యం కర్తవ్యం చ ముహుర్ముహుః,

పాఠాంతరాణి.

1. ధామప్రదక్షిణం నీత్వా, ఆలయం తు సమావిశేత్

అధికపాఠాని.

♦ ♦ ♦ కుండే వా స్థండిలే వాపి హోమం కృత్వా యథోదితం.

వేదపాఠావసానేతు పూర్వవ స్మంగళై స్సహ
యానే దేవం సమారోప్య మందిరాంతం ప్రవేశయేత్.
ఏవం వనోత్సవం కృత్వా ప్లవోత్సవ మథాచరేత్
ప్లవోత్సవవిధిః. తృతీయే దివసే ప్రాప్తే దేవం దేవీ సమన్వితమ్. 113
శిబికాయాం సమారోప్య చాలంకృత్యవిభూషణైః
ప్రదక్షిణ క్రమేణైవ సరస్తీరం సమానయేత్. 114
తత్సరోవరమధ్యస్థ మంటపే సుమనోహరే
సింహాసనే సమారోప్య నైవేద్యాంతం సుపూజయేత్
దివ్యంప్లవం సమాదాయ ఫలకాభిర్దృఢీకృతం
అలంకృతం వితానాద్యైః పుష్పమాల్యోపశోభితం. 116
ధ్వజైశ్చపిఛధాకారై ర్దర్పణైశ్చామరై స్తథా
నారికేళస్య పూగస్య కదళ్యాః ఫలసంచయైః. 117
ఘంటాభిః కింకిణీభిశ్చ సర్వత స్సమలంకృతం
పుణ్యాహం వాచయిత్వాథ ప్లవంసంప్రోక్ష్య దేశికః. 118
తస్మిన్ ఖగేశమావాహ్య పూజయిత్వా యథావిధి
నైవేద్యం భక్తితో దత్వా సంప్రార్థ్య విహగేశ్వరం. 119
సరస్తోయంతు సంస్కృత్య దహనాప్యాయనాదిభిః
తస్మిన్ దుగ్ధాబ్ధిమావాహ్య ఇంద్రాదీన్ స్పరితోషయేత్.
కుండేవా స్థండిలేవాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య యథావిధి
ఆజ్యభాగాంతమంకృత్వా శేషమంత్రేణ దేశికః. 121
అష్టోత్తరసహస్రం వా శతమష్టోత్తరంతువా
చరుం పురుషసూక్తేన జుహుయాత్షోడశాహుతీః. 122
సంపాతాజ్యం సమాదాయ 1 సేచయిత్వా ప్లవం తతః

పాఠాంతరాణి.

1. సేచయే త్ప్లవమధ్యతః

తల్పే దేవదేవేశం సమ్యగారోపయేద్గురుః. 123
♦♦
అర్చకాదీక్షితాశ్చైవ తథైవ పరిచారకాః
దేవస్య పరితస్సర్వే తిష్ఠేయుర్భక్తిసంయుతాః. 124
దేవస్యాగ్రే ప్రదేశేస్మిన్ స్వస్తికాదికం చరేత్తు
మంటపం త్రిః పరిక్రమ్య తస్మిన్నారోపయేత్ప్రభుం.
దేవం తత్ర సమభ్యర్చ్య చార్ఘ్యాణాం పృథుకాదికం
నారికేళమపూపాద్యైః నివేద్య తదనంతరం. 126
యానే దేవం సమారోప్య పూర్వోక్తేనైవ వర్త్మనా
గ్రామం ప్రదక్షిణం కృత్వా మందిరం సంప్రవేశయేత్.
ఏవం ప్లవోత్సవం కృత్వా నిత్యపూజాం సమాచరేత్
డోలోత్సవవిధిః. చతుర్థదివసే కుర్యాత్ డోలోత్సవమనుత్తమం. 128
డోలాసంస్థాపనార్థాయ నిర్మితే మంటపే గురుః
సురమ్యం సమలంకృత్య విష్వక్సేనంతు పూజయేత్.
పుణ్యాహం వాచయిత్వాతు ప్రోక్షయేత్ డోలికాం తతః
డోలికాయామనంతంచ వేదాన్ రజ్జుషు పూజయేత్. 130
ఇంద్రాదిభ్యో బలిం దత్వా దేవం యానే నివేశ్యచ
శంఖభేరీనినాదైశ్చ డోలాయాం స్థాపయేద్గురుః. 131
♦♦
తత్ర దేవం సమభ్యర్చ్య చిత్రాన్నాని ఫలోదకం
నివేద్య పానకంచైవ తాంబూలంతు సమర్పయేత్. 132
తతో పురుషసూక్తాది పఠద్భిర్బ్రాహ్మణైస్సహ

అధికపాఠాని.

♦♦ భద్రం కర్ణేతిమంత్రేణ ధ్రువాద్యౌరితిమంత్రతః
♦♦ నృత్తగీతవినోదాని కారయేద్దేవసన్నిధౌ.

డోలారజ్జుం గృహీత్వాతు చాలయేత్తు శనైశ్శనైః.
తతస్తు దేవదేవేశం శిబికాయాం నివేశ్యచ
గ్రామం ప్రదక్షిణీకృత్య దేవాగారం సమావిశేత్. 134

పూరణోత్సవవిధిః. పంచమే దివసే ప్రాప్తే పూరణోత్సవమాచరేత్
సౌవర్ణం రాజతం వాథ తామ్రిజం పైత్ర జంతువా. 135
వైణజం వాథ కుర్వీత పూరణార్థంతు పంజరమ్
ప్రతిమానుగుణేనైవ పంజరం పరికల్పయేత్. 136
ఉత్సేధః ప్రతిమాయాశ్చ చతురంగుల ముచ్యతే
ప్రతిమాపరితః కార్యా వైపుల్యంతు దశాంగులమ్. 137
ఏకల్లతుణసంయుక్తం పంజరం ప్రోక్ష్యవారిణా
[1] ధాన్యాదిక్పతపీఠే తత్పంజరం సన్నివేశయేత్. 138
యోగపీఠం సమభ్యర్చ్య బింబమూర్తిం స్వమంత్రితః
దేశిక స్స్వయమాదాయ పంజరే [2] వినివేశయేత్. 139
భద్రం కర్ణేతిమంత్రేణ రక్షాబంధన మాచరేత్
తూర్యాదివేదఘోషేషుప్రవృత్తేషుహరిం స్మరన్. 140

పూరణద్రవ్యభేదేన ఫలభేద నిరూపణం. రత్నైశ్చ పూరణం కుర్యా త్సర్వదోష ప్రశాంతయే
రత్నపూరేణ యోభక్త్యా పూజయే త్ప్రతిమాంహరేః
సర్వక్రతుఫలం ప్రాప్య విష్ణుసాయుజ్యతాం వ్రజేత్
స్వర్ణాదిలోహపూరేణ యోభక్త్యాపూజయేద్ధరిమ్. 142
అగ్నిష్టోమఫలంప్రాప్య విష్ణులోకే మహీయతే
ఫలైశ్చపూరయే ద్యస్తుప్రతిమాం భక్తితో హరేః 143
అశ్వమేధఫలం ప్రాప్య మోదతే విష్ణుమందిరే

పాఠాంతరాణి.

1. ధాన్యరాశ్యాతు సంస్థాప్య పంజరం దేశికోత్తమః.
2. సన్నివేశయేత్.

ఘృతపూరేణ యోభక్త్యా పూరయేద్దేవ మవ్యయం.
చాతుర్మాస్యఫలం ప్రాప్య విష్ణులోకే మహీయతే
మధునాపూరయే ద్యస్తు భక్త్యా దేవం జనార్దనమ్. 1,5
సద్యః క్రతుఫలం ప్రాప్య విష్ణుసాయుజ్యమాప్నుయాత్
♦ ♦ ♦
ఇతి సమ్యక్సమాఖ్యాతం పూరణోత్సవ ముత్తమమ్.

జలద్రోణ్యవగాహనం.

జలద్రోణ్యుత్సవం వక్ష్యే యథావదవధారయ
జలద్రోణీంచ సౌవర్ణాం రాజితం వాథ తామ్రజామ్. 142
బింబమానానుసారేణ కారయేద్విభవం యథా
1 కర్పూరైః కుంకుమైః పుష్పైస్సుగంధద్రవ్యసంచయైః
సురభీకృతేనతోయేన జలద్రోణీం ప్రపూరయేత్
శోధనాది తతః కృత్వా గంగాద్యాస్తాశ్చ పూజయేత్.
తతోదేవం సమానీయ ప్రవృత్తే వేదపాఠకే
వాద్యఘోషే ప్రవృత్తేతు స్వస్తిసూక్తం జపన్గురుః
నిమజ్జయేత్తతో దేవం దేవీభ్యాం సహ దేశికః
స్నానార్ద్రవాససా దేవ మారోప్య శిబికాదిషు. 151
ఆపాదమస్తకం లింపేత్కుంకుమేన సుగంధినా
తతో గ్రామే పరిభ్రామ్య న యే దాస్థానమంటపమ్.

అధికపాఠాః.

♦ ♦ ♦ పూరణ ద్రవ్యభేదేన మంత్రభేదః ప్రవక్ష్యతే
సహిరత్నై నీతిరత్నైస్స్వర్ణాదీని హిరణ్యతః
ధాన్యాః ఫలేత్యాది చ ఫలైః ఘృతం తేజస్త్వంత్ర ముచ్చరన్
మధువాతేతి మధునా పూరణం కురుతాం గురుః.

పాఠాంతరాణి.

1 కుంకుమాగరుకర్పూరైస్సుగంధకుసుమైర్గురుః

ఉత్సవాంతోచితస్నానం కృత్వా 1 దేవస్య భక్తితః
ద్వాత్రింశదుపచారైస్తు పూజయిత్వా యథావిధి. 153
ఆలయే సంప్రవిశ్యైవ కుర్యాన్నిత్యార్చనం విభోః
ఏవముక్తప్రకారేణ షష్ఠిమాత్యుత్సవం చరేత్. 154

రథోత్సవవిధిః.

రథోత్సవం ప్రకుర్వీత సప్తమేఽహ్ని యథాక్రమమ్
ఛత్రధ్వజపతాకాద్యైః పుష్పదామైర్వితానకైః. 155
ముక్తాదామైశ్చ సౌవర్ణై ర్మంజీరాణాంగణైస్సహ
ఘంటాభిశ్చామరైశ్చైవ స్వర్ణకుంభైరలంకృతమ్.
బర్హిబర్హావతంసైశ్చ సంయుతం సుమనోహరమ్
నానాచిత్రైస్తు సంయుక్తం దీపమాలాదిభిర్యుతమ్. 157
రథం సంప్రోక్ష్య తోయేన 2 పంచగవ్యేన ప్రోక్షయేత్

రథాదిదేవతాపూజా

పాదాదిశిఖరాంతస్థాన్ తత్తద్దేవాన్ సమర్చయేత్ 158
సత్యం సుపర్ణం గరుడం తార్క్ష్యం చక్రేషు పూజయేత్
చక్రదండద్వయే మాయాం 3 విహగేంద్రం సమర్చయేత్
కేశవాదీన్ తలేభ్యర్చ్య ధర్మాదీన్పాదభాగకే
స్తంభేషు చాయుధాన్ పూజ్యస్తూపికాయాం సదా హరిం
శాలాసు వాసుదేవాదీన్ కూర్మాదీన్వేదికాసు వ
అనంతం శిఖరే చైవ పద్మనాభం తదూర్ధ్వకే. 161
చండాదిద్వారపాలాంశ్చ కుముదాదిగణాన్యజేత్
దిక్పాలాంశ్చ సమభ్యర్చ్య అష్టదిక్షు యథాక్రమమ్ 162
కోణేషు చ సమభ్యర్చ్య పురుషం సత్యమచ్యుతమ్
అనంతం చ తతో పూజ్య తురగేషు ఖగాధిపమ్. 163
అతలాదీని లోకాని చాంతరేషు తతో యజేత్

పాఠాంతరాణి—

1. దైశికసత్తమః. 2. పంచగవ్యైశ్చ [illegible]శికః; 3. ఘనంతం చ సమర్చయేత్

హేతిరాజం సమభ్యర్చ్యరథస్యాంత ర్బహిస్థలే. 164
విష్వక్సేనంతు సంపూజ్య 1 సారథ్యాం విగ్రహే గురుః
బలిదానం తతః కుర్యాత్ రథస్య పరితః క్రమాత్.

♦ ♦ ♦

తతో దేవం చ దేవీభ్యాం యానమారోప్య దేశికః
రథమధ్యే భగవన్నివేశనవిధిః. జయఘోషై ర్నృత్తగీత భేరీపటహనిస్వనైః.
శంఖతూర్యమృదంగాద్యై ర్వీణావేణురవై స్సహ
రథం ప్రదక్షిణీకృత్య శాకునం సూక్త ముచ్చరన్. 167
ధ్రువంత ఇతిమంత్రేణ దేవమారోపయే త్తతః
తత్ర దేవం సమభ్యర్చ్య నైవేద్యాంతం యథావిధి. 168
రథస్థభగవన్నివేదిత ప్రసాదేస్త్రీణాం సంతానప్రాప్తిః నైవేద్యాన్నం తతో దద్యాత్ స్త్రీణాంసంతానసిద్ధయే
తద్రథం భ్రామయే ద్గ్రామే సుకరం తు యథాభవేత్
రథస్థం దేవదేవేశం దృష్ట్వాపాపైః ప్రముచ్యతే
రథస్థభగవద్దర్శనే పూజనేచవిశేషః. లోకోయం నిశ్చయం చైతత్ జాతవ్యం కమలాసన.
యస్తుగత్వారథస్థంమాం తృప్యతే భక్తి భావతః
ధనాశ్వనగరగ్రామ గజపుష్పఫలాదికైః. 171
ఉపాహారైరనేకైశ్చ బహుమానపురస్సరమ్
సోస్తుభుక్త్వాఖిలాన్భోగానంతే మత్సామ్యమాప్నుయాత్
తతో దేవం రథాద్యానే స్థాపయిత్వా యథాపురమ్
2 ప్రదక్షిణ క్రమేణైవ చాల తఃప్రవేశయేత్. 173
ఏవం రథోత్సవం ప్రోక్త వదేవస్యశార్ఙ్గిణః

పాఠాంతరాణి—

1. రథసారథివిగ్రహే. 2. ధామప్రదక్షిణేనైవ.

అధికపాఠాణి.

♦ ♦ ♦ తిలలాజాక్షతయుత చరుణా బలి మాచరేత్,

మృగయోత్సవవిధిః అథవక్ష్యే విశేషేణ మృగయోత్సవ ముత్తమమ్. 174
భగవత్ప్రీతిజనకం సర్వారిష్టవినాశకం
మృగయోత్సవయాత్రాయ చాష్టమే దివసేవిభుమ్. 175
యాత్రోపకరణై స్సార్ధ మలంకృత్యవిశేషతః
అశ్వరత్నే సమారోప్య నానాలంకారశోభితే. 176
మహతాజనసంఘేన గమయే ద్విపినం మహత్
తత్రాభ్యర్చ్యవిశేషేణ మృగయాంకారయే త్తతః. 177
మృగబంధన ధనుః పూజాది. సేనాంవిన్యస్యపరితః మధ్యే క్రూరమృగస్థితిం
తథాకృత్వా భటా స్తత్ర మృగా న్నధ్యావహాశేః పురః.
దర్శయేయుర్మృగాంస్తాం స్తాన్ సూచయేయుః క్రమాద్బహిః
హతానాం క్రూరజంతూనాం భవేత్పుణ్య మనంతకం.
దేవస్య తు పురోభాగే ధనుర్బాణౌ ప్రపూజయేత్
చతుర్దిక్షు చతుర్బాణా నూర్ధ్వేచైకంవిసర్జయేత్. 180
తతో దేవం తు సంపూజ్య యథావిభవవిస్తరమ్
గ్రామప్రదక్షిణేనైవ చాలయం సంప్రవేశయేత్. 181
అవబృథోత్సవవిధిః తస్యామపరరాత్రౌతు తీర్థబింబాధివాసనమ్
[1] బింబస్య దక్షిణకరే కౌతుకం బంధయే ద్గురుః. 182
ధాన్యరాశ్యౌతు విన్యస్య యథావిధి సమర్చయేత్
నిశాచూర్ణ ఘట్టనాదయః. దేవస్య తు పురోభాగే ధాన్యరాశా వులూఖలం.
స్థాపయిత్వా తతోలక్ష్మీం ధ్యాయే చ్ఛ్రీసూక్తవర్త్మనా
తౌళిత్వం మూలమంత్రేణ మంత్రితం ముసలంగురుః.
మూర్తిపైశ్చ సమాదాయ నిశాచూర్ణంతు ఘట్టయేత్
చతుర్భి ర్వైష్ణవై శ్చాపి వైష్ణవీభిస్తు వాయథా.
ఘట్టయేచ్చ నిశాచూర్ణం తథాసూక్ష్మతరం భవేత్

1 [illegible] దక్షిణేకరే.

కుంభే నిక్షిప్య తచ్చూర్ణం వేష్టయే న్నవవాససా.
తత్కుంభం తండులేపీఠే స్థాపయే న్మూలవిద్యయా
గంధైరభ్యర్చ్య తచ్చూర్ణై [1] శ్శ్రీసూక్తేనాభిషేచయే
వాహనే దేవ మారోప్య తీర్థబింబపురస్సరమ్
నద్యాదిపుణ్యతీర్థం వా సరస్సంగమథాపి వా.
పౌర్ణమాస్యాం, ద పౌర్ణమాస్యాం చ దర్శే చ స్థితం చేద్యోజనాంతరం
ర్శేచ కర్తవ్యవిశేషః సముద్రతీర మథవా నీత్వా తత్రస్థ మంటపే.
(సముద్రస్నానం.) ప్రపాయాం భద్రపీఠే వా ప్రాఙ్ముఖో వాప్యుదఙ్ముఖః
వాహనాద్వ్యవరోప్యాథ దేవం తత్ర నివేశయేత్.
అగ్రతః కలశాన్ పంచవింశతి ర్దశసప్త వా
అవబృథస్నపనవిధిః నవ వా పంచ వా । న్యస్య కలశై రభిషేచయే
చక్రస్నానవిధిః తీర్థేషు తేషు గంగాద్యా శ్చావాహ్యావిధివత్తతః
చక్రబింబం సమాదాయ దేశికేంద్ర స్సమాహితః.
తీర్థేనిమజ్జయే త్తత్ర త్రివారంతు యథావిధి
అబ్లింగ పవమానాది సూక్తోచ్చారణపూర్వకమ్. 98
చక్రేణ సహస్నాతా తత్కాలే సహ దేవేన నిమజ్జంతి చ యే నరాః
నాంఫలవిశేషకథనం తే నిర్ధూయా శుభం సర్వం మహాపాతకసంచయం.
ధ్రువం యాంతి మదుప్రాప్యం స్థానమాచంద్రతారకం
తతో దేవం సమానీయ మంటపే వినివేశ్య చ.
అర్ఘ్యాద్యైః పూజయే త్తత్ర పౌరుషేణైవ సూక్తతః
నివేద్యాన్నాదికం తత్ర భోజయే ద్బ్రాహ్మణాం స్తతః
యానే దేవం సమారోప్య ప్రాపయే ద్దాలయాంతరమ్
తద్రాత్రౌ పూజయే ద్దేవం పుష్పయాగాఖ్యమండలే.
మహోత్సవే అపి మహోత్సవే పవిత్రేషు దేశికేంద్రే ష్టవర్త్మనా

1. స్థాప్య తైర్దేవమభిషేచయేత్

ర్యోస్వేచ్ఛయా ఊహాపోహావిధానేన కర్తవ్యం సునోహరమ్.
త్వాదికం కార్యం. నవాహోత్సవమధ్యేపి దేశికస్తు యథోచితం
మహాదాశీర్వాద, ఆ మహాదాశీర్వచాఖ్యంచ ఆస్థానోత్సవనామకః.
స్థానాద్యమక్తోత్సవ పుష్పదామవిలాసంచ యథావిభవవిస్తరమ్
విషయః కవాటబంధనం దేవదేవీసంభాషణం తథా.

కవాటబంధనం దేవదేవీసంభాషణం తథా.

అన్యాన్యనేకచిత్రాణి వినోదాని చ కల్పయేత్.

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రేమహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
బ్రహ్మోత్సవవిధాన్నామ చతుస్త్రింశోధ్యాయః

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ఓం.

శ్రీమత్పాంచరాత్ర దివ్యాగమే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం.

పంచవింశోఽధ్యాయః

పుష్పయాగవిధిః

పుష్పయాగవిధిః శ్రీబ్రహ్మా —

వణార్థం బ్రహ్మ ప్రశ్నః

దేవ దేవ జగన్నాథ సృష్టిస్థిత్యంతకారక
1 భక్తాభీష్టప్రదానార్థం హ్యుత్సవోక్తస్త్వయా పురా.
తదుత్సవే పర్యటనే చాస్పృశ్యస్పర్శనే పివా
యత్కించిద్దోషశాంత్యర్థం సంభవేచ్చేన్మహోత్సవే. 2
తత్తద్దోషప్రశాంత్యర్థం తస్య నిష్కృతి సిద్ధయే
ఉపాయః కిం దేవదేవ తద్వదస్య జగత్ప్రభో. 3

భగవత్ప్రతివచనం శ్రీభగవాన్ —

శ్రీపుష్పయాగవిధిః శృణు వత్స ప్రవక్ష్యామి పుష్పయాగాఖ్య ముత్సవమ్
కర్తవ్యం మహసఃప్రీత్యై 2 సర్వదోషాన్ దహేత్సువః.
తస్మాత్సమాహితో భూత్వా సమాప్తదివసే నిశి

పాఠాంతరాణి.

1. భక్తాభీష్టప్రసిద్ధ్యర్థ ముత్సవక్రమమీరితం
తదుత్సవే ప్రవర్తేతు చాస్పృశ్యస్పర్శనే సతి
తద్దోషపరిహారార్థం కర్తవ్యం కిం జగత్ప్రభో
తత్సర్వం విస్తరేణైవ వక్తవ్యం వదతాం వర.
2. సర్వదోషాపహారకం.

తత్ప్రదేశ్యగ్నిశివాథ పుష్పయాగం సమాచరేత్. 5
ఆస్థానమంటపే వాపి యాగమంటపమధ్యతః
తలోచ్ఛ్రేధాం ద్వితాలేన విస్తారాయామ సంమితాం. 6
మృదా వేదిం ప్రకల్ప్యాథ తస్యాం దేవం నివేశయేత్
తత్పురోభూతలేప్యేవ ద్విహస్తాయామవిస్తృతామ్. 7
తాలమానోన్నతాం వేదీం దర్పణోదరవత్సమామ్
తద్దక్షిణే పంచవర్ణ చూర్ణాని కుసుమానిచ. 8

పుష్పయాగ మండలరచనా క్రమః

ప్రోక్ష్య నిక్షిప్య తద్వేద్యాం మండలం రచయేద్గురుః
ప్రథమం శ్యామచూర్ణేన కర్ణికాం కారయేత్తతః. 9
తదూర్ధ్వే పీతచూర్ణేన వృత్తం కృత్వా తథాపరమ్.
ఇంద్రాదిదిగ్విభాగేన చతుర్దిక్షు చతుర్దళమ్. 10
శ్వేతం రక్తం తథాపీతం శ్యామంచూర్ణైస్తుపూరయేత్
దళాంతరేఖాతన్మధ్యే శ్వేతపీతద్వయం తతః. 11
తదూర్ధ్వే శ్వేతవర్ణేన చూర్ణేన భ్రమణం చరేత్
తతోష్టదళమాలిఖ్య దిక్షు పర్ణంతు పూర్వవత్. 12
ఈశాన్యాం దిశిపీతం చ శ్యామం శ్వేతం చ కర్తకమ్
దళాంతరేఖాతన్మధ్యే రక్తధూమ్రమపిపూరణమ్. 13
రక్తచూర్ణేన సంవేష్ట్య తదూర్ధ్వేష్టదళం లిఖేత్
పీతవర్ణేన సంపూర్య దళాంతే కృష్ణవర్ణకమ్. 14
దళమధ్యే శ్వేతవర్ణ చూర్ణేన ప్రవిభాజయేత్
కృత్వానేమిం ధూమ్రవర్ణచూర్ణేన పరితో లిఖేత్. 15
తదూర్ధ్వే ద్వాదశదళం 1 పంచవర్ణైర్వ్యమిశ్రితైః
సంపూర్య దళరేఖాంతే శ్వేతరక్త దళాన్వితైః. 16

పాఠాంతరాణి.

1. పంచవర్ణవిమిశ్రితైః

మిశ్రితేనైవ చూర్ణేన పీతం స్యాద్దళమధ్యకే
పరితశ్శ్యామచూర్ణేన వృత్తం కృత్వా మనోహరమ్. 17
తత్సమంతాత్ శ్వేతరక్త కృష్ణచూర్ణత్రయం న్యసేత్
ద్వారైశ్చతుర్భిస్సంయోజ్య దేవానావాహయేత్క్రమాత్
మండలే దేవతావాహనక్రమః
ప్రథమం కర్ణికామధ్యే దేవదేవం సనాతనమ్
2 మయూరకంఠవచ్ఛ్యామం పీతకౌశేయవాససమ్. 18
శ్రీవత్సవనమాలాఢ్యై 3 శ్చక్రాద్యైశ్చ సమన్వితమ్
ద్వాదశాక్షరమంత్రేణ ప్రతిపాద్యం 4 మనోహరమ్.
పరాత్పరం వాసుదేవ మభీష్టఫలదం యజేత్
తతో దళచతుష్కే తు చేంద్రాదిక్రమయోగతః 21
శుద్ధస్ఫటికసంకాశం వాసుదేవం సమర్చయేత్
జాజ్వల్యమానవపుషం రక్తవర్ణం మహాజనమ్. 22
సంకర్షణం ద్వితీయే తు తృతీయే కనకప్రభమ్
జ్ఞానాదిగుణసామాన్యం ప్రద్యుమ్నం పీతవర్ణకమ్. 23
వ్యూహాంతర్వర్తినం శ్యామవర్ణం దేవం మహాప్రభమ్
అనిరుద్ధం సమభ్యర్చ్య ఏవం దళచతుష్టయే. 24
అష్టాక్షరం త్వష్టదళే తారకార్ణం తు షడ్దళే
తదూర్ధ్వం ద్వాదశదళే ద్వాదశార్ణం తు సం లిఖేత్. 25
కర్ణికావృత్తమారభ్య వృత్తరేఖాసు పంచసు
పృథివ్యాదీని భూతాని 5 సమావాహ్య తతోర్చయేత్

పాఠాంతరాణి.

2. శ్యామకోమలశరీరం
3. శ్శంఖచక్రాదిభిర్యుతం
4. జగత్ప్రభుం
5 పంచచావాహ్య పూజయేత్

తద్దళాగ్రస్థరేఖాసు చతురావరణేష్వపి
సాత్వికీం రాజసీం చైవ తామసీం త్రిగుణాత్మికాః. 27
తద్దళాంతేషు భాగేషు ఋగాదీంశ్చ యథాక్రమమ్
తదూర్ధ్వావరణేచైవ బ్రహ్మాదీనర్చయేత్క్రమాత్.
బ్రహ్మవిష్ణుమహేశానాం రక్తపాండురమేచకైః
వర్ణైర్గుణానుసారేణ చావాహ్యావరణత్రయే. 29
ప్రథమావరణద్వార చతుష్కే ష్కే పాలికాః న్యసేత్
ద్వితీయావరణద్వార చతుష్కేపిచాష్టమంగళాః. 30
తృతీయావరణద్వార చతుష్కేపి కుముదాస్తథా
ఆవాహ్యగంధపుష్పాద్యైరర్చయేచ్చ పృథక్పృథక్.
మండలాంతస్థదేవానాం తత్తద్వర్ణానురూపతః
సుగంధకుసుమైశ్చైవ పూజయేచ్ఛాస్త్రవర్త్మనా. 32
తన్మండలేచోత్సవార్చాం[7] ధ్యాత్వాభ్యర్చ్య యథాక్రమం
పుష్పయాగేద్వాద శ్రీవైష్ణవ మహాయాగనామానం యాగముత్తమమ్. 33
శారాధనవిధిః ఉపచారైష్షోడశభిర్ద్వాదశావర్తిసంమితైః
యజేచ్చైవం నిశాయాం తు వేదవాద్యపురస్సరమ్. 34
పాయసాదీని చాన్నాని ఫలానామ్రాదికానిచ
భక్ష్యాణి ఘృతపక్వాని నివేద్యబహువిస్తరమ్. 35
పానీయాచమనం దత్వా కర్పూరయుతముత్తమమ్
తాంబూలంభక్తితోదద్యాత్ పాదౌపుష్పాంజలింక్షిపేత్
దేవం యానే సమారోప్య దేవ్యౌశయనమంటపే
సర్వాలంగార సంయుక్తే ముక్తాజాలవిరాజితే. 37
మణికాంచన దీపైశ్చ సర్వత్ర సమలంకృతే

---

6. మండలస్థితదేవానాం.

7 స్థాప్యాభ్యర్చ్యయథావిధి

కస్తూర్యగురుధూపైశ్చ ధూపితేషు మనోహరే. 38
శయ్యాసనోపకరణై స్సర్వైర్వస్తుభి రన్వితే
పుష్పశయ్యాసమాయుక్తే సువితానేషు తోరణే. 39
సంస్థాప్యాభ్యర్చ్య యత్నేన దేవం యానేన దేశికః
సప్తప్రదక్షిణాని దేవాగారం పరిక్రమ్య సప్తధా త్వరితేన చ. 40

♦ ♦ ♦

యానాద్దేవం మండపస్య మధ్యభాగే మనోహరే
లక్ష్మీసంవాదోత్సవః భద్రపీఠే ప్రవేశ్యాథ దేవ్యోరభిముఖం యథా. 41
లక్ష్మీసంవాదనామాన ముత్సవం 1 పరికల్పయేత్
కవాటబంధనహిత ముత్సవం నటనం చరేత్. 42
లక్ష్మీకటాక్షైరత్యంత మనుగృహ్ణంతమచ్యుతమ్
తతః ప్రవేశయేద్దేవం దేవ్యోర్మధ్యే జగత్ప్రభుమ్. 43
దర్పణదర్శనం సంస్థాప్య దర్పణే చైక కాలే దేవం రమాసఖమ్
దేవీభ్యాం సహ పశ్యంతి జనాస్త్వత్యంత హర్షితాః 44
తేషాం పాపాని నశ్యంతి సిద్ధ్యంతే సర్వసంపదః
పాయసాన్నం నివేద్యాథ క్షీరం శర్కరయాయుతమ్.
కర్పూరేణ లవంగేన యుక్తం తాంబూల ముత్తమమ్
నీరాజనం సమర్ప్యాథ పుష్పాంజలి సమర్పణమ్. 46
ప్రణమ్య దండవద్భూమౌ భక్తియుక్తేన చేతసా
శయ్యోపచారవిహితా నుపచారా న్సమాచరేత్.

అధికపాఠాని.

♦ ♦ ♦

యద్వా ద్వాదశవారం వా నీత్వా ధామదక్షిణం
యేకైకవాద్యఘోషేణ ప్రతివారం ప్రదక్షిణైః

పాఠాంతరాణి.

1. సమ్యగాచరేత్.

సర్వదుఃఖవినిర్ముక్తాభవంతి సుఖినోనరాః

♦ ♦ ♦

ఇత్యేవం పుష్పయాగాఖ్య ముత్సవం కమలాసన. 66

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
పుష్పయాగవిధిర్నామ పంచవింశోऽధ్యాయః

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన మాసేః కల్యాణమధ్యతః
నకదాపి చ కర్తవ్య మన్యముత్సవ మాదరాత్

ఓం.

శ్రీమత్పాంచరాత్ర దివ్యాగమే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం.

షడ్వింశోऽధ్యాయః

పవిత్రోత్సవవిధిః

పవిత్రోత్సవవిధాన బ్రహ్మా —

శ్రావణే బ్రహ్మప్రశ్నః భగవన్పుండరీకాక్ష పవిత్రారోపణోత్సవమ్
కదా కార్యం పవిత్రాణాం లక్షణం వద మేఽనఘ. 1

♦ ♦ ♦

భగవత్ప్రతివచనం శ్రీభగవాన్ —

పవిత్రోత్సవకాల నిర్ణయః
శృణుష్వ పరమం గుహ్యం పవిత్రారోపణోత్సవమ్
శ్రావణే వాథ కార్తిక్యాం మాసే చాశ్వయుజే తథా. 2
మాసి భాద్రపదే వాపి పవిత్రారోపణం స్మృతం
ద్వాదశ్యాం వా దశమ్యాం వా పౌర్ణమాస్యాం యథావిధిః.
ద్వితీయాయాం త్రయోదశ్యాం పంచమ్యాం వా శుభే తిథౌ
శుక్లపక్షే శుభే లగ్నే సునక్షత్రే సుశోభనే.
పవిత్రారోపణం కార్యం మంగళాంకుర పూర్వకమ్

పవిత్రోత్సవక్రమః
పాలికా ఘటికాశ్చైవ శరావం తు త్రిభేదతః. 5
ప్రత్యేకం ద్వాదశం గ్రాహ్యం మంగళాంకురకర్మణి

అధిక పాఠాని.

♦ ♦ ♦ కిమర్థముత్సవం ప్రోక్తం విధానం కిం జగద్విభో
తత్సర్వం విస్తరేణైవ బ్రూహి మే పురుషర్షభ

అంకురారోపణం కృత్వా యథావిధి తతఃపరమ్. 6

పవిత్రమంటప లక్షణం
మంటపం కారయేత్పూర్వం ప్రాసాదస్యాగ్రతశ్శుభం
త్రయోదశకరం సమ్యక్ నవహస్తాచ వేదికా. 7
ఏకహస్తోచ్ఛ్రయం మధ్యే కృత్వాలంకారభూషితం
ద్వారతోరణసంయుక్తం పతాకధ్వజశోభితం. 8
వితానాదిభిరాకర్ణం దర్పణాదిభిరన్వితం
ఆర్ద్రశాఖాసమాయుక్తం ఫలగుచ్ఛైస్సమన్వితం. 9
క్రముకాదిఫలైశ్చైవ నారికేళఫలైస్సహ
నారంగలికుచైశ్చైవ శోభయేన్మంటపం తతః. 10
నవమ్యామేవ సంగృహ్య యాగద్రవ్యాణి [1] సర్వశః

పవిత్రనిర్మాణవిధిః సూత్రభేదాని
ప్రథమం గర్భసూత్రం తు పట్టసూత్రమతఃపరం. 11
క్షౌమసూత్రం తృతీయం తు పద్మసూత్రం చతుర్థకం
కార్పాసం సూత్రమథవా కన్యాభిః కృతసూత్రకం. 12
మలినం నీలసూత్రం చ ప్రయత్నేన విసర్జయేత్
బ్రాహ్మణీభిః కృతం సూత్రం త్రిగుణీకృత్య తంతుభిః.
[2] పవిత్రం తేన కుర్వీత కనిష్ఠోత్తమమధ్యమం

పవిత్రభేదః
వనమాలాపవిత్రం తు పవిత్రం చాధివాసకం. 14
పరివారపవిత్రాణి పవిత్రం దీక్షితస్యతు
♦♦♦

ఉత్తమాదిభేదాని
మూర్ధాదినాభిపర్యంతం పవిత్రం తు కనిష్ఠకం. 15

పాఠాంతరాణి—

1. దేశికః

2. పవిత్రాణి ప్రకుర్వీత.

అధికపాఠాని.

ఏవమాది విభేదైస్తు పవిత్రాణి చ కారయేత్.

ఊరుమాత్రం తదారభ్య పవిత్రం మధ్యమం స్మృతం
ఉత్తమంజానుమాత్రంతు పవిత్రాణాం ప్రమాణకం.

వనమాలాదిపవిత్ర ప్రమాణాని

వనమాలాంపవిత్రంతు ప్రతిమాయామ సంమితం
కనిష్ఠికపవిత్రం తు పవిత్రమధివాసకం. 17
పవిత్రం దీక్షితస్యైవ నాభిమాత్రం ప్రచక్షతే
ఉపలిప్తేతు చౌదేశే దర్భానాస్తీర్య భూతలే. 18
ఆసనే ప్రాఙ్ముఖో విద్వాన్ శిష్యైస్సర్వైస్సహాత్మవాన్
గాయత్రీం చ జపేదాదౌ సూత్రశం కూన్ పరీక్షయేత్
దేవానురూపకం కుర్యాత్ పవిత్రం తు ప్రమాణతః

సూత్రసంఖ్యానిర్ణయవిధిః

కనిష్ఠంతం తు విజ్ఞేయ మష్టావింశతి తంతుభిః 20
చతుపంచాశతుజ్ఞేయం తంతూనాం మధ్యమం పరం
ఉత్తమం చైవ తంతూనాం అష్టోత్తరశతం భవేత్. 21
అష్టోత్తరసహస్రంతు తంతూనాం పరిసంఖ్యయా
వనమాలాఖ్యయా జ్ఞేయా త్వాసా ముక్తిదాయినీ. 22
సప్తవింశతికం జ్ఞేయం తంతూనా మధివాసకే
వనమాలా విశేషేణ చోత్తమాధమ మధ్యమం. 23
తదర్థం సార్థమేవంచ తంతూనాం పరిసంఖ్యయా
తంతూనాం ద్వాదశం జ్ఞేయం పరివారపవిత్రకం. 25
సప్తవింశతి తంతూనా మాచారస్య పవిత్రికం
పంచవింశతి తంతూనాం ఘంటాయా శ్చ పవిత్రకం.
అష్టావింశతి తంతూనాం కుండస్య చపవిత్రకం
చతుశ్శతంతు తంతూనాం ప్రాసాదస్య పవిత్రకమ్. 26
చతుర్వింశతి తంతూనాం ధూపదండపవిత్రికం
పంచత్రింశతి తంతూనాం దీపదండ పవిత్రికం. 27
అష్టావింశతి తంతూనాం ఆలయస్య పవిత్రికం

ఏకోనవింశ త్తంతూనాం గోపురస్య పవిత్రకం. 28
నవత్రింశ చ్చ తంతూనాం బలపీఠపవిత్రకం
ఉపపీఠపవిత్రం తు పంచవింశతి తంతుభిః. 29
సూత్రంతు త్రిగుణం కృత్వా ప్రాకారస్య పవిత్రకం
పవిత్రగ్రంధిసంఖ్యా ఏవం కృత్వా పవిత్రాణి [1] పునర్గ్రంధీంశ్చ బంధయేత్
అంగుష్ఠ మాత్రమానంతు గ్రంధితానాం యథాతథం
కనిష్ఠాంగుళిమానం వా మధ్యమాంగుళి మానతః, 31
వనమాలా పవిత్రేతు శతమష్టోత్తరం శుభం
అధివాస పవిత్రేషు గ్రంధయోద్వాదశస్మృతాః. 32
గ్రంధయశ్చాష్ట విజ్ఞేయా పరివార పవిత్రకే
గ్రంధయో ద్వాదశప్రోక్తాం క్షేమాయుశ్చవి వర్ధనం.
అన్యేషు చ పవిత్రేషు యథాసంభవ మాచరేత్
కుంకుమోశీరకర్పూర చందనాది విలేపయేత్. 34
ప్రథమేహని రాత్రౌ పవిత్రాణి వినిర్మాయ శాస్త్రోక్త విధినా తతః
సాయంకాలేతు సంప్రాప్తే ఋత్విగ్భిస్సహ దేశికః. 35
యజమానేన సహితో సంవిశే ద్భగవద్గృహం
భగవత్ప్రార్థనా తత్రదేవం సమభ్యర్చ్య దండవత్ప్రణమేచ్చవై. 36
ఉద్ధాయ ప్రాంజలిర్భూత్వా గాథామేనా ముదీరయేత్
సంవత్సరోపచారేషు యత్కించిల్లోపసంభవే. 37
తద్దోషశమనార్థాయ భవత్ప్రీత్యై కరోమ్యహం
పవిత్రారోపణం దేవ తస్మాదనుగ్రహాణమాం. 38

పాఠాంతరాణి—

1. తతోగ్రంధీశ్చ.

పవిత్రాధివాసః ఇతి విజ్ఞాప్య దేవేశం విష్వక్సేనం తు పూజయేత్
పుణ్యాహవాచనం కృత్వా పవిత్రాణిచ ప్రోక్షయేత్
రాత్రౌ ప్రతిసరంబద్ధ్వా దర్భాణాం వంస్తరేస్వపేత్
ద్వితీయదివసే ప్రాతరుత్థాయని యతో దంతధావనపూర్వకం. 40
స్నానం సంధ్యాదికం కృత్వా జప్త్వామంత్రం యథావిధి
భగవంతం సమభ్యర్చ్య కలశైస్స్నపనం చరేత్. 41
మహాహవిర్నివేద్యాథ వైష్ణవాన్ భోజయేత్తతః
రాత్రౌతు నిత్యపూజాంతే చక్రాబ్జం వర్తయేద్గురుః. 42
పూర్వోక్తేన క్రమేణైవ మండలే దేవతాన్ యజేత్
ఉపోష్య దేశికేంద్రస్తు తూర్యఘోషే ప్రవర్తితే. 43
పాత్రస్థాని పవిత్రాణి 1 ధాన్యరాశ్యౌ వినిక్షిపేత్
గంధాదిభిస్సమభ్యర్చ్య పుష్పాణి వికిరేత్తతః. 44
వస్త్రేణాచ్ఛాద్య పాత్రాణి మంత్రేణాస్త్రేణపూజయేత్
♦ ♦ ♦
శాలాయాశ్చ చతుర్దిక్షు 2బలిమన్నేన కారయేత్. 45
పవిత్రాధివాస చతుస్థానార్చనం కృత్వా హోమం కుర్యాద్యథావిధి

పాఠాంతరాణి.

1. ధాన్యరాశిషు విన్యసేత్.
2. బలిందత్వా యథాక్రమం.

అధికపాఠాని.

♦ ♦ ♦

అధివాసపవిత్రేషు దేవం నారాయణం యజేత్
గాయత్ర్యా విష్ణుమంత్రైశ్చ చాభిమంత్ర్య తతః పరం.
దీక్షితానాం పవిత్రేషు హేతిరాజం ప్రపూజయేత్
చక్రరాజస్య గాయత్ర్యా చాభిమంత్రణమాచరన్
పరివారపవిత్రేషు సమావాహ్యాఖిలేశ్వరం
తన్మంత్రేణ చ గాయత్ర్యా దేశికేంద్రోభిమంత్రయేత్

హోమః

అధివాసపవిత్రాణి గృహీత్వా దేశికస్స్వయం. 46
కుంభేచ కరకే కుండే మండలే చ యథాక్రమం
తద్విష్ణోరితి మంత్రేణ న్యసనీయాని పద్మజ. 47

తృతీయదివసే పవిత్రారోపణం

తతః ప్రభాతే దేవేశం చక్రాబ్జే స్థాప్య పూజయేత్
అర్ఘ్యాది ధూపదీపాంతం నైవేద్యం తు చతుర్విధం. 48
హోమంతుపూర్వవత్కృత్వా హోమశేషం సమాపయేత్
తతో ధ్రువాది బింబానాం కర్మార్చానాం యథాక్రమం
విష్వక్సేనాది భక్తానాం చండాదీనాం తథైవచ
దుర్గాక్షేత్రేంద్ర దేవానాం 1 గరుడస్యచ భక్తితః. 50
ఘంటార్ఘ్యస్రుక్స్రువాదీనాం పాత్రాణాం ధూపదీపయోః
కుంభానాం తోరణానాం చ బలిపీఠాంతమేవహి. 51
ఏవం పవిత్రాణ్యారోప్య తూర్యఘోషే ప్రవర్తితే. 52
భక్తానాం ధారణార్థాయ కల్పితాని యథాతథం
పవిత్రారోపణం కార్యం విమానగోపురేషుచ
పవిత్రాణి సమాదాయ న్యస్య దేవస్య పాదయోః 53
యజమానాయ దాతవ్యం ధారయన్ దేశికః పురా
ఋత్విజాం బ్రాహ్మణాదీనాం భక్తానాంచైవదాపయేత్.

పవిత్రధారణ భేదః

బ్రాహ్మణాః క్షత్రియాశ్చైవ ధారయేయుశ్చ హారవత్
యజ్ఞోపవీతవద్ధార్యం వైశ్యైర్వ్యష్ణపలక్షణైః 55

♦ ♦ ♦

తతో దేవస్య పార్శ్వేతు స్థిత్వేదం ప్రార్థయేద్గురుః

పాఠాంతరాణి.

1. ఖగేశస్య తథైవచ.

అధికపాఠాని.

♦ ♦ ♦ యోభక్త్యాధరతేచేదం పవిత్రం శ్రద్ధయాన్వితః
తస్యతత్సం వత్సరకృతకర్మలోపో వినశ్యతి.
దదంతి సర్వకర్మాణి తస్యపూర్ణం మహాఫలం.

భగవత్ప్రార్థనా భగవన్ పుండరీకాక్ష భక్తాభీష్టప్రదాయక
సంవత్సరస్య మధ్యే తు జ్ఞానతోఽజ్ఞానతోఽపి వా
మయా చ మదనుజ్ఞాతై స్తథాన్యైః పరిచారకైః. 57
పూజాలోపాదికం యచ్చ కృతం తద్దోషశాంతయే
కర్మసంపూరణార్థాయ పవిత్రారోపణం మయా. 58
కృతం తదనుగృహ్ణీష్వ 1 మదనుగ్రహకామ్యయా
అస్వతంత్రశ్చ కించిజ్ఞః కించిత్కర్తు మశక్తవాన్. 59
తస్మాత్త్వత్పాదవిన్యస్త భారోఽహం ప్రేరితస్త్వయాం
సర్వం కరోమి దేవేశ రక్ష మాం శరణాగతం. 60
ఇతి సంప్రార్థ్య దేవేశం యానమారోప్య దేశికః
పవిత్రధారకైర్భక్తైర్విశేషోత్సవ మాచరేత్. 61
ఉత్సవాంతోచితస్నానం మందిరే కారయే త్తతః
♦ ♦ ♦
ఆచార్యో దేవమభ్యర్చ్య ప్రవిశేద్యాగమంటపం. 62
తత్ర మండలమధ్యస్థం కుండస్థం కుంభగం తథా

పాఠాంతరం.

1. భక్తానుగ్రహకామ్యయా.

అధికపాఠాని.

♦ ♦ ♦ (పవిత్రధారణఫలః)

నైవేద్యాంతం సమభ్యర్చ్య దేవాగారే నివేశయేత్
నవాహం సప్తపంచాహం త్ర్యహమేకాహమేవ వా.
యామం వాప్యర్ధయామం వా ముహూర్తమథవా గురుః
దేవదేవం సమభ్యర్చ్య సవిశేషం యథాతథా.
ఉత్సవాంతే తు దివసే సాయంకాలే తు దేశికః
యానమారోప్య దేవేశం గ్రామం నీత్వా ప్రదక్షిణం.
నృత్తవాదిత్రనిర్ఘోషై రాలయం తు సమావిశేత్.
బ్రాహ్మణాన్ భోజయిత్వా తు యథావిభవవిస్తరం

పవిత్రావరోహణం దేవస్యోద్యాస్య విధివన్నిత్య పూజాం సమాచరేత్. 63
ఏకవింశద్దినేవాపి చతుర్దశ దినేపివా
సప్తమే దివసేవాపి త్రిరాత్రే వావరోహణం. 64
పవిత్రాణి సర్వాణి తత్సనితానిని సంధావా నాచార్యాయ ప్రదాపయేత్
న్యపి ఆచార్య కృత్స్నదానం హరేః ప్రీత్యై భవిష్యతిససంశయః. 65
యెవదద్యాత్ అన్యథా వినియుక్తే 1 శ్చే ద్రారారాష్ట్రం వినశ్యతి
ఆచార్యదక్షిణాది తత్కాలే యజమానస్తు ఆచార్యం తోషయేద్ధనైః.
ఇతి సమ్యక్సమాఖ్యాతం పవిత్రారోపణం 1 పరం.

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
పవిత్రారోపణవిధిర్నామద్విపంశోధ్యాయః
శ్రీ శ్రీ శ్రీ

పాఠాంతరాణి.

1. క్రమం.

ఓం.

శ్రీమత్పాంచరాత్ర దివ్యాగమే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం.

సప్తవింశోధ్యాయః

సంవత్సరోత్సవవిధిః

వసంతోత్సవః

శ్రీభగవాన్

వసంతదేవ త్యుత్సవార్థం వర్షాదౌ పూజయేద్ధరిం
విధివత్స్నపనం కృత్వా । నవాభరణ వస్త్రకైః 1
వసంతఋతు సంప్రాప్తైః పుష్పమాల్యై ర్మనోహరైః
అలంకృత్య తతో దేవం దక్షిణాముఖ మర్చయేత్. 2
మందిరేవాపి చోద్యానే నదీతీరే యథారుచి
దేవమభ్యర్చ్య గంధాద్యైః ఫలాదీని నివేదయేత్ 3

శ్రీరామనవమ్యుత్సవః

చైత్రేమాసి సితేపక్షే నవమ్యాం చ పునర్వసౌ
శ్రీరామజన్మదివసే దేవదేవం జగత్పతిమ్. 4
నవభిః కలశైస్స్నాప్య హవిరంతం సమర్చయేత్
సీతాలక్ష్మణసంయుక్తం హనుమత్సహితం విభుమ్. 5

పాఠాంతరాణి.

1. నూతనాంబరభూషణైః

అధికపాఠాని.

అథాతస్సంప్రవక్ష్యామి సంవత్సరవ్రతక్రమం.

శ్రీరామం డోలికాయాంతు విన్యస్యోత్సవ మాచరేత్

దమనోత్సవః చైత్రమాసేతు పౌర్ణమ్యాం కుర్యాద్దమనికోత్సవమ్. 6

పుష్పైస్తు మంటపం కృత్వా దమనీదళసంయుతైః

అలంకుర్యాత్తతో దేవం పుష్పైర్దమనికాదళైః 7

సంపూజ్య విధినా కుర్యాద్ధోమం దమనికాదళైః

నృసింహజయంతీ చైత్రే శ్రవణనక్షత్రే సాయంకాలే నృకేసరీ. 8

స్తంభాదావిరభూత్తస్మాద్దేవం తస్మిన్ విశేషతః

అర్చయిత్వా విశేషేణ శీతలాదీన్నివేదయేత్. 9

నీరాజనం తతో దత్వా స్తోత్రైస్సంతోషయేద్ధరిమ్

కహ్లారోత్సవః కహ్లారకుసుమైరేవ దేవస్యోత్సవ మాచరేత్. 10

వైశాఖే శుక్లపక్షేతు పౌర్ణమాస్యాం యథావిధి

చతుస్థానచనసం కృత్వా గ్రామోత్సవ మథాచరేత్.

దివసే పూర్వభాగే వా మధ్యేహ్నేప్యుత్సవం హితత్

వామనజయంతీ నక్షత్రే శ్రవణేచైవ పూర్వాహ్నేతు త్రివిక్రమః 12

ప్రాదురాసీత్తదా తస్య చోత్సవం కారయేద్ద్విజః

హనుమజ్జయంతీ హనుమజ్జన్మనక్షత్రే సీతారాఘవసంయుతమ్. 1

మారుతిం విధివత్సమ్యగ్విశేషోత్సవ మాచరేత్

స్వాపోత్సవః ఆషాఢేతు సితేపక్షే ద్వాదశ్యాం దేవమర్చయేత్. 14

శయనార్థం తు దేవస్య మాసేషు చ చతుర్ష్వపి

విచిత్రేభిమతే దేశే పర్యంకం[1] తత్ర కారయేత్. 15

దేవీభ్యాం సహ దేవేశం శాయయిత్వార్చయేత్తతః

♦ ♦ ♦

బోధనైకాదశీయావత్తావత్కాలం పరిపూజనం. 16

పాఠాంతరాణి—

1. పర్యంకం కారయేద్గురుః

అధికపాఠాణి.

♦ ♦ ♦ శయ్యాబేరేతు కుర్యాత్స్వాపం దేశికసత్తమ

శ్రీకృష్ణజన్మోత్సవః శ్రావణే కృష్ణపక్షేతు రోహిణ్యామష్టమీతిథౌ
శ్రీకృష్ణభగవజ్జన్మ[1] దినేశౌరిం సమర్చయేత్. 17
స్నపనం తు యథాశక్తి గ్రామే కుర్యాన్మహోత్సవమ్
యోతద్దిః సమారభ్యమాసం పక్షం నవాహకం. 18
సప్తాహం వాథపంచాహం త్ర్యహమేకాహమేవవా
శ్రీకృష్ణలీలానటకైః గ్రామోత్సవమథాచరేత్. 19
ప్రతినిత్యం విశేషార్చా మాచరేత్తు యథావసు
వరాహజయంతీ మాసే భాద్రపదేచైవ శ్రవణర్క్షం గతేశశిః 20
ఆవిరాసీద్భూవరాహో విశేషేణార్చయేచ్చుతం
స్నపనం చోత్సవం చైవ పూర్వోక్తేన విధానతః 21
వీరలక్ష్మ్యుత్సవవిధి. అథచాశ్వయుజే మాసి వీరలక్ష్మ్యుత్సవం చరేత్
ప్రతిపద్దినమారభ్య నవాహోత్సవ మాచరేత్. 22
సంస్నాప్య కలశైర్నిత్య మలంకృత్యతు దేశికః
చతుస్థానార్చనం కృత్వా హావిరంతం ప్రపూజ్యచ. 23
యానే దేవీం సమారోప్య దేవం గ్రామప్రదక్షిణం
ఏవం ప్రతిదినం కృత్వా నవమ్యాం కుంభతోయతః. 24
ప్రోక్షయేన్నిత్యపూజాంతే దేవీం దేవేనపూజయేత్
విజయదశమీ దశమ్యా మశ్వమారోప్య దేవం గ్రామప్రదక్షిణం.
నీత్వాశమీం సమాసాద్య తన్మూలేస్థాప్యయానకం
విష్వక్సేనం తు సంపూజ్య పుణ్యాహం వాచయేత్తతః
ప్రోక్ష్యపుణ్యాహతోయేన ధనుర్బాణౌ ప్రపూజయేత్

పాఠాంతరాణి.

1. తస్మిన్.

పూర్వవద్బ్రాహ్మణమోక్షంతు కృత్వా దేవం చ పూజయేత్
శమీపత్రధారణ శమీపత్రాణి సంగృహ్య పూజయే ద్దేవపాదయోః
ఫలం. దేవస్య పదనిర్వర్త శమీపత్రాణి యే నరాః. 28
శిరసాధారయిష్యంతి తే ధ్రువం ముక్తకిల్బిషాః
వైభవేనతతో దేవం నయే ద్దేవాలయం ప్రతి. 29
ఆస్థానమంటపేభ్యర్చ్య స్నపనం కారయే త్తతః
మందిరే సంప్రవిశ్యైవ నిత్యోత్సవ మథాచరేత్. 30
దీపావళ్యుత్సవః మాసిచాశ్వయుజే కృష్ణే చతుర్దస్యాం హరిః పురా
నరకచతుర్దశి నరకం సంహరత్తస్మాత్తన్నామ్నైత చ్చతుర్దశీ. 31
ఏతస్యాం దేవదేవంతు సతైలాభ్యం జనేనతు
సంస్నాప్య నూతనైర్వస్త్రై రలంకృత్య విభూషణైః. 32
చతుర్విధాని చాన్నాని పానీయాని సమర్పయేత్
దీపావళి అమావాస్యాంతు సాయాహ్నే నిత్యపూజాంవిధాయచ.
దేవాలయేషు స్తంభేషు ప్రాకారే గోపురేషుచ
దీపానాం పంక్తయస్థాప్యా నానాకారైః పృథక్పృథక్.
తతో దేవంతు దేవీభ్యా మారోప్యగజవాహనే
ఛత్రచామరం వాద్యైశ్చ భటసంఘైశ్చ సాయుధైః.
ప్రాకారేవాపి గ్రామేవా కారయే దుత్సవం తతః
దేవం ప్రవేశయేద్ధామ్ని మహతావిభవేనతు. 36
బోధనోత్సవః కార్తికే శుక్లపక్షేతు ద్వాదస్యాం బోధయేద్ధరిం.
ఉత్తిష్ఠయితిమంత్రేణ వాద్యఘోషాపురస్సరం. 37
తతో దేవం తు సంస్నాప్య పంచవింశతిభిర్ఘటైః
హోమంతు విధినాకృత్వా చా భ్యర్చ్యవిధిచోదితం.
ఉత్సవం తత్ర కుర్వీత యథావిభవవిస్తరైః
కృత్తికాదీపోత్సవః కార్తిక్యాం వహ్నినక్షత్రే రోహిణ్యాం వాపరేహని.

పౌర్ణమాస్యాం వృషేలగ్నే దీపారోపణ మాచరేత్
తదర్థం కౌతుకం బద్ధ్వా ధాన్యరాశౌ యథావిధి. 40
దేవస్య తు పురోభాగే దీపపాత్రంతు విన్యసేత్
లోహజంమృణ్మయం వాథతత్పాత్రేగోఘృతంక్షిపేత్.
అభావేతిలతైలం వా చాస్యథాదోష మాప్నుయాత్
ఋజువర్తింతతోన్యస్య జ్వాలయేద్ధోమవహ్నినా. 42
అగ్నిమంత్రం తతోజప్త్వా దీపమభ్యర్చ్య భక్తితః
తద్దీపేనైవసర్వాంశ్చ దీపానారోపయే ద్ద్విజైః. 43
పరిచారైశ్చ భక్తైశ్చ నానావాద్య పురస్సరమ్
దేవంయానే సమారోప్య దర్శయే ద్దీపమాలికాః 44
మహాహవిర్ని వేద్యాథచాపూపాన్ పృథుకానపి
నివేద్య గమయేద్దేవం మందిరాభ్యంతరం తతః. 45

ధనుర్మాసోత్సవః ధనుర్మాసేతు సంప్రాప్తే దేవదేవం ప్రపూజయేత్
అరుణోదయవేళాయాం ముద్గాన్నాదీన్ని వేదయేత్
మాసాంతమేవం కృత్వాతు తస్మిన్వింశద్దినేషుచ
మంటపే దేవమాస్థాప్య కుర్యాదధ్యయనోత్సవమ్. 47
ఋగ్వేదం పూర్వదిగ్భాగే యజుర్వేదంతు దక్షిణే
పశ్చిమే సామవేదంతు అధర్వం చోత్తరేతథా. 48
ఇతిహాసం చాగ్నిదేశే నైఋత్యాం స్తోత్రముచ్యతే
ధర్మశాస్త్రంతు వాయవ్యే చైశాన్యాం మంత్రపాఠకం
భక్తైర్విరచితైస్స్తోత్రై ర్దేశభాషానుసారిభిః
ఏవమాదిభిరన్యైశ్చ కారయేదుత్సవం మహత్. 50

తిలపద్మోత్సవః మాఘశుక్లేతు పంచమ్యాం తిలపద్మోత్సవం భవేత్
దేవస్య పురతోభాగే గోమయాలిప్తభూతలే. 51

రంగవల్ల్యాదికం కృత్వా 1 వస్త్రేణాచ్ఛాదయేత్తతః
కృష్ణాజినం తతోన్యస్య విష్ణుసూక్తం జపన్గురుః. 52
సర్వత్ర సమాస్తీర్య తిలాన్ తస్యోపరిన్యసేత్
ద్వ్యాభారం చైకభారం వా సమాస్తీర్య తిలోపరి. 53
ధాన్యపూర్ణాని పాత్రాణి ద్వే ద్వే ప్రతిదిశం న్యసేత్
తైలఘృతదధ్యాదిసందక్షిణే ప్రస్థతైలేన పూరితం కుంభముత్తరే. 54
ధాన్యస్థాపనం తత్ప్రమాణాజ్య సహితం కుంభమన్యం నివేశయేత్
దధ్నా ప్రస్థచతుష్కేన పూరితం కలశం న్యసేత్. 55
పురోభాగే తతో గంధ పుష్పాద్యైః పూజయేత్తతః
పద్మమధ్యే శ్రియోపేతం గరుడాదిసమన్వితమ్. 56

♦ ♦ ♦

తిలైస్సహస్రం జుహుయాదాచార్యో మూలవిద్యయా
తత్సహస్రం భక్తితో దద్యాద్దేవాగ్రే వారిపూర్వకమ్.
ప్రీయతాం భగవాన్ విష్ణురితిమంత్రం సముచ్చరన్
ఏవం యుక్త ప్రకారేణ తిలపద్మం దదాతియః. 58
ఆత్మానం చ పితౄన్సర్వాన్ పునాతి చ పరావరాన్
శ్రీమహాలక్ష్మ్యుత్సవఫాల్గుణే శుక్లఫల్గుణ్యాం మహాలక్ష్మ్యుత్సవం 2 హితమ్.
తదర్థమంటపం కుర్యాచ్చతుర్ద్వార సమన్వితమ్
తత్రసింహాసనే స్థాప్య పద్మేష్టదళసంయుతే. 60
నీలమేఘ నిభం విష్ణుం సుఖాసీనం శ్రియాసహ
వసుదేవాదికాన్ దిక్షు పూజయే 3 త్కమలాననః. 61

పాఠాంతరాణి—

1 వస్త్రేణాచ్ఛాద్య దేశికః. 2. చరేత్.
3. క్రమయోగతః.

అధికపాఠాని.

♦ ♦ ♦ దీపం సంపూజ్యవిధివద్దేశికో శ్రద్ధయాన్వితః

విడక్షుహాస్తిన శ్చైవ స్వర్ణపీఠస్య పార్శ్వయోః
పూజనీయాః ధీతత్రి ఇంద్రాదీన్పతీన్ యజేత్. 64
ద్వారతోరణకుంభాదీన భ్యర్చ్య విధిపూర్వకమ్
తతో గుసర్మహాలక్ష్మీం పూజయే ద్విష్ణునా సహ
పద్మబిల్వదళాద్యైశ్చ చరుణా పాయసేన చ
ద్వాదశాక్షరమంత్రేణ శ్రీదేవ్యాహోమమా చరేత్.
జపేయుః ఋత్విజో దిక్షు శ్రీసూక్తాది గాథాశ్రిమమ్
లక్ష్మీస్తోత్రాన్ పఠేత్తత్రి భక్తియుక్తేన చేతసా. 65
ఇత్యేవం పూజయేద్దేవం వత్సరాంతః యథావిధి
రాజా రాష్ట్రాభివృద్ధిస్స్యా ద్దుర్భిక్షం హరతే ధ్రువమ్. 66

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
సంవత్సరోత్సవవిధిర్నామ సప్తవింశోధ్యాయః

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ఓం.

శ్రీమత్పాంచరాత్రే దివ్యాగమే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం.

అష్టావింశోధ్యాయః

సాలగ్రామ లక్షణమ్.

సాలగ్రామలక్షణ	బ్రహ్మా—
ప్రవణే బ్రహ్మ	భగవన్దేవదేవేశ సర్వసంపత్కరప్రభో
ప్రశ్నః	సాలగ్రామాదిమూర్తీనాం లక్షణం వక్తుమర్హసి. 1
భగవత్ప్రతివచనం	శ్రీభగవానువాచ—
సాలగ్రామలక్షణం	శృణుబ్రహ్మన్ ప్రవక్ష్యామి సాలగ్రామస్యలక్షణమ్
	యస్యార్చనం సదానౄణాం సర్వపాపక్షయం। శుభమ్.
సాలగ్రామస్య	సాలగ్రామే సదా శౌరి స్తిష్ఠత్యేవ నసంశయః
ప్రతిష్ఠావర్ణనం	ప్రతిష్ఠాప్య సమాచీనం సదాపూజ్యోయ ముముక్షుభిః. 3
	తేషాం తు లక్షణం 2 వత్ససమాసాచ్ఛృణుసాంప్రతమ్
కూర్మమూర్తిల	కూర్మస్యాదున్నతః పృష్ఠే శ్వేతభాగోఖురాం చితః. 4
లక్షణం	ద్విచక్రో భూధరాఖ్యోయం మనోరథఫలప్రదః
మంధరధరకూర్మ	బిందుద్వయాన్వితో చక్రశంఖద్వయయుతోపిచ. 5
క్షణం	దీర్ఘదక్షినా నామాస్యః భూగేవలయపంచకః
	సామందరధరః కూర్మమూర్తిస్స్యా త్సర్వకామదః

పాఠాంతరాణి.

1. భవేత్ స్మృతం
2. వక్ష్యే.

ఆదికూర్మ లక్షణం వృత్తాయతాకూర్మమూర్తిః కనకచ్ఛవి సంయుతః
స్నిహింపుష్పాకృతిర్వాపి చక్రస్యో భయపార్శ్వతః. 7
ఆదకూర్మఇతి ఖ్యాతస్సర్వ కామఫలప్రదః
కూర్మలక్షణం పృష్ఠలామ కరాకారా దీర్ఘద్వారాతు వై ద్విజ. 8
నాభిచక్రయుతా సమ్యక్కూర్మాకారా తు పార్శ్వతః
స్థితాసనాచతత్పృష్ఠే ఉన్నతానీల లోహితా. 9
కూర్మమూర్తి రితిఖ్యాతా పుత్రిపౌత్రాభివృద్ధిదా
క్షత్రియాణాం 1 చహితథా సర్వశత్రువినాశినీ. 10
లక్ష్మీవరాహలక్షణం ఇంద్రనీలనిభస్థూల శ్రీరేఖాలాంఛితశ్శుభః
దక్షిణేతు స్థితే చక్రే సమలగ్నే ప్రదేశతః 11
వనమాలాయుతో లక్ష్మీవారాహశ్శుభదస్స్మృతః
అతసీకుసుమప్రఖ్యా నీలోత్పల నిభస్తథా. 12
భూవరాహలక్షణం దీర్ఘద్వారయుతో దీర్ఘద్వారయుక్త స్సగంహ్వరః
పృష్ఠోన్నతస్తు దీర్ఘాస్యో వామతచ్చక్రి మున్నతః. 13
పృష్ఠ రేఖా సమాయుక్తో వరాహాకృతిరేవచ
ఆస్యమాత్రం తు వా బ్రహ్మణ పాదలాంగూలకంతథాః
దృశ్యతేకౌంస్తుభాకార రేఖాపృష్ఠే చ పార్శ్వకే
భూవరాహయితి ప్రోక్తో రాజ్యలక్ష్మీప్రదోనృణామ్.
వరాహమూర్తి త్రివిధః నానారత్న యుతశ్చాపి కాలవర్ణయుతోపి చ
దీర్ఘద్వారయుతస్స్నిగ్ధో ద్వారమధ్యే ద్విచక్రియుత్
వనమాలా యుతశ్చాపి వరాహః పరికీర్తితః
పుత్రిపౌత్రి ధనైశ్వర్య 2 భూప్రిభుర్జ్ఞాన వర్ధనః. 17

పాఠాంతరాని

1. తదారాజ్ఞాం. 2. గోభూధాన్య వివర్ధనః

అధికపాఠాని.

• • • ఏకాదశ్యాం విశేషేణ పూజనం మోక్షసిద్ధిదం.

లక్ష్మీనరసింహః వామేభాగే స్థితే చక్రే కృష్ణవర్ణ స్సబిందుకః
లక్ష్మీనృసింహాభిఖ్యాతో భుక్తిముక్తిఫలప్రదః
వీరలక్ష్మీనృసింహః ద్విచక్రస్తు బృహద్వక్త్రః కపిలః కనకప్రభః
వీరలక్ష్మీనృసింహాఖ్యో బ్రహ్మచారిభిరర్చితః. 19
విదారణనృసింహ లక్షణం కపిలో గ్రంథిమాలాఢ్యో శక్తిబిందు ఖరాకృతిః
కరాళవదనో దేవః పృథుచక్ర స్సుదంష్ట్రికః
విదారణాభిధాన శ్చ నృసింహోదీర్ఘకేసరః
బ్రహ్మచర్యేణ పూజ్యశ్చ నాన్యథాపూజితో భవేత్.
జ్వాలావిదారణ నారసింహః అంతశ్చక్రో బృహద్వీర్యః దీక్షిణోన్నత మస్తకః
జ్వాలావిదారణోనారసింహోదంష్ట్రశోభితః. 22
బ్రహ్మచర్య విహీనేన 1 పూజితో నష్టదాయకః
నృసింహలక్షణం నారసింహస్త్రిబిందుశ్చ కపిలాభోబృహచ్ఛవిః. 23
దంష్ట్రాకరాళవదనో బృహదాస్యోతిరూక్షకః
అథవానారసింహశ్చ ఉపరేవా చతుర్ముఖః 24
ఝషాకృతిర్వా చక్రస్య పార్శ్వేదంష్ట్రాకృతిస్తథా
నారసింహ ఇతిఖ్యాతో యతిభిః పూజ్యఉచ్యతే. 25
కపిలనారసింహ లక్షణం స్థూలచక్రద్వయం మధ్యే గుంజాలాక్తకకర్త్రకః
స్ఫుటితే విషమే చక్రే నారసింహస్తు కాపిలః
సంపూజ్య ముక్తిమాప్నోతి సంగ్రామే విజయీభవేత్
సర్వతోముఖనారసింహః సప్తచక్రో బహుముఖః సమంతాత్స్వర్ణభూషితః. 27
బహువర్ణం కిరీటోస్యా న్నృసింహోసర్వతోముఖః
విలిఖ్తాస్యో వామచక్రో వర్తులః కపిలప్రభః. 28

పాఠాంతరాణి—

1. పూజితే.

భీతాఖ్యనృసింహః నారసింహో గృహస్థానాం భీతిదో భీతినామకః
పాతాళనృసింహ తాద్రిత్రయోదశాంతైస్తు చక్రైర్యుక్తం బహూదరం.
లక్షణం బహువర్ణయుతం వాపి బహుద్వారసమన్వితమ్
పాతాళనరసింహాఖ్యం [1] భిక్షూణామమృతప్రదమ్. 30
తత్తన్మూర్త్యుక్తచిహ్నైస్తు రహితశ్చేద్విశేషతః
పాతాళనరసింహో వా బహురూపోథవా భవేత్. 31

కుక్షినారసింహ అల్పిష్ఠమల్పచక్రాఢ్యమల్పభారం మహోదరమ్
లక్షణం తత్కుక్షినారసింహాఖ్యం వనవాసిభిరర్చితమ్. 32
రాక్షసనృసింహః బహుచ్ఛిద్రం భిన్నవక్త్రం సువర్ణఘనకాంతిమత్
ద్విచక్రం రాక్షసంజ్ఞేయం నృసింహం గృహదాహకమ్.
విద్యుజ్జిహ్వనృసింహః దూర్వాభోన్నతశీర్షం చ విద్యుజ్జిహ్వనృసింహకః
ద్విచక్రతశ్శోభయుతో ముఖో దారిద్ర్యదోర్చితః. 34
అధోముఖనృసింహః ముఖే పార్శ్వే చ పృష్ఠే చ త్రిచక్రైరుపశోభితః
అధోముఖనృసింహాఖ్య మర్చకానాం విముక్తిదం. 35
బాలనృసింహః సూక్ష్మరంధ్రం ద్విచక్రాఢ్యం వనమాలావిభూషితమ్
తద్బాలనరసింహాఖ్యం నృణాం సంసారమోచకమ్.
విభీషణనృసింహః దీర్ఘాకారో దీర్ఘచక్రో బృహదాస్యో బృహత్తరః
విభీషణనృసింహాఖ్యో నృణాం దుఃఖప్రదస్సదా. 37
దధివామనలక్షణం అతిహ్రస్వో వర్తులాస్యో వామనః పరికీర్తితః
అతసీకుసుమప్రఖ్యో బిందవః పరిశోభితః. 38
చక్రద్వయసమాయుక్తశ్శ్వేతబిందుయుతే ముఖే
దధివామనసంజ్ఞాస్స్యాద్గోభూధాన్యధనప్రదః. 39
అభీష్టవామనలక్షణం వర్తులం స్నిగ్ధమత్యంతం స్పష్టచక్రసమన్వితమ్

పాఠాంతరాణి.

1. యతీనాం మోక్షసిద్ధిదం.

హ్రస్వమున్నతమశ్చైవ దీర్ఘాస్య మతి గంహ్వరే. 40
స్ఫుగ్రేఖామలయుతం నాభిస్తన్యోన్నతా భవేత్
కేసరాంభంచవై బ్రహ్మా దృశ్యతే చక్రపార్శ్వతః.
అభీష్టవామనం జ్ఞేయం సుఖసౌభాగ్యదాయకమ్
అన్నవృద్ధిం ప్రజావృద్ధిం భూలాభం దిశతిధ్రువమ్. 42
వామనలక్షణం మధ్యచక్రమతిహ్రస్వ మతిస్నిగ్ధంతు కాంస్యవత్
స్పష్టచక్రంవామనం స్యాత్ నృణామీప్సితకామదమ్.43
బాలవామనలక్షణం అతసీ కుసుమప్రఖ్యం కించిదున్నతమస్తకమ్
కించిద స్పష్టచక్రం చ కామదం బాలవామనమ్. 44
బృహత్కుక్షివామనః వర్తులం నీలమేఘాభం వనమాల విభూషితమ్
సూక్ష్మరంధ్రం బృహత్కుక్షింవామనంచక్రయుక్శుభం
పరశురామలక్షణం పీతకృష్ణాపరోపేతో దీర్ఘాకారో బృహద్భుజః
భిత్తిభాగగతం చక్రం వామేవా దక్షిణేపివా 46
చక్రభాగే భవేద్బిందు పరశ్వాకృతి రేవవా
పృష్ఠేవా పార్శ్వతోవాపి రేఖాదంష్ట్రాకృతిర్భవేత్.47
1 జామదగ్నిస్తు తన్మూర్తిః పూజ్యస్స్యాద్భూభృతామపి
శాంతపరశురామః కేవలం లాంఛితం పృష్ఠే పరశ్వాకృతి రేఖయా. 48
సచక్రో జామదగ్నిస్తు శాంతాఖ్యో శాంతిదోచ్యతే
వీరరామః బాణతూణీర చాపాద్యైః కుండలస్రక్స్రువాన్వితః. 49
సూక్ష్మకేసర చక్రాఢ్యో వీరరామ శ్శ్రియాసహ
సీతారామః వదనే ప్యేకవదన శ్చ తు శ్చక్రాంబరః ప్రభుః. 50
చాపబాణాం కుశచ్ఛత్ర ధ్వజచామర సంయుతః
వనమాలా ధరోదేవ స్సీతారామః ప్రకీర్తితః. 51

పాఠాంతరాణి,

1. జామదగ్ని పవిత్రేయా.

షట్చక్రసీతారామః అస్త్రత్రుటేన ధనుషానూపురేణ చనాంఘ్రికః
బిలత్రియ సమాయుక్త ష్షట్సుదర్శన సంయుతః 52
శ్యామలోన్నతపృష్ఠశ్చ స్థూలజంబూఫలం యథా
సీతాబిలసమాయుక్తో దీర్ఘజంబూశిలోపమః. 53
సీతారామస్సవిజ్ఞేయ స్తారకబ్రహ్మ సంజ్ఞకః
స ఏవమష్టచక్రస్తు త్రిలోకేషుచ దుర్లభః. 54
దశకంఠకులాంతక సచక్రః కుక్కుటాకార శ్శ్యామలః పృష్ఠమున్నతః
రామః రేఖాద్వయ సమాయుక్తో ద్వారపార్శ్వేతు పద్మజ 55
ధనురాకృతి రేఖాచదృశ్యతే పార్శ్వతోథవా
పృష్ఠతో వాథవేదాద్రిమో దశకంఠాంతకశ్శుభః 56
బాలరామః పృష్ఠభాగే పంచరేఖాః చాపబాణౌచ పార్శ్వయోః
బాలరామోద్వి చక్రాఢ్యః పుత్రదాయీనసంశయః.
విజయరామః దివ్యబాణేన సంయుక్తో చాపతూణీర సంయుతః
కరాళవదనోరక్త బిందుయుక్చక్ర శోభితః. 58
శ్రీదోవియరామాఖ్యో కేశలీకృతచక్రిణః
హృష్టరామః మూర్ధ్నిమాలాధనుర్బాణః పార్శ్వేఖురయుతస్తథా. 59
హృష్టరామోద్వి చక్రాఢ్యో భుక్తిముక్తిఫలప్రదః
కోదండరామః బాణతూణీర చాపాఢ్యో వర్తులః కించిదాయతః 60
కోదండరామ శ్చక్రాఢ్యో నీలాంబుదనిభశ్శుభః
కవిత్వరామ ఏకచక్రం తు వదనే శ్యామవర్ణ స్సుశోభనః 61
సా రామమూర్తి విజ్ఞేయః పూజకస్య కవిత్వదా
యదువీరకృష్ణ కృష్ణోతికృష్ణో స్థూలః చక్రశ్చాతీవ శోభనః. 62
యదువీర ఇతిఖ్యాత శ్శ్రియశః పుష్టిదోనృణామ్
శ్రీకృష్ణః కృష్ణః పీతః కృశతనుః ఖిత్తిపార్శ్వేతు చక్రయుత్ 63
ద్వారతుల్యో భవేన్నాభిః కూర్మాకారస్తు పృష్ఠతః

పార్శ్వ 1 చక్రద్వయ కృష్ణోఽయం ధర్మదః పాపశనః
గోపాకృష్ణలక్షణం 2 వనమాలాయుతశ్చక్రయుక్శ్రీవత్సలాంఛనః
గలపద్మాంగయుతః పార్శ్వే వేణునా శోభితే ముఖే. 65
గోపాలకృష్ణమూర్తిస్స్యాత్ గోభూధాన్యధనప్రదః
మదనగోపాల లక్షణం శిరశ్చక్రద్వయో వేణుదండః శ్రీవత్సలాంఛనః
పాశయుగ్మాయుతః పార్శ్వభాగే తథా యుగ్మశ్చక్రకల్పకమ్
స స్యాన్మదనగోపాల కృష్ణః కుండలశోభితః. 67
పుత్రపౌత్రధనైశ్వర్య సర్వలోకైకవశ్యదః
సంతానగోపాల మూర్తిలక్షణం దీర్ఘాకారః కృష్ణవర్ణోప్యర్ధచంద్రాస్యచక్రయుక్. 68
కృష్ణస్సంతానగోపాలః పుత్రపౌత్రాభివృద్ధిదః
బాలకృష్ణః ఉన్నతో మూర్ధ్ని కృష్ణాభో నిమ్నాధస్త్రిత్రిబిందుకః
స బాలకృష్ణో జ్ఞేయశ్చ కేశదీర్ఘాస్యపుత్రభాగ్యదః
శ్రీకృష్ణః సమచక్రం ద్వారదేశే కృష్ణవర్ణస్సుశోభనః. 70
సా కృష్ణమూర్తిర్విజ్ఞేయా పూజితా సౌఖ్యదాయినీ
బుద్ధమూర్తిలక్షణం అంతర్గం ద్వారసంయుక్తా చక్రహీనా యథా భవేత్. 71
బుద్ధమూర్తిరితిఖ్యాతా దదాతి పరమం పదమ్
కల్కిమూర్తిలక్షణం అతిరక్తా సూక్ష్మబిందుస్స్ఫుటచక్రస్థిరాసనః
కృపాణాకృతిరేఖా చ ద్వారస్యోపరిష్ఠకే
మ్లేచ్ఛా శోభ నేత్యుక్త్వా స్సర్వకిల్బిషనాశనీ. 73
♦ మత్స్యమూర్తిః దీర్ఘాకారో శ్యామవర్ణః వనమాలావిభూషితః
అర్చనే సర్వసంసిద్ధిః పుత్రపౌత్రప్రవర్ధనమ్
కేశవమూర్తిలక్షణం రేఖాత్రయం ద్వారదేశే పృష్ఠే పద్మస్య లాంఛనం. 75

పాఠాంతరాణి

1 పార్శ్వచక్రయుతో కృష్ణః ధర్మదః పాపనాశకృత్.

2. వనమాలికాచక్రయుతః శ్రీవత్సేన చ లాంఛితః

♦ ♦ అధికపాఠాణి

సౌభాగ్యః కేశవోదద్యాచ్చ తుష్కోణాద్ధిచక్రియుత్

శ్యామనారాయణ లక్షణం — శ్యామవర్ణయుతో వక్త్రేనాభిచక్రస్తథోన్నతః. 76

దీర్ఘరేఖాత్రియోపేతో దక్షిణే సుషిరం పృథక్

శ్యామనారాయణః ప్రోక్తో భుక్తిముక్తిఫలప్రదః 77

లక్ష్మీనారాయణః — ఏకవక్త్రశ్చ తు శ్చక్రో వర్తులశ్యామవర్ణకః

ధ్వజవజ్రాంకుశోపేతో మాలాయుక్త స్సబిందుకః 78

నాతిహ్రస్వోనాతి దీర్ఘః లక్ష్మీనారాయణస్మృతః

తస్యదర్శన మాత్రేణ చాభీష్ట ఫలమాప్నుయాత్ . 79

మాధవమూర్తి లక్షణం — మధువర్ణో మధ్యచక్రస్స్నిగ్ధశ్చక్ర ధరస్తథా

మాధవస్సతు విజ్ఞేయో యతీనాం మోక్షదాయకః 80

గోవిందమూర్తిః — నాతిస్థూలః పంచవక్త్రో గోవిందోదశచక్రకః

కృష్ణవర్ణసమాయుక్తో సర్వకామఫలప్రదః 81

విష్ణుమూర్తి లక్షణం — వామచక్రో బృహద్ద్వార మున్నతోమధ్య నిమ్నః

సకాపిలస్స్నిగ్ధవర్ణోవిష్ణుస్సర్వఫలప్రదః. 82

మధుసూదనలక్షం — మధుసూదననామాస్యా చేకచక్రో మహాద్యుతిః

సర్వవర్ణసమాయుక్తో మహాతేజప్రదశ్శుభః 83

త్రివిక్రమః — చక్రద్వయ యుతో వక్త్రో ఏకచక్రంతు పార్శ్వతః

త్రివిక్రమస్త్రికోణాఢ్యో నేత్రైః ఫలాజ్యస్తునేతరైః

శ్రీధరః — మాలావచ్ఛ్రీధరో దేవః చిహ్నితో వనమాలయా

కదంబకుసుమాకారో రేఖాపంచకసంయుతః 85

చక్రద్వయశ్చ వదనే సర్వకామఫలప్రదః

హృషీకేశః — అర్ధచంద్రాకృతిర్దేవో హృషీకేశ ఉదాహృతః 86

బిలేచక్రియుతోదేవ స్సర్వాభీష్టప్రదాయకః

పద్మనాభః — నిష్కేసరం తూర్ధ్వచక్రే మధ్యచక్రం స కేసరమ్. 87

పద్మనాభస్సవిజ్ఞేయ స్సర్వకామఫలప్రదః

దామోదరః దామోదరస్తథాస్థూలో మధ్యచక్రః ప్రకీర్తితః. 88
దూర్వాభోద్వార సంకీర్ణం పీతరేఖాయుతశ్శుభః
సంకర్షణమూర్తి ద్విచక్ర ఏకసంలగ్న ఏకభాగశ్చ పుష్కరః 89
లక్షణం సంకర్షణస్సవిజ్ఞేయో రక్తాభశ్శోభనప్రదః
వాసుదేవమూర్తిః 1 ద్వారద్వేశే సమేచక్రే దృశ్యతే చాతిశోభనే. 90
వాసుదేవస్సవిజ్ఞేయో శుక్లాభశ్చ శుభప్రదః
ప్రద్యుమ్నః మకరాభముఖే రేఖా పార్శ్వతః పృష్ఠతోపివా. 91
సప్రద్యుమ్న స్సూక్ష్మచక్రః పీతవర్ణశ్శుభప్రదః
అనిరుద్ధ కృష్ణవర్ణస్సుషిద్వారే చక్రిభిత్తిసమీపగమ్. 92
అల్పచక్రం భవేదూర్ధ్వం పార్శ్వేచణక పుష్పవత్
అనిరుద్ధ ఇతిఖ్యాత స్సర్వలోకసుఖావహః. 93
పురుషోత్తమమూర్తి మధ్యచక్రశ్శ్యామవర్ణో మస్తకేపృథుచక్రకః
లక్షణం పురుషోత్తమనామాసౌ పూజకస్య సుశోభనః 94
అధోక్షజః అధోక్షజోరక్తరేఖా వృత్తదేహస్తుచక్రవాన్
కించిత్కపిలసంయుక్తో సూక్ష్మోవాస్థూలఏవవా. 95
అధోక్షజోబిలయుతః పూజకస్య శుభప్రదః
అచ్యుతమూర్తిః చతుర్భుజోచాష్టచక్రైర్వామ దక్షిణ 2 పార్శ్వకైః. 96
అధస్త్రిశోముఖేప్యేక చక్రః కించిలశోభితః
శంఖనందకపద్మాదిశార్ఙ్గకౌమోదకీ ధరః. 97
ముసల ధ్వజ ధృక్ఛ్వేత చ్ఛత్రముఖాంకుశైర్వృతః
సోచ్యుతః కథితో నామ్నా దుర్లభస్తస్యదర్శనమ్. 98

పాఠాంతరాణి

1 సమచక్రోద్వార దేశే

2 పార్శ్వతః

జనార్ధనః పూర్వభాగైకవదనః పశ్చాదేఖా 2 స్యసంయుతా
జనార్దనశ్చ కర్రిధరః శ్రీప్రదోఅరినాశనః. 99
ఉపేంద్రః ఉపేంద్రోమణివర్ణాభో హార్రిస్వ చక్రాతికోమలః
మాయాయుతస్సాత్స్మబిలస్సర్వ సౌఖ్యప్రదాయకః 100
హరిః శ్యామలాకోమళభస్తు నచపార్శ్వేతు చక్రియుత్
అల్పద్వారసమాయుక్తః హారిరిష్టప్రదాయకః. 101
హయగ్రీవ హయగ్రీవో పి భగవాన్ రక్తపీతవిమిశ్రితః
అంకుశాకృతి గోవక్త్రే చక్రద్వయ సమన్వితః. 102
పద్మాకృతిస్తథా పార్శ్వే కుండలాకృతి రేవవా
జ్ఞానదోమోక్షదో లోకే భోగదోవాపి పద్మజ. 103
అష్టభుజనృసింహః చతుశ్చక్రోష్ట చక్రశ్చ దీర్ఘాస్యోచోన్నతాకృతిః
సోష్టబాహున్నృసి హాస్యా ద్యుతిభిః పూజనీయకః. 104
దివ్యవాసుదేవ మూర్తి షడ్బలోద్వాదశశ్చక్రః వనమాలావిభూషితః
వాసుదేవోతి దివ్యోయ మితిశాస్త్రేషు నిశ్చితః. 105
సుదర్శననారసింహః అష్టవక్త్రోన్నత వపుః వివృతాస్యో భయప్రదః
షోడశైశ్చక్రరాజాభిస్సంయుతో శత్రుమారకః. 106
సుదర్శనన్నృసింహోయం గృహార్చాయాం విసర్జయేత్
సాలగ్రామ పూజావిధిః ఇత్యేవం లక్షణాన్సర్వాన్ పరీక్ష్యార్చనమాచరేత్.
సాలగ్రామశిలానాం తు భక్తి యుక్తేన చేతసా
దేవాలయేషు సర్వేషు తత్తన్మూర్త్యనుకూలినమ్. 108
సాలగ్రామశిలాం తీర్థబేరార్థం పరికల్పయేత్
సాలగ్రామాభిషేకంనకదావిహితం రాత్రౌ సాలగ్రామాభిషేచనమ్. 109
రాత్రినిషిద్ధః శంఖేవిన్యస్యయో భక్త్యా పూజతే తులసీదళైః

పాఠాంతరాణి

2. సమన్వితతా

♦ పతదారభ్య అధ్యాయాంతపర్యంత పాఠాంతరాణి నైవ

సాలగ్రామపూజావిసాలగ్రామంతు సస్సర్వ కామానాప్నోతి నిశ్చయః.

తీర్థఫలవిశేషః సాలగ్రామాభిషిక్తం యత్తోయం పిబతిమానవః

తస్య సర్వాణి పాపాని నశ్యంత్యేవ నసంశయః. 111

ఇతిసంక్షేపతః ప్రోక్తా సాలగ్రామస్యలక్షణమ్

యస్యశ్రవణమాత్రేణ ధూతపాపోనరోభవేత్. 112

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం

సాలగ్రామలక్షణం నామ అష్టవింశోధ్యాయః

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ఓం

శ్రీమత్పాంచరాత్ర దివ్యాగమే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం.

ఏకోనత్రింశోఽధ్యాయః

స్నపనవిధిః

శ్రీభగవాన్—

స్నపనకాలనిర్ణయః స్నపనానాం విధిం వక్ష్యే శృణుష్వ కమలాసన
విషువే చాయనే చైవ గ్రహణే చంద్రసూర్యయోః 2
రాజ్ఞశ్చ జన్మనక్షత్రే ఫల్గుణ్యాం శ్రవణేపి చ
ఉత్సవానాం సమారంభే చాంతే చైవ విశేషతః
దేశక్షోభేధ చోత్పాతే నిత్యపూజావిలోపనే
ఛండాలద్యైశ్చ సంస్పృష్టే దేవబింబాదికం తథా. 3
ఉత్పాతాదిషు [1] సంప్రాప్తే బింబసంచలనాదిషు
ఇత్యాదిషు నిమిత్తేషు స్నపనం కారయేద్గురుః. 4
స్నపనమంటప నిర్మాణవిధి- కల్పయేత్స్నపనార్థం తు మంటపం లక్షణాన్వితమ్
షోడశస్తంభసంయుక్తం ద్వాదశాష్టచతుస్తథా. 5
స్తంభైర్యుతం యథాశక్తి రలంకారై రలంకృతమ్
మంటపం కల్పయిత్వా దాతస్య చోత్తరపార్శ్వతః. 6
కుండనిర్మాణ, జలహోమార్థం కారయేత్కుండ మీశాన్యాంజలభాజనం

పాఠాంతరాణి.

పర్వేషు.

భాజనస్థాపనాది కలశాన్లోహ జానాప్యపి మృణ్మయాన్వా యథావసు. 7
కలశావాహనవిధిః సంగృహ్యక్షాళయేత్తోయై ర్న్యసేత్తాందర్భసంస్తరే
అధోముఖాన్ తదూర్ధ్వేతు పునర్దర్భాన్ పరిస్తరేత్. 8
సంప్రోక్ష్యార్ఘ్యతోయేన కిరేత్తేషు చాక్షతాన్
ఉత్తానానితతః కృత్వాతోయైరాపూరయేత్తతః. 9
కలశానుగుణేనైవ సూత్రేణాన్యాస్ఫాల్య దేశికః
కోష్ఠానివిభజేత్తేషు పీఠాని పరికల్పయేత్. 10
శాలితండులపీఠోర్ధ్వం తిలైః పీఠం ప్రకల్పయేత్
తదర్ధార్ధప్రమాణేన తత్రైకకలశాన్న్యసేత్. 11
ఏకాశీతిస్త్రిధైకోన పంచాశదశ సప్తచ
జఘన్యస్నపనే చోక్తముత్తమాదివిభేదతః. 12
శతద్వయ సమాయుక్త స్సప్తతిసప్త రేవచ
పంచాసీతితథాచైక వింశతిర్మధ్యమే త్రిధా. 13
త్రిసప్త త్యుత్తరేయుక్తం చ్చతుశ్శతమతః పరమ్
ఏకాశీత్యుత్తరేయుక్త ద్విశతం పంచవింశతిః 14
ఉత్తమస్నపనే చోక్త ముత్తమాదివిభేదతః
1 ఏవం విజ్ఞాయ తద్భేదాన్ యత్కర్మణి యదుచ్యతే
తదేవస్నపనం కార్యం జఘన్యేతు కనిష్ఠికమ్
కలశేషుద్రవ్య ఉచ్యతే స్నపనం బ్రహ్మాన్ మధ్యమే కలశే ఘృతమ్
నిర్ణయః ఉష్ణోదకం తు పూర్వస్యాం ఆగ్నేయే రత్నముచ్యతే
ఫలంయామ్యే చ నైరుత్యాం లోహం భద్రించవారుణే

పాఠాంతరాణి,
1 ఏవం జ్ఞాత్వాతుభేదాన్

కృష్ణాగరుం చ వాయవ్యే చోత్తరే తండులం న్స్మృతమ్
ధాన్యమీశాన కుంభే చ బహిః ప్రాచీనకుంభకే. 18
తులసీం చ వినిక్షిప్య చాగ్నేయే దధివిన్యసేత్
యామ్యే సిద్ధార్థకం చైవ నైరుత్యాం క్షీరముచ్యతే.19
పశ్చిమే ఘనసారం చ వాయవ్యే మధునిక్షిపేత్
ఉత్తరే పంచగవ్యం స్యా దీశాన్యే ఖాది రత్వచమ్. 20
ఏవం నిక్షిప్య కుంభేషు కూర్చానపి వినిక్షిపేత్
♦ ♦

1 నవేనవాససాచ్ఛాద్య తత్రిహోమం సమారభేత్.
కలశావాహనహోమః అష్టాక్షరేణ మంత్రేణ సమిధాజ్య చరూన్ హునేత్
అష్టోత్తరసహస్రం వాశతమష్టోత్తరం తు వా. 22
తతః పూర్ణాహుతిం హుత్వా సంపాతాజ్యేన సేచయేత్
కలశాధిదేవతావాహనవిధిః కలశేషు యజేద్దేవాన్ వాసుదేవం ఘృతే తథా 23
ప్రాచ్యాదిషు క్రమేణైవ పురుషం సత్యమచ్యుతమ్
అనంతం చ విదిక్ష్వేషు కేశవాదీన్ యజేత్తతః 24
బాహ్యేంద్రాదిచతుర్దిక్షు విష్ణ్వాదీన్పూజయేత్క్రమాత్
విదిక్ష్వేషుచ కుంభేషు శ్రీధరాదీన్ప్రపూజయేత్. 25
స్నపనవిధిః దేవమర్ఘ్యైస్సమభ్యర్చ్య రక్షాసూత్రం తు బంధయేత్
దంతకాష్ఠం సుగంధం చ తైలమామలకం తతః

పాఠాంతరాణి,
1. ఏవం జ్ఞాత్వాతు భేదాని
2. అగ్నిప్రతిష్ఠాంకృత్వాథ

♦ ♦ అధికపాఠాణి
చూతపల్లవరత్నాది ధాతుబీజాన్యథాక్రమమ్
ఫలాని (పటిమాన్యస్య సవస్త్రైశ్చ వేష్టయేత్ (

పుష్పం ధూపం తథాదీపం సమర్ప్యకలశైః పృథక్
దేవస్య స్నపనం కుర్యాత్ప్రతిష్ఠాయాం యథోదితమ్.
హారిద్రాచూర్ణపూర్ణం తు కుంభమాదాయ దేశికః
శ్రీసూక్తేనైవ దేవంతు స్నాపయిత్వా 1 తతఃపరమ్.
సహస్రధారాస్నపనం నృసూక్తేన తు కారయేత్
భగవదారాధనం ప్లోతశాట్యా తు సమ్మృజ్య వస్త్రైరాభరణై 2 స్సహ.
గంధమాల్యై రలంకృత్య పాయసాదీన్ని వేదయేత్
తాంబూలం చ తతో దత్వా దండవత్ప్రణమేత్క్షితౌ. 30
భగవత్ప్రార్థనం యత్ఫలం సమనుద్దిశ్య స్నపనం తు కృతం మయా
తత్ఫలం సంప్రయచ్ఛ స్వ నారాయణ నమోస్తుతే 31
ఇతి సంప్రార్థ్య దేవేశం యథాపూర్వం నివేశ్యచ
ఆరాధనాదికం సర్వం యథావిధి సమాచరేత్. 32

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
స్నపనవిధానం నామ ఏకోనత్రింశోధ్యాయః

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

పాఠాంతరాణి.

1. యథావిధి.
2. స్త్రాభ్యాం

ఓం

శ్రీమత్పాంచరాత్ర దివ్యాగమే శ్రీపురుషోత్తమ సంహితాయాం.

త్రింశోధ్యాయః

ప్రాయశ్చిత్తవిధిః

ప్రాయశ్చిత్తవిధి బ్రహ్మోవాచ—

శ్రవణార్థం బ్రహ్మ శ్రోతుమిచ్ఛామి భగవన్ ప్రాయశ్చిత్తాన్యశేషతః

ప్రశ్నః తత్సర్వం విస్తరేణైవ బ్రూహి దేవదయానిధే. 1

భగవత్ప్రతివచనం శ్రీభగవానువాచ—

ప్రాయశ్చిత్తావసర ప్రాయశ్చిత్తవిధిం వక్ష్యే శృణుష్వ కమలానన

నిరూపణం దేవయక్షమునీంద్రాద్యైర్మర్త్యైః పౌరాణికైస్తథా. 2

దేవమర్త్యాదిప్రతిష్ఠితేషు బింబేషు యదంగంభంగమేష్యతి

తబింబేషు అంగభం తదంగసంధయేద్యత్నాత్ సువర్ణేనైవ నాన్యథా. 3

గజీర్ణే భగ్నే శిలామయే బింబే దేవమున్యాది కల్పితే

తదంగం రుక్మజం కృత్వా తత్సంధేయం యథాపురమ్.

దేవాదస్థాపితే బింబే హీనాంగే మృణ్మయేపి చ.

నకదాచిత్పరిత్యాజ్యం తత్సంధేయం యథావిధి. 5

ఏవం భంగేచ జీర్ణేచ అంగం సంధేయ మాదరాత్

మహాంగాదిభంగే మహాంగోపాంగప్రత్యంగ భంగశ్చేద్వై ప్రమాదతః

బింబం జీర్ణేచ తత్తద్రూపానుసారేణ సంధేయం పూర్వవద్బుధః

ఉత్తమాంగ విహీనేతు తద్బింబం పరివర్జయేత్. 7

♦♦♦

హీనాంగాని తు బింబాని తాని హిత్వా పునస్సృజేత్
అంగమాత్రే సమాధానే స్పృష్టే సర్వాత్మనాపి చ. 8
కుంభావాహనవిధిః సౌవర్ణం రాజతం తామ్రం పంచలోహమయం తు వా
తత్తద్మాత్రానుసారేణ సుశ్రాణి చ కారయేత్. 9
క్షాళయేచ్ఛుద్ధతోయేన ధూపయేద్గంధచూర్ణకైః
సంప్రోక్ష్య పుణ్యతోయేన పంచగవ్యేన సేచయేత్. 10
ధాన్యాదిత్రితయేనైవ పీఠం కుర్యాత్తదగ్రతః
తన్మధ్యే విలిఖేత్పద్మమష్టపత్రం సకర్ణికమ్. 11
ఆచ్ఛాద్య నవవస్త్రేణ ప్రోక్షయేన్మూలవిద్యయా
గంధపుష్పాక్షతకుశైః పల్లవైః పూరయేత్క్రమాత్
తత్తద్బింబసమీపే తు స్థాపయేత్కుంభముత్తమమ్
తతశ్శక్తిస్సమాకృష్య స్వస్వమంత్రైస్తు దేశికః. 13
దేవం సంపూజ్య విధివత్కాలం విజ్ఞాపయేత్సుధీః
దర్శయిత్వా మహాముద్రాం చక్రముద్రాం ప్రదర్శ్య చ.
స్థానేనావిక్తే భిమతే స్థాపయేత్కుంభముత్తమమ్
మూలబేరే తు సంప్రాప్తే స్థాపయేత్పూర్వవత్క్రమాత్.
అన్యథా కౌతుకే వాపి విద్యమానే క్వచిద్భవేత్
పూజాలోపో న కర్తవ్యః కదాచిచ్చ న సంశయః. 16
గోవాలరజ్జుభిర్బద్ధ్వా జీర్ణబింబం సముద్ధరేత్
వ్యాహృత్యాగాధసలిలే నిక్షిపేద్దేశికోత్తమః 17
దూర్వాభిర్మధుయుక్తాభిః స్వస్వమంత్రేణ హోమయేత్

అధికపాఠాని

♦♦ యః పూజయతి తద్బింబం లోభమోహాది హేతుభిః
తద్రాష్ట్రనాశనం సిద్ధం రాజా రాష్ట్రం చ నశ్యతి.

నిర్మాయపూర్వవద్బింబం ప్రతిష్ఠాప్య యథావిధి. 18
కుంభమధ్యగతాంశక్తిం బ్రహ్మరంధ్రేణమార్గతః
యథోక్తవిధినాచైవ బింబస్యాం తః ప్రవేశయేత్. 19
ప్రణవేన బ్రహ్మరంధ్రం పిధాయ పరమేష్ఠినా
తత్స్థానేషు సంస్థాప్య పూజాం కుర్యా[1] ద్గరీయసీమ్

అంగజీర్ణేతుకర్తవ్య బ్రహ్మ—
విధాబ్రహ్మప్రశ్నః నమస్తే దేవదేవేశ సర్వభూతాంతరాత్మనే.
జీర్ణబింబస్య చోద్ధారం శ్రుతం పూర్వం మయానఘ
అంగమాత్రంతు జీర్ణేతు విధానం కిం ప్రచక్ష్యతే. 22

భగవత్ప్రతివచనం శ్రీభగవాన్—
అంగజీర్ణకర్తవ్యవిధిః శృణువత్సప్రవక్ష్యామి గుహ్యాద్గుహ్యతరంపురా
దేవాదిస్థాపితే బింబే జీర్ణాంగే సముపస్థితే. 23
తత్తద్బింబగతాశక్తి గ్రహణంతు సమాచరేత్
లోహజే మృణ్మయేవాపి కలశేసప్రసంయుతే. 24
రత్నపల్లవకూర్చైశ్చ ద్రోణగంధాంబుపూరితే
జీర్ణాంగ బింబాత్తచ్ఛక్తిం సమాకృష్య నివేశయేత్.
జీర్ణాంగం తీక్ష్ణశస్త్రేణ ఛేదయిత్వాతు శిల్పినా
లోహం చేద్ద్రావయిత్వాతు శైలం చేదప్సు నిక్షిపేత్.
పునస్సంధానితే బింబే ప్రోక్షయేద్గంధవారిణా
పురాయద్వత్ప్రతిష్ఠాయాం[1] కర్మసర్వం సమాచరేత్.
జలాధివాసరహితం నేత్రోన్మీలనవర్జితమ్
తత్వసంహారన్యాసాదీన్ హిత్వా సర్వం సమాచరేత్
కుంభమధ్యగతాం శక్తిం ప్రతిమాయాం చపూర్వవత్

పాఠాంతరాణి
1. విశేషతః

నివేశ్య దేవదేవేశం పూర్వవత్పూజయేద్గురుః. 29

అంగభేదనిరూపణం అంగంచతుర్విధం జ్ఞేయం మహాంగాదివిభేదతః

మహాంగాని శిరఃకంఠముదరః కుక్షిర్లలాటంచ బాహుకూర్పరకమ్. 30

కటీచోరూజానుపాదా మహాంగాని ప్రకీర్తితాః

అంగాని చక్షుశ్చనాశికాకర్ణౌ ఓష్ఠాంగులయస్స్మృతాః. 31

ఇమాన్యంగాని ప్రోక్తాని సర్వశాస్త్రేషు నిశ్చితాః

ఉపాంగాని దంతాశ్చ నఖరోమాణి కేశహారాదికం చ యత్. 32

ఉపాంగానీతి దేవస్య ప్రోక్తం తంత్రేషు నిశ్చితమ్

ప్రత్యంగాని శిరశ్చక్రం శంఖచక్రాద్యాయుధానిచ భూషణాః. 33

ఛత్రచామరపీఠాని పాదపీఠం ప్రభాతథా

ఏతే ప్రత్యంగసంజ్ఞాస్స్యుర్దేవదేవస్య శార్ఙ్గిణః. 34

♦ ♦ ♦

సంప్రోక్షణవిధాన బ్రహ్మా —

శ్రీవణే బ్రహ్మప్రశ్న సంప్రోక్షణవిధానం తు కథ్యతాం భగవన్మమ

కేషుకాలేషు తత్కార్యాద్విధిస్తస్య తు కీదృశః 35

భగవత్ప్రతివచనం శ్రీ భగవాన్ —

సంప్రోక్షణావసర శృణు బ్రహ్మన్ ప్రవక్ష్యామి ప్రాసాదే చాంగభంగకే

సమయనిరూపణం ధ్వజే ప్రభాయాం పీఠే చ గోపురే చాయుధేపిచ. 36

బింబేచైవాంగభంగాది సంధానేతు సవీక్ష్యతే

నిత్యపూజావిహీనేచ నిత్యదీపాది నాశనే. 37

పాఠాంతరాణి

1. సర్వకర్మసమాచరేత్

ఆధికపాఠాని

ఏతాన్యంగానివిజ్ఞాయ పూర్వోక్తేనైవ వర్త్మనా

మార్జాలమూషికాగారీ మరణే మందిరాంగణే
చండాల శాబరాద్యైశ్చ స్పృష్టే బింబే తథైవచ. 38
శ్వానకుక్కుటకాకాది జననే మరణేపిచ
మందిరే మలమూత్రాది స్పర్శాదోషస్తుసంభవే.
క్రిమికీటాది దష్టస్య హవిషో వినివేదనే
దేవస్య హాసనేచైవ చలనే రోదనే తథా. 40
వల్మీకాది సముత్పన్నే మందిరేమంటపే పివా
అజ్ఞాతచోర సంస్పృష్టే ఖద్యోతస్పర్శనే తథా. 41
ఛత్రచామరవస్త్రాణాం దహనే జ్వలితాగ్నినా
దేవస్య చాన్య దేవస్య అన్యోన్యాభిముఖేపివా. 42
వర్షోదకైస్తు సంస్పృష్టే బింబే పాదుకయోస్తథా
ఆలయే మధుసంప్రాప్తే వజ్రిపాతేపి వా గురుః 43
బింబస్య చలనేచైవ పతనే దహనేపిచ.
ఏవమాదినిమిత్తేషు సంప్రోక్షణమథాచరేత్. 44
సంప్రోక్షణమకృ సంప్రోక్షణమకృత్వాతు అర్చనం కురుతేయది
తేప్రత్యవాయః కర్తాచ మందిరం గ్రామం రాజారాష్ట్రం చనశ్యతి
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన సంప్రోక్షణ మథాచరేత్
సంప్రోక్షణవిధిః విష్వక్సేనం ప్రపూజ్యాదౌ పుణ్యాహం వాచయేత్తతః
♦ ♦ ♦
దేవస్య తు పురోభాగే ధాన్యపీఠం ప్రకల్ప్యచ
మహాకుంభంతు సంస్థాప్య సర్వలక్షణసంయుతమ్. 47

అధికపాఠాని.

♦ ♦ ♦ అంకురానర్పయిత్వాతు యథాశాస్త్రవిధానతః

కుంభార్చనం ప్రకుర్వీత హోమాంతం చయథావిధి
మూలమంత్రేణ జుహుయాచ్ఛాంతిహోమపురస్సరమ్,
ఉత్తమత్రితయేనాపి మధ్యమత్రితయేనవా
తతోదేవస్య హస్తేతు కంకణం బంధయే ద్ద్విజః
దోషప్రాబల్యకం దృష్ట్వా స్నపనం కారయేద్గురుః.
మహాకుంభం సమాదాయ“వేదవాదిత్ర నిస్వనైః 50
మందిరం త్రిః పరిక్రమ్య దేవస్య పురతోభువి.
ధాన్యపీఠేతు సంస్థాప్య విష్ణుసూక్తైశ్చ వారుణైః
అఘమర్షణసూక్తేన శాంతిసూక్తైశ్చ ప్రోక్షయేత్
భోజయే ద్బ్రాహ్మణాం చాపి దక్షిణాం చ యథావసు.
ఆచార్య దక్షిణాదేయా యథావిభవ విస్తరమ్
యఃకరోతి విధానోయం సోశ్వమేధఫలం వ్రజేత్.

శాంతిహోమ విధానశ్రవణార్థం బ్రహ్మప్రశ్నః బ్రహ్మా—
భగవన్ దేవదేవేశ శంఖచక్రగదాధరః
శాంతిహోమవిధానం చ బ్రూహిమే పురుషోత్తమ. 53
కిమర్థం విహితం శాంతి స్తత్సర్వం వదవిస్తరాత్

భగవత్ప్రతివచనమ్ శ్రీభగవాన్—
ప్రతిష్ఠాచోత్సవేచైవ మహోత్సవవిధానకే. 54
సంవత్సరోత్సవేచాపి నిత్యోత్సవవిధౌచవా
దుస్స్వప్నసంభవేచైవ అభావే శకునస్య చ. 55
మంత్రలోపే క్రియాలోపే ద్రవ్యలోపే తు సంభవే
కాలాతీతే భక్తిలోపే శ్రద్ధాలోపేతు శీఘ్రతః. 56

అహోన్యస్య ద్రవ్యసంస్పర్శే కుర్యాచ్ఛాంతిం విధానతః
శాంతిహోమవిధిః కుండే వా స్థండిలే వాపి అగ్నిమాసాద్య దేశికః. 58
మూర్తిమంత్రేణ దేవస్య మూలమంత్రేణ తత్పునః
శాంతిమంత్రైశ్చ సూక్తైశ్చ అష్టోత్తరసహస్రకమ్. 59
అష్టోత్తరశతం వాపి సమిధాజ్య చరూన్ క్రమాత్
జుహుయాచ్ఛాంతి సిద్ధ్యర్థం ప్రత్యేకం చ పృథక్ పృథక్
తిలైశ్చ సర్షపైశ్చైవ శమీపత్రైశ్చ హోమయేత్
పూర్ణాహుతిం తతో హుత్వా దేవం విజ్ఞాపయేదిదమ్
అనేన విధినా విప్రా శాంతిం యః కురుతే సదా
కర్మపూర్తిర్భవేత్యేవ ఫలసిద్ధిర్భవిష్యతి

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
ప్రాయశ్చిత్త సంప్రోక్షణ శాంతిహోమ విధిర్నామ త్రింశోధ్యాయః
శ్రీ శ్రీ శ్రీ

అధిక పాఠాని
♦♦♦ ఏకాదశ్య

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం

ఓం

ఏకత్రింశోఽధ్యాయః

—— ——

అగ్నికార్యవిధిః

—♦—

శ్రీభగవాన్

అగ్నికార్యావసర కాలనిరూపణం

అథాతస్సం ప్రవక్ష్యామి వహ్నికార్య మనుత్తమమ్
ప్రాయశ్చిత్తేషు సర్వేషు దీక్షాయాం ప్రోక్షణేపి చ. 1
ఉత్సవేషు ప్రతిష్ఠాయాం యథాతదవధారయ

అగ్నికార్యక్రమః

పచనాలయ మాసాద్య ద్వారస్థానర్చయే త్క్రమాత్.
కుండస్య పశ్చిమేభాగే ప్రాఙ్ముఖో వాప్యుదఙ్ముఖః
కూర్మాసనేచో పవిశ్య ప్రాణాయామత్రయం చరేత్
ఆత్మనో దక్షిణే పార్శ్వేక్షిపేత్సుష్పాతకాదికమ్
వామేతు హోమద్రవ్యాణి నిక్షిప్య న్యాసమాచరేత్.

కుండసంస్కారాది

ఋచావసహి దేవేతి సాక్షతోదకపాణినా
ఆగ్నేః పురస్తాన్నిక్షిప్య చాత్మనోభిముఖం స్మరేత్
సుముఖః స్సుప్రసన్నశ్చ వరదో భవసర్వదా
ఇతి సంప్రార్థ్యమతిమాన్ అగ్నికుండం చ ప్రోక్షయేత్
♦ ♦ ♦
అక్షతై రర్చయే ద్దిక్షు విదిక్షు చ యథాక్రమమ్

అధికపాఠాని.

♦ ♦ కుండమధ్యే శ్రియం ధ్యాత్వా ఋతుస్నాతాం విధానతః
అగ్నిమధ్యే మహావిష్ణుం ధ్యాయేద్దేశికసత్తమః

1 ఆహవనీయేత్యతి పదం గార్హపత్యమనంతరమ్.
దక్షిణాగ్నిం చ సభ్యం చ ఆవసథ్యాగ్నిమేవచ
రక్షాగ్నిం చైవదావాగ్నిం ద్విశీర్షకమితి బ్రువన్.
ప్రణవాదినమోంతైశ్చ పరిషేచనమాచరేత్
దర్భైరగ్నిం పరిస్తీర్య అగ్నేరుత్తరపార్శ్వతః
ద్విధాదర్భాన్ సమాస్తీర్య 2 పాత్రాసాదనమాచరేత్
పాత్రాసాదనం ద్వాదశం వాష్టపాత్రం వాషట్పాత్రం వాచతుష్టయం
ఏతేష్వేకం ప్రకుర్వీత యథాకర్మానుసారతః
పాత్రసంస్కారః కృత్వాపవిత్రం దర్భాభ్యాం ప్రోక్షణ్యాంజలమావపేత్
త్రిరుత్పూర్య పవిత్రేణ పాత్రాణాం ప్రోక్షణంచరేత్
ప్రణీతాసంస్కారః ఉత్తానాని తతః కృత్వా ప్రణీతాయాం జలంక్షిపేత్.
ఉత్పూర్య పూర్వవన్నీరం ఉద్ధరేన్ముఖసమ్మితమ్
ఆగ్నేరుత్తరదర్భేషు ప్రణీతాం విన్యసేత్తతః. 13
దర్భైః ప్రచ్ఛాద్య తత్పాత్రం బ్రహ్మాణం దక్షిణేర్చయేత్
ఆజ్యసంస్కారః ఆజ్యపాత్రం విలాప్యాగ్నౌ స్థాల్యామాజ్యం నిరూప్యచ
అంగారానుత్తరస్థాన్వై నిరూహ్యా పరివిన్యసేత్
ఆజ్యస్థాలీం తతోత్పూర్య పవిత్రేణ యథావిధి 15
అంగుష్ఠోపకనిష్ఠాభ్యాం గ్రంథిం విస్రస్య క్షాళయేత్
స్రుక్స్రువసంస్కారః పవిత్రమగ్నౌ ప్రహరేత్ స్రుక్స్రువౌ క్షాళయేత్తతః
1 స్రుక్స్రువౌ మార్జయేద్దర్భైః చతుర్భిర్దర్భవర్జితైః
క్షాళయిత్వా తతో దర్భానగ్నౌ విన్యస్య దేశికః. 17

పాఠాంతరాణి

ద్వాదశం దేవయాగేషు సర్వదాకారయేద్బుధః
1 ఆదౌచాహవనీయం చ
2. పాత్రానాసాదయేత్క్రమాత్
1. ఉష్ణోదకేనతదను మార్జయేత్పంచభిః కుశైః

అంగుష్ఠాగ్రసమస్థౌల్యంప్రాదేశత్రయసమ్మితమ్

పరిధయః — పరిధిం ప్రక్షిపేత్పశ్చాదుదగగ్రం యథాభవేత్. 18

తర్జన్యగ్రసమస్థౌల్యం న్యాసప్రాదేదీర్ఘకమ్

పరిధిం విన్యసేద్యామ్యే ప్రాగగ్రంతు యథాభవేత్. 19

మధ్యాంగులి సమంస్థౌల్యం న్యాసప్రాదేశకత్రయమ్

పరిధిం విన్యసేత్సౌమ్యే చాగ్రం పూర్వవదిష్యతే. 20

కనిష్ఠాగ్రసమస్థౌల్యావ ద్వాదశాంగుళ సమ్మితౌ

ఆఘారౌ నిక్షిపేదూర్ధ్వ ముఖావగ్నే శకోణయోః. 21

ఇధ్మహోమం — ఇధ్మప్రక్షేపణం చాగ్నౌ కృత్వాతూర్య పురస్సరం

స్రువేణాజ్యం సమాదాయ స్రుచం సంపూర్య దేశికః. 22

ఆఘారహోమః — వాయవ్య కోణమారభ్య హైశాన్యాదిగంతకమ్

హునేత్ప్రజాపతిం ధ్యాయన్ ప్రథమాఘారహోమకే.

నైరుతేర్దిశమారభ్య రాద్రికోణాంతమేవహి

ఇంద్రంధ్యాయన్ తతః పశ్చాత్ ద్వితీయాఘారహోమకే.

చతుర్హోమః — చతుర్గృహీతం కృత్వాజ్యం చతుర్హోమం సమాచరేత్

మధ్యే వ్యాహృతిభిస్హుత్వా ధ్యాయేదగ్ని మనుత్తమం.

సప్తజిహ్వాహోమః — మధ్యమే విశ్వరూపాచ కాళీతత్పూర్వకో హునేత్

కరాళీయామ్యతశ్చైవ పశ్చిమేతు మనోజవా. 26

సులోహితా చోత్తరేతు ధూమ్రా తూచాగ్నికోణకే

నైరుత్యాం విస్ఫులింగాచజిహ్వాస్వేతాసుహోమయేత్.

♦ ♦ ♦

గాయత్ర్యా ప్రథమంహుత్వా ద్వితీయం విష్ణుమంత్రికం

అధికపాఠాని

♦ ♦ ♦ వైష్ణవాగ్నిం ప్రకర్తవ్యం సంస్కారైశ్చతుషోడశైః
తద్ధోమం చ ప్రకుర్వీత సమిధాజ్యచరు క్రమాత్.

తృతీయం మూలమంత్రేణ సమిథాజ్యచరూన్ హునేత్.
తతోన పాయినాన్నుత్వా హుత్వాభగవతాం ప్రతి
దిగీశాన్ప్రక్రమం ప్రోక్తం నిత్యహోమే విధీయతే. 29
పరివారాది దేవతా ఉత్సవే పరివారాంశ్చ సర్వావరణదేవతాః
హోమః తిథ్యాది ఋషిదేవాంశ్చ తథా వైకుంఠపార్షదాః 30
చతుర్వింశతి మూర్తీశ్చ మండలస్థాన్యథావిధి
ఉద్దిశ్య తత్తద్దేవాంశ్చ సమిథాజ్య చరూన్ హునేత్
చరుం పురుషసూక్తేన షోడశాహుతిభిర్హునేత్
ప్రాయశ్చిత్తహో ప్రాయశ్చిత్తాహుతీర్హుత్వా పూర్ణాహుతిం యథాచరేత్
మః పూర్ణాహుతిః ప్రణీతిమార్జనం కృత్వా స్రుచం సంపూర్యవారిణా
ప్రణీతిమార్జనం ఈశానకోణ మారభ్య బహిఃకోణదా త్ర్యదక్షిణమ్. 33
అగ్నిప్రదక్షిణం ధారాభిస్సేచయిత్వాతు స్వశిరః ప్రోక్షయేద్ద్విజః
ధారాహుతిః ఫలం సమర్ప్య దేవాయ ప్రార్థయేద్భక్తిసంయుతః.
భగవత్సమర్పణం ఇతిసంక్షేపతః ప్రోక్తో అగ్నికార్యవిధిః పరః
ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
అగ్నికార్యవిధిర్నామ ఏకత్రింశోధ్యాయః
శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ఓం.

శ్రీమత్పాంచరాత్రదివ్యాగమే శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం

ద్వాత్రింశోధ్యాయః

నిత్యోత్సవవిధిః

నిత్యోత్సవవిధాన బ్రహ్మా—

విషయే బ్రహ్మప్రశ్నః భగవన్ దేవదేవేశ సర్వేశ్వర జగన్మయ

నిత్యోత్సవవిధిః కీదృక్కదా కార్యం హి కిం ఫలం

తత్సర్వం విస్తరేణైవ సంప్రకాశయ మే ప్రభో

భగవత్ప్రతివచనం శ్రీభగవాన్—

ఉత్సవశబ్దనిర్వచనం ఉదిత్యుత్కృష్టవచనం సవో యజ్ఞమితి స్మృతమ్. 2

ఉత్కృష్టస్సవో యస్మా దుత్సవః పరిచక్ష్యతే

నిత్యం తత్క్రియమాణత్వాన్నిత్యోత్సవ ఇతీర్యతే

నిత్యోత్సవమహిమా పావనం సర్వభూతానాం తోషణం శాంతికారణమ్

నిత్యోత్సవభేదాః నిత్యోత్సవం తు త్రివిధముత్తమాది విభేదతః. 4

ఉత్తమం త్రిసంధ్యాసు కృతం యత్తు దుత్తమం సముదాహృతమ్

మధ్యమం ద్వికాలానుష్ఠితం యత్తు మధ్యమం పరికీర్తితం

అధమం ఏకకాలేతు మధ్యాహ్నే కృతం తదధమం భవేత్

బలిప్రదానావసరః బలిదాన విహీనేన నోత్సవోఽభ్యుదయావహః. 6

1 తస్మాద్బలి ప్రదానేన కారయే దుత్సవం పరమ్

బలిద్రవ్యభేదః ప్రాతస్తు తండులై రేవ బలిం దద్యాద్యథాక్రమమ్. 7

అన్నైనైవతు మధ్యాహ్నే సాయాహ్నే కుసుమైశ్శుభైః

బలిప్రదానవిధిః తదర్థం బలిపాత్రంతు స్వర్ణాదిద్రవ్య నిర్మితమ్. 8

పాఠాంతరాణి.

1. తస్మాద్బలిప్రదానం తు ప్రత్యహం కారయేద్ద్విజ

సమాదాయ బలిద్రవ్యైః పూరయేద్దేశికోత్తమః
దేవస్యాగ్రేతు తత్పాత్రం 2 విన్యస్యావాహయేచ్ఛుచిః
పాత్రస్థం దేవమర్ఘ్యాద్యైః పూజయిత్వా యథోదితైః
పాత్రస్థ దళమధ్యేతు విష్వాదీనర్చయే త్క్రమాత్. 10
పరిచారకస్య శిరసి తత్పాత్రం న్యస్యమంగళైః
భద్రం కర్ణేతి మంత్రేణ బలిబేరం గురుస్స్వయమ్. 11
శిబికాయాం సమారోప్యవేద ఘోషపురస్సరమ్
ఛత్రచామరభేర్యాది నృత్తవాదిత్రనిస్వనైః 12
ప్రదక్షిణక్రమేణైవ ఆలయం తు పరిభ్రమేత్
బలిం దత్వాతోయపూర్వం తోయోత్తరమపిక్రమాత్
తత్పీఠం తు పరిక్రమ్య దర్శయే దష్టమం గళాన్. 14
ఏవముక్తప్రకారేణ సర్వేష్వావరణేష్వపి
యథాక్రమం బలిం దత్వా 1 ప్రవిశేద్గర్భమందిరమ్.
మూలమంత్రేణ దత్వార్ఘ్యం మూలబేరే నివేదయేత్
2 విష్వక్సేనస్య శిరసి బలిశేషం క్షిపేత్తతః 16
బలిప్రదానకాలే నృత్తం తు బహుధా జ్ఞేయం పరివారాది తోషణమ్
నృత్తగీతాదిభేదాః గీతం మధ్యమసంయుక్తం గరుడస్య తు శస్యతే. 7
గౌడరాగం తథానృత్తం విష్ణుకాంతమితి స్మృతమ్
నృత్తమబ్జభవస్యాపి స్వస్తికాఖ్యాయ ముచ్యతే. 18
స్వరం గాంధారమిత్యుక్తం ముఖారీరాగమేవచ

పాఠాంతరాణి

1. విన్యస్యావాహయేద్ధరిం
2. చాలయం సంప్రవేశయేత్.
3. బలిపీఠోపరిగుహ్య ర్బలిశేషం సమాక్షయేత్
1, గౌళిరాగం

ఇంద్రస్య సర్వతోభద్రం ఆగ్నేః ఖేటకముచ్యతే: 19
కుట్టిమం వరుణస్యాపి వాయోశ్చ పృష్ఠ కుట్టిమమ్.
యమస్య చక్రన్నృత్తస్స్యాత్ కాంతారం నైరుతేస్తథా
వామజానుః కుబేరస్య ఈశానస్యోర్ధ్వనృత్తకమ్
స్వరభేదః షడ్జమస్వర మింద్రస్య ఆగ్నేఋషభమిష్యతే. 21
గాంధారం యమదేస్య నైరుతేర్మధ్యమస్మృతః
పంచమం వరుణస్యాపి మారుతస్య తు ధైవతః. 22
కుబేరస్య నిషాదస్స్యాదీశానస్య త దేవతు
తాళభేదః ఇంద్రస్య సమతాళంస్యాత్ వగ్నేర్బ్రా. థావతాళకం
యమస్య భృంగిణీ తాళం నైరుతేర్మల్లతాళకమ్
మంగళం వరుణస్యాపి వాయోశ్చ జయతాళకమ్. 24
భద్రతాళం కుబేరస్య 1 ఢక్కరీ శూలినోభవేత్
రాగభేదః ఇంద్రస్య నాదనామంతు వహ్నేస్తు లలితంభవేత్.25
యమస్య మలయం రాగం నైరుతేర్భైరవీస్మృతా
మేఘరంజీ చ వారుణ్యాం వాయోశ్చైవ వసంతకమ్
కుబేరస్య తు శ్రీ రాగం శంకరస్య తు శాంకరమ్
ఏవముక్త ప్రకారేణ నృత్తగీతాదికం చరేత్. 27
♦ ♦ ♦

బలిప్రదానఫలం ఏవం బలిప్రదానం తు కారయే ద్దేశికోత్తమః

పాఠాంతరాణి.

4. ద్రవిక్రమమగ్నయే

1. కాంద్రేస్యాన్నంది తాళకం

అధికపాఠాని.

♦ ♦ ♦ అన్యేషాం దేవతానాం తు భద్రతాళం ప్రశస్యతే
గాంధార రాగమితి చ విష్ణుక్రాంతం చ నృత్తకం
ముఖ్యతమం స్వరమిత్యాహు రితిశాస్త్రవినిశ్చయః

రక్షణార్థాయ గ్రామస్య దేవానాం తోషణాయచ.
రాక్షసానాం వినాశాయ శత్రూణాం హననాయచ
సర్వసంపత్సమృద్ధ్యర్థం బలిదానం సమాచరేత్

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
నిత్యోత్సవ విధిర్నామ ద్వాత్రింశోధ్యాయః
శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

ఓం

శ్రీమత్పాంచరాత్రాంతర్గత శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం

త్రయస్త్రింశోఽధ్యాయః

ముద్రాలక్షణం.

ముద్రాలక్షణశ్రవణే బ్రహ్మా —

బ్రహ్మప్రశ్నః ముద్రాణాం లక్షణం బ్రూహి దేవదేవదయానిధే

ముద్రాకదా ప్రకర్తవ్యా తస్యాః కిం తు ప్రయోజనమ్.

భగవత్ప్రతివచనం శ్రీభగవాన్ —

ముద్రాశబ్దార్థ ముదం సమస్తతత్త్వానాం తత్క్షణాద్ద్రావయిష్యతి

నిర్వచనం తస్మాదస్వర్థనామా భూదేషా గోప్యా చతుర్ముఖ. 2

నబహిర్దర్శయే న్ముద్రాం క్షిప్రం దేవప్రసాదినీమ్

గంధలిప్తౌ కరౌ కృత్వా ముద్రాబంధన మాచరేత్. 3

శంఖముద్రా ముష్టినా వామహస్తస్య సవ్యాం గుష్ఠం నిబధ్య చ

అంగుష్ఠతర్జనీ యోగశ్శంఖముద్రేతి కీర్తితా. 4

చక్రముద్రా అధోముఖం కరం కృత్వా దక్షిణం వామహస్తకే

ఉత్తానేమణి బంధేతు మణిబంధం తు యోజయేత్. 5

చక్రవద్భ్రమణాదేవం చక్రముద్రేతి కీర్తితా

గదాముద్రా ముష్టిం బధ్వాతు హస్తాభ్యాం సంశ్లిష్టౌ మధ్యమాంగులీః

కూర్పరౌతు సమౌ కృత్వా గదాముద్రేయ మీరితా

శార్ఙ్గముద్రా అగ్రేణమధ్యమాంగుళ్యా స్తర్జన్యగ్రం స్పృశేద్యది. 7
శార్ఙ్గముద్రేతి కథితా సర్వదుష్టభయంకరి
ముసలముద్రా సోర్ధ్వాంగుష్ఠం వామముష్టిం దక్షిణేనతు ముష్టినా. 8
ఆబధ్యాంగుష్ఠ మూర్ధ్వంతు న్యస్తా చేన్ముసలం భవేత్
ఖడ్గముద్రా తర్జనీమధ్యమాహీనా ముష్టిః ఖడ్గేతికీర్తితా.
పద్మముద్రా అంగులీవిరళాః కృత్వా కరయోరుభయోరపి
సంశ్లిష్టకూర్పరౌ యత్ర త్పద్మముద్రాభిగద్యతే. 10
వనమాలాముద్రా సంశ్లిష్టాంగులీః కృత్వా కరయో రుభయోరపి
లంబయే ద్వనమాలాస్యా త్కథ్యతేనంతముద్రికా. 11
అనంతముద్రా సర్వాంగుళీభిరాకుంచ్య ఫణాకృత్యా తే యది
గరుడముద్రా హస్తయో రుభయో స్పృష్టా సంశ్లిష్టా చ కనిష్ఠికా. 12
తథా చ తర్జనీయుగ్మం బధ్వాంగుష్ఠౌ సమౌ కృతౌ
పక్షవచ్చలనం కుర్యా దితరాంగుళిభిస్తథా. 13
విష్వక్సేనముద్రా విముక్తతర్జనీ ముష్టి ర్విష్వక్సేనస్య ప్రీతిదా.
బ్రహ్మముద్రా సర్వాంగుళీనాం సంస్పృష్టి రుభయోః కరయోరపి
బ్రహ్మముద్రేతి కథితా విష్ణుముద్రాభిగద్యతే. 15
విష్ణుముద్రా అనామికామధ్యమాభ్యాం విముక్తా సైవ సద్ధ్వజ
రుద్రముద్రా అంగుష్ఠస్యాయ సంస్పృష్టిః రుద్రముద్రా ప్రకీర్తితా. 16
ముష్టిముద్రేతి ముష్టిముద్రేతి కథితా ముష్టిం బధ్వా బలిం క్షిపేత్
గంధముద్రా కనిష్ఠానామికాముక్తా ముష్టిస్స్యాద్గంధముద్రికా.
పుష్పముద్రా సర్వాంగుళీనాం సంకోచః విముక్తామధ్యమా చ సా
పుష్పముద్రేతి కథితా పుష్పాణాం చ సమర్పణే. 18
యజ్ఞోపవీతముద్రా అంగుష్ఠస్యాగ్ర పర్యంతం మధ్యమాంగుళినా స్పృశేత్

యజ్ఞోపవీతముద్రాస్యా ద్దేవదేవస్య ప్రీతిదా. 19

ఆభరణముద్రా — కనిష్ఠికాగ్రపర్యంతు స్పృశేదం గుష్టకేనతు
ముద్రాచాభరణం జ్ఞేయం అలంకారాననేమతమ్. 20

ధూపముద్రా — నచ్ఛిద్రమంగుళీనాం తు సమాశ్లిష్టాగ్రబంధనమ్
ఊర్ధ్వాంగుష్ఠౌ తథాకృత్వా ధూపముద్రా[1] ప్రకీర్తితా.

దీపముద్రా — సర్వాంగుళీశ్చ సంహృత్య మధ్యమేద్వే ప్రదర్శయేత్
హస్తయో రుభయో శ్చాపి దీపముద్రా ప్రకీర్తితా.

గ్రాసముద్రా — అంగుళీనాం తు పంచానాం అగ్రంసంయోజ్యయత్నతః
దక్షిణేన కరేణైవ ముద్రాగ్రాససంజ్ఞికా. 23

ప్రతిమాముద్రా — సోర్ధ్వాంగుష్ఠేతు యాముష్టి ముద్రాసాప్రతిమాస్మృతా

స్వాగతముద్రా — ఉత్తానాభ్యాం చ హస్తాభ్యాం కించిదాకుం చచాంగుళీః
పృథక్కృత్వాతథాంగుష్ఠౌ జ్ఞేయాస్వాగతముద్రికా

దహనముద్రా — వామహస్తే త్రికోణాగ్నిం ధ్యాత్వాద్రవ్యోపరిన్యసేత్
ఏషాదహనముద్రాస్యా త్సర్వ ద్రవ్య విశోధినీ

అప్యాయనముద్రా — సవ్యహస్తే తథా పద్మం షోడశచ్ఛద సంయుతమ్. 27

అమృతముద్రా — తస్మిన్ చంద్రస్థితం ధ్యాత్వా పీయూషస్రావినంతథా
అవాఙ్ముఖేన హస్తేన ద్రవ్యాణాము పరిన్యసేత్.
అప్యాయనస్య ముద్రైషా ద్రవ్యపావన కారిణీ

సురభిముద్రా — అనామికా మధ్యమయోః కనిష్ఠాతర్జనీః క్రమాత్. 28
సంస్పృష్టేశ్చేత్త థాన్యోన్య కరయోరుభయోరపి
ముద్రైషాసురభి ర్జ్ఞేయా సర్వకామార్థ సిద్ధిదా. 29

ఆవాహనముద్రా — విరళాంజలి బంధస్తు ముద్రాచావాహనాఖ్యకా

కిరీటముద్రా — అంగుష్ఠాభ్యాం చకరయో స్సంపుటీకృత్య దేశికః

పాఠాంతరాణి

1 తు సాధయేత్

అనామికేచ తర్జన్యా సంకోచ్యశిరసిన్యసేత్. 31

శ్రీవత్సముద్రా కిరీటేకథితాముద్రా శ్రీవత్సం కథ్యతే ధునా
ఉత్తానం వామహస్తం చ కృత్వాంగుష్ఠేన సంస్పృశేత్

కౌస్తుభముద్రా దక్షిణస్య చ హస్తస్య తర్జన్యాతు కనిష్ఠికం
సవ్యహస్త కనిష్ఠేన బధ్వా తత్రర్జనీం నయేత్. 34
పూర్వాంగుళిత్రయం దేశం కౌస్తుభం పరికీర్తితం

జ్ఞానముద్రా తర్జన్యంగుష్ఠయోరేవ సంయోగోజ్ఞానముద్రికా, 35

తత్వముద్రా సైవశ్రీవత్సముద్రాస్యా త్తత్వముద్రా పరికీర్తితా

అగ్నిప్రాకారముద్రా అంగుష్ఠాగ్రేణ సంస్పృశ్య తర్జనీ మధ్యపర్వకం.

సంహారముద్రా మధ్యమామూర్ధ్వతఃకృత్వాతర్జన్యావేష్టయేత్క్రమాత్
అనామికాంకనిష్ఠాం చ తథాంగుష్ఠేన దేశికః
సంహారముద్రాభిహితా తత్వసంహారణేమతా. 38

సృష్టిముద్రా తర్జనీమూర్ధ్వగాః కృత్వా అంగుళీనాం చ సంగతిః
సృష్టిముద్రేతి కథితా తత్వన్యాసాదికేమతా.

శిఖాముద్రా అంగుష్ఠం మధ్యతః కృత్వాముష్టింబధ్వావ్యాదిన్యసేత్
తర్జన్యంగుష్ఠయోగేన శిరసిన్యసనం భవేత్. 40
పశ్చాచ్ఛిఖాయాం సంస్పృశ్యేదూర్ధ్వాంగుష్ఠేనముష్టినా

కవచముద్రా కరయోరుభయోరంగుష్ఠా సంకుచ్యాంగుళిభిస్తథా
భుజప్రభృతిపాదాంతం న్యసేత్కవచముద్రికా

నేత్రముద్రా శిఖాముద్రా మధః కృతా భ్రువోర్మధ్యే నివేశయేత్
నేత్రముద్రేతి కథితా తర్జన్యంగుష్ఠయోస్తథా

అస్త్రముద్రా స్ఫోటనం చైవసర్వత్ర అస్త్రముద్రేతి కీర్తితా. 43

షడంగన్యాసముద్రాణాం వినియోగః ప్రదర్శితః

♦ ♦ ♦

ఇతిసంక్షేపతః ప్రోక్తం ముద్రాణాం లక్షణంపరం

ఇతి శ్రీపాంచరాత్రే మహోపనిషది శ్రీపురుషోత్తమసంహితాయాం
ముద్రాలక్షణంనామ త్రయస్త్రింశోధ్యాయః

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

సంపూర్ణం

♦ ♦ ♦

అధికపాఠాని.

వసిష్ఠః—

ఇత్యేవం హరిణాశ్రుత్వా పురాకమలసంభవః
హృష్టచేతో జగన్నాథం ప్రణిపద్యమహామహః
జగత్సృష్టిం సమారేభే చాజ్ఞయాతు జగత్పతేః
మయాశ్రుతం యథాపూర్వం మత్పిత్రా బ్రహ్మణాద్విజాః
తత్సర్వం సంగ్రహేణైవతుభ్యమద్య సుబోధితం
లోకానుగ్రహకామేన నిగూఢం భగవత్ప్రియం
మహాశాస్త్రం పాంచరాత్ర నామకం పరమోత్తమం.
నాశిష్యాయన భక్తాయన వైష్ణవ బుధాయచ
నకదాపి ప్రవక్తవ్యం గోప్యం గోప్యం మనీషిభిః
యస్యశ్రవణమాత్రేణ అఘనాశో భవేద్ధ్రువం.
శ్రవణం మననంచైవ జన్మరాహిత్యహేతుకం
దుర్లభం సర్వలోకానాం దేవానాంచ సదాప్రియం॥
ఋషయః మహచ్ఛాస్త్రమిదంశ్రుత్వా వశిష్ఠేనమహాత్మనా
ఋషయోహృష్టమనసా స్తుస్తువంతాఃబభూవుః